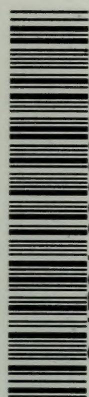
3 1761 08820519 0

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

VI

СРПСКЕ

НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

скупио их

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ

КЊИГА ШЕСТА

У КОЈОЈ СУ ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ НАЈСТАРИЈЕ
И СРЕДЊИЈЕХ ВРЕМЕНА

(ДРЖАВНО ИЗДАЊЕ)

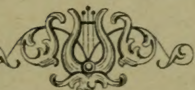

БИОГРАД

ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1899.

ПРЕГЛЕД

СТРАНА

Пјесма јуначке средњијех времена:

ПРЕДГОВОР

Осим оних песама, што се налазе у Вуковим хартијама у Петроградској царској библиотеци, нашао се још повећи број јуначких и нешто женских и у Вуковим хартијама које су овде у Београду, те их неће бити сада седам књига, како је на корицама V књиге објављено, већ можда девет.

Распоред песама, као што се из V књ. види, удешен је према Вукову, тако да књиге издате после смрти му, буду као додатак оним четирима што их је он издао за живота: у V-ој су женске (додатак к I-ој), у овој VI-ој јуначке најстаријих и средњих времена (додатак к II-ој и III-ој) у VII-ој ће бити завршетак песама средњих времена (њих у опште има данас највише у народу) и нешто од песама новијих времена (додатак к III-ој и IV-ој), у VIII-ој завршетак песама новијих времена (до-(додатак к IV) и остатак женских (додатак I и V), а у IX-ој песме о војевању Црногораца („пета књига“ Вукових народних песама издата у Бечу 1865).

Гледало се да песме са сличним мотивима дођу једна уз другу, а ако од које има сличан мотив штампан у којој Вуковој књизи (I—IV), стављено је уз њу на крају са којом је Вуковом ваља упоредити (тако бр. 1, 4, 5, 7, 8 — 11, 15, 38 — 39, 44, 46, 49, 69, 71 и 78 и још ваља додати уз бр. 58 и 59 да се упореде III[4] бр. 54 и 55).

Највеће одступање од Вукова начина издања је у томе, што се водило рачуна и о оним песмама које су, како би Вук рекао, од рђавих певача, и које је он сасвим изостављао. Њихова је садржина пропричана уз коју бољу песму о истом предмету. Такових варијаната овде има двадесет и један (уз бр. 1, 10, 11, 12 (три), 14, 17, 18, 20, 33 (три), 44, 69, 72 (четири), 79 и 81). На исти начин биће пропричани у VIII или у IX књизи и варијанти од оних песама које је Вук сам издао (књ. II—IV), а ту ће се пропричати и оне песме које немају сличних мотива (у књ. II—VIII), а саме су тако слабе, да их није вредно у целини штампати (међу њима је и једна о Косовском боју од преко 2000 стихова, коју је Вук још 1825 год. добио, али је не издао). Сем тога упоредиће се с рукописом и оне песме које је Вук издао, у колико су од њих рукописи очувани. Још ће се упоредити и шест песама из збирке Симе Милутиновића, које су преписане Вуковом руком, и на којима је он ово забележио: „Пјесне које је градио Црногорски владика Петар I, а мени их је написане донио из Црне горе 1828 године и у Крагујевцу предао Петар Марковић. Ово зато биљежим да се зна да је оно што су ове пјесме у пјеванији Симе Милутиновића, и у Горском огледалу [1]) друкчије, додавао Симо Милутиновић: на рукопису у коме су мени предате ове пјесме стои написано: „Доћiохъ азъ Петаръ Марковићъ у Крагуевацъ 15. Iюнiя 1828“ (даклем кад је Симо Милутиновић у Црној гори пјесме још купио).“

Готово све песме налазе се у оригиналним рукописима, како су их Вуку слали његови помагачи, а велики број од њих је и у преписама од Вукових ђака (пок. Ј. Бошковића и др.); врло их је мало само у препису без оригинала.

[1]) Било *вијенцу*, па превучено.

Од песама штампаних у овој књизи само у препису су у београдским рукописима бр. 1, 24, 49, 57 и 81, а у петроградским бр. 73 и 79. Само у оригиналу у беогр. рук. бр. 3, 9, 13 (две песме од два скупљача, а готово истоветне), 14, 15, 16, 17, 22, 23, 26, 29, 31, 32 (два пута готово исто од истог скупљача), 37, 42, 56, 64, 66, 67, 74, 80, и варијанти к бр. 10, 11, 12 (сва три), 14, 17, 18, 20, 44, 69, 72 (други, трећи и четврти), 79 и 81; а у петроградским: бр. 4, 10, 18, 20, 25, 34, 35, 39, 46, 58, 65, 72, 77, 78, и вар. к 33 (трећи) и 72 (први). И у оригиналу и у препису у београд. рук. бр. 2, 19, 21, 27, 33, 38 (два преписа), 40, 41, 47, 48, 62, 70 и 76, а у петроградским бр. 6, 7, 8, 11, 12, 30, 45, 50, 52, 53, 54, 55, 60, 61, 63, 68, 69, 71, 75 и 82 и други вар. уз 33. Оригинал у београд. а препис у петроград. или обратно бр. 28, 43, 44, 51, 59, и вар. уз бр. 1, и први уз бр. 33.

Вуковом руком написана је цела само песма бр. 36, а његовом руком су натписи у песмама бр. 1, 21, 24, 27, 28, 33, 38, 41, 44, 47, 49 и 62. У натпису песме бр. 1 било прво *мученици*, па превучено и написано *грешници*. У песми бр. 24 његовом су руком додати стихови 264 и 364, и напомена, и са стране у врху „Ђ. Срд.“, јамачно певач или пошиљач. У песми бр. 33 додао је својом руком последњи стих и напомену, и са стране у врху да је „од попа Вука“ (Мирковића). И у песми бр. 27 његовом је руком додата напомена. Код песме бр. 49 била је његова белешка: „Није ствари, ваљало би је испоредити с оригиналом.“ И у песми бр. 81 био је његов натпис: „Новљанин Алија и девет Витковића“, са белешком са стране: „од Ђуре Томића из Невесиња из села Југовића преп. у Лозници 1846“. Сем тога у свима овим песмама поправљао је понешто интерпункцију, додавао овде онде *х*, и

поправио по неку граматичку погрешку, н.пр. *горе* место *гору*, иначе никаквих других измена није чинио.

Сами скупљачи дали су натпис песмама бр. 2, 8, 10, 19, 20, 29, 34, 35, 37, 39, 40, 42, 46, 48, 56, 57, 58, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 78 и 80. Остале су биле без натписа, па сам га ја дао, или сам скупљачев натпис изменио (у бр. 3 било: Дука у море бачен; бр. 9 било: Војвода Милош Херцеговац; бр. 14 било: Цару Урошу; бр. 15 било: кнезу Лазару; бр. 17 било: Марко брата Андрију тражи; бр. 22 било: Марко убио Алију; бр. 39 било: Марко с мајком; бр. 81 било: Новљанин Алија и девет Витковића).

У колико се до сад могло сазнати од ових песама послали су Вуку:

М. Шкрљић песме под бр. 4, 6, 7, 11, 12, 30, 45, 50, 52, 53, 54, 55, 60, 61, 63, 68, 69 и вар. уз бр. 33 (други) и 82.

В. Врчевић песме под бр. 2, 19, 37, 40, 42, 48, 56, 66, 67, 70, 76 и 80.

Ђ. К. Стефановић песме под бр. 3, 14, 15, 17 и 22 и вар. уз бр. 11, 12 (други), и 72 (други и трећи).

Ст. Телечки песме под бр. 13, 16, 23 и 26 и вар. уз бр. 12 (први), 14, 18 и 79.

Марко Утвић песме под бр. 5, 18, 25 и 77 и вар. уз 72 (први).

Поп Вук Мирковић песме под бр. 21, 27, 33, 38, 41, 43, 47, 51, 59, 71 и 73.

Владика Јанићије Нешковић песму под бр. 39.

Песму под бр. 36 преписао је Вук сам од певача Илије Моста из Шапца, бр. 24 од „Ђ. Срд.“, бр. 49 од „А. С. Цуце“, бр. 62 „Од Стојана преписао Милан“, бр. 81 од Ђуре Томића као што је напред поменуто.

Песме под бр. 31, 32 и 74 и варијанти уз бр. 10, 12 (трећи), 17, 20, 44, 69, 72 (четврти) и 81

узети су из једне велике збирке песама коју је добио из Црне Горе, и из које је он штампао у II-ој књизи песме под бр. 6, 10, 16, а можда и и оне друге код којих стоји да су из Црне Горе.

Од осталих песама за сад се не знају скупљачи.

Уз песму под бр. 12 има пишчева напомена: „Примјечаније: Ова се пјесма разно пјева. Неки пјевају да је Коруна Ненад у поље на мејдан добио. Напротив други пјевају да су га снае Ненадове издале па га Ненад погубио као свога крвника.“

Сем интерпункције и очевидних писарских погрешака (чак су и оне остављене, ако се није поуздано знало како их ваља исправити), у тексту никаквих других измена није чињено.

маја 1899.
Београд.

Љуб. Стојановић.

I

НАЈСТАРИЈЕ

ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ

1.

Грешници на оном свијету.

Молила се Христосова мајка:
„Дај ми, Боже, до три верне слуге:
„Светог Петра и светог Илију
„И са њима светог Пантелију,
„Да ме воде сунцу на Заоде,
„На Заоду многи огањ гори,
„А на огњу многи мученици,
„Да ја гледам многе мученике.“
Бог јој даде до три верне слуге:
Светог Петра и светог Илију
И са њима светог Пантелију,
Одведоше ј’ сунцу на Заоде,
На Заоду многи огањ гори,
А на огњу многи мученици:
Једном горе ноге до колена,
Другом горе руке до лаката,
Трећем гори лице под очима,
А четвртом уста под мустаћи;
Туна беше двоје обешени,
Да би за што, не би ни жалио,

Већ удицом млади за језике;
Туна беше зелено језеро,
По језеру гола баба плива,
Она вата једну кору леба,
Она вата, ватит' не може.
Па говори Христосова мајка:
„Ој Бога ти, громовник-Илија!
„Шта је грешан Богу сагрешио,
„Сагрешио и Богу и људма,
„Те је таки мука допануо,
„Те му горе ноге до колена?"
Онда рече громовник Илија:
„Ој Бога ми, Христосова мајко!
„Јесте грешан Богу сагрешио:
„Кад је био на ономе свету,
„Имао је брата старијега,
„Имао је, ал' није стимао,
„Погазио брата старијега,
„Прогњевио Бога вишњевога,
„Вишњег Бога и светог Јована;
„Зато горе ноге до колена,
„Гореће му до суда Божијег,
„А кад буде о суду Божјему,
„Потекар ће допанути мука."
Онда рече Христосова мајка:
„Ој Бога ти, громовник-Илија!
„Што је грешник Богу сагрешио,
„Те му горе руке до лаката?" —
„Ој Бога ми, Христосова мајко!
„Јесте грешник Богу сагрешио:
„Кад је био на ономе свету,
„Имао је свога родитеља;

„Замануо својом десном руком,
„Да удари свога родитеља;
„Зато горе руке до лаката,
„Гореће му до суда Божијег,
„Када буде о суду Божјему,
„Потекар ће допанути мука.“
Онда рече Христосова мајка:
„Ој Бога ти, горомовник-Илија!
„Шта је грешан Богу сагрешио
„Те му гори лице под очима?“ —
„Ој Бога ми, Христосова мајко!
„Кад је био на ономе свету
„Казиво је, што видео није;
„Опадо је своју браћу красну
„Код Турчина силе пексијанске;
„Зато гори лице под очима,
„Гореће му до суда Божија,
„А кад буде о суду Божјему,
„Потекар ће допанути мука.“
Онда рече Христосова мајка:
„Ој Бога ти, громовник-Илија!
„Шта је грешан Богу сагрешио
„Те му горе уста под мустаћи? —
„Ој Бога ми, Христосова мајко!
„Кад је био на ономе свету,
„Имао је Богом посестриму,
„Прогњевио Бога вишњевога,
„Вишњег Бога и светог Јована,
„Обљубио Богом посестриму;
„Зато горе уста под мустаћи,
„Гореће му до суда Божијег,
„А кад буде о суду Божјему,

„Потекар ће допанути мука.“
Онда рече Христосова мајка:
„Ој Бога ти, громовник-Илија!
„Шта су Богу грешни сагрешили,
„Те ј' обоје млади обешено,
„Да би за што, не би ни жалила,
„Већ удицом млади за језике?“ —
„Ој Бога ми, Христосова мајко!
„То су биле најближе комшије,
„То је момче и младо девојче:
„Кад су били на ономе свету,
„Чували су стада бијелога,
„Једно другом веру задавало:
„Кад дорасте момче за женидбу,
„А девојче буде за удадбу,
„Да девојку момак узме лепу,
„А девојка за момка да пође.
„Кад дорасло момче за женидбу,
„А девојче младо за удадбу,
„Једно другом ману наодило:
„Неће момак да узме девојке,
„А девојка за момка не оће;
„И тако су веру погазили,
„Прогњевили Бога вишњевога,
„Вишњег Бога и светог Јована;
„Зато висе млади за језике,
„И висиће до суда Божија,
„А кад буде 'о суду Божјему,
„Потекар ће допанути мука.“
Онда рече Христосова мајка:
„Ој Бога ти, громовник-Илија!
„Шта је баба Богу сагрешила,

„Те је таки мука допанула?“ —
„Јесте баба Богу сагрешила:
„Кад је била на ономе свету,
„Та је баба већимашна била,
„Од свог срца немала порода,
„Имала је вуне и кудеље,
„Сиротиња њојзи долазила,
„Трудила се, за Бога искала,
„Она није тела поделити,
„Већ изнела једну кору леба,
„Кору леба од петнаест дана,
„Те је њима била поделила,
„Па не дели својом десном руком,
„Веће дели својом левом руком:
„Што је фајда, што је поделила,
„Кад је била срцем зажалила?“

[Упор. II[4] бр. 4.]

Од ове песме има још један краћи варијанат:

Крајем иде „једина“ госпођа (у напомени писац ставио: „ваљда Богородица“) и моли се Богу и младој недељи да нађе кључе од „паклова и Божји рајева“ да види шта раде душе. Кад је нашла кључе и отворила „на паклима“ врата, све су душе стајале на миру, само пишти Мара удовица. Она је пита шта је сагрешила те тако пишти, а Мара јој каже:

Трипут сам се млада удавала,
На троје сам пасторчиће била.
Једно вели: „ој леле, мајко!
„Јао мајко, дај ми леба бела.“
Ја му не дам она бела леба,
Већ ја узе оне земље црне:
„Нај ти земље, земља те покрила!“

Друго вели: „јао куку, мале.
„Јао, мале, дај ми воде ладне.“
Ја му дајем оне воде ладне:
„Нај ти воде, вода те однела!“
Треће вели: „јао леле, мале,
„Јао, мале, режи ми кошуљу.“
А ја узе бијелога платна,
Па не мерим на њега кошуљу,
Но ја мерим на камен студени,
Не би ли га камен притискао.

Госпођа јој каже нека пишти до суда божја, јер је много сагрешила, а о суду божјем још ће горих допанути мука, па оде на девето небо, те казује Богу шта је видела у паклу. (47 стихова).

2.

Мајка крвница.

Мајка кара свог Јована сина:
„О Јоване, моје миловање!
„Ево има пет година дана
„Од како те оженила мајка,
„Нема, сине, од срца порода
„Ни мушкога ни ђевојачкога.
„Ил' те неко чаром очарао?
„Ил' пакосне наудиле душе?
„Ил' те неко прокле на вјенчање?
„Ал' ти није по ћуди ђевојка?
„Ил' ти, сине, по ћуди ђевојци?
„Без некоје то не може бити.
„Него, сине, мајчине ти ране!
„Ти погуби вјерену љубовцу,

„Бољом ћу те цуром оженити,
„Бољом цуром од соја бољега,
„Која ће ти пород изродити,
„Да се твоје срце не угаси.“
Када Јован саслуша ријечи,
Проговори оваке бесједе:
„Чујеш мене, остарала мајко!
„Ја се уздам у Бога милога
„Да ме није нико очарао,
„Ни зле душе мене наудиле,
„Нит' ме нико клео на вјенчање;
„Ја сам мојој љуби у срдашцу,
„Ја њу љубим као своју главу,
„Но је тако од Бога суђено
„Да не имам од срца порода.
„Кад Бог неће ни сви свети неће.
„Како ли ћу погубити љубу,
„И код Бога и овог свијета
„Праву крвцу товарит' на душу?
„Нећу, мајко, љубу погубити,
„Но чекајмо још пет годин' дана,
„Причекајмо, Богу се молимо,
„Бог ће дати, који му се моли.“
Кад саслуша мајка лакрдију,
Распучила на прси кавада,
А размаче везену кошуљу,
Извадила обадвије дојке,
Па Јовану сину говорила:
„О Јоване, непослушни сине!
„Ако стару не послушаш мајку,
„Губало те материно мл'јеко,
„Разгубало, па те опогало,

„Што с' из ових дојак' посисао,
„Но погуби твоју вјерну љубу,
„Бољом ћу те, сине, оженити."
Препаде се дијете Јоване
Од мајчине страховите клетве,
Али не зна што ће и како ће,
Он се боји душе и образа,
Жао му је погубити љубу;
Све мислио, док злу измислио:
„Волим моју оштетити душу,
„Пак се кајат' од мојих гр'јехова,
„Него мајци хатар оштетити,
„И мајчину клетву не слушати."
Опет мисли што ће и како ће
Погубити своју младу љубу;
Па дозива свог брата Богдана:
„О Богдане, брате од матере!
„Што тиречем, немој рећи нећу,
„Е друкчије бити ти не може.
„Када шјутра био дан осване,
„Пођи, брате, у ђелу и одају,
„Узми снаху за бијелу руку,
„Твоју снаху моју милу љубу,
„Собом узми ножа пламенога,
„Поведи је друмом и ћенаром,
„Заведи је у гору зелену,
„Па ђе нађеш мјеста и прилике
„Заклонито и јошт сакровито,
„Ту погуби моју јадну љубу,
„Погуби је пак се натраг врати,
„Донеси ми ножа крвавога
„Да ја знадем да је посјечена.

„Ако ли ме послушати нећеш,
„Кунем ти се, па ти вјеру давам,
„Мојом ћу ти сабљом осјећ' главу.“
То збораше, а сузе роњаше.
Гледа Богдан, и слуша ријечи,
Па Јовану брату бесједио:
„Шта, Јоване, да од Бога нађеш!
„Или си луд, ил' си полудио?
„Ђе ћу згубит' милосну снашицу!
„Богме нећу никад ни довијек,
„Па сијеци кад је теби драго,
„Ето сабље, ево моје главе.“
Разљути се Јован на Богдана,
Те повади сабљу из корица;
Одиста га погубит' хоћаше,
Ал' се Богдан трже натрашачке,
Поклони се свом брату Јовану:
„Хоћу, брате, ал' ми само кажи
„Што је теби учинила љуба?“
Јовану се ино не могаше,
Све Богдану по истини каже.
Тад обадва брата проплакаше,
Ал' у млађег поговора нема.
Данак прође, мркла ноћца дође,
Оде Јован с љубом у одају,
Богдан иде остаралој мајци,
Љуби мајку у бијеле руке,
Па је моли и Богом заклиња,
Да одчиња клетве са Јована,
Да не губи своју милу љубу:
„Од Бога је велика грехота,
„А од људи зазор и срамота,

„Да градимо ова безакоња.“
Све молио, залуд је молио.
Кад је шјутра јутро освануло,
Узе Богдан у потају ноже,
Па отиде снаји у одају.
Али снаја соја госпоцкога,
Три пута се њему поклонила,
Док Богдану пољубила руку;
Стисну срце дијете Богдане,
Ухвати је за бијелу руку,
Па поведе кули низ скалине,
Шњоме оде пољем широкијем.
А кад доше гором странпутице,
Препаде се племенита Јела,
Тер се своме јаду досјетила,
Па говори ђеверу Богдану:
„О ђевере, мој злаћен прстене!
„Стидно ми је и гледати у те,
„Али видим што си наумио.
„Од како ме доведе од мајке
„Нијеси ме за руку водио,
„Ни овијем друмом и планином;
„Молим ти се, а Богом те кумим,
„Ако си ме згубит' намислио,
„Поклони ми живота и душу
„Не за више него за три дана,
„Затвори ме у бијелу цркву
„Док се млада искајем гр'јехова,
„Па кад прођу три пунана дана
„Погуби ме, и просто ти било!“
Младо момче Бога вјеровало,
Затвори је у бијелу цркву,

Па отиде двору на трагове.
Мисли Богдан шта ће како ли ће,
Чим ће своје ноже крвавити,
Док упази младу чобаницу
Ђено чува бијеле јаганце;
Божју јој је помоћ називао:
„Божја помоћ млада чобанице!
„Продај мене јанца за печење,
„Платићу га, па и преплатити.“
Вели њему млада чобаница:
„Ид' одатле, Божји отпадниче!
„Ти си своју снаху погубио,
„И твоју си оскврнио душу.
„Погубио онаку снашицу,
„Твоју снаху, а нашу госпођу,
„Онаке је у свој земљи нема.“
Застиђе се, дијете Богдане,
Пламови му образ запалише,
Па побјеже путем јадујући.
Када дође на воду Чатрњу,
Ту находи десет ђевојака
Ђе бијеле око воде платно.
Божју им је помоћ називао,
Оне му је прихватит' не хћеше,
Но све десет грлом завикаше:
„Ид' отале, један проклетниче!
„Ти си своју снају погубио,
„Твоју снају, а нашу госпођу,
„За њом плаче мало и велико.“
Застиђе се Деспотовић Богдо,
Па побјеже гором стампутице.
У гору му Бог и срећа даде,

Упазио звјерку и кошуту,
Пали Богдан свога џевердара,
Не погоди звјерку но кошуту,
Па је коље ножем и анџаром,
Док обоје крвљу напоио,
Па отиде двору бијеломе.
Далеко га Јово угледао,
Па он плаче као мало д'јете;
Куја мајка пред њим ишетала,
Трчи куја, а пита Богдана:
„Јес' ли, сине, снају погубио?“
Богдан вади ножа и ханџара:
„Јесам, мајко, ево обиљежја.“
Мајка Богда међу очи љуби:
„Бе аферим, мој Богдане сине!“
Уведе га у двор пјевајући,
Па кажује и брату Јовану.
Јован плаче и афере миmше.
Кад су прошла три бијела дана.
Јово иде снахи на трагове,
Момче лаже, а право не каже:
„Идем, брате, у лов у планину.“
Када дође пребијелој цркви
Романаци (свијем нам помогла)
Црквена је отворио врата.
Мисли Богдан преминула Јела
Јал' од глади, јал' од Божјег страха;
Кад ли Јела плаче пред олтаром,
Клекнула је на гола кољена,
Пред иконом пред Богородичином,
Бога моли и његову мајку,
Да јој просте њезине гр'јехове.

Таман Јово да приступи к Јели,
Кад јој виђе чедо на рукама,
Лудо чедо кажу мушку главу.
Када Јела упази Богдана,
Од плоче је на ноге скочила,
Пружа њему на рукама сина,
Па се свија Богду око нога,
Као змија око дрва сува,
Те ђевера по ногама љуби,
Све му чизме сузама облила.
Када Богдан упазио снаје,
А на руке млађана братића,
Он завика што му грло дава:
„Благо мене јутрос и до вијек'!"
Скида себе свиленога паса,
Опасује Јелицу снашицу;
Скиде себе зелену доламу,
Себе скида, на снаху је меће,
Огрну је од чохе бињишом,
Па одоше двору бијеломе.
Богдан носи у наручју д'јете,
Завио га срмали марамом,
И свиленим из џепа јаглуком.
Кад су били спрама б'јела двора,
Виче Богдан свог брата Јована:
„О Јоване, брате од матере,"
„Ево тебе и љубе и сина."
Зове сестре, зове и родице:
„Ево вама снашице Јелице,
„И ево ви од снахе братића."
Па дозива своју стару мајку:
„Мајко мила, и по трипут мајко!

„Ево тебе снахе и унука.“
Трчи Јово низ танчицу кулу,
Љуби брата међу очи црне,
Па у образ и чело нејако:
„Благо мене јутрос па до вијек!“
Дотрчаше заве и јетрве,
Љубе Богда у скут и у руку,
А Јелицу у оба образа:
„Благо нама, наша мила сејо!“
Колико им Јела мила била,
Узеше је на бијеле руке,
Изнесоше кули на чардаку.
Кад то виђе кујā стара мајка,
Извадила потајна анџара
Сама себе у срце удрила;
Стара паде више не устаде,
А демони уграбише душу,
Однесоше ђе се душе муче
Да се друге памети науче.
Куку томе ко изгуби душу!

3.

Гријех Дуке Сенковића.

Возила се по мору галија,
У галији дванест калуђера.
Ал' се сиње море занијало
Да потопи дванест калуђера.
Кад се оци виде на невољи,
Сваки свога запитује ђака,
А игуман Дуку Сенковића:

„Казуј, Дука, шта си згријешио?
„Ако ли ми казивати нећеш
„Бацићу те у то море сиње.“
Бесједио Дука Сенковићу:
„Кад сам био у бијелу двору,
„Крсно ми је име свети Ђурђу;
„Ја не славим светога патрона,
„Већ узимам хрте и огаре,
„Па ја идем хитар лов ловити.
„У том лову не би ни тичета.
„Ја се враћам двору бијеломе,
„Близу двора мајку сусретао,
„Носи цркви свету летургију.
„Ја заисках свету летургију
„Да нараним хрте и огаре,
„Ал’ не даје моја стара мајка.
„Ја је узех за бијелу руку
„Руком вола[1]) у траву зелену,
„Просуше се б’јеле летургије,
„Покупише хрти и огари,
„Покупише и наранише се.
„Љуто куне моја стара мајка
„„Црни Дука, да те Бог убије,
„„Тебе, сине, море потопило,
„„Потопило и на бр’јег изн’јело
„„По теби се душа тлаисала
„„Кано зрнце по трави зеленој.““
Кад то чуше дванест калуђера,
Устадоше на ноге лагане,
Те бацају Дуку Сенковића.
Њега сиње море потопило,

[1]) машем

Потопило и на бр'јег изн'јело;
По њему се душа тлапсала
Кано зрнце по трави зеленој,
Све за савјет и стару и младу,
Да се свако сјећа и спомиње
Да имаде виши над човјеком
Који ће га казнити за гјеје.

4.

Дијете Јован и ћерка цара Стефана.

Боже мили, чуда великога!
Од како је свијет постануо,
Није љепши цвијет процватио,
Како што је у Призрену граду
Мила ћерца српског цар-Стефана,
А Милица лијепа ђевојка.
Милица је у кавезу расла
Без промјене петнајест година,
А каква је, шинула је гуја,
Би рекао и би се заклео,
Ал' је вила, али је родила,
Ал' је са њом другарица била.
Шта је земље на четири стране,
Љепоте јој у свијету нема.
Да видите, браћо моја драга,
Залуду јој вала и љепота,
Говори се по Призрену граду,
Живо чедо носи под појасом.
То се чудо на далеко чуло,
То зачуо српски цар Стефане.

Једно јутро Стеван подранио,
Па пошета у кавез ђевојци.
Кад га виђе Милица ђевојка,
Пред цара је на ноге скочила.
Цар Милици добро јутро виче,
Ђевојка му боље прифатила,
Па под царем јастук потурила.
Сједе Стефан у кавеза жута,
А Милица стаде цара дворит'.
Бесједи јој српски цар Стеване:
„Ћери моја, дуго јадна била,
„Са киме си чедо задобила?“
Кад то чула Милица ђевојка,
Одиста се млада препанула;
Ћути цура, ништа не бесједи.
Опет царе поче бесједити:
„Ћери моја, дуго јадна била,
„Са киме си чедо задобила?
„Кунем ти се Богом истинијем,
„И тврду ти Божју вјеру дајем
„Да ти ништа учинити нећу,
„Ако мени по истини кажеш.“
А ђевојка сузе пролеваше,
Па Стевану вако говораше:
„О мој бабо, српски цар-Стеване,
„Кад ме питаш да ти право кажем:
„Једно јутро јесам поранила,
„Узе круну у бијеле руке,
„Па изађо на бијелу кулу;
„Тури круну ја на моју главу
„Да ја виђу би л' ми приличила,
„Док огрија од истока сунце.

„Кад је круна сунце опазила,
„Од круне је зрака ударила
„По Призрену и око Призрена
„Чак до Шаре високе планине,
„Више Шаре у Јастреб планину,
„Где се многи соколови легу,
„Са њима су пребијеле виле.
„Мили бабо, српски цар-Стеване,
„Ја се врати у бијелу кулу,
„На мјесто сам круну оставила,
„Кад је тамна ноћца долазила,
„И док ноћи неко доба било,
„Полетио сив зелен соколе,
„И за њиме седам лабудова
„Јест од Шаре и Јастреб-планине,
„Бијелој нам долећеше кули.
„Лабудови падоше на кулу,
„А сив соко на срчали пенџер,
„Сва се кула из темеља љуља.
„Од сокола свјетлост ударила,
„Па се види у кавезу жуту
„У поноћи као у сред подне.
„Тресну соко соколова крила,
„Оста момак у танку кошуљу.
„Ту је тамну ноћцу преноћио,
„А у јутру добро поранио,
„Више ми се није повратио,
„Са њиме сам чедо задобила.“
А кад чуо српски цар Стеване,
Цар семану у џепове руком,
Извади јој рушпа пет стотина,
Па их даје Милици ђевојци:

„На, Милице, моја несретнице,
„Удри на се̑ свилу и кадиву,
„И ево ти штака позлаћена,
„Па ти Шари иди и Јастребу,
„Те ти свога заручника тражи;
„Са њиме си чедо задобила,
„Овамо ти повратишта нема,
„Повратишта нити утјецишта,
„Јер тако ми моје вјере тврде,
„Ако икад у Призрена дођеш,
„Растрћу те коњма на репове.“
Кад ђевојка цара саслушала,
Проли сузе низ бијело лице,
Па отвори раве и долафе,
Па извади свилу и кадиву;
На се удри и срму и злато,
Окити се што љепше могаше,
Узе млада штаку позлаћену,
Па отиде низ бијелу кулу.
Браћо моја и дружино драга,
Онда бјеше жалост погледати
Како иде Милица ђевојка
Право Шари високој планини,
А често се кули окреташе,
И Призрену граду бијеломе;
Сузе рони низ бијело лице,
Љуто пишти до бога се чује.
Док се Шари примакнула близу,
Траг је смела, пут је изгубила,
Пребијаше дрвље и камење.
Намјера је била нанијела
У планини на бијеле овце.

Кад ђевојку сагледаше овце,
Одиста се биле препануле,
Побјегоше чобанину своме.
А то виђе Виде чобанине,
Па довати пушку џевердара,
Одиста је убити оћаше,
Па овако Виде бесједио:
„Ајд' отале, пребијела вило,
„Не плаши ми пребијеле овце,
„Ако тутнем моје мрке вашке,
„Живу ће те раскинути, вило,
„Ако ли ми оћеш побјегнути,
„Убићу те пушком џевердаром.“
Ђевојка му поче бесједити:
„Богом брате, Виде чобанине,
„Не удри ме пушком џевердаром,
„Ја нијесам пребијела вила,
„Но жалосна ћерка Стеванова
„Српска цара земље господара,
„Но ми кажи Јастријеб планину,
„Ђе се каде (?) соколови легу.“
И то Виде за Бога ајаше,
Па јој прими Богом побратимство,
Овако јој Виде бесједио,
Посестриму на пут је извео:
„Иди, сестро, горе уз планину;
„Кад изиђеш на врх од планине,
„Ту имају млоге раскрснице,
„Ти окрени с десна на лијево,
„Оћеш доћи зелену језеру,
„Код језера зелена је јела,
„Ту се, сестро, соколови легу;

„То језеро никад није само,
„Чувају га соколови сиви.“
А да видиш ћери Стеванове,
Она тури у џепове руку,
Па извади стотину дуката,
Па их даје Виду побратиму:
„На ти, Виде, Богом побратиме,
„Нека знадеш да сестру имадеш.“
Одатле се подиже ђевојка,
Док изађе на врх од Јастреба,
Ђено јесу многе раскрснице,
Па окрену с десна на лијево.
Она дође и језеро нађе.
Код језера зелена је јела,
На јелику сив зелен соколе,
Соко држи стреле и тетиве,
По језеру б'јели лабудови.
Кад ђевојку виђоше лабуди,
И они се били препанули,
А соко јој са јелике виче:
„Бјеж' отале, пребијела вило,
„Не плаши ми б'јеле лабудове,
„Јер тако ми моје вјере тврде,
„Ако запнем стрелу и тетиву,
„Оћу тебе устрелити, вило.“
А ђевојка бесједи соколу:
„Не удри ме стрелом ни тетивом,
„Но ми кажи суђеника мога;
„Ја нијесам пребијела вила,
„Но жалосна ћерка Стеванова,
„По имену Милица ђевојка.“
Све му каже што је и како је,

Да јој више повратишта нема
У Призрена града бијелога.
Онда соко поче бесједити:
„Ти ако ћеш мене послушати,
„Соко тебе оће сјетовати.
„Од језера ти истоку пођи,
„Док изађеш крају од планине,
„Оћеш виђет Орлујевца града,
„Добро гледај и виђи, ђевојко,
„Штоно има у вр Орлујевца,
„Многе куле јесу покривене,
„Покривене тенећетом жутим,
„Једна има понајвиша кула,
„Понајвиша понајљепша кула,
„Покривена тенећетом жутим,
„На кули је од злата јабука,
„На јабуци соко́лова крила,
„Па се крило на чекрк окреће,
„Показује који вјетар дува,
„Кад огрије од истока сунце,
„Па јабука одговара сунцу,
„А тенећка сјајноме мјесецу,
„Иди право под бијелу кулу,
„Оно кула суђеника твога.
„Када кули пребијелој дођеш,
„Ту код куће није нико нема,
„Само једна остарела бака,
„То је бака Јованова мајка,
„О ђевојко, твога суђеника;
„Она јесте срца милостива,
„Добро ће те стара дочекати,
„Питаће те што си и од куд си,

„Ти се немој по чем преварити,
„Да јој штогод за Јована кажеш,
„Но толико старој проговарај:
„„Једа Бог да да ти Јован дође!“
„Често ће ти Јован долазити.“
Па отоле окрете ђевојка,
Сузе рони низ бијело лице,
Куд год иде Орлујевац нађе
И бијелу Јованову кулу.
Код куле му нигје нико нема,
Само бака Јованова мајка,
Сједи стара пред бијелу кулу.
Ђевојка јој божју помоћ виче,
Стара баба боље приватила:
„Да си здраво, лијепа ђевојко,
„Каква тебе нужда доћерала
„Овој пустој Јовановој кули?“
А ђевојка била бесједила:
„Еда Бог да да ти Јован дође!“
Кад је баба ријеч саслушала,
Води цуру на бијелу кулу.
Долази јој дијете Јоване,
Сваку ноћцу Јован долазаше,
Са њим иду пребијеле виле,
Виле пану на бијелу кулу,
Док подрани дијете Јоване,
Са њим лете виле у планине.
Једно јутро баба подранила,
Подранила Јованова мајка
У одају Милици ђевојци,
Па Милици стара бесједила:
„О Милице, моја ћери драга,

„Ја имадо сина јединога
„А Јована од седам година,
„Нестаде ми дијете Јована,
„Не знадо му гласа ни аваза.
„То говоре и причају људи,
„Да га мене однијеше виле,
„Или, кћери, соколови сиви,
„Остаде му саморана мајка,
„Не зна јадна шта ће ни како ће.
„Ево има петнајест година
„Како мајка не види Јована,
„Би вољела виђети Јована,
„Но сву земљу бутун царевину,
„Да ми даду и поклоне царство.“
Сузе рони овако говори:
„О Јоване, моје ране грдне!“
А гледа је ћерка Стеванова,
Па ђевојка срца милостива,
Милостива ама жалостива,
Врло јој се било сажаљело
Баш на бабу Јованову мајку,
Па ђевојка ’вако бесједила:
„Стара бабо, Јованова мајко,
„Ти ако ћеш бити вјере тврде,
„Ја ћу тебе за Јована казат’.
„Како ноћу буде три сахата,
„Ти изађи пред бијелу кулу,
„Па погледај Шари и Јастребу,
„Ту ћеш виђет’ ватре чудновате
„Од планине до бијеле куле,
„Кад се близу попримакну кули,
„Ту ћеш виђет’ и Јована твога.“

Да виш бабе Јованове мајке,
Како ноћца тамна долазила,
Оде стара пред бијелу кулу,
Често гледа Шари и Јастребу,
Док угледа ватре чудновате,
Сипају се до земљице црне,
Док дођоше Јовановој кули.
Да виш бабе Јованове мајке,
Кад је било ноћи пола тамне,
Баба узе кључе свакојаке,
Па отвори бијелу одају.
Док је стара отворила била,
Виђе сина дијете Јована,
Ђе Јоване санак бораваљаше,
Виш' главе му крила и окриља,
Момак леже у танку кошуљу.
Узе баба крила и окриља,
Не би ли јој Јован остануо,
Да јој више полећет' не може.
Кад ујутру јутро освануло,
Освануло и сунце грануло,
Док запишта лијепа ђевојка
На бијелу Јованову кулу.
У том баба брже поитала,
Када види дијете Јована,
Не би л' га се нагледала мајка,
Ками мајци да види Јована.
Кад је стара отворила врата,
Мртва Јова нађе у одају,
Сав је Јован у крв огрезнуо,
На Јовану има девет рана.
Дуго виле чекале Јована,

До зорице и бијела дана,
Кад вишеше да Јована нема,
Међу собом биле бесједиле:
„Младо момче је се преварило,
„Више с нама у планину неће.“
Па узеше стреле и тетиве,
Устрелише дијете Јована,
И момку су срце оштетиле.
Кад то виђе Јованова мајка,
Закукала како кукавица,
Мила снаха како ластавица,
У кукању обје говораху:
„О Јоване, наше јарко сунце,
„Мало ти нас бјеше огријало,
„Па нам саде за горицу зађе.“

[Упр. II[4], бр. 11].

5.

Наход Симеон.

Братац сестру код колена рани,
Не рани је да је другом даје,
Већ је рани да му љуба будне.
Кад му била већа од колена,
Узео је себи за љубовцу.
Јошт не прође ни година дана
Чедо роди братац и сестрица,
Чедо роди и баш мушка глава.
Братац лије оловну бешику,
Сестра везе кумовску кошуљу,
Кад је сестра кошуљу навезла,

А брат слио оловну бешику,
Они међу чедо мушку главу,
Метнуше га у тешку бешику,
И под главу кумовску кошуљу,
Бацише га у то море сиње. —
Свето слави патријаре стари,
Свето славу светог Димитрију,
Па он посла по мору аласе,
Да улове у мору моруну,
Да прослави крсно име своје;
Ал' је њима лоша срећа била,
И од лова ништа не добише,
До ли једну оловну бешику,
У њојзи је чедо мушка глава,
Донесоше патријару старом:
„Патријару, и отац и мајко,
„Ми ти нисмо уловили лова,
„Уловисмо оловну бешику,
„У њојзи је чедо мушка глава.“
Крстише га и знаменоваше,
И лепо му име заказаше,
Лепо име Наод Симеоне.
Држао га патријару стари,
Држао га као сина свога,
Док Симеон до коња дорасте.
Кад Симеон до коња дорасте,
А до коња и светла оружја,
Даде њему патријару стари,
Даде њему коња и оружје,
Па беседи патријару стари:
„Иди, Симо, моје дете драго,
„Ти отиди у Весприма града,

„Па ти узми краљицу веспримску,
„Јер је сада удова остала.“
Сима оде у Весприма града,
И он узе краљицу веспримску.
Још не прође ни недеља дана,
Господа се у лов подигоше,
А напред је краљу господару.
Онда скочи краљица госпоја,
Краљево је рухо приметнула,
А кад нађе кумовску кошуљу,
Што је везла кад га је родила,
Онда с' јадна у чуду видила,
Пак изиђе прид бијеле дворе,
Удри собом о сиње камење.
Ал' господа дођоше из лова,
Па беседи краљу господару:
„Што је теби, краљице госпојо,
„Што је теби, моја верна љубо?“
Ал' беседи краљица госпоја:
„Симеоне, драго дете моје,
„Ја ти нисам верна љуба твоја,
„Веће јесам мила мајка твоја,
„Љубио си милу мајку своју,
„Како ћемо с' греха опростити.“
А он мучи, ништа не беседи,
Обазре се и два и три пута,
Пак ободе коња мамузама,
Оде право к патријару старом:
„Патријару, и отац и мајко,
„Љубио сам милу своју мајку,
„Како ћу се опростити греха?“
А он мучи, ништа не беседи,

Већ узима кључе од тавнице,
Па отвара проклету тавницу,
Те он мене Наод-Симеона,
Мене њега на дно у тавницу,
Па он баца кључе од тавнице,
Он и баца у то море сиње.
Још беседи патријару стари:
„Кад се кључи на брегу нађоше,
„Онда с’ Сима греха опростио.“
Још не прође ни седам недеља,
Кључеви се на брегу нађоше.
Узима и патријару стари,
Па отвара проклету тавницу,
Ал’ му Сима на столу сеђаше,
И у руку вањђеље држаше,
На њега се гротом насмијао,
У њега се био угледао,
Пак се тако са душом растао.
Сарани га патријару стари,
Сарани га као сина свога:
Чело главе столе поређао,
Чело ногу воду изводио,
И код воде ружу посадио,
Па беседи патријару стари:
„Тко је жедан, нек водице пије,
„Тко ј’ уморан, нека отпочине,
„Тко ј’ за ружу, нек се кити ружом,
„За душицу Симе сина мога.“

[Упор. II^{4}, бр. 13 и 14]

6.

Вук Купиновић и Дели-бег Гром.

Вино пије Купиновић Вуче
У малену селу Купинову,
Служи вино вијерница љуба.
Кад се Вуче напојио вина,
Бесједи му вијерница љуба:
„Господару, Купиновић-Вуче,
„А тако ти Бога истинога,
„Што те питам да ми право кажеш:
„Бојиш ли се икога до Бога?“
Ал’ бесједи Купиновић Вуче:
„О Бога ми, моја вјерна љубо,
„Кад ме питаш, да ти право кажем,
„Не бојим се никога до Бога.
„Већ сам чуо ђе казују људи,
„А некаква Грома дели-бега,
„Млоге Громе погубио главе,
„Па се њега мало прибојавам.“
Таман они у ријечи б’јаху,
Док ето ти блиједо Латинче,
Капу скида, до земље се свија,
Љуби Вука у скут и у руку,
Па му књигу из њедара дава.
Узе књигу Купиновић Вуче,
Виђе Вуче шта му књига каже,
Па дозива вјереницу љубу,
И овако љуби проговара:
„Ова књига од Грома ми дође,
„Мене беже зове на мејдана
„У отоку покрај воде Саве.

„Но послушај, вјеренице љубо,
„Кад питоме тице запјевају,
„Пробуди ме, моја вјерна љубо,
„И опреми мојега ђогина,
„Оћу ићи мејдан дијелити.“
Леже Вуче санак боравити.
Кад питоме тице запјеваше,
Уста љуба Купиновић-Вука,
Па отиде у нове арове,
Те ђогату сапалила крила,
Па се врати на бијелу кулу,
Топузу му пера саломила,
А узима сабљу оковану,
Сломи сабљу на три половине,
Па окрнке у сагрију баци,
А пробуди Вука господара:
„Ну устани, мили господаре,
„Вакат јесте, оћеш задоцнити.“
Скочи Вуче на ноге лагане,
Опреми се на бијелу кулу
Па припаса сабљу оковану,
До ђоґата коња долазио,
Па посједе крилата ђогата,
Тјера ђога Сави и отоци.
Таман зора бјеше зазорила
Вуче Сави и отоци дође.
Прије бјеже беше поранио,
Често гледа селу Купинову,
У то доба Купиновић Вуче,
Грому бегу добро јутро виче,
Ал’ му беже боље прифатио,
И овако ријеч бесједио:

„Оди, Вуче, мени под шатора,
„Преклони се, и поклони ми се,
„Па ћу тебе живот опростити.“
А вели му Купиновић Вуче:
„Нисам дошо тебе се клањати,
„Већ јуначки мејдан дијелити,
„Но изађи мени на мејдана,
„Да видимо ко је јунак бољи.“
Ал’ је беже шатор разапео,
Пред шатором побио је копље,
И за копље вранац коњиц свезат,
Бије ногом десном и лијевом.
Громе беже посједе врanчића,
Па на мејдан коња изгонио.
Одма бритке сабље повадише.
Да виш Вуку големе невоље,
Бритка му је сабља саломљена,
Али Вуче ђога нагоњаше,
Па окрњком бега удараше.
Кудије га годе удараше,
Онудије жива ватра скаче,
Сасипа се низ коња врanчића,
Око коња запаљује траву.
Куде беже Вука удараше,
Осијеца по три литре меса.
Кад се виде на невољу Вуче,
Он удара ђога од мејдана,
Па ђогату коњу проговара:
„А ђогате, пуст ми остануо,
„Што ми данас полећети нећеш,
„Зар не видиш да сам погинуо.“
Колико га Вуче удараше,

Све му крвца по земљи сипаше,
Ђогат пишти као гуја љута,
Јер не има крила ни окриља.
Док га вила из облака виче:
„Бјежи, Вуче, двору бијеломе,
„Не може ти ђогат полећети,
„Ђогату су сапаљена крила.“
Грдне ране задобио Вуче,
Виде му се џигерице црне,
Плећа даде, а бјежати стаде,
А за њиме силни Грома беже,
Одиста га погубити ћаше.
Вуку топуз отежао б'јаше,
Преко себе топуз отурио,
Тако Вуку срећа донијела,
Те погоди силан Грома бега
У копије међу очи двије,
Жив се наже, мртав земљи паде.
А утече Купиновић Вуче
У малено село Купиново,
Па дозива сестрицу Јелицу:
„Мила сестро, узми ме на руке,
„Однеси ме на бијелу кулу,
„Па ми простри мекана душека.“
Сетра Јела брата послушала,
Узе Вука на бијеле руке,
Па га носи на бијелу кулу,
Прострије му мекана душека.
Онда Вуче сестри бесједио:
„Зови мени слугу Милована.“
Сестра Јела брата послушала,
Доведе му слугу Милована.

Тада Вуче сјетоваше слугу:
„Добро слушај, слуго Миловане,
„Запријети вјереници љуби,
„Да не иде у шикли одају,
„Слуго моја, за нећељу дана,
„И ево ти од одаје кључе,
„Не отварај на одаји врата,
„Слуго моја, за нећељу дана.
„Кад се, слуго, наврши нећеља,
„Онда ћеш ми отворити врата.“
Отле оде слуга Миловане,
Па затвори бијелу одају,
Затворио, па је заклопио.
Да виш, брате, чуда великога!
Мало стало, за дуго не било,
Док ето ти из дувара гује,
Гуја носи траве свакојаке;
Ал' ето ти из облака виле,
И ето ти из горе курјака;
Вуче Вуку ране ализује,
А гуја му траве доносаше,
Вила Вуку траве превијаше.
А да видиш вјеренице љубе,
Узе љуба ноже и синџире,
На одаји врата прокопала.
Кад сагледа из дувара гују,
А сагледа из горе курјака,
И још виде из облака вилу,
Па повика грлом бијелијем:
„Мога Вука изједоше вуци,
„Авај мене до Бога милога!“
Кад то зачу из дувара гуја,

Она иде опет у дувара;
А кад зачу из планине Вуче,
Вуче бјежи опет у планину,
Па и вила небу под облаке,
Оставише Вука побратима.
Вуче зове слугу Милована,
Поклони му кулу и авлију,
И Јелицу сестру за љубовцу:
„Аманет ти, слуго Миловане,
„Ти ухвати моју вјерну љубу,
„Па је води у поље широко,
„Растргни је коњма на репове."
То изусти, а душу испусти,
Престави се Купиновић Вуче.
А да видиш слуге Милована,
Он послуша свога господара,
Ухвати му проклету љубовцу,
Растрже је коњма на репове,
Па сарани Вука господара.

7.

Боичић Алил и Љутица Богдан.

Закукала тица кукавица
А на гробу Вишњића Јована,
У кукању тица проговара:
„О Бога ти, Вишњићу Јоване!
„Је л' ти тамо необично, Јово,
„Жуље ли те даске јаворове,
„Је л' ти земља отешчала црна?"
А из гроба нешто проговара:

„О Бога ми, тицо кукавицо!
„Није мени необично 'вамо,
„Не жуље ме даске јаворове,
„Нит' ми земља отежала црна.
„Но чули ме, тицо кукавицо,
„Отежа ми Боичић Алиле;
„Турчин дође, на мејдан зазива,
„Ево има три бијела дана
„Како чепа гроба Јованова;
„Па се Турчин тврдо заклињаше
„Да ће сутра у нећељу доћи,
„И довести до три аргатина,
„Раскопати кости Јованове,
„Наложити огањ ватру живу,
„На ватру му кости сагорети,
„А пепео у вјетар турити,
„Да му нема гроба ни мрамора.
„О чу ли ме, тицо кукавицо!
„Мртве кости мегдан не дијеле.
„Богом сестро, тицо кукавицо:
„Подижи се на лагана крила,
„Па одлети у росно приморје,
„Тамо имам богом побратима,
„По имену Љутицу Богдана,
„Све му кажи што је и како је,
„Мртве кости не д'јеле мејдана,
„Нека за ме на мејдан изиђе,
„За њега би Јован и одавно."
А кад чула тица кукавица,
Тица прими Богом побратимство,
Па се диже на лагана крила,
И одлеће право у приморје

А на кулу Љутице Богдана.
Поранио Љутица Богдане,
Да напоји ђога од мејдана,
Тица паде на гриву ђогату,
Све казује Љутици Богдану.
Кад то зачу Љутица Богдане,
Одма себе и ђогата врати,
Па се стаде Богдан опремати:
На се удри и срму и злато,
А обуче панцијер кошуљу,
Па припаса свијетло оружје,
Прекрсти се, усједе ђогина,
Право иде гробу Јованову.
Ама курва Бончић Алиле,
Прије Турчин бјеше долазио,
И довео до три аргатина,
Наложио огањ ватру живу,
Извадио кости Јованове.
У та доба Љутица Богдане
На ђогату коњу од мејдана,
Па Алију по имену виче:
„О Алија, од курве копиле,
„Ја ћу за њег' мејдан дијелити."
Кад Алија угледа Богдана,
Силан Турчин појаха кулаша,
Па су нагле сабље повадили,
Вараше се и удараше се.
А да видиш Бончић-Алила,
Ману сабљом и десницом руком,
Турчин ману, а Богдан дочека,
Пресјече му у рамену руку,
Једном удри, другом припудара,

И русу му одсијече главу,
Па натјера до три аргатина,
Јованове кости закопаше,
Па наложи огањ ватру живу,
Те изгоре Боичић-Алила,
Па му пепо у вјетар турио,
Да му нема гроба ни мрамора.

[Упор. Херман II, бр. 51].

8.

Смрт два Драгичића.

Вала Богу да је великоме,
Чудна чуда пријеђе не чувена,
А несреће више невиђене!
У Драгића влашке војеводе,
У њега су два и три весеља:
Шћер удава, а два жени сина!
Ал' му драга љуба бесјеђаше:
„О Драгићу, драги господару,
„Мало заспах, грдан санак виђех:
„Два гаврана црна долећеше
„Крвавије крила до рамена,
„Пред дворове без ноката паше,
„Из ноката црне књиге даше;
„Страх је мене и бојим се љуто,
„Што чинимо два и три весеља.
„Но за Бога, драги господаре,
„Каде буде о зори бијелој,
„Не чинимо два и три весеља,

„Но нашега сина најмањега
„Оставимо за нећељу дана.“
А он јој је јунак бесједио:
„Остави се, моја љубо драга,
„Сан је лажа, а Бог је истина,
„Оба ћу их шјутра оженити,
„Оженити и шћерцу удати;
„Кад сам свадбу сватим' углавио,
„О једноме арчу и весељу,
„Да сватове двапут не трудимо.
„А ти љубо, Бог те не убио!
„Ти дочекај кићене сватове,
„Двоје справљај, и треће дочекај,
„И удоми нашу милу шћерцу.“
А кад било о зори бијелој,
Драгић триста свата искупио,
Све јунаке боље од бољега.
Па је јунак шњима окренуо,
Окренуо јунак планинама,
Докле тамо у ђевојке дође,
У ђевојке за старијем сином.
Ту стојали два бијела дана,
Ту сватове дочекаше дивно,
И дивнијем даром дариваше:
Коме перо, коме перјаницу,
Дароваше младог младожењу,
Њему даше коње и ђевојку.
Отале се свати подигоше,
Тискоше се управ к планинама,
Неко пјева, неко коње мами,
Неко пали бистра џевердара.
Фала Богу чуда великога!

Дивни свата, а љепшег оћела,
Колико је у планину вила,
Све су виле у планину сишле
Да гледају коње и јунаке.
Ал' се виле дати не виђаху,
Но се крију од јеле до јеле,
Свака запе за тетив' стријелу,
Не бил' кога од свата виђели
Нежењена ал' много лијепа,
Ил' на добру коњу под оружјем.
Када дoше, свати починуше,
Починуше на Тису на воду,
Разјахаше коње оседлане,
Воде пију, своја лица мију,
Свак од свата о весељу ради,
Нит' се који брине за којега,
Ал' се брине Драгиша војвода,
Све мислећи, љуто бојећи се
Што му рече вјерена љубовца.
С главе скиде самур' и челенку,
За челенком кита му стајаше,
Дивна кита цв'јећа босиока,
Па ми китом пребраја сватове,
Све је свате на број наодио,
Ал' не нађе до два своја сина.
Одма се је јаду домислио,
Што му драга љуби бесјеђаше,
Пак се вранца коња доватио,
И опет се натраг повратио.
Када дође друму накрај пута,
Ту наоди оба своје сина.
Клете су их устр'јелиле виле.

Циче Драго како змија љута,
Пак ми јунак мишља и размишља
Што ће чинит' од живота свога.
Све мислио, на једну смислио,
Пак је британку сабљу извадио,
Синовима главе откинуо,
Пошто их се мртви нањубио,
Па их метну коњу у бисаге,
А т'јела им с банде помакао,
Подалеко од друма крвава,
Наврже их листом и травицом,
Пак се опет коња доватио,
„Збогом, рече, моја ђецо луда,
„Ето сам вас оба оженио."
Оде опет на Тису на воду,
Мртве главе међу очи љуби,
Овако је јунак бесједио:
„А на ноге, кићени сватови,
„Бријеме је, браћо, да идемо.
Па отоле свати окренуше,
Окренуше двору бијеломе:
Када дôше близу б'јела двора,
Ал' пред дворе три хора играју:
Једно води Драгићева љуба,
Друго воде сестре Драгићеве,
Треће воде шћери Драгићеве.
Из кола се једна одвојила,
И Драгићу коња примоваше:
„Добар дошо, драги господару,
„Јесу ли те како даровали?"
Одговара Драгић војевода:
„Дивно су ме, љуби, даровали,

„Дадоше ми дв'је јабуке златне,
„Ето ми их коњу у бисаге."
Када она разумјела млада,
Метну руке коњу у бисаге,
Не извади дв'је јабуке златне,
Но извади дв'је синовне главе.
Колико је мајка жалостива,
Паде њима на трави зеленој,
Обадв'је јој на прси падоше.
Ту је нико дићи не могаше,
Него дође млада пашиница:
„Устани се, љуби Драгићева,
„Устани се, дуго јадна била!
„Видим млада да ти је невоља,
„Али нећеш помислит' на мене,
„А и ја сам изгубила тужна
„Нема ево ни неђеља дана
„Четри брата од рода мојега,
„И мојега сина Усејина
„И шестога пашу господара,
„Данас немам ништа до камена!"
Довати је за бијелу руку,
Па се млада на ноге устаде,
Па је води у бијелу кулу,
Овако јој млада бесјеђаше:
„Склони срце, љуби Драгићева
„Па мијеси даре и колаче,
„Теке буде о зори бијелој
„Справљај снахе с јадом на трагове."
Послуша је љуби Драгићева,
Па мијеси даре и колаче.
И кад било о зори бијелој,

Справи снахе, оста кукајући.
Отидоше снахе планинама,
А кад дôше младе у планину,
Пак их клете виле виђеле,
Само собом тако бесјеђаху;
„Фала Богу, фала великоме!
„Оне јадне снахе Драгићеве
„Јучер бјеху с вељијем весељем,
„Имађаху триста пратилаца,
„А данас су саме на трагове
„С великијем јадом и чемером.“

9.

Војвода Милош и брат му Драго.

Вино пије војвода Милошу
У Поцере на Херцеговину,
Служи му га остарала мајка.
Ка' се Милош напојио вина,
Старици је говорио мајци:
„Бог те клео, моја стара мајко,
„Да ли сина већ нема којега
„Нако мене једнога Милоша.
„Ка' се стају од Босне банови,
„Од све Босне и Херцеговине,
„Све ме, мајко, на диван позивју.
„Ка' се стану заклињат' банови
„Да ми држе слогу у народу,
„Ја се кунем коњем и оружјем,
„Е ја брата о' заклетве немам.
„Оруже ми рђа сподобила,

„А коњицу грива опанула,
„Кунући се право и лукаво.“
Тадер мајка говори Милошу:
„Ах не тако, војвода Милошу,
„Не куни ме, драго д’јете моје,
„Још сам сина имала једнога
„По имену Драга војеводу,
„Па је Драго поша у ајдуке
„Ево има двадесет годинак,
„Кад ти бјеше шики-колијеки.
„Једном дође, па и опет пође,
„Вет га стара гледала нијесам,
„Но сам Драга прежаљела мога.“
Каде Милош мајку разумио,
Па је тако мајци говорио:
„Богу тебе, моја мила мајко,
„Приправи ми лака брашненика
„Да ја идем брата тражит’ Драга.“
Ал’ се њему препанула мајка,
Па овако њему бесједила:
„А не, синко, војвода Милошу,
„Е се Драго од свакога чува,
„Па ме је страк и бојим се љуто
„Да те с четом не изгуби Драго,
„Јере тебе упознати неће.
„Е се Драго цару дојадио,
„Разбија му ханe и дућане,
„А сијече по друму карване,
„Задаје му јаде свакојаке.
„А тамо су хаине планине,
„Ђе ми расту јеле суовре,
„По сриједи стрижу соколови,

„А по врху гарчу гавранови,
„У коријен љута скромутина,
„Из ње змије и јакрепци скачу.
„Те млозини очи извадише,
„Па ме је страг и бојим се љуто
„Да и моје очи не изваде,
„Но се прођи тога путовања.“
А мој Боже, велике жалости,
Како њега устаљаше мајка,
Ма залуду, ништа не помаже,
Него Милош коња сигураје,
Па припаса свијетло оруже,
А окрочи коња дебелога,
Па отиде јунак уз планине,
Докле дође у Кустуру граду.
А кад дође у Кустуру граду,
Ту ми нађе тридесет Турака,
Па им Милош Божју помоћ дава:
„Божја помоћ, тридесет Турака!“ —
„Бог и с тобом, незнана делијо!“
Кад уљеже Милош у механу,
Они њему мјесто учинише,
Па му дају вина и ракије,
Па Милошу бијељаху вино,
Присипаху сећер-медовину,
Да опију војводу Милоша.
Ал’ се Милош јаду осјетио,
Мало пије вина и ракије.
Па Милошу Турци говорише:
„Богу тебе, нежнајна делијо,
„Колико ти коњик кошта ждраљу?
„Ајде пођи у конску одају,

„Па избери од тридест хатова,
„Баш избери којега ти драго
„За твојега ждраља великога."
А кад виђе војвода Милошу
Да ће њега Турци погубити,
Он је коњу грчки говорио,
Ал' му коњик клекну на кољена,
А Милош му ниче на рамена.
То гледају тридесет Турака,
Не виђеше ни куд се обрати,
А камо ли да увате ждраља,
Да увате ждраља и Милоша.
А кад Милош у планину дође,
Па запјева из грла бијела,
Пјева Милош ка и вила б'јела,
Припијева Драга брата свога:
„Је л' те ђегођ, војевода Драго?
„Ако би се на те удесио,
„Немо мене, брате, изгубити,
„Ође тебе нема душманина,
„Нако брата војводе Милоша."
То зачуло Драгишино друштво,
Потрчаше Драгу у пећину,
Па овако Драгу говорише:
„Богу тебе, Драго војевода,
„Од како је настала планина
„Није таквог сносила јунака
„Ка и данас што сноси једнога.
„Такве силе виђели нијесмо:
„На коњика ноге прекрстио,
„А пали му низ рамена брци
„Ка соколу низ кољена крила;

„За појас му двије пушке мале,
„О рамену везена шишана.
„Попијева танко гласовито
„А све тебе припијева, Драго,
„Сва је твоја шлика и прилика,
„Кажује се братом твојим, Драго,
„По имену војводом Милошем.“
А говори ајдучина Драго:
„Богу вама, тридесет ајдука,
„А ја брата немам никаквога,
„Нако нешто лудо и нејако,
„Остало је шики-колијеки,
„Кад ја Драго пођок у ајдуке,
„Није тако могло усилити,
„То је каква царева делија,
„Који се је цару зафалио,
„Да ће мене жива уфатити,
„Или моју главу погубити.
„Но ме чујте, тридесет ајдука,
„Ви на ноге брже устаните,
„Па ајдучке пушке доватите,
„Запаните накрај друма пута.
„Погубите голема јунака.“
Кад ајдуци Драга разумјеше,
Па бојничке пушке доватише,
Запапуше накрај друма пута.
У то дође Милош војевода,
Па запјева ка и б’јела вила,
Припијева Драга војеводу:
„Је л’ те ђегођ, Драго војевода,
„Ако би се на те удесио,
„Немо мене, брате, изгубити,

„Ођс тебе нема душманина,
„Него брата војводе Милоша."
Кад виђеше тридесет ајдука
Да све Драга брата припијева,
Баш не хћеше убити јунака,
Но пођоше Драгу у пећину,
Па овако Драгу говорише:
„Не за Бога, Драго војевода,
„Немо брата изгубити твога,
„Немо своје очи изгубити,
„Сва је твоја лика и прилика,
„Твојег раста и твојег погледа."
А кад Драго разумје ајдуке,
Па овако њима говорио:
„Пи ђаволе, тридесет ајдукак!
„Кад не смије тридест на једнога,
„А не било од вас ниједнога!"
Па ми јунак довати оруже,
А отиде стрмо низ планину,
А западе Драго накрај пута.
У толико и Милош приступи,
Па овако Милош попијева:
„Ај ђе си ми, Драго војевода,
„Немо, брате, мене изгубити,
„Ођен тебе душманина нема,
„Нако брата војводе Милоша.
„Стара ме је отправила мајка,
„Да те, брате, у планину тражим,
„Да идемо на своје дворове."
А то Драго и слуша и гледа,
Па зарати пред очи шишане,
Али пушки живи огањ даје,

Те погоди војводу Милоша,
Погоди га у прси јуначке.
Паде Милош низ висока ждрала,
Милош јекну, сва планина лекну,
А побјеже Драго у пећину.
Ајдуцима тако говорио:
„Море брже, тридесет ајдука,
„Донес'те ми главу и оруже."
Кад ајдуци на Милоша доше,
Њима Милош био говорио:
„Аман мало, крвави ајдуци,
„Да ве питам за војводу Драга,
„Ал' његово тридесет ајдука,
„Е ја јесам војвода Милошу,
„Те ја идем брата тражит' Драга,
„И његово тридесет ајдука."
Кад ајдуци ријеч разумјели,
Они Драгу у пећину поше,
Па овако њему говорише:
„Зло ти јутро, Драго којевода,
„Ти си своје очи извадио,
„Ти си брата изгубио твога,
„Брата твога војводу Милоша."
А кад Драго на Милоша дође,
Пита брата својега Милоша:
„Богу тебе, о брате Милошу,
„Јесу ли ти ране од видања,
„Али су ти ране од самрти?"
Али њему говори Милошу:
„Мили брате, Драго војевода,
„Нијесу ми ране од видања,
„Него су ми ране од самрти.

„Но ме слуша', Драго, брате мили.
„Немо' одит' више у ајдуке,
„Него пођи на дворове мајци,
„Да не кука саморана мајка.
„Није тебе треша (преша?) у ајдуке,
„Дворе сам ти оградио б'јеле,
„Саградио кај' цареве што су."
Још Милошу ћаше говорити,
Но се с својом раздвојио душом.
А кад виђе Драго брата мртва,
Ћаше себе изгубити Драго,
Ма не дају тридесет ајдука,
Но му вежу руке наопако,
Везан стоја три бијела дана,
А Милоша укопаше туна.
Ма говори Драго војевода:
„Пуштите ме, тридесет ајдука,
„Е ћу брата ожалити мога,
„Да ја кидам пуца са доламе,
„Да ја кидам косу саврх главе,
„Да ја брата коротујем мога,
„Да свак знаде е сам погинуо,
„Е сам брата изгубио мога."
Они њему опуштише руке.
Он не кида косу саврх главе,
Нити кида пуца са доламе,
Но извади ножић иза паса,
Те сам себе у срце удари.
Кад виђеше његови ајдуци,
Укопаше Драга крај Милоша,
Укопаше и ожаловаше.
Уватише ждраља коња пуста,

Па ми пишу лист књиге бијеле.
А шиљу је кукавици мајци:
„Анђелија, црна кукавице,
„Оба твоја сина погинуше,
„Погинуше један од другога,“
А коњу је вежу у китицу,
Па га бију дрвјем и камењем,
Одбише га низ планину пусту.
Коњик бјежи низ Херцеговину,
Доке дође у Кустуру граду.
Кад вићеше турачки пландури (!),
Па скочише да увате ждраља,
Ал' се пусти ждраљу не даваше,
Но побјеже у Поцерје рамно.
А кад дође под бијелу кулу,
Ухом стриже, а копитом бије,
Стаде звиждат', боље се не може.
А кад зачу Милошева мајка,
Па овако стара говорила:
„Благо мене јутрос и довијек,
„Ето мене оба моја сина,
„Сад ћу моје срце напунити,
„Кад ја виђу до два моја сина.“
У толико пред коња изишла,
А кад виђе коња без јунака,
И виђе му књигу у гривицу,
Сјетила се јаду великоме.
Па довати књигу жаловану,
И кад виђе жалост и несрећу,
Па оцрни ојађелу кулу,
И затвори од куле прозоре,
Па ту кука три године дана.

Кад се трећа напуни година,
У жалост је преминула стара.
Бог јој дао души спасенија,
Нама, браћо, здравље и весеље,
Амин, Боже, вазда те молимо.

[Упор. II[4], 15].

10.

Смрт лудог Андријаша.

Чета се је мала подизала,
Од куда се вазда подизала,
Баш од Сења града бијелога.
Пред четом је ајдуче Мијате,
За Мијатом тридесет Сењана,
Отлен чета уз планину пође,
Затраја се за девет година.
Ал' Мијату лоша срећа била,
Јер је луда брата оставио,
Лудог брата дивног Андријаша
У маленој шици колијевци.
Иде чета и тамо и амо,
Доке дође у поље Косово.
Ту је трудна она починула,
Насред поља чадор разапела,
Вино пију, разговарају се. —
Кад се девет напуни година,
Тад Андријаш зове стару мајку:
„Анђелијо, моја стара мајко,
„Јес' имала већ којега сина,
„Него мене млада Андријаша?“
Када га је разумјела мајка,

Троструке је сузе удариле,
И њему је ријеч бесједила:
„Имала сам од срца порода,
„Имала сам и другога сина,
„По имену ајдука Мијата.
„Ево има девет годиница
„Да је пошо неђе у планину
„Да војује и да ајдукује
„Су његови тридесет Сењана,
„Нема од њи гласа ни погласја.“
Кад то зачу луђени Андрија,
Он дозива своју стару мајку:
„Ој Богу ти, моја стара мајко,
„Оседлај ми коња големога,
„И од'јело што је за јунака,
„А на коњу што треба путнику,
„Е ћу поћи горе уз планину,
„Еда би ми Бог и срећа дала,
„Да би мога брата наодио.“
Кад га зачу остарала мајка,
Овако му сјетно проговара:
„Прој се, Андрија, мој нејаки сине,
„Како ћеш ми поћи у планину,
„Када немаш но дванаест љета,
„Нити знадеш ђе ћеш, ни куда ћеш.“
Кад Андрија саслушао мајку,
Руке љуби, а Богом је куми:
„Пушти мене, моја мила мајко,
„Ја ћу брата, ако Бог да, наћи,
„Довешћу га дома на дворове,
„Ти ћеш имат' сина големога,
„А ја сирак брата јединога,

„Нег' ми справи коња големога,
„И на коња што је за јунака."
Инако јој бити не могаше,
Оседла му коња големога,
И на коња меће у бисаге
Сву потребу што је за путника.
Кад се дите коња доватило,
Доватило коња и оружја,
За појасом двије пушке мале,
Међу њима крива јатагана,
О рамену сјајна џефердана,
Отлен крену горе уз планину.
Када дође удно Косовога,
Он погледа уз Косово равно,
Пак био шатор угледао,
Уз Косово коња насрнуо,
Трчи брже под чадора д'јете.
Али му је лоша срећа била,
Ево га је чета опазила,
И ајдуку била кажевала:
„Арамбаша, ајдуче Мијате,
„Какав је оно јунак уз Косово,
„Чудан јунак, а на чудна коња:
„Из очи му живи огањ сипа,
„Из ноздрва модар пламен суче,
„Све се поље једнак замаглило
„Од њиове силе и брзине."
Кад је Мијат дружбу саслушао
Овако је њима говорио:
„Ој Богу ви, тридесет ајдука,
„Одбројте се десетак момака,
„Запаните кланцем покрај пута,

„Не би ли ви Бог и срећа дала.
„Да Турчина жива ухватите.“
Каде њега чета саслушала,
Одвоји се до дванаест друга,
Попадаше покрај друма пута.
На њих момче јадно нагазило,
И оћаху да увате жива.
Ал’ се момче не да уфатити,
Него бјежи тамо и овамо.
Шест ајдука с коњем погазио,
А шестину у шатор угнао.
Кад виђеше Сењани јунаци,
Завикаше из грла бијела:
„О Богу ти, наша арамбашо,
„Дед примакни оку џевердана,
„Гледај згодит’ оно Туре младо,
„Не би ли га с коњем раздвојио.“
Каде Мијат саслуша дружину,
Брже скочи, џевердан докучи,
Земљи паде, пушки огањ даде,
Те погоди млада Андријаша,
Пола мртав на земљу пануо.
Онда Мијат зове Сењанине:
„Пођ’те к њему, моја браћо драга,
„Ако жива њега застанете,
„Питаћете, не заборавите,
„Од кога је рода и племена,
„Како ли се зове по имену.“
Брже су га дружба послушала,
Она трчи рањену јунаку,
Ал’ још јадан бјеше у животу.
Тад га један од њи запитува:

„Oj Богу ти, момче непознато,
„Којега си рода ал' племена ?“
Јеком јекну млади Андријашу:
„Прођи ме се, незнани јуначе,
„Ја сам јадан сасред Сења града,
„Исти братац ајдука Мијата.
„Но за Бога, моја браћо драга,
„Ако знате Бога вјеровати,
„Ако знате ајдука Мијата,
„И ако га очима видите,
„Кажите му да сам погинуо,
„Погинуо удно Косовога,
„Њега тражећ', али га не нађох.“
Кад ајдуци ријеч саслушаше,
Отидоше, Мијату казаше:
„Зло ти јутро, Мијате ајдуче,
„Оно није турско момче младо,
„Но се каже сасред Сења града,
„Исти братац ајдука Мијата,
„Ране своје увежива пасом,
„Јеком јечи, а нас заклињаше,
„Ако тебе ђегођ увидимо,
„Да кажемо да је погинуо
„Тебе тражећ' кроз гору зелену.“
Када зачу ајдуче Мијате,
На лаке је ноге устануо,
Па довати двије срмајлије,
Међу њима јатагана ножа,
Брже трчи рањену јунаку.
Кад га виђе, одма га познаде,
Сузе проли, а ријеч изусти:
„Бог т' убио, мој брате Андрија,

„Када виђе да ћеш погинути,
„Што не каза ко си и од куд си?
„Него казуј, ако Бога знадеш,
„Јесу л', брате, ране од видања,
„Ил' су ране од смрти немиле."
Мијат збори, а слуша Андрија,
Грлом јекну до неба се чује:
„Да ти ли си, мој брате Мијате,
„Благо мени данас и довијек,
„Кад сам тебе очима видио
„Прије но сам душу испустио.
„Нијесу ми ране од видања,
„Него, брате, од тешка умора.
„Него бјежи двору бијеломе,
„Те уњеши нашу стару мајку,
„Не казуј јој да сам погинуо,
„Да јој не би срца уцв'јелио."
То изусти, а душу испусти,
Циче Мијат као горски вуче:
„Авај, рече, до Бога једнога
„Како ћу већ живјет' на свијету
„Од укора свога и другога
„Да погубих брата рођенога."
Пак извади двије пушке мале,
Објема је чарке натегао,
Обје једном у прси сасуо,
Ни земља га жива не шчекала,
Мртав паде брату на прсима.
Кад виђеше несретни Сењани,
Наопако барјак зађенуше,
Отидоше Сењу кукајући,
Јер им неста више четовање,

Четовање и ајдуковање,
Однијеше два мртва јунака.
Када их је мајка упазила,
Пред очима оба мртва сина,
Врисну стара канда бјеше млада,
Од јада се старост пренеможе,
Дође паде, више не устаде.
Стаде лелек сењански делија,
Плач и жалост сењанскије жена.
Сењани их дивно укопаше,
А Сењанке тужбом попратише,
Сву тројицу у гробу једноме,
Над гробом им цркву саградише,
Подно нога ружу посадише,
Покрај гроба воду наврнуше:
Ко је старац, нек' иде у цркву,
Ко је жедан, нека воде пије,
Ко је румен, нек' руже мирише,
Све пред душом два брата рођена.

[Упор. II[4], 15].

Од ове песме има још један варијанат:

Мајка ранила јединца о десници и туђој кудељи, па му купила коња и оружје. Кад је пио „по механе“ вино криво се клео коњем и оружјем, јер нема браће, и кори мајку. Она му вели да је имала још једног сина, но кад су Турци Грчку похарали, заробили су и њена Надомира од осам година. Веле да је сад у планини Корави буљубаша пред тридесет хајдука. Овај иде да га тражи и, кад је био у планини, зове га:

Јес' л' у гору, брате Надомире.
И ако си ђегођ у планину,
Изљези ми насред друма пута
Да се брацки браћа загрлимо.

Надомир био заспао, а хајдуци чули, па га буде:

Ну устани, наша буљубаша,
Кличе момче друмом зеленијем.
Помену̂је брата Надомира.

Он им санан одговара да нема брата, већ су му, кад су га заробили Турци, остали дома самохрани отац и мајка, и шаље их да то момче ухвате и доведу њему жива. Они западну и „упале“ тридесет стрела. Никола их у штит дочека, па јуриши на њих, и посече дванаест, а један повиче:

Хај ђе си ни, наша буљубаша,
Погуби не на коња дијете. —
Скочи хајдук од земље на ноге,
И момчету из пријека дође,
Од шес перах стријелу опалио
И Николи живо срце понио.

Притрчи му, и пита га ко је, а Никола му каже:

Ја немам од рода никога,
Но сам има брата јединога,
Давно̑ су га поробили Турци
Ево двадес и седам годинах,
По имену хајдук Надомире
Буљумбашу пред тридест хајдука,
Казаше га Корави планини,
Па ја кренух, даако се нађемо.
Не даше ми до њега допријет'.
Да би ми га очима виђети,
Ја не оћах жалит' умријети.
Но хајдуче, аманет ти дајем,
Ако видиш хајдук-Надомира,
Лијепо му у планину кажи,
Е Никола погинуо овђе,
Не би ли се брату дожалило
Да ми кости у земљицу бачи,
Да̑ не остају насред друма пута,
Да их мичу тице и звијерје.

Па умре. Надомир га пољуби мртва, па се сам устрели. Хајдуци их сахране у један гроб. (106 стихова).

11.

Смрт Сењанин-Стевана.

Да сједимо да се веселимо,
И по томе да вам пјесму кажем,
Од истине што је за дружине.
Силан јунак испод Сења прође,
Од Сења се заклонио штитом,
А од сунца ждраловијем крилом,
Да му сунце не опали лица.
На јунаку одијело дивно:
На плећа му од злата аздија,
На главу му калпак и челенка,
Све му пала пера низ рамена,
Све у срми и у чисто злато;
Под јунаком дорат од мејдана,
У руке му седевли тамбура,
Танко куца, љепше попијева,
Припијева Иван-капетана:
„Ђе си, Иво, брате од матере,
„Ако чујеш гласа и аваза,
„Оди, брате, да се састанемо,
„Јербо смо се давно раставили,
„Раставили мајци под појаса,
„Жеља моја да се састанемо.“
То се чуло Сењу бијеломе,
Абер дође Иван-капетану.
Кад то чуо Иван капетане,
Скочи Иво на ноге лагане,
Па отиде пријекијем путем
Пред јунака на богаза тврда,
Па окрши јелову гранчицу,

Поби грану насред друма пута.
Мало стало, дуго не трајало,
Док ето ти доброга јунака
На дорату коњу од мејдана,
У руке му седевли тамбура,
Танко куца, љепше попијева,
Припијева Иван-капетана!
„Ђе си, Иво, брате од матере,
„Ако ђегођ гласа чујеш мога,
„Оди, брате, да се састанемо,
„Давно смо се мајци раставили,
„Раставили мајци под појасом.“
А то Иван и слуша и гледа,
Па опали пушку џеврдара,
Те погоди на коњу јунака;
На прси му токе проломио,
А на плеће пенџер отворио,
Паде јунак у траву на главу,
А припаде Иван капетане,
Да јунаку посијече главу.
Рањен јунак поче бесједити:
„О Бога ти, незнана делијо,
„Ти како се по имену вичеш,
„Стан' престани да сијечеш главу,
„Док ми штогођ за Ивана кажеш,
„Оно ми је братац од матере.
„Ја сам чуо за Сење бијело
„На крајини да је удаљено,
„И у њему Иван-капетана,
„Све ја идем, и за Сење питам,
„Жеља моја брата сагледати,
„Стара га је поздравила мајка.“

Кад то чуо Иван капетане,
Проли сузе низ бијело лице,
Па потеже сребрна анџара,
Ћаше себе у срце удрити.
Сењани се близу придесише,
Не дадоше Иву погинути,
Ту узеше дијете Стефана,
Мила брата Иван-капетана,
Па га носе Сењу бијеломе,
На Ивову од камена кулу.
Бесједи му Иван капетане:
„Мили брате, нејаки Стефане,
„Можеш ли ми, брате, преболети,
„Да те носим мору широкоме,
„Да ја видам твоје ране грдне?“
Бесједи му дијете Стефане:
„Не носи ме мору широкоме,
„Не могу ти, брате, преболети
„Но те молим, Иван-капетане,
„Пошаљи ми свијетло оружје
„И дората коња од мејдана
„У Ушћупа мојој старој мајци,
„Нек се стара за живота рани.“
То изусти, а душу испусти.

[Упор. II[4], 15].

Од ове песме има још један слабији варијанат:

Чудан јунак у чудном руху (на глави му од злата челенка која вреди три литре злата) прошао испод Сења. Од Сења се заклонио штитом да га не познаду Сењани, а од сунца марамом. Опазио га Сењанин Иво и казао дружини, па сви стану стрељати, који коња, који јунака, који челенку. Ниједан га не погоди. Ива их кори, а они веле да они хоће, али не могу, или им се не да да га устреле.

Запне стрелу Иво и погоди га. Оду у механу, и Иво рече да му је туга на срцу, и да га је десна заболела рука, и све му се чини да је јунак, кога је погубио, од његова рода. Одуда га питају, и он им каже да има ујака Сењанина Ива, и да га је к њему мајка му послала да научи ситну књигу и да избацује стрелу. Иво му се јави, и пита га може ли преболети, да дере кошуље, да бере лековито биље, и да га завија. Вели да не може, јер су ране отроване, а нису од Бога већ од рођеног ујака. Умире и Иво га сарањује у јаворову сандуку, сади око гроба цвеће, изводи воду. (114 стихова).

12.

Корун капетан и Ненад Југовић.

Чудно чудо на далеко кажу,
У некака Југа зенђилога
У приморју у принциповини,
Јуже има на товаре блага,
На иљаде пребијеле овце,
На стотине коње и волове;
Још у Југа више чудо кажу,
Јуже има девет мили сина.
Колико се Јуже посилио,
Неће Јуже да жени синове,
Док најмлађи не би за женидбу.
Кад најмлађи за женидбу б'јаше,
Отале се Јуже подигао,
Собом носи на товаре злата,
Оде право од града до града
Па испроси ђевет (!) снаха мили.
Док је Јуже снахе испросио,
Три товара блага поарчио,
И за мало свадбу одгодио:

Док отиде двору бијеломy!
Па покупи свате за ђевојку.
Како кули у приморје дође,
Оде купит' свате по градова,
Док сакупи девет стотин' свата,
Млоге зове морске ђенерале,
И сувише младе капетане,
Сву господу на свадбу сазива,
А не зове Корун-капетана,
Од Коруна града бијелога.
Кад је Јуже свате покупио,
Отале се с њима подигао,
Оде јунак од града до града,
Миле снаје дома доводио,
Свадбу чини и весеље гради
За петнајест бијелије дана.
Миле своје иженио сине.
Мало стало, није дуго било,
А не прође ни неђеља дана,
Ражљути се Корун капетане,
Па голему војску сакупио,
На зенђила Југа ударио,
Стару Југу главу погубио,
И сина му девет погубио,
Пороби му пребијелу кулу,
Покупи му из ризнице благо,
Девет снаа Југу заробио,
И вјерну му љубу прегазио
Са коњима од своји војника.
Тако њојзи добра срећа била,
У костима душа останула,
Иза Југа чедо задобила,

Па не прође млого ни за дуго,
Југова се породила љуба,
Она роди једно чедо мушко,
Мушко чедо ама чудновато,
Баш ка да је од године дана.
Добавила и попа и кума,
Па крстише оно чедо мало,
И добро му име нађенуше,
По имену дијете Ненаде,
Куд га пошље да му се не нада,
Толико је жалост обузела.
А Ненаду у напредак пође,
Бољи Ненад од годину дана,
Него друго од двије године;
Бољи Ненад од пет годин' дана,
Него друго од дванес година;
Бољи Ненад од дванес година,
Него друго од двадес и четири.
Кад наврши петнајест година,
Довати се коња и оружја,
Често иде по дугу мејдану.
Једно јутро Ненад подранио,
Па је старој мајци бесједио:
„О Бога ти, моја мила мајко,
„Је л' истина што говоре људи
„За некака Корун-капетана,
„Да је мога погубио баба,
„Девет брата под мач ударио."
Стара мати бесједи Ненаду:
„Јест истина што говоре људи."
Све му стара по истини каже.
Кад то чуо дијете Ненаде,

Припасује свијетло оружје,
А опрема дора од мегдана,
Окити се што боље могаше.
Ту га стара сјетоваше мајка:
„О мој сине, дијете Ненаде,
„Ти не иди Коруновој кули,
„Да ти знадеш Корун-капетана,
„Да имадеш соколова крила,
„Не б' ти перје меса унијело,
„А камо ли да би утекао."
То говори, сузе прољеваше,
А то Ненад ништа не слушаше,
Но помену Бога истинога,
А посједе дора од мејдана,
Па га ћера земљом и ћенаром.
На Ситницу воду долазио,
Ту на води девет ђевојака
Ђе бијеле пребијело платно.
Ту им Ненад Божју помоћ виче,
Ђевојке му Бога приватиле:
„Да си здраво, незнана делијо!"
Бесједи им дијете Ненаде:
„Ђе је кула Корун-капетана,
„И чије је пребијело платно?"
А ђевојке сузе прољеваху,
Руком кажу Корунову кулу:
„Ми робиње Корун-капетана,
„Његово је пребијело платно."
Када зачу и виђе Ненаде,
Бијеле им косе до појаса,
Ту јунаку врло мука било,
Проли сузе низ бијело лице.

Кад ђевојке сузе сагледаше,
Оставише пребијело платно,
Јунаку се ближе примакоше
Питају га, и моле јунака:
Од куд бјеше, од кога ли града,
Како ли се по именом (!) виче?
Ненад срцу одољет' не може,
Но им каза ко је и од куд је.
Кад ропкиње јадне саслушаше,
Циче, пиште, као гује љуте,
Ненаду се вију око врата
И дорату коњу од мејдана,
Сузе роне, Ненаду говоре:
„Богом брате, дијете Ненаде,
„Ти се врати двору бијеломе,
„А не иди двору Корунову,
„Корун ће ти погубити главу."
За то Ненад ни абера нема,
Но дората коња наћерао
У авлију Корун-капетана.
У авлију Корунова љуба,
Покрај љубе четири слушкиње,
За њом носе два близанца сина.
Ненад њојзи Божју помоћ виче,
За Коруна пита капетана:
„Оно ми је Богом побратиме."
Бесједи му Корунова љуба;
„Бе одлази, црна твоја мајка,
„Зар са коња за Коруна питаш?
„Корун таког нема побратима,
„Ако чуо на бијелу кулу,
„Богме ће ти погубити главу."

Таман они у ријечи бјагу,
Док ето ти Корун-капетана
Низ бијелу од камена кулу,
За се вуче тешку топузину,
Па Коруне поче̑ бесједити:
„Који данас побратима тражиш,
„У мртве ти очи загледао,
„Но одјаши од коња дорина,
„Па ми ђецу у бешику љуљај,
„Покори се, пољуби ми руку,
„Ако ти је живот омиљео,
„Јер те бели оћу погубити.“
И још нешто говорити ћаше,
Не даде му дијете Ненаде,
Но потеже перли буздована,
Па удара Корун-капетана.
Колико га лако ударио,
Са земљом га црном саставио,
Па одсједе од коња дорина,
Саломи му и ноге и руке,
Најпосље му очи извадио,
Два близанца сина погубио,
Па му б'јелу кулу запалио,
Девет снаа мило (!) повратио,
Па Коруну љубу заробио,
Одведе је двору бијелому,
Нек му служи девет мило снаа.

Од ове песме имају још три слабија варијанта. По једном:

Родила мајка девет пособаца у зло доба у гладне године, и отхранила их преслицом и десницом руком. Осам их иженила, а кад стала женити деветог, није позвала Ко-

руна у сватове, али он дошао и незван. Кад су даре делили, сваки добио везену кошуљу, а он везену мараму. То га ражљути, па јој погуби девет синова, и зароби девет снаха, а „стару мајку голу босу по камену вода, гологлаву као и девојку“. Она га пита, што то чини, кад јој је живо чедо под појасом, па ће Бог дати, те ће јој оно бити храна. Роди Ненада, који напредује нагло, од девет година већ је био до коња дорастао. Једном за вечером пита мајку, што му није родила брата да се има чиме заклињати, јер се у дружини куне коњем и оружјем. Мајка се заплаче, и исприча му све шта је било. Он иде Коруну, зове га на мегдан, губи, и пушта из тамнице девет робињица и доводи их двору. (94 стиха).

И други је варијанат сличан овоме:

Родила мајка девет пособаца, и отхранила их преслицом и десницом руком. Све их иженила, а кад је стала женити деветог, родио се десети Ненад. Иза тога им преминуо бабо. Нису звали Коруна у сватове, али он дошао и незван, погубио девет синова, заробио девет снаха, однео три товара блага, и одвео девет враних коња. Кад је после петнаест година Ненад дорастао до коња и до оружја, и отишао у дружину, свак се фалио својим рођеним, који братом, а који сестрицом, а он коњем и оружјем. Брижан се врати кући, и укори мајку, што му није родила брата или сестру, да се има киме фалити у дружини. Она му исприча све шта је било. Он се дигне Коруну, и пред двором нађе најмлађу снаху, и упита је за Коруна. Она му каже да је у двору, и оде и јави му. Корун је пита какав је јунак, а она му каже:

Бело лице као бела артија,
Обрвице као трњинице,
Узраста је Краљевића Марка,
А стаса је Милош-Обилића. —
То је Ненад, жалосна му мајка,

повиче Корун, па скочи онако у кошуљи на гола коњица, и са голом сабљом излети пред капију, па викне Ненаду шта тражи. А Ненад га пита:

Курвин сине, Коруне војводо!
Кад те нису у сватове звали,
Зашто дође незван у сватове?
Зашт' погуби свих девет синова?
Зашт' одведе свих девет снашица?
Зашт' однесе три товара блага?
Лепа блага девојачка дара,
И одведе девет коња враних?

погуби га, покупи му благо, одведе снаје и девет коња. Снаје је разудао, а најмлађу себи оставио. Тако му вратио жао за срамоту. (112 стихова).

По трећем:

Југовић Богдан једно јутро жени девет сина, и зове све село на вечеру сем војводе Коруна. Корун скупи 300 војске, похара му дворе, погуби и њега и синове, и зароби снахе. Али он је имао сина најмлађега Ненада који се породио изненада, кад је мајци било 52 године, и била га дала у манастир. Њему је било девет година. Кад је чуо за братско ископање, остао још три године, и кад му се напунило десет (!), дворио добра господара, који се на њ сажалио, и дао му коња и оружје, и пустио га кући. Код куће само се упита с мајком, па потрчи војводиној кули. Ту нађе девет девојака са црним капама и „џуповима,“ и упита их што носе црне хаљине? Оне му кажу да су снахе Југовић-Богдана, и да их је Корун заробио, па им не да да се удају. Он се заплаче, и каже им се ко је, и да хоће на мегдан. Оне обисну о њега и не даду му, јер је Корун силан. Ненад зове Коруна, и он пође, а љуба му вели да га не губи, већ жива увати да јој љуља децу у бешици. Корун Ненада копљем претурио, а Ненад њега погодио, и откинуо главу, посекао му четири сина, покупио благо, повео снахе, и вратио их у род. (81 стих).

13.

Неманић Стјепан и Урица баница.

Разбоље се Неманић Стјепане,
Не болује од тешке болести,
Већ од туге, јада и жалости.
Питају га славенска господа:
„Шта је теби, св'јетла круно наша?
„Или ти је синак погинуо
„Бојак бијућ' у земљи Мађарској;
„Ил' су теби Грци додијали,
„Или су те бани одбјегнули,
„Или те је глава забољела
„Од грознице бола великога.“
Одговара Немањић Стјепане:
„Прођ'те ме се, господо славенска!
„Нити ми је синак погинуо
„Бојак бијућ' у земљи Маџарској,
„Нит' су мени Грци додијали,
„Нити су ме бани одбјегнули,
„Нит' је мене забољела глава
„Од грознице бола великога,
„Веће ми је боловат' невоља.
„По три краља на ме удараше,
„Удараше па ме не добише,
„Краљ маџарски, грчки и бугарски
„Много љета са мном бојак бише,
„Бојак бише и помирише се,
„Они мени даре принесоше,
„Али неће млада удовица,
„Маџарица од Ср'јема баница,
„Не шће доћи, ни поклонити се,

„Нити мене дара принијети,
„Већ ми пали села и вароши,
„И отима моје бановине.
„Па ми она ситну књигу пише,
„У књизи ме на мејдан позивље.
„То су, бани, грдне ране моје
„Од којих вам преболети нећу;
„Онда би их јунак преболио,
„Када би је живу уфатио.“
Веле њему господа славенска:
„Та не бој се, св’јетла круно наша,
„Силну ћемо сакупити војску,
„И баницу живу уфатити.
„Каквих имаш у војсци делија,
„Да би била из горице вила,
„Или змија из приморских ст’јена
„Они би је живу уфатили.“
Па усташе на ноге лагане,
Сакупише небројену војску,
Отидоше равној маџарији,
И пред њима Немањић Стефане.
Дочека их Урица баница,
Дочека их насред поља равна,
Коња јаше кано и делија,
Сабљу паше кано пашалија,
Гледао је Немањић Стјепане,
Гледао је, па је бесједио:
„Мили Боже и данашњи дане!
„Од како ме породила мајка,
„И на бедру сабљу припасао,
„Ја не viђех бољег коњаника,
„Ни у војсци бољега јунака

„Од Урице младе маџарице.
„Већ вас молим, мила браћо моја,
„Ако нама Бог и срећа даде,
„Те њезину војску добијемо,
„Гледајте је живу уфатите.
„Ко уфати младу удовицу,
„Маџарицу од Ср'јема баницу,
„Даћу њему ср'јемску бановину,
„И још моју ћерцу за љубовцу.“
Кад јунаци краља разумјеше,
Бритке они сабље повадише,
Положише своја копља бојна,
Полећеше нуз то поље равно.
Ту се двије ударише војске,
Тамо се је крвца проливала,
Тешка крвца коњска и јуначка,
Ту се бише по бијела дана,
Ал' се не зна чиј ће мејдан бити.
А кад било дана око подне,
На Стјепану мејдан остануо,
И његова војска придобила,
Баничина тешко изгинула.
Кад то виђе Урица баница,
Бјежи јадна нуз то поље равно,
За њом трче краљеве делије;
Та не би је виле достигнуле,
А камо ли краљеве делије.
На воду је коња наћерала,
И на Шарцу воду припливала,
Па утече, весела јој мајка!

14.

Смрт цара Уроша.

Рани мајка дијете Уроша,
Ранила га и одранила га,
Доранила до петнест година,
Па га даје ујку Вукашину,
Да га учи хитар лов ловити,
Лов ловити по гори зеленој,
Лов ловити по гори одити.
Не учи га ујко лов ловити,
Ни одити по гори зеленој,
Већ га води од јеле до јеле.
Бесједио дијете Уроше:
„Да мој ујко, Вукашине краљу,
„Не учиш ме хитар лов ловити,
„Лов ловити по гори зеленој,
„Лов ловити по гори одити,
„Већ ме водаш од јеле до јеле.“
Одговара Вукашине краљу:
„Мој нећаче, дијете Уроше!
„Ја те водим од јеле до јеле
„До највише и најгранатије,
„Гди но има за одморе лада,
„Да сједнемо, да се одморимо,
„И бијела љеба наједемо.“
Па сједоше под зелену јелу.
Урош једе љеба бијелога,
Урош једе, ујко га не једе,
Већ он ода по гори зеленој,
Па пребира отрована биља,

Да отрује дијете Уроша.
Отрова га и сарани млада
Под највишом и најгранатијом
У горици а брснатом јелом,
Гди сједоше јести љеба б'јела.
Чека мајка дијете Уроша,
Чека мајка три недјеље дана,
Чека мајка три мјесеца дана,
Чека мајка годиницу дана.
Не мож' мајка сина да дочека,
Већ се шеће у гору зелену,
Шеће мајка од јеле до јеле,
Свуда гледа, мотри и разгледа,
Не би л' сина дигод припазила.
Тражила га две године дана,
Ал' не нађе дијете Уроша.
Кад наврши трећу годиницу,
Манастир је у гори спазила.
И у њему стара калуђера.
К намастиру дошетала мајка,
Наслања се на та мала врата,
На врати је сузе проливала.
Излазио стари калуђере,
Па беседи Урошевој мајци:
„Бога теби, незнана старице,
„Иси л' откуд Урошева мајка?"
Одговара мајка калуђеру:
„Јесам главом Урошева мајка,
„Д'јете тражим по гори зеленој,
„Д'јете тражим, ал' не могу наћи."
Беседио стари калуђере:
„Бога теби, Урошева мајко,

„Пођи мало у напредак, мајко,
„Па погледај на ту десну страну,
„Опазићеш понајвишу јелу,
„Понајвишу и најгранатију,
„Понајгушћи под њоме је ладак,
„Онде лежи дијете Уроше,
„Њега јесте ујко погубио,
„Погубио Вукашине краљу.
„Бог т' убио, Урошева мајко,
„Ако њега сузама полијеш,
„Ти се на њег' гроктом насмејавај.“
Те је мајка речи послушала,
Стара шеће мало унапреда,
Погледала на ту десну страну,
Опазила понајвишу јелу,
Понајвишу и најгранатију,
Понајдебљи под њоме је ладак,
Ту угледа дијете Уроша.
Није њега сузом поливала,
Већ се гроктом на њег' насмијала.
Онде мајка Уроша видила,
И онде се Урош посветио,
Те се само посвећено т'јело
Назидану манастиру шеће,
Онде легло санак боравити,
Боравити и болне цјелити,
Да је слава Богу великоме,
И Урошу угоднику своме.

Од ове песме има један још слабији варијанат:

Господа се дигла у лов и повели Уроша. Ништа нису уловили, већ сагубили Уроша и покрили га „гором листо-

падом.“ Кад су дошли дома, пита мајка Урошева „зета“ Вукашина, где је Урош. Он вели да је остао да лови. Сутра дан дигне се да га тражи, и тражила га кукајући три године. У гори је био један манастир, и у њему један калуђер, који је пита шта јој је те кука, да он не може од кукања да служи. Она му каже. Он је заклиње да га не изда господи, па ће јој казати за Уроша. Одведе је у гору и дигне плочу од камена, а „засија се дијете Уроше као јарко сунце.“ Калуђер је одведе у цркву, и да јој „свећу арзована.“ Она се врати кући, и сутра дан обуче се најлепше, и узме „свећу арзована“ па оде у цркву. Приступи јој Вукашиновица, и пита је да ли је чула што за Уроша. Она вели да јој је долетела тица на оџак, и донела јој гласе од Уроша. (100 стихова).

15.

Глава кнеза Лазара.

Кад је била на Косову војска,
Гди су до два цара погинула,
Цар-Мурате и кнеже Лазаре,
Скакала је Лазарева глава,
Скакала је по води Ситници,
Да не спазе Турци јаничари.
То зачули оци калуђери,
Па облаче велике одежде,
И на главу капе камилавке,
И на руке велико ванђеље,
Те читају велике молитве:
Пођи, т'јело, куд си наумило,
Ил' Раковцу или Шишатовцу,
Или оној светој Раваници,

Коју јеси саградио, Лазо,
Саградио за живота свога
Да положиш своје чисто т'јело.

[Упор. II⁴, 52.]

16.

Краљевић Марко и брат му Андрија.

Седе Марко вечерати с мајком
Бела леба и руjнога вина,
Па беседи Краљевићу Марко:
„Ој старице, моја мила мајко,
„Зашт' ми ниси брата породила,
„Јел' млађега, јели старијега,
„Да се имам чиме заклињати.
„Кад ја пођем међу дружиницом,
„Заклињем се коњем и оружјем:
„Шарцу коњу грива опаднула,
„А оружје светло посукнуло."
Сузе рони мила стара мајка,
Па беседи Краљевићу Марку:
„Ао Марко, моје чедо драго,
„Мајка ти је чедо породила
„Није млађег већ је старијега,
„Име му је Краљевић Андрија,
„Ал' су њега заробили Турци
„Јоште малог у повоју златном."
Беседи јој Краљевићу Марко:
„Ој старице, моја мила мајко,
„Меси, мајко, бијеле колаче,
„Да ја идем у турску ордију

„И потражим браца рођенога.“
Уста мајка радо и весело,
Па умеси бијеле колаче.
Оде Марко у турску ордију
Да он тражи брата рођенога.
Кад је био у турској ордији
Турски клече, српски бога моли,
Беседе му Турци јањичари:
„Ој Бога ти, незнана делијо,
„Ил' си јунак из земље далеке,
„Или си се скоро потурчио?“
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Нисам јунак из земље далеке,
„Него сам се скоро потурчио,
„Већ имате л' каквога јунака
„Који може са мном пити вина
„С отом купом од дванаест ока.“
Њему веле Турци јањичари:
„Ми имамо такога јунака,
„Који може с тобом пити вина,
„Име му је Краљевић Андрија.“
Ал' беседи Краљевићу Марко,
„Ди је шатор Краљевић-Андрије?“
Беседе му Турци јањичари:
„Ласно ти је шатор познавати,
„Шатор му је од зелене свиле,
„А катарка од сувога злата,
„И елћени од сребра ковани.“
Прође Марко кроз турску ордију,
Нађе шатор Краљевић-Андрије,
И он седи рујно пије вино,
Вино служи Туркињица млада,

Туркињица љуба Андријина.
Кад ушета Краљевићу Марко
Под шатора Краљевић-Андрије,
И он седе рујно пити вино
С отом купом од дванаест ока.
Када су се понапили вина,
Беседи му Краљевићу Марко:
„Ој Андрија, мој рођени брајко,
„Или си се у благу понео,
„Или мене не мош познавати?“
Њему вели Краљевић Андрија:
„Ао Марко, мој рођени брајко,
„Ја се нисам у благу понео,
„И ја тебе могу познавати,
„Али не смем од клети Турака,
„Јел ј' у мене љуба Туркињица,
„Издаће нас Турком јаничаром,
„Оба ћемо изгубити главе.
„Већ почекај, Краљевићу Марко,
„Док не буде вече по вечери,
„Док не поспе Турци јаничари,
„И не заспи моја љуба верна,
„Ја ћ' узети млого сило благо,
„Да идемо нашем белом двору,
„Да ранимо нашу стару мајку,
„Да ранимо и да саранимо.“

17.

Смрт Краљевић-Андрије.

Скупила се велика дружбина,
У дружбини Краљевићу Марко.

Свак се фали својим рођенијем,
Који братом, а који сестрицом,
Јунак Марко коњем и оружјем.
Коња језди Краљевићу Марко,
Коња језди своме б'јелу двору,
Па бесједи својој старој мајци:
„Ој старице, моја мила мамо,
„Зашт' не роди брата ја сестрицу,
„Јал' млађега, јали старијега
„Да се имам киме пофалити?
„Дружба ми се рођенијем фали,
„Који братом, а који сестрицом,
„Ја се фалим коњем и оружјем."
Бесједила остарила мајка:
„Ја мој сине, Краљевићу Марко,
„Родила сам млађег од тебека,
„Али су га заробили Турци
„Још нејака од седам година."
Мајци вели Краљевићу Марко:
„М'јеси, мајко, бијеле колаче
„Да ја идем браца потражити."
Ђипи мајка рада и весела,
Па ум'јеси бијеле колаче,
И бесједи Краљевићу Марку:
„Да мој сине. Краљевићу Марко,
„Кад с ким будеш друму на сусрету,
„Ти не питај Краљевић-Андрију
„Већ ти питај Кнежевић-Андрију."
Коња језди Краљевићу Марко,
Коња језди кроз гору зелену,
Намјера га намјерила била
Накрај горе беъарице младе,

Платно б'јеле, ситан везак везу.
Њих питао Краљевићу Марко:
„Бога вама, бељарице младе,
„Знат л' дворе Кнежевић-Андрије?“
Марку веле бељарице младе:
„Оно јесу Кнежевића двори,
„Што на њима кула узвишена,
„И на кули дгуња позлаћена,
„Око дгуње гуја повила се,
„У усти јој алем камен драги,
„Који сјаје у по ноћи тавне,
„У по ноћи као у пол данка,
„Поред ког се Кнежевићу шеће,
„Пред по ноћи наспрам мјесечине
„Са љубовцом кад не пече сунце
„Да му драго не опали благо.“
Коња језди Краљевићу Марко
Путем право Кнежевића двору,
Па удара пашмагом у врата.
Како их је лако ударио,
Сав је чардак с кулом задрмао.
Истрчала Кнежевића љуба,
Па говори Краљевићу Марку:
„Ој Бога ти, незнани јуначе,
„Која ми те нагони невоља,
„Да ми лупаш пашмагом у врата,
„И чардаке дрмаш са кулама?
„Мол' се Бога, манито кауре,
„Што с' не деси дома Кнежевићу,
„Русу би ти одрубио главу.“
Насмија се Краљевићу Марко,
Па он пита Кнежевића љубу:

„А ди ти је Кнежевић Андрија?“ —
„Кнежевић је у џамији с Турци.“
Шеће Марко Турком у џамију,
Турски клања, српски с’ Богу моли.
То гледали Турци јаничари,
То гледали, па су се чудили,
И овако собом бесједили:
„Боже мили, лијепа јунака!
„Висине је Краљевића Марка,
„А облика Кнежевић-Андрије,
„Турски клања, српски с’ Богу моли.“
Кад су Турци коран савршили,
Напред шеће Кнежевић Андрија,
Себи зове Краљевића Марка,
Себи зове у бијеле дворе,
За њим шећу сви Турци остали.
Кад дођоше двору бијеломе,
Посједаше, па ђаконисаше,
Тад ће рећи Краљевићу Марко:
„Да мој брате, Кнежевић-Андрија,
„Ја не иштем слатке ђаконије,
„Ја не иштем пива ни јестива,
„Већ ја иштем пуну купу вина,
„Рујна вина од седам година,
„Којано је од дванаест ока.“
Бесједи му Кнежевић Андрија:
„Богом теби, незнана делијо,
„Још ту купу ни видио нисам,
„А камо ли из ње пио вино.“
Ал’ поскочи Краљевићу Марко
Скочи јунак Шари у зенгије,
И извади купу из мавлате,

Напуни је из мјешине вином,
И наздравља Краљевићу Марко,
Наздравља је Кнежевић-Андрији:
„Здрав ми буди, брате Кнежевићу,
„Попи вино, а купа на част ти
„Да се имаш из чег напијати,
„Тиме се је напијао бабо,
„Кршан јунак Вукашине краљу,
„Рођен отац меника и теби.“
Ту се браћа братски изгрлише,
Изгрлише, па и познадоше.
Па узима купу рујна вина,
Узима је Кнежевић Андрија,
Вино попи, паде без узглавља.
Скочи лака љуба Кнежевића,
Горе диже свога господара,
Па проклиње Марка Краљевића:
„Бог т' убио, незнани јуначе,
„Зашт' отрова мога господара,
„С тебе живо отпадало месо!“
Љуби вели Краљевићу Марко:
„Снао моја, Кнежевића љубо,
„Не куни ме, твојега дјевера,
„Не куни ме, већ коње опремај
„Да идемо двору бијеломе
„Нашој мајци, твојој свекрвици.
„Нисам теби мужа отровао,
„Веће сам га вином успавао,
„До мајке ће с' разабрат' Андрија.“
То је љуба Марка послушала,
И витешке коње оправила,
Дотле Марко пробуди Андрију,

Па одоше двору старој мајци.
Кад стигоше насред горе чарне,
Говорио Кнежевић Андрија:
„Да мој брате, Краљевићу Марко,
„Тешка ме је оборила жеђца,
„Знаш ли, Марко, воде, ја мејане?“
Бесједио Краљевићу Марко:
„Има, брате, мејана ајдучка
„Ево с десна међ' витким јелама,
„Но кад будеш мејани на врати,
„Ти не слази са коња витеза,
„Нит' дај другом коња ни оружја,
„Већ заишти са коњица вина.“
Коња језди Кнежевић Андрија
Путем право мејани ајдучкој.
Кад је био мејани на врати,
Истрчала крчмарица Мара,
Њој говори Кнежевић Андрија:
„Изнеси ми, крчмарице Маро,
„Пред капију један кондир вина,
„Тешко ме је савладала жеђца.
Њему вели крчмарица Мара;
„Ту с' не пије на коњицу вино,
„Ни на коњу, нити под оружјем,
„Већ се пије у мејани вино.“
Превари се Кнежевић Андрија,
Не хтје слушат' брата рођенога,
Већ послуша крчмарицу Мару.
С коња слази, у мејану шеће,
А оружје и добра коњица,
Све предаје крчмарици Мари.
У мејани тридесет ајдука,

Вино пију, у тамбуру бију.
Лијепо га дочекали млади,
Сви се редом с мјеста покренуше,
И до главе мјесто учинише:
Погледаше један на другога,
На Андрију вином навалише,
Ударише вином на јунака,
Опојише Кнежевић-Андрију,
И русу му одсјекоше главу.
Играли се тридесет ајдука
Мртвом главом Кнежевић-Андрије,
Кога чека Краљевићу Марко.
Кад се Марку чекати досади,
Коња језди мејани ајдучкој,
Па удара пашмагом у врата.
Излазила крчмарица Мара.
Њој говори Краљевићу Марко:
„Бога теби, крчмарице Маро,
„Дај ти мени једну купу вина,
„Тешко ме је обрвала жеђца.“
Ал' говори крчмарица Мара:
„Бога теби, незнана делијо,
„Ту с' не пије на коњицу вино,
„Ни на коњу, нити под оружјем,
„Већ се пије у мејани вино.“
Доље скочи Краљевићу Марко,
Шарца веза капији на врата,
Па се шеће доље у мејану.
У мејани тридесет ајдука,
Играју се од Андрије главом.
Сви ајдуци редом сместише се,
И до главе Марка посадише,

Погледаше један на другога,
Напијаше Краљевићу Марку.
Попи Марко тридесет здравица,
Попи Марко, не окваси брка.
Опет гледа један на другога,
Повадише Кнежевића главу,
Заметнуше игре и весеље.
Кад је главу Марко угледао,
Проговара грмно громовито:
„Та то ј' глава мог брата Андрије,
„Шта чините да сад изгинете?“
Па повади сабљу од појаса,
Ману руком око себе Марко,
Па начини још толко ајдука,
Од тридесет учини шездесет.
Па он узе Кнежевића главу,
Завија је у свилен-мараму,
Те је меће себи у џепове.
То кад виђе крчмарица Мара,
Заигра се преко горе чарне,
Да утече Краљевићу Марку.
Ал' је стиже на коњицу Марко.
Према себе одруби јој главу,
Па он језди Андричиној љуби,
И говори жаловитим гласом:
„Снао моја, Андричина љубо,
„Ево теби Кнежевића глава!“
Стаде јаук Кнежевића љубе,
Ал' говори Краљевићу Марко:
Ти не плачи, нит' ти рони суза,
Већ ајдемо двору бијеломе.
Кад стигоше двору старој мајци,

Бесједи јој Краљевићу Марко:
„Ој старице, моја мила мајко,
„Ево теби твог Андрије љубе,
„А ево ти од Андрије главе.“
Мртва глава мајци проговара:
„Ој старице, моја мила мајко,
Мол' се Бога брату ми за здравље,
Што је мене 'вако осветио,
И тебе ме доно у дворове,
Он с тридесет једног осветио.
Љубу ми дај за кога ти драго,
Само не дај Турком у натраге.

Од ове песме има још један краћи варијанат:

Дигли се Марко и Андрија у лов, па им досадила жеђа. Андрија вели да ће да закоље свога коња или његова сокола. Марко му не да:

До сад смо се Краљевићи звали,
А по сад Кољикоњевићи,

но он има посестриму крчмарицу Јану удну Косовога, па нека иде, а он ће га чекати. Он оде. Угледа га Јана, и улети у механу и каже Турцима, којих је тридесеторица било у механи, да му се не дижу. Он дође и назове им Бога; они му приме, и даду му тридесет чаша вина, те га опоје и погубе. Марко га чекао до подне, па дође у механу, позна главу Андријину, повади сабљу, и исече Турке, а Андрију укопа. (51 стих.)

18.

Марко Краљевић избавља бега Константина.

Пију вино два јуноша млада
У Кратову граду маленоме,

Један јунош Краљевићу Марко,
А друго је беже Константине,
Вино служи крчмарица Мара,
Како коју купу додавала,
Свагда јој се беже под гроце маша.
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Побратиме, беже Константине,
„Кратово је врло победљиво,
„Лудо ћемо погубити главе.“
Ал' беседи беже Константине:
„Ао Марко, женска страшљивице!“
Онда ђипи Краљевићу Марко,
Па он јаше Шару коња свога,
Бежи бегом кроз гору зелену.
А кад види крчмарица Мара,
Да сам оста беже Константине,
Па повика јаничаре Турке:
„Ајд' на ноге, јаничари Турци,
„Лепом бегу савежите руке,
„Баците га на дно у тавницу.“
Ал' ђипише јаничари Турци,
Лепом бегу савезаше руке.
Синџелате емине кадуне,
Сутра веле бега да обесе,
Па кад било ноћи полуноћи
Ал' повика оџа са џамије:
„Ево јесте ноћи полу ноћи.“
Онда с' беже иза сана тргo,
Богом брати оџу са џамије:
„Богом, брате, оџа са џамије,
„Богом, брате, и светим Јованом
„И тројице и богородице,

„Ти отиди Краљевићу Марку,
„Кажи Марку да сам му побратим,
„Не би ли ми у помоћи био.“
Јесте Турчин, ал' за Бога прими,
Он узима лаке таламбасе,
Па он оде Краљевићу Марку,
И удара таламбас у врата.
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Тко удара таламбас у врата
„Без тестира Мурата везира
„Без заповести Краљевића Марка?“
А кад уђе оџа са џамије,
Па беседи оџа са џамије:
„Мена беже до тебе послао,
„Каже беже да си му побратим,
„Не би ли му у помоћи био.“
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Шта ће њему женска страшљивица
„Шта ли би му у помоћи био?“
Ал' беседи Јевросима мајка:
„Чедо моје, Краљевићу Марко,
„Иди, Марко, те искупи бега.“
Сагнула се Јевросима мајка,
Сагнула се доле по трпези,
И узима два мермер камена,
Извадила беле дојке своје,
Па удара камен по камену
И заклиње Краљевића Марка:
„Сине Марко, моје чедо драго,
„Тако ми те камен не убио,
„И тако ти ране материне,
„Иди, Марко, те искупи бега.“

Још беседи Јевросима мајка:
„У мене је ђердан од дуката,
„Нити сам га од мајке донела,
„Нити сам га код бабе застала,
„Веће сам га ја у веку везла,
„И то ћу ти, Марко, поклонити,
„Иди, Марко, те искупи бега.“
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Не идем ја да однесем блага,
„Већ ја идем да донесем благо.“
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Анђелијо, моја верна љубо,
„Донеси ми три кондира вина.“
Један попи, жеђи не загаси,
Други попи, брка не покваси,
А трећи је са собом понео,
Па он оде под турска вешала,
И он пије под вешали вино,
У по ноћи како и у по дне,
Под вешали као у белом двору.
Али иду триста јаничара,
И међ' њима аге и спаије,
Они воде бега савезана.
Ал' беседе триста јаничара:
„Видите ли, аге и спаије,
„Видите ли каурбашу Марка,
„Ди госпоцки рујно вино пије,
„Под вешали као у белом двору,
„У по ноћи као и у подне.“
Ал' беседи аге и спахије:
„Лако нам је бега обесити,
„Погубити каурбашу Марка.“

Марко лежи на плећи јуначки,
Па беседи Краљевићу Марко:
„Бога вама, јаничари Турци,
„Од кога сте ви тестир узели
„Да вешате побратима мога?“
Ал' беседе аге и спаије:
„Лако нам је бега обесити,
„Погубити Краљевића Марка.“
Онда ђипи Краљевићу Марко,
И узима лака буздована,
Па удара јаничаре Турке,
Не остаља, веће троје млади,
Што ће цару добар глас казати.
Отидоше три Турчина млада
Па казују цару господину:
„Светли царе, огријано сунце,
„Зулум чини зулумџија Марко,
„Баш под твоји велики вешала
„Он погуби триста јаничара,
„И међ' њима аге и спаије.“
Ал' беседи царе господине:
„Ите брже, три Турчина млада,
„Дозовите Краљевића Марка.“
Ал' беседе три Турчина млада:
„Ми не смемо ни гледати Марка,
„А камо ли да га доведемо.“
Он дозива црног Арапина:
„Иди брже, црни Арапине,
„Дозови ми каурбашу Марка.“
Он узима лаке таламбасе,
И он иде Краљевићу Марку,

И удара талмбас у врата.
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Тко удара таламбас у врата
„Без тестира Мурата везира
„Без заповести Краљевића Марка?“
Ал' беседи црни Арапине:
„Мене царе до тебе послао,
„Тебе царе до себека зове.“
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Донеси ми воде у ђугуму,
„И опери воде у легену,
„Опери ми сабљу до збаоча,
„Ја ћу ићи цару господину.“
Онда оде црни Арапину,
Донесе му воде у ђугуму,
И опра му воде у легену,
И опра му сабљу до збаоча.
Понда оде Краљевићу Марко,
Он отиде цару господину,
Коња веже, дино царе веже,
Како дође у дворе цареве,
Маче стола, седе проћу цара,
Вучу капу на очи намиче,
Британу сабљу преко крила држи.
Ал' беседе три царева сина:
„Ој Бога ти, Краљевићу Марко,
„Што ти вежеш коња, дино цар веже,
„Маче стола, седиш проћу цара,
„Вучу капу на очи намичеш,
„Британу сабљу преко крила мећеш?“ —
„Ако вежем коња, дино цар веже,
„Мој је коњиц ко и царев коњиц;

„Мачe стола, седам проћу цара,
„Па и ја сам рода царевога;
„Вучу капу на очи намичем,
„Зазор ми је у цара гледати:
„Бритку сабљу преко крила мећем,
„Моја сабља моје огледало.“
Ал' ђипише три царева сина
Да ударе Краљевића Марка,
Трже сабљу Краљевићу Марко,
Па погуби три царева сина.
Умеша се царе господине.
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Окани се, царе господине,
„Оштра сабља, рука самовољна,
„Вера моја, одсећу ти главу.“
Па поигра Краљевићу Марко,
Он поигра ситно калуђерски,
Све се двори из темеља тресу.

Од ове песме има још један сличан краћи варијанат:

Ловили Марко и Костадин и ништа не уловили. Враћајући се кући. кад су били према Кратову, хоће Костадин да сврати да пије вина, па зове и Марка. Марко зове дома, јер се боји да их не ухвате Турци. Бег не слуша већ иде. и тражи од Маре купу вина. па и другу, и маша јој се под гроце. Она повиче:

Ајт' на ноге, Турци Кратовчани,
Обљуби ме беже Костантине,
Обљуби ме беже и нагрди.

Турци скоче, вежу га, баце у тамницу и хоће сутра у недељу да га обесе о нова вешала. Бег пише Марку шта је. Марко сутра дође под вешала, веже за њих Шарца, а сам прилегне у траву. Кад је бег угледао вешала проговори:

Oj вешала, вечна кућо моја.
Да је знао беже Костадине.
Да ћете му вечна кућа бити,
Та све би вас позлатио златом,
А одозго сребром искитио.

Кад су Турци угледали Шарца, а нема Марка, једни веле да иду, други да не иду; дођу и дигну бега на вешала.

Он погледа у зелену траву,
Макну брком беже Костадине,
Ђипи Марко из зелене траве.
Док је Марко сабљу истргао,
Сви су Турци на мах поцркали,
Па узеде бега Костадина,
Одведе га двору бијеломе,
Своме двору здраво и весело.

(72 стиха).

19.

Марко Краљевић и Огњанин Вук.

Подранио Краљевићу Марко
На уранку о Митрову данку,
Умио се и Богу молио,
Па ручао, и вина напио,
Те посједе својега Шарина,
И он оде гори у планини,
Не би л' Марко лова уловио.
Од оружја ништа не узима
Него оштру сабљу од мегдана
И својега од лова сокола.
Оде Марко друмом и ћенаром.
Све му Шарац често посрташе,
А бритка му сабља звекућаше.
Чудио се па је говорио:

„Дур', Шарине, пуст ми не остао!
„Нијеси ми никад посртао.
„Али си се ужелио кавге,
„Али си се мене препануо?
„А ти сабљо, моја узданице,
„Што је тебе те ми покуцкиваш,
„Али си ми крви пожељела?
„Нема више но четири дана.
„Турском сам те крви напојио."
То изрече, па ободе Шарца,
Ал' му Шарац опет посрташе,
А бритка му ђорда покуцкива.
Гони Марко, а боји се слутње,
Док угледа мркијем очима
Момче младо насред друма пута,
Насред друма ноге прекрстило,
Љеба једе, присркује вина,
Добра коња држи за дизгине.
Вели њему Краљевићу Марко:
„Момче младо, уклон' ми се с пута,
„Да ја прогнам мојега Шарина."
Вели њему незнана делија:
„Чуј ме, силни незнани јуначе,
„Мене моја проклињала мајка,
„Кад ме првим пасом опасала,
„А отац ме трипут проклињао,
„Кад ми за пас затаче оружје,
„Д с' никоме не уклоним с пута,
„Него сједи да пијемо вина."
Неће Марко одјахат' Шарина,
Него нагна својега Шарина,
Шћаше чисто коња прескочити,

А Шарином згазити јунака,
Ал' се момче хитро налазило,
Те поскочи као соко сиви,
Ђогату се баци на рамену,
Па потеже сабљу од мегдана:
„Стан', делијо, куд си насрнуо?“
Трже Марко сабљу од мегдана.
На бритке се сабље удариште.
Лоша Марку срећа прискочила:
Ђе удара Краљевићу Марко,
Ту искачу огњене варнице;
А ђе момче Марка удараше,
Ту јуначка крвца тецијаше.
Виђе Марко да је погинуо,
Па се на се даде на Шарину,
Те овако њему проговара:
„Богом брате, незнана делијо!
„Од куда си, од које крајине,
„Како ли те вичу по имену?“
Одговара момче са ђогина:
„Кад ме питаш да ти право кажем:
„Ја сам момче соја опакога,
„По имену Змајогњени Вуче,
„А сестрић сам Краљевића Марка.
„Чуо сам га, нијесам видио,
„Па ме жеља и крв обузела,
„Да отидем ујцу у походе,
„Да ме ујко научи мегдана,
„Како ћу се бранит' од Турака,
„И како ли сабљом ударати.“
Проговара Марко са Шарина:
„Ти си, Вуче, жалосна ти мајка!

„Која те је к мене оправила.
„Ево тебе твојега ујака.
„Па је тако од Бога суђено,
„Да погинем од мога сестрића.
„Ал' просто ти, кад си таки, синко,
„Тебе више школе не требује,
„А у зо час и ту научио,
„Грдном си ме раном обранио."
Ал' да видиш Змајогњена Вука,
Циче момче као змија љута:
„А ти ли си, мој несретњи ујче!"
Па приступи Марку и Шарину,
Љубиујца у скут и у руку,
Марко Вука међу очи црне.
Јошт' да вели Змајогњени Вуче:
„О ујаче, моје срце живо,
„Јесу ли ти ране од пребола?"
Вели Марко своједму сестрићу,
Узврћући рукав уз мишицу:
„Није рана но три мушке педи;
„Ако будем старога талиха,[1])
„И ову ћу рану наджривјети."
Вади Вуче везена јаглука,
Те је рану добро утегнуо,
Натопио горскијем мелемом.
Починуше, те се напоише,
Па отоле коње посједоше.
Оће Марко сестри у походе,
Да код сестре своје ране вида.
Кад су били у поље Зечево,
Ријеч рече Змајогњени Вуче:

[1]) среће.

„Мој ујаче, дели Краљић-Марко,
„Ти удари преко поља равна,
„Причекај ме мало крај Дунава,
„Ја отидох путем пријекијем,
„Јер сам чуо и казали су ми,
„Да је дошо црни Арапине
„Су његово тридест Арапина.
„Те пануо, разапо чадоре
„У долини под гором Зечевом.
„На рају је зулум ударио,
„Ударио данке и хараче,
„Јадна раја поднијет' не море.
„Па он љуби под прстен ђевојке,
„И невјесте скоро доведене.
„Јошт' сам чуо што је по истини,
„Ко не има да плати харача,
„Вади Арап очи јунацима,
„А ђевојкам' и невестам' младим
„Која неће да му се покори,
„Одсијеца руке до лаката,
„Те их таке при јасењу веже,
„Те их мори и глађу и жеђу.
„Па отидох срећу окушати
„Не би л' како избавио рају,
„Ал' 'згубио црна Арапина."
То изрече, ободе ђогина.
Ал' му не да Краљевићу Марко:
„Не, сестрићу, моја перјанице!
„Е ћеш лудо изгубити главе.
„Арапи су на гласу јунаци,
„Многи су му на мегдану били,
„Ал' се отуд нијесу вратили.

„Ти нијеси ни вићо Арапа,
„Камо л' шњиме мегдан дијелио.
„Прођ' се врага и ђавољег трага.“
Неће Вуче да послуша Марка,
Но оваку ријеч истурио:
„Хоћу, ујче, поћи, знат' не доћи,
„Једном ваља мријет' свакојако.
„Волим моју изгубити главу,
„Но слушати сваки дан кукање,
„И ђевојке гледат' нагрђене,
„И слијепце без очињег вида.“
То изрече, ошину ђогина,
Па прелеће преко поља равна
Ка на небу кад се проспе зв'језда,
Пољем трчки, а гором зекачки,
Кад је дошо врх горе зелене,
Па погледа оком на чадорје,
Ђе је Арап су тридесет друга.
Сваки има својега чадора,
А Арапа пусти по сриједи,
На њему је од злата јабука,
Од злата се гора засјајала,
Па он сиде гори при пољани,
Ту находи триста слијепаца,
Повезани за јасење трупе,
Ђе се муче од глади и жеђи,
И покрај њих тридест ђевојака,
И четерес младијех невјеста,
Свијема су очи повађене,
Те но цмиле како кукавице,
Камену би срце пропукнуло,
Камо л' неће у живу јунаку.

Божју им је помоћ називао:
„Божја помоћ, триста слијепаца,
„А и вама, несретне ђевојке,
„И сироте млађахне невјесте!“
Они су му боље прифатили:
„Бог да' добро, незнани јуначе!
„Да л' те није срећа донијела
„Из планине с четом од јунака,
„Да погубиш ќрсту душманина.“
Вуче им се по имену каже,
И говори сиротињи раји:
„Ја не имам друга ниједнога
„Осим Бога и мене једнога.
„Па сам Богу јемин учинио
„Да ћу 'згубит' црна Арапина
„Или моју оставити главу.“
Завикаше сљепци и сљепице:
„Не, јуначе, Змајогњени Вуче!
„Не изгуби данас лудо главу,
„Да имадеш до тридесет друга,
„Није доста саму Арапину,
„Камо ли ћеш удрит' на тридесет?
„Ил' да имаш соколова крила,
„Не би перје износило месо.“
Вели њима Вуче са ђогина:
„Мол'те Бога, моји несретњици,
„Док погинем да је моја рука,
„Ак' погинем молите за душу.
„Но које је чадор Арапина?“
Веле њему: „Пуст је у средини,
„На њему је од злата јабука,
„Око њега силне Српске главе,

„Који су му на мегдану били.“
Кад зачуо Змајогњени Вуче,
Он ободе помамна ђогина,
Право иде црну Арапину.
Ал' не мога под чадор уићи,
Пред њим Арап свезо бедевију.
Три пута је Вуче ошинуо,
Док кобила у муци скочила,
У гицању чадор оборила,
Поклопио црна Арапина.
Извуче се Арап из чадора,
Па кад виђе на коња делију,
Он завика грлом и авазом:
„Стан' полако, Српско момче младо!
„Куд си болан данас насрнуо,
„Али си луд, ал' си полудио,
„Али ти је живот омрзнуо.
„Повуци се од мога чадора,
„Немам о чем сабљу поганити.
„Не виђу ти браде ни бркова.
„Жао ми те, кукала ти мајка.“
Наљути се Змајогњени Вуче,
Удари га троструком канџијом:
„Амо, курво, црни Арапине,
„Да јуначки мегдан дијелимо.“
Вели њему црни Арапине:
„Бре кауре, и влашко копиле!
„Не гони ми буве по кошуљи,
„Не погани, кукала ти мајка.“
За то Вуче хаје и не хаје,
Но од бедре сабљу повадио,
На Арапа јуриш учинио.

Али Арап јунак на мегдану,
Бедеви' се у седло бацио,
Па потрже сабљу оковану,
Те сијече сваку амајлију,
А прес'јеца оклоп на јунаку,
А на коњу коња и јунака,
Те је Вука сабљом ударио,
Прес'рече му гвоздене оклопе,
И на месу плетену кошуљу,
И мало му меса доватио.
Виђе Вуче да је погинуо,
Баци сабљу у зелену траву,
Арапу се под грло привуче.
Фатише се за прси јуначке,
Те јунаци на трави пануше.
Носили се тамо и овамо,
Један другом наудит' не може.
Ал' се Арап јачи намјерио,
А Вука је рана освојила,
Па завика од муке јуначке:
„Ђе си, Марко, мој мили ујаче,
„Видиш болан да сам погинуо."
Препаде се црни Арапине,
Те му лоша срећа прискочила,
Он погледа с десна на лијеву,
Да он види иде ли му Марко.
マану Вуче што му снага дава,
Те обори црна Арап мора,
Под грлом га зубима довати,
Ћако га је лако доватио,
У гркљан му зубе увалио,
Зубима му гркљан извадио.

Клону Арап мртав испод Вука,
А Вук скочи на свога ђогина,
У Арапе јуриш учинио:
Десетину сабљом посјекао,
А десет је с коњем погазио,
Десетина пољем побјегоше.
Па Арапу одсијече главу,
Те је меће коњу у зобницу,
А покупи Арапово благо,
Натовари пуни седам коња.
Па отиде међу слијепцима,
Одрешује и мушко и женско
И дарова изобилно блага:
„Хајте, рече, сваки своме двору,
„Зафалите Богу милосноме,
„Који вас је од смрти спасао.“
Отолен се Вуче подигнуо,
Па отиде путем на трагове,
Право иде к својему ујаку,
Те се шњиме у образ целива,
Пред њим баца Арапову главу,
И каже му све како је било.
Вели Марко својему сестрићу:
„Благо мени до живота мога!
„Кад ја имам такога сестрића.“
Шједе Вуче ујку уз кољено,
Бирдем га је забољела глава,
Паде Марку у криоце главом
Без ријечи и без одговора.
Препаде се Краљевићу Марку,
Мисли Марко премину му Вуче.
Док се њему даде погледати,

Виш' њи горје небу у облаке,
Ђе се вила у црно завила,
И ђе кука свога побратима,
Побратима црног Арапина,
Па је Вука чином зачарала.
Тад се Марко јаду досјетио,
Да је Вука зачарала вила,
Па он пуста сивога сокола,
Те одлеће соко под облаке,
Да ухвати пребијелу вилу.
Не да му се вила ухватити,
Но се брани скуцем и рукавцем.
Али соко каоно ти соко,
Залеће се, на вилу јуриши,
Те јој оба ока извадио,
Те слећеше оба сустопице
Међ' јунаке на зеленој трави.
Рече Марко пребијелој вили,
А над њом је сабљу извадио,
А држи је за бијелу руку:
„Чујеш ли ме, горска б'јела вило!
„Ако мене не повратиш сина
„Одсјећу ти са рамена главу."
Препаде се загоркиња вила:
„Хоћу, рече, дели Краљевићу."
Примаче се мртвоме јунаку,
Па га трипут устим' запахнула.
А махала бијелом марамом:
„Устај, рече, Змајогњени Вуче!
Вук се буди, ал' се не пробуди.
Опет вила запахује Вука,
Утире га бијелом марамом:

„Устај, рече, Змајогњени Вуче.“
Вук се буди, и очим прогледа,
Ал' не може на ноге устати.
Тада вила проклета је била
Меће десну руку у њедарца,
Из њедара биља извадила,
Те је биљем намазала Вука.
Скочи Вуче на ноге лагане,
Па кад виђе, што је и како је,
Шћаше Вуче погубити вилу,
Но му не да ујац Краљић Марко:
„Не, сестрићу, не сијеци виле
„И ако је Турска посестрима,
„Кад је така, посестри се шњоме.
Ту се Вуче с вилом сестримио,
Па одоше право у Крушеву,
Те ећиме с мора добавише,
Видаше се, и извидаше се.
Тешко вазда ујку без сестрића,
А сестрићу без ваљана ујка.

20.

Турци не даду пити у славу Божију.

Славу слави стари деспот Ђуро
О пролећу дану Ђурђевоме,
Крсно име славна светог Ђорђа,
Да би нама у помоћи био.
Три ми Ђуро софре поставио:
Једну софру од сувога злата,
Другу софру од цкрли мерџана,

Трећу софру дрва шимширова,
На њих меће пива и јестива.
За најпрвом дванаест владика,
А за другом сву српску господу,
А за оном од жута шимшира,
Ону ми је ниже помакнуо,
Мeће за њом кљасте и слијепе.
Ал' да видиш големе невоље,
Од кад Србљи царство изгубише,
Клети Турци зулуме чињаху,
И Србљима јаде задаваху
Крсно име служит' не смијаху,
Па се боје Србљи свиколици.
Ал' изађе стари деспот Ђуро
На чардаку од бијеле куле,
Гледа Ђуро с десне на лијеву,
Када се је поље замаглило;
Није магла да би магла била,
Него пара коњска и јуначка.
Мало стаде, не би николико,
Ево јунак на коња дораста,
Силан Турчин ага Бећир ага,
Тражи врата тешком топузином:
„Силан влаше, отвори ми врата."
Викну Ђуро своје вјерне слуге:
„Брже, слуге, ако Бога знате,
„Отворите врата на авлији."
Уђе Туре младо и помамно.
„Бре, каури, родила вас курва,
„Ал' не знате шта сте и како сте.
„Крсно име славит' не смијете,
„Слава Божја већ се не напија."

Скида Ђуро капу под пазуо,
Сва господа на ноге усташе,
Сваки мучи ништа не говори,
Ставише га у чело трпезе.
Нити једе нити пије курва,
Него мрко пребраја господу,
Не да пити у слави Божојзи,
Која њему ни помоћи неће.
Кад се Ђуро на невољу нађе,
Троструке га сузе промакоше,
Ваљају се низ господцко лице,
Сузе рони, овако говори:
„О Јерино, моја вјерна љубо,
„Узми боље једну купу вина,
„Па изиђи доље на сокаке,
„Кога првог видиш од Србаља,
„Пружи њему и купу и вино,
„Закуни га Богом великијем,
„И нашијем крснијем именом,
„Да напије у слави Божојзи.“
Брже га је љуба послушала,
Напунила једну купу златну,
Доље пође сјетно невесело,
Бога моли, овако говори:
„Вељи Боже, и сви Божји свеци,
„Дај ми данас близу двора мога
„Да сусретнем доброга јунака,
„Који ће ми напит' по закону,
„То за славу Бога великога,
„И ва славу светога Ђорђија.“
Хитро краче, а очима сматра,
Кад сокаку сиђе на калдрми,

И сусрете незнана јунака,
Појахао коња големога,
На њега је страшно одијело,
На јунака свијетло оружје,
О седлу му копље убојито,
С десне стране топузина тешка.
Божју му је помоћ називала:
„Божја помоћ, незнани јуначе!“
А он њојзи љепше одговара:
„Срећа добра, Ђурђева Јерина!“
Упази му поглед наопаки
Кроз космате горње трепавице,
Упази му оба мрка брка,
Ђе му густи сједе по рамена,
Јунак дише, а брци се висе,
Препаде се, да од Бога нађе,
На тле паде и чашу испусти,
Здрава купа, а вино цијело.
Удеси се незнана делија,
С коња сиђе, за руку дофата:
„Не бој ми се, моја посестримо,
„Него кажуј, што је и како је.“
Јерина му стаде каживати
По истини све како је било.
Рече ријеч незнана делија:
„Богом, сестро, Ђурђева Јерино,
„Кажи мени јеси л' вјере тврде,
„Могу ли се у теб' поуздати,
„Да ме не ћеш данас просочити?“
Она му се куне и преклиње:
„Тврда вјера, незнана делијо,
„Тврда вјера, тврђа од камена!“

Онда јој је тихо бесједио:
„Ја сам главом Краљевића Марко
„Поздрави ми побратима мога,
„Рец' му тајно, не помињи Марка,
„Сад ће доћи незнана делија,
„Јер не оће на друм пити вина,
„Ни напити у слави Божојзи,
„Но у двору за софром бијелом,
„Ђе се вазда пије и напија."
Брже скочи Ђурђева Јерина,
И улеће Ђуру на чардака,
Све му каже од краја до конца,
Ма не каже да је Краљић Марко.
Мучи Ђуро, ништа не говори,
Ал' сам собом мисли и размишља:
Данас нема у Срба јунака,
Ко ће у двор пит' у славу Божју.
Мало било, не би николико,
Ал' ево ти Краљевога Марка,
Покрио се самур кабаницом
Са вр главе до петније жила.
Како дође одмах кавгу зивну:
„Ђе си, Ђуро, изнеси ми вина,
„Од Бога је велика греота,
„А од људи зазор и срамота,
„Код оваке части и господе
„Да се мукло испијева вино,
„Јер се Србљи научили нису,
„Вино пити, а мукли стајати."
Примакну се при трећој трпези,
Као да је тужан и сиротан.
Турчин гледа, шта оће да ради,

Примакну се к месу ајдучкоме,
Рукам' граби, а зубима скубе,
Као гладан курјак овновине,
Пак довати једну купу вина,
По ње бјеше, пак је припунио,
На јуначке ноге устануо,
Рече ријеч: „браћо, да пијемо
„Сад најпрву у слави Божојзи."
Кад ваславу заче да говори,
Скочи Турчин ка да се помами:
„Лакше, Влаше, шта си наумио?"
Трже сабљу, скочи про трпезе,
Доиста га погубити ћаше.
Ал' је Марко стара варалица,
Збачи себе букарску ћурдију,
На топуз му сабљу дочекао:
„Лакше, Туре, куд си насрнуо,
„Ал' не видиш да си погинуо?"
Позна Турчин Краљевића Марка,
Све владике и редом господа.
Виче Турчин, заклињу владике,
А господа грлом бијелијем:
„Нека, Марко, ако Бога знадеш,
„Не погуби агу Бећир-агу.
„Али не знаш, не знали те људи!
„Да ни с миром живјет' не можемо."
Марко чује, ал' чут' не оћаше,
Но с Турчином там' амо се маша.
Силан Турчин, али бољи Марко,
Савеза му руке наопако,
Привеза га реку о диреку,
С господом се у образ ижљуби,

А владике у бијеле руке,
Тадер рече: „камо вас, господо,
„Ајте сада пите и благујте,
„И ришћански закон испуњајте.
„И ако смо изгубили царство,
„Душе наше губити немојмо.“
Пију вино, разговарају се.
Турчин гледа, не збори ријечи.
Тад господа закумише Марка:
„Богом, брате, Краљевићу Марко,
„Пушти нама агу Беђир-агу,
„Да нас Турци не би погазили,
„Сиротињу нашу цвијелили.“
Тад се Марко у све мисли снађе,
Пуште врага, нек му није трага,
Тешко Србљем, ђе им није Марка.

Од ове песме има још један варијанат:

Славу слави Деспотовић Ђуро светог Ђурђа, и на слави му двеста попова, триста калуђера и триста лудијех ђаковчади и четири стара патријара и дванаест младих владика. Позно дошао Дедо Џидовина. Кад су изнели пуње и свеће да споменују славу, не да Дедо. Сутра дан Ђуро зове Јерину, и вели јој да наспе у купу тридесет ока вина и да носи преко Косовога, не би ли срела кога од *Угревах* који би славу поменуо. Она срела Марка, пољубила му руку и дала вино. Марко се чуди, и пита је што дома славу не спомене. Она му каже. Он је пита зар на слави нема нико од *Огревах*; она му вели да има, али су неваљали. Он је шаље кући, а сам ће после доћи. Дошавши кући она каже Ђуру. Кад је долазио Марко, угледао га Дедо и рекао:

Фала богу, чуда великога!
Дође јунак под Ђуровом кулом
И јахаше шарено говедо.

Ђуро му каже ко је то; у том и Марко уђе, и онако љутит узме пуње и викне гостима, ко се неће прекрстити нека излази напоље. Дедо скочи и проспе му пуње. Ударе се сабљама и поломе, па се ухвате за грла и носили се до подне, и једва га Марко савлада и погуби. Гости се врате и помену славу.

Кад погледа по дружини Марко,
Али није тридесет калуђерах,
Но су утекли пољем Косовијем.
А нека их, неваљала војска.

(89 стихова).

21.

Кајање и исповијест Марка Краљевића.

Краљић Марко ладно пије вино
У Прилипу граду бијеломе
У суботу уочи Ускрса
На својему двору бијеломе,
С њиме пије остарила мајка,
Служи му га вјерна своја љуби.
Кад с' обоје вина накитили,
Узе мајка проклињати Марка,
Да се Марко људске крви прође:
„Јер се нигда распанути нећеш.“
Ту се Марко старој закле мајци,
Да ће своју баталити ћорду,
А и Шарца свога препродати,
Ал' га дати у бијелу цркву
Свештенику игуману Саву,
Шарца свога за бабову душу.
Па отоле подранио Марко
У Косово да се моли Богу

И да гријех игуману каже,
Не би ли му гријех духовао,
Не би ли га почем причестио,
Па из ноћи Марко подранио,
Нити узе Шарца ни оружја,
Но дренову шљаку дохватио,
Па отиде у Косово цркви
Ка Ружици славног Цар-Лазара.
Стара мајка беседила Марку:
„Да ну синко, Краљевићу Марко!
„Води коња, а носи оружје,
„Е нијесу обазнали Турци,
„Ђе си ми се покајао, Марко.“
За то Марко не обрће главе,
Но старици бесидио мајци:
„Не ћу Богме, стара моја мајко!
„Не ћу лагат' Богу праведноме,
„Но сам волиј' јутрос погинути
„Него милог Бога преварити.“
Па отиде Краљевићу Марко,
За њим стара пристанула мајка,
Води Шарца, носи наглу ћорду
И остало од боја оружје,
Е се боји своме сину Марку.
А кад били преко Вучитрна,
Ђе но има распустица седам,
Докле стаде јека из пријека,
Ту се добро препануо Марко,
Кад ево ти стотину Турака
А ђе воде робља три синџира
Из дубоке Мачве Лазареве.
Ту Краљићу добро јутро вичу,

Свијем Марко здрављем одазвао,
И овако Турцим' бесидио:
„Окле робље, јаничари Турци?“
А вели му хазнадаре Мујо:
„А што питаш, голотрби Марко?“
И то Марку добро жао било,
Док завика ропкиња ђевојка:
„Благо мени јутрос па до в'јека!
„Ево мени мог ујака Марка,
„Који ће ме јутрос избавити,
„Јал' на благо јали на јунаштво,
„Да не будем Турска робињица.“
А кад Марко видио ђевојку,
Па овако ријеч бесидио:
„А Бога ви, јаничари Турци!
„Дајте мене вратите ђевојку,
„А ево ви једна боца блага.“
А кад чули јаничари Турци,
Па овако бесједили Марку:
„Ход' отоле, пси му ј . . . и мајку!
„Не молиш се ни за своје здраље,
„Но за туђе Влахиње ђевојке:
„Не бих ти је данас повратио
„Да ми дадеш и Шарина твога,
„Но се вуци, гола дервишино!“
А кад чуо Краљевићу Марко,
Па овако ријеч бесједио:
„Хајде тамо, хазнадаре Мујо,
„Што ми нећеш вратити ђевојку,
„То ћеш платит' Марку у потоње.“
А кад чуо хазнадаре Мујо,
Он потеже своју наглу ћорду

Јадну Марку да пос'јече главу;
Ал' побјеже низ лужине Марко,
Ћерају га јаничари Турци,
Већ бијаху достигнули Марка,
А завика остарила мајка:
„К мени синко, Краљевићу Марко!
„Ево коња и оружја твога."
У том Марко до Шарина дође.
Одмах ђипи сила на бијеса,
А пламену повадио ћорду
И у Турке јуриш учинио,
Ту педесет посијече глава,
Све остало пољем рашћерао,
А оте им робља три синџира,
Сваком даде маџарлију жуту.
Бојаше се Краљевићу Марко
Да је тежак гријех учинио,
Ђе се случи на васкрсеније,
Па отоле у Косово пође.
А кад Марко билој цркви дође,
Кад с' одстаја Божја летурђија,
А пред цркву народ изашао,
Међу њима стари игумане,
Па овако проговара Марку:
„Јадан синко, Краљевићу Марко!
„Много ли сам тебе сјетовао,
„Да се, Марко, људске крви прођеш,
„Е ти никад смрт вакусит' нећеш
„Ни се твоје распанути т'јело.
„Јадан синко, Краљевићу Марко!
„А јутрос је славно ускрсење,
„Што ће тебе јаранице младе?

„Што се нигда покајати не шће,
„Не бих ли те кадгођ причестио?“ —
„Прођи ме се, игумане Саво!
„Него ходи за бијелу цркву
„Е хоћу се теби исповиђет’
„Да ти свако греховање кажем.“
С њиме пође у бијелу цркву.
Све му с прва до потоње каже,
А кад чује игумане стари,
Благослови Краљевића Марка:
„А нека те, мили синко Марко!
„Десна ти се посветила рука!
„Јутрос ћу те богме причестити
„И вас гријех тебе духовати:
„Да си проштен овога света!
Па Краљића Марка причестио,
И све робље дома оправише,
Да се моле Богу праведноме
Све за здравље Краљевића Марка.

22.

Марко с мајком.

Сјео Марко вечерати с мајком
Б’јела љеба и црвена вина.
Насмјехну се Краљевићу Марко,
Њега пита остарила мајка:
„Да мој сине, Краљевићу Марко,
„Ил’ се смијеш маленој вечери:
„Суву лебу и црвену вину;
„Ил’ што нас је мало за вечером,

„Ил' се смијеш ти мојој старости?“
„Ако с' смијеш маленој вечери,
„Суву лебу и црвен вину,
„Ти је био већу пребавити,
„И ја бих је с тобом вечерала;
„Ако с' смијеш што нас мало овдје,
„Ти се жени, па ће више бити;
„Ако с' смијеш ти мојој старости;
„Да Бог даде ти је не дочеко.“
Одговара Краљевићу Марко:
„Ој старице, мила моја мајко,
„Не смијем се маленој вечери,
„Не смијем се што нас мало овдје,
„Нит' се смијем ја твојој старости,
„Већ се смијем ја мојој итрости.
„Кад сам био у горици чарној
„На студенцу води на пландишту,
„Ту пландова јуначе Алија,
„И с Алијом три стотине друга.
„Како стиже на бунар на воду,
„Одма заче заметати кавгу.
„Шарац бије ногама хатове,
„А ја јунак Турке јаничаре,
„Склепташе се Турци јаничари
„Да ме вежу уз Шару коњица.
„Кад се мајко виђех у невољи
„Ја повиках из грла бијела:
„„Свака вила по једног Турчина,
„„А вилове с Марком на Алију.“
„Преплаши се Туре јаничаре,
„Па побјеже што утећи може.
„Шћаше исто и јунак Алија,

„Ал' га стиже Шарац добар коњиц,
„Према себе одкидох му главу,
„И задобих блага и одвише,
„Свр свег свега сабљу димискију
„Са којом сам посјеко јунака
„Пуно право до три стотинице.
„Томе сам се насмијао, мајко.“

23.

Марко Краљевић и вила бродарица.

Гором језди Краљевићу Марко,
Гором језди, а гором беседи,
„Чарна горо, да те Бог убије!
„Кад у теби ладне воде нема,
„Већ ја хоћу коња да закољем
„Да с' напијем крви од коњица.“
Ал' беседи бродарица вила:
„Не кољ' коња, Краљевићу Марко,
„Не кољ' коња, не чини наино,
„Не погани тела ришћанскога,
„Већ ти пођи мало у напредак,
„У напредак има вода ладна,
„Ал' је тешка бродарина, Марко:
„Од коњица узмем поводника,
„Од пешица оба ока чарна.“
Пође Марко мало у напредак,
И он нађе ту водицу ладну,
Те приниче ладну воду пити.
Није с' Марко воде ни нашо,
Ал' долети вила бродарица:

„Плаћај, Марко, бродарину тешку!“
Њој беседи Краљевићу Марко:
„Ој Бога ти, бродарице вило,
„Ти погледај томе јарком сунцу,
„Како игра и гора и вода,
„Ди ти иштеш бродарину тешку.“
Зла несрећа вили прискочила,
Те погледа томе јарком сунцу.
Удари је Краљевићу Марко,
Удари је лаким буздованом,
Удари је међу плеће бело.
Та како је лако ударио,
Буздовану отпадало перје,
Паде мртва црној земљи вила.
Иде Марко гором певајући,
Па беседи Краљевићу Марко:
„Ко ј' уморан, нека се одмара,
„Ко је младо нека ружу бере,
„Ко је жедно нека воду пије,
„Од данаске бродарине нема,
„Ја сагубих бродарицу вилу.“

24.

Женидба Марка Краљевића.

Сједе Марко вечерати с мајком
Суха хљеба и црвена вина.
Кад се Марко напојио вина,
Онда му је мајка бесједила:
„А мој сине, дели Краљић-Марко!
„Што с' не жениш, живота ти, сине?

„Не могу ти измета чинити
„Мио сине, у бијелој кули;
„Бога ми га ни чинити нећу!
„Но се жени, живота ти, синко!“
А Марко је бесједио мајци:
„Луда ти си, Евросима мајко!
„Ево има дванаест година
„Ја обидох седам краљевина
„И још осмо половину царства,
„Све вароши до Ста̑мбола града,
„Све тражећи за себе ђевојку;
„Ђе ја нађох за себе ђевојку,
„Нема, мати, за те пријатеља;
„Ђе ли нађох за те пријатеља,
„Нема, мати, за мене ђевојке.
„Сад сам чуо кажују ми људи,
„Да је скоро порасла ђевојка
„У Прибињу преко мора граду
„У силнога од Прибиња бана
„Кажу, мати, Росанда ђевојка,
„Нема друге ни у гору виле.
„Од године косу запуштила,
„А од осам плела плетеницу,
„Кад јој било дванаест година,
„Састало се триста прстенова,
„Па ђевојка неће ниједнога,
„Но свакоме по махану тура.
„Просило је двадест капетана
„И тридесет и три ђенерала,
„И проси је фелдмаршаловићу,
„И проси је влах-бег из Млетака,
„И проси је Гојко Латинине

„За својега Милутина сина,
„И проси је од Котара Лука,
„Па ни њега не хоће ђевојка,
„И проси је са Змијња Рајко
„Баш би Рајка узела ђевојка,
„Но у Рајка никад ништа нема
„Него тешке пушке кавалина
„И Змијуља на крајину града
„И под градом стотину читлука,
„Штогод Рајку за годину дође,
„Све попије ноћи у механу,
„У томе је срећу изгубио,
„Те га неће да узме ђевојка.
„Мијеси ми, нено, брашненика,
„Да ћу тамо до Прибиња поћи,
„Да ја просим банову Росанду.
„Далеко је до Прибиња сићи:
„Три неђеље поља широкога,
„Три неђеље луга зеленога,
„Три неђеље брда и планина,
„Три неђеље морем у бродове,
„Три неђеље док Прибињу сиђем.“
Па је Марко на ноге ђипио,
Пак отиде у мрачно подрумље,
Из подрума изведе Шарина,
Поведе га Марко на чаршију,
У налбанте поткова Шарина:
Удари му плоче све четири
И тридесет и два пуно клинца,
Пак извади четири цекина,
Те их даде ономе налбанти,
А он му је дову изучио:

„Ха соколе, Краљевићу Марко!
„На путу ти срећа дегдисала!
„Душмани ти под ногама били
„Како Шарцу под копита чавли!“
Оде Марко право танкој кули,
А кад кули и авлији дође,
Он привеза за вериге Шарца,
Па дохвати воде и сапуна,
Те Шарина тимар учинио
Млаком водом и раки-сапуном,
У сунђер му воду покупио;
Па му преви ћебе сарајлију,
А по њему седло османлију,
А по седлу крзли хабаију,
Попуњена грошем и вижлином,
Поткићана жутијем цекињом;
А на прси решме позлаћене;
Притеже му на споне колане,
Заузда га ђемом њемачкијем.
Па кад свога опреми Шарина,
Он пошета на танану кулу,
Па отвори сандук од долафа,
Па извади ђузел одјело,
Па се овлачи те се преоблачи:
Он обуче од свиле кошуљу,
А по њојзи зелену доламу
Од лијепе млетачке кадифе,
На доламу тридесет путаца,
Свако пуце по по литре злата,
Под гроце од три литре злата
И оно се на бурму завија,
Те њим пије на јутро ракију;

По долами двоје токе сјајне,
Једне лите а друге коване;
А на ноге копче и чакшире,
Жуте му се ноге до кољена,
Побратиме, као у сокола;
А на главу калпак и челенке,
Један калпак, девет челенака
И десето крило оковано,
А под њиме дирек од челика,
А из њега тринаест шипака,
Седамдесет и пера четири,
Па кад Марко узмахује главом,
Куцају га пера низ рамена;
Па се златном жицом опасао,
И о бедри сабљу припасао,
Пак дохвати топузину тешку,
Изнесе је пред бијелу кулу,
Објеси је Шарцу о ункашу,
Па се опет у кулу поврати,
Те наточи један мјешчић вина,
Који миче седамдесет ока,
Па га Шарцу у терћије свеза,
Па се опет поврати у кулу,
Те он узе за хашлука блага,
Пак изиде на мермер-авлију,
На авлију појаха Шарина,
Рече Марко: „Остан с Богом, мајко!
„Ако мене суђан данак дође,
„Ето доста готовине блага,
„Те се стара за живота рани!“
Вели мајка: „Пођи с Богом, сине!
„На путу ти добра срећа била!“

Оде Марко пољем широкијем
А матер му сузе пропануше,
Пак изиде на бојали кулу,
Па дохвати срчали дурбина,
Мотри сина пољем широкијем.
Колико је поља Прилипскога,
Све је поље преиграо зечки,
А лугове прекасао вучки,
А планине претрчао мучки.
Док ишћера Шарца на планину,
Ту одјаха голема Шарина,
Па је ватру наложио живу,
А уз ватру кафу припекао.
Кад рекао да је починуо,
Одријеши мјешину са Шарца,
Марко чаше ни маштрафа неће,
Но он грло у грло окреће,
Док се добро натрошио вина,
Па појаха дебела Шарина;
Доклен мору на јалију сиде
И тако му добра срећа била,
Ту находи на крају ђемију,
Те увезе себе и Шарина.
Из сињег се мора извезао,
А прими се уз кршно приморје,
А тешке га притиснуле мисли,
Па у себе помислио Марко:
„Ђе сам јадне кости затурио!
„Ако мене суђен данак дође,
„Нико виђет' гроба ни мрамора!
„Ал' ми с' није фајде препадати."
Пак отолен оћера Шарина.

Доклен Марко у чаршију дође,
Уз чаршију наљути Шарина,
Гледају га са града Латини,
Колико је наљутио Шарца
Сви од страха затворише врата.
Догна Шарца пред новога хана,
Кад погледа има л' ко у хану:
Пристављено дванаест лонаца,
Ни код једног чорбаџије нема,
Но утекли од Маркова зора.
Стаде Марко мислит' и размишљат':
„Дај да овдје разјашем Шарина,
„Ја се бојим хоћу зачамати,
„А ту нема нама ни јунаштва,
„Ама нећу живота ми мога."
Пак отолен ођера Шарина
Доклен дође под банову кулу.
Но је Марко лукава делија,
Он не ћера Шарца у авлију,
Но г' одјаха на уском сокаку,
Па га шета испод танке куле,
(Обрну га седам осам пута,
Да ко броји и двадест би било),
Не би л' Марка виђела ђевојка,
Ал' пуница ђевојчина мајка.
Не виђе га са куле ђевојка,
Но пуница ђевојчина мајка,
Сједијаше на демирли пенџер,
Па кад виђе на сокаку Марка,
На њега се хашик учинила,
Па с пенџера на шилте скочила,
Два шилтета под собом сломила

И још треће шилте орахово,
Па потрча уз бијелу кулу
У одају Росанди ђевојци,
Пред њом Роса на ноге ђипила:
„Ходи, мати, на шилтету моме!“ —
„Устан', кћери, за Бога једнога!
„Какав бјеше јунак на сокаку!
„Ево има четрдесет љета
„Од како сам за бабајка твога,
„Три пута се окупљала војска
„И катана су четворо страна,
„Онакога коња и јунака
„Још нијесам очима виђела;
„Но отиди, живота ти, ћерце!
„Да м' нијесу очи превариле.“
А ђевојка на ноге скочила
Па на ноге намаче папуче,
А затури у џепове руке,
Па пошета низ бијелу кулу
Доклен дође на демирли пенџер,
Па погледа ускијем сокаком,
Док угледа на сокаку Марка,
Грохотом се насмија ђевојка:
„Вала, мати, пристала јунака!
„Но је само блијед у образу,
„Чини ми се, млого пије вина.“
То изрече па натраг утече,
Па са собом говори ђевојка:
„Биг волија у јунака Шарца,
„Но све моје три стотин' просаца.“
То зачуо на сокаку Марко,
Како чуо, пошао у кулу,

А за собом повео Шарина.
Сретају га краљеви солдати,
Па му ишту Шарца и оружје;
Шарца даде, а не да оружја;
Но отиде уз бијелу кулу,
Докле дође одаји на врата,
Од одаје отворио врата,
Па уљезе у одају Марко,
Али сједи три стотин' просаца,
А међу њих од Прибиња бане,
А Марко им Божју помоћ викну,
А они му помоћ прифатише,
Пом'коше се један до другога,
Шћаху сјести удно софре Марка,
Ама Марко удно софре неће,
Но прогамба, сједе поред краља,
Почеше му ожђелдије дават',
Ожђелдије и добродошнице.
Пије Марко, а не кваси брка,
А краљ викну своје вјерне слуге,
Пред свакога по купу турише,
А пред Марка двије купе вина,
Обје купе прихватио Марко,
У врх ркну а у дно турукну;
Па кад виђе да му вина нема,
Уста Марко, поред софре пође,
Испред сваког купу дохватио,
Па се добро вина натропио,
Па се врну, сједе поред краља;
Сви у њега очи избечише,
А Марко им пође бесједити:
„Немојте се, браћо, зачудити!

„Ево има три неђеље дана
„Да не пијем ни воде ни вина,
„Вина немам, а воде не смијем,
„Е ме стара мајка заклињала
„Да не пијем воде са бунара,
„Јер је вода бунар грозничава,
„Па ће мене ухватит' грозница."
А пита га од Прибиња бане:
„Сератлија, Бога ти једнога!
„Откале си, од кога ли града?
„Чија л' слуга, кога л' господара?"
А Марко му вели Краљевићу:
„Нисам слуга, нити дворим кога,
„Но у Стамбол цара честитога,
„А код њега не мислим другога
„Док је моја на рамена глава.
„Јеси л' чуо, пријатељу краљу!
„Пријатељу, ако будеш суђен,
„Јеси л' чуо Босну поноситу
„А више ње Прилип на крајину,
„У Прилипу Краљевића Марка?
„Ја сам главом од Прилипа Марко,
„Па сам чуо, кажују ми људи,
„Тешки ти је бостан процватио,
„А приспјела грана за берања,
„А ја јесам момак бостанџија,
„Па сам доша у Прибиња твога,
„Не бих ли ти укинуо грану."
Но се томе нико не осјети,
Но с' осјети од Прибиња бане:
„Стани мало, сератлија Марко!
„Ништа тебе не умијем казат',

„Док ја идем да ђевојку питам.“
Па је бане на ноге ђипио,
И велики ћурак пригрнуо,
Па пошета уз бојали кулу
У одају Росанди ђевојци.
Пред њим Роса на ноге ђипила:
„Оди, бабо, на шилтету моме!“ —
„Сједи, кћери, не сјело ти месо!
„Да је Бог до срећа донијела,
„Кад си ми се родила лијепа,
„Да си с' о̀нда родила слијепа,
„Већ ми твоји просци дојадише;
„Што би јечма, коњи позобаше,
„Што би вина, просци полокаше;
„Но узимај кога тебе драго!“
А рече му Росанда ђевојка:
„А зар сам ти досадила, бабо?
„Баш ти више досађиват' нећу
„Да ћу млада у воду скочити,
„Него хајде тамо у одају,
„И ја ћу ти у одају доћи.“
Оде бане низ бијелу кулу,
А ђевојка на ноге ђипила,
Па се свлачи, тер се преоблачи:
Једна глава, а два истифана,
Једне уши, четворе минђуше,
Једно грло, три златна ђердана:
Један ђердан грло јој прекрио,
Други ђердан пао по дојкама,
Прекрио јој дојке и подвољке,
А трећи се пониско спустио,
Те Росанду по златки куцаше;

Једна леђа, три ката хаљина ;
Још каке су гаће на ђевојци !
Све морскијем мишем постављене,
Наоколо приморска ласица,
Кад их веже да се не претеже,
А на узлу цура ударила,
Ударила царског кавеџију
И табаку и тридест филџана,
У руџи му соха кириџијнска,
Ко ђевојци гаће раздријеши
Да га куцне сохом иза врата;
Пригрну се стамболском чаткињом,
Три јој краја на земљу панула,
А четврти на главу турила,
Те бијело заклонила лице;
Па пошета низ бијелу кулу;
Како шеће, колико се креће!
Шетња јој је како у везира,
Руке су јој како у бербера,
Обрвице двије пијавице,
Трепавице крила ластавице,
Ока црна а солуфа густа,
Медна ти су у ђевојке уста!
Да је у њих пољубити пуста!
И стар би се дервиш преварио,
А камо ли момче нежењено. —
Доклен дође одаји на врата,
Од одаје отворила врата,
Пак уљезе бану у одају,
Те размотри три стотин' просаца,
А на Марку очи саставила,
Па ђевојка тихо бесједила:

„Чујеш баба од Прибиња бана
„Што ми фали три стотин' просаца!
„Бога ми му ниједнога нећу.“
Пак извади срмали јаглука,
Што су њега три везиље везле
У Млецима за годину дана,
Па га Марку на криоце баци:
„Ти си мене суђен ђувегија.“
То изрече, на врата утече. —
Тадер уста Краљевићу Марко,
Па дофати паклену камџију,
Па наћера три стотин' просаца,
Опсова им и оца и мајку:
„Гор' изласте, пси ви је . ли мајку!
„Што ми тасту полокасте вино!“
Све ишћера голе на сокаке,
Осташе им ћурци и саруци,
У подруму коњи седленици;
Но се моле грдни са сокака:
„О за Бога, сератлија Марко!
„Истур'те нам ћурке и саруке
„Извед'те нам коње седленике,
„Не можемо низ механе грдни.“
Марко викну на банове слуге:
„Истур'те им ћурке и саруке,
„Извед'те им коње седленике;
„Бољег ћурка неима од мога,
„А сарука неима бољега,
„Ни бољега коња од Шарина,
„Ни од Марка бољега јунака.“
Истурише ћурке и саруке,
Изведоше коње седленике,

И одѐше низ механе грдни,
Оста Марко на бановој кули,
Те он стаде свадбу уговарат':
„Ова свадба по године дана,
„Док отидем бијелу Прилипу,
„И покупим киђене сватове.
Док рекоше ђе му је дадоше,
Похарчио хиљаду дуката;
Док дарова свасти и пунице,
Још похарчи хиљаду дуката;
Док дарова момке и сеизе,
Похарчио триста маџарија;
И они су Марка даровали:
Дали Марку девет бошчалука
Све од чиста исплетена злата.
Отлен Марко појаха Шарина,
Те отиде бијелу Прилипу.
А кад био пољем Прилипскијем.
Угледа га Јевросима мајка,
Срете сина на мермер-авлију,
Те се с њиме грли и целива,
А слуге му Шарца прифатише.
Оде Марко на танану кулу,
Па за пуном софром засједоше,
Па с матером пође пити вино,
А пита га остарила мајка:
„Сине мио, дели Краљић-Марко!
„Јеси ли ми снаху испросио?“ —
„Јесам, мати, живота ми мога!“ —
„Јеси ли је очима видио?“ —
„Јесам, мати, живота ми мога!
„И ти ћеш је вирђет', ако Бог да!

„Но ме сјетуј, моја стара мајко!
„Колико ћу купити сватова?“
А стара му бесједила мајка:
„Купи, сине, колико ти драго,
„Имаш блага, немој га жалити.“
Тадер Марко на ноге скочио,
Па дофати перо и хартију,
Па је књигу једну накитио,
Оправи је Новоме Пазару
А на руке Рељи побратиму:
„Чујеш ли ме, Рељa побратиме!
„Јеси л’ чуо, је ли ти ко казао,
„Ђе сам скоро цуру испросио
„Преко мора у Прибињу граду?
„Но ми, побро, ходи у сватове,
„Да ми ђевер будеш уз ђевојку,
„И доведи свата пет стотина!“
Другу посла бијелу Сибињу
А на руке војеводи Јанку:
„Чујеш мене, Јанко побратиме!
„Јеси л’ чуо, је ли ти ко казао,
„Ђе сам скоро цуру изпросио
„Преко мора у Прибињу граду?
„Но те, Јанко, зовем у сватове,
„Да ми сватски будеш старјешина,
„И доведи свата пет стотина.“
Трећу посла војводи Милошу:
„Чујеш мене, војвода Милошу!
„Јеси л’ чуо, је ли ти ко казао,
„Ђе сам скоро цуру испросио
„Преко мора у Прибињу граду?
„Но те, побро, зовем у сватове,

„Да ми сватски будеш војевода,
„И доведи свата пет стотина.“
Кад је књиге растурио Марко,
Мало било, млого не трајало,
Док ето ти Реље од Пазара,
Води Реља свата пет стотина,
И дођоше под Маркову кулу.
Срете Марко Рељу побратима,
Руке шире, у лица се љубе,
Питају се за јуначко здравље;
Па тек сјели, мало починули,
Ал' ето ти Сибињанин-Јанка,
Води Јанко свата пет стотина,
А срете га од Прилипа Марко,
Руке шире, у лица се љубе,
Питају се за јуначко здравље;
Па тек сјели, мало починули,
Ал' ето ти војводе Милоша,
И он води свата пет стотина,
А срете га од Прилипа Марко,
Руке шире у лица се љубе,
Питају се за јуначко здравље.
Па војводе поведе на кулу,
А сватови у поље под кулу,
Те му свати ноћцу преноћили.
Кад свануло и сунце грануло,
Повикаше сватовски чауши:
„Хазур да сте, кићени сватови!“
Одтоле се свати подигоше,
Пријеђоше поља и планине,
Док дођоше мору на јалију,
Те с' у море свати увезоше,

Из мора се здраво изведоше
И одоше бијелу Прибињу;
И тамо их добро дочекали,
Те ту свати ноћцу преноћили.
Кад свануло и сунце грануло,
Чауш викну, далбулана рикну:
„Хазурала, кићени сватови!
„А ђевери, на коња ђевојку!“
Изведоше лијепу Росанду,
Дадоше је Рељи од Пазара,
И лијепо свате испратише,
И одоше здраво и весело.
А све Марко иде пред сватима,
Јер се боји кавге од просаца.
Чуо жубор у стражње сватове,
Кад се натраг поврнуо Марко
Ал' сватима ударио Гојко,
Три стотине свата посјекао.
Тадер Марко на сватове викну:
„Јуриш, браћо, ако Бога знате!“
Па наћера дебела Шарина,
Те пос'јече Гојка Латинина
И његова Милутина сина,
Оне друге свати рашћераше,
Побјегоше тамо и овамо,
Па одоше свати уз планину.
А кад близу Буковице били,
Све остаје најострагу Марко,
Да га не би свати прекорили,
Ђе он иде близу код ђевојке;
Кад сватови под гору дођоше,
Али јунак стоји насред пута,

На бојно се копље наслонио,
Па он дара иште од сватова;
Неки свати даваху му даре,
Неки бјеже покрај друма пута,
А кад Реља виђе од Пазара,
Он побјеже на банду с ђевојком,
И утече гором Буковицом;
А кад Марко стиже на Шарина,
И на путу угледа јунака:
„А ту ли си, курвин копиљане!
„Чије ли си свате резилио?“
А рече му Арбанасин Ђемо:
„Камо, курво, лијепа ђевојка?
„Али оди да је дијелимо.“
Заиста се наљутио Марко,
Па на очи калпак намакнуо,
Саставио калпак и обрве,
Па на њега наћера Шарина,
Па од бедре сабљу повадио,
Па онману тамо и овамо,
Па је мало калпак подигнуо,
Те погледа око себе Марко,
Од Турчина пале половине.
Па сватовске даре покупио,
Па оћера гором Буковицом,
Доклен стиже кићене сватове.
Рони сузе лијепа ђевојка,
Јер се бјеше цура препанула,
Ђе је њојзи погинуо Марко,
А ћеши је Реља од Пазара:
„А не бој се, лијепа ђевојко!
„Ако биде погинуо Марко,

„Водићу те Новоме Пазару,
„Узећу те за вјерену љубу.“
Доклен тутањ у задње сватове,
Кад се цура натраг обрнула,
Док угледа Марка на Шарину,
Тадер му се млада осмјенула,
А рече јој Краљевићу Марко:
„А зар си се, Росо, препанула?
„А и да је погинуо Марко,
„А ти не би узела горега,
„Него Рељу побратима мога.
„А тако ми никога до Бога:
„Да ми није на весељу моме,
„Сад бих Рељи осјекао главу,[1])
„А зато му хоћу опростити.“
И одоше бијелу Прилипу,
И дођоше здраво и весело.
Хоће Марко, весела му мајка!
Њему мајка, а нама дружина!

25.

Невјера љубе Марка Краљевића.

Опраља се Краљевићу Марко,
Опраља се на цареву војску,
Ал' беседи мила стара мајка:
„Ао Марко, моје дете драго,
„Ти с' опраљаш на цареву војску,
„А на киме мене наручујеш?“
Ал' беседи Краљевићу Марко:

[1]) Што је побјегао.

„Ој старице, моја мила мајко,
„На коме би тебе оставио?
„С мојом љубом, а у твоји двори,
„С мојом љубом, а твојом снашицом.“ —
„Ао Марко, моје дете драго,
„Сна ми љуби Дуку Сенковића,
„Сна га љуби, на те и не гледи:
„Ако л’, сине, томе не верујеш,
„Ти зготови госпоцку вечеру,
„Сву господу зови на вечеру,
„А не зови Дуке Сенковића,
„Оће л’ га се снаја усетити.“
То је Марко послушао мајку,
Зготовио госпоцку вечеру,
Сву господу зове на вечеру,
А не зове Дуке Сенковића.
Ал’ беседи Анђелија љуба:
„Господару, Краљевићу Марко,
„Што је теби Дука учинио,
„Те ти Дуке не зва на вечеру?“
Ал’ беседи Краљевићу Марко:
„Иди, љубо, те Дуку дозови,
„Ја за Дуку и заборавио.“
Љуба иде да Дуку дозове,
Марко оде горе на чардаке.
Дука спава на своме чардаку,
Три пут га је млада пољубила.
Докле она Дуку пробудила,
И четврти пут на Маркови врати.
Она мисли нитко је не гледа,
Гледао је господару Марко.
Кад су они вечер вечерали,

Сву господу даривао Марко,
Не дарује Дуке Сенковића.
Ал' беседи Анђелија љуба:
„Господару, Краљевићу Марко,
„Шта је теби Дука учинио,
„Те ти ниси њега даривао?"
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Иди, љубо, горе на чардаке
„Тамо има до две бритке сабље,
„Једна јесте од двадес дуката,
„Друга јесте од тридес дуката,
„Да дарујем Дуку Сенковића."
Она оде горе на чардаке,
Па не носи ону од двадесет,
Веће носи ону од тридесет,
Не би л' Дуки што год више било.
Узима је Краљевићу Марко
Па је Дуки оцекео главу.
„Љуби, љубо, кога теби драго."

26.

Марко остарио.

Уранио Краљевићу Марко
Од Вечина мала Вучитрна
На бербере да обрије браду.
Два га мију, а два браду брију,
Нађоше му седам седи длака,
Три у глави, четири у бради,
Па бербери њему беседили:
„Ој Бога ти, Краљевићу Марко,

„Море Марко, већ си остарио,
„И Шарцу си коњу отешчао,
„Не мож' цару крајину чувати."
Иде Марко гњиван невесео,
Шарцу коњу вођу отпустио,
Бело перје стрмо оборио.
Сусрете га стриче Владимире,
Па му Божју помоћ називао:
„Божја т' помоћ, Краљевићу Марко!"
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Здраво да си, стриче Владимире!"
Још га пита стриче Владимире:
„Мој синовче, Краљевићу Марко,
„Што си тако гњиван невесео?"
Одговара Краљевићу Марко:
„Ја ураних на хитре бербере
„Од Вечина мала Вучитрна,
„На бербере да обријем браду,
„Два ме мију, два ми браду брију,
„Нађоше ми седам седи длака,
„Три у глави четири у бради,
„Па бербери мени беседили:
„„Море Марко, већ си остарио,
„„И Шарцу си коњу отешчао,
„„Не мож' цару крајину чувати."
Насмија се стриче Владимире:
„Не будали, Краљевићу Марко,
„Када твоју довиели (!) мајку,
„Онда ми је тридест лета било
„А од онда тридест и четири,
„Па још могу крајину чувати."

28.

Смрт Марка Краљевића.

Вук завија у зелену лугу,
Вран заграја у јелове гране,
По авазу па се састанули,
Но беседи гавран тица црна;
„А ти вуче, од горе ајдуче!
„Нијеси ли штогођ задобио,
„Да се гладни меса напитамо?“
А вук врану тиом беседио:
„А Бога ми, вране, мој јаране!
„Ја нијесам ништа задобио,
„Нисам није меса учинио;
„Него, вране, мој стари јаране!
„Ајде лети кроз јелове гране
„И ти њуши кроз лужине крвцу,
„А ја одох зеленијем лугом
„Неће ли нам срећа донијети
„Да ми каква чквара учинимо,
„И гладни се меса напитамо.“
Вран полеће кроз јелове гране,
А вук пође лугом зеленијем,
Граје вране, вије мрки вуче,
Док вук крвцу по травици нађе,
Па дозива врана тицу црну:
„А ти вране, мој стари јаране!
„Ев' овуда по травици крвца,
„Не могу је знати ни познати.“
А вран вуку тиом беседио:
„А ти вуче, по гори ајдуче!
„Ласно ти је крвцу познавати:

„Ак' удара ђетељином травом,
„То је, вуче, од љељена крвца;
„Ак' удара јечмом и сијеном,
„То је, вуче, од парипа крвца;
„Ак' удара вином и дуваном,
„То је, вуче, од јунака крвца.“
А кад чуо мрка звјерка вуче,
Узе црну познавати крвцу:
Не мирише ђетељином травом,
Ни мирише јечмом ни сијеном.
Но мирише вином и дуваном,
Па кажује црној тици врану;
„Тицо вране, мој стари јаране
„А ово је од јунака крвца;
„Него лети од јелове гране,
„А ја одох за јунаком трагом.“
Вран полеће гором кроз планину,
Док обњуши рањена јунака
У великој каменој пећини,
Па улеће у пећину вране,
А ту нађе рањена јунака,
Па га поче заштипиват' вране
Са дно нога таман до врх главе
Да му пије двије очи црне,
А рањен му јунак проговара:
„Од' отоле, тицо злослутицо!
„Богом ти се кунем праведнијем:
„Ако т' удрим по очима руком
„Обје ће ти скочит' на пећину,
„Доста ми је и мојијех рана.“
А кад чуо црна тица вране,
Па излеће пред пећину студну,

Па заграја што га грло дава:
„Ђе си, вуче, мој стари хајдуче?
„Ево ође коња и јунака,
„Јунака су ране притиснуле
„Него ходи да једемо меса.“
У то доба пред пећину вуче
И ту коња и јунака нађе,
Јадан рањен по пећини јечи,
А поче га заштипиват' вуче
Са дно нога таман до врх главе,
А рањен му јунак проговара:
„Ајд' отоле, горанине вуче!
„Кунем ти се Богом јединијем,
„Ако узмем сабљу оковану
„Пресјећу те на пећину жива:
„Доста ми је и мојијех рана.“
А кад јаде разумио вуче,
Он иједак пред пећину пође,
Тадар рањен јунак бесједио:
„Богом брате, црна тицо вране!
„Би ли добро мене послушао,
„Ради здравља и твојијех крила
„Да понесеш једну књигу малу
„У Косово пребијелој цркви,
„Да је предаш калуђеру Саву,
„Добро ћу те напитати меса?“
Вран бијаше, за Бога хајаше,
Па с јунаком ријеч бесједио:
„Хоћу богме, рањена делијо,
„Но су моја ослабила крила,
„Е сам богме добро огладнио,
„Но ми ну дај ситу јести меса,

»Па ћу твоју књигу однијети;
»Јунаци се у невољу глају.«
А кад чула рањена делија,
На бојно се копље послонио,
А бисаге своје доватио,
Даде врану ситу јести меса,
А довати дивит и хартију,
Ситну књигу по кољену пише,
Одасла је пољу Косовоме
А на руке калуђеру Саву:
»Игумане, ја те Богом кумим!
»Да си брже у Голеш планину
»У студену камену пећину
»Нет' ли мене застанути жива,
»И донеси самртно причешће,
»И да моје гроховање кажем.«
Сави књигу, па је даде врану:
»Хајде с Богом, моја тицо црна!
»А кад сјутра у Косово дођеш,
»Ту ће бити многа Србадија
»Код бијеле у Косово цркве,
»Виђеће те Срби и војводе,
»Запињаће стреле за тетиве,
»Стријељаће тебе под облаке,
»А ти бјежи у облаке, вране,
»А све гледај пред бијелу цркву,
»Док изађе из олтара Саво,
»Спучи крила док долетиш, вране,
»Баци књигу игуману Саву,
»Па ти бјежи опет у планину
»Док прелетиш све Косово равно.«
Вран довати књигу под криоце,

Па полеће сентом и свијетом,
Док долеће у Косово цркви,
Па заграја изнад биле цркве,
Но га зачу многа Србадија,
Па међу се ријеч бесидили:
„Поглај врана, отпала му крила!
„Какве носи у Косово гласе!“
Па запеше стрелу за тетиву,
Стријељају у облаке врана,
Вран се вије изнад Косовога,
А све гледа пред бијелу цркву,
Док изађе калуђере Саво,
Кад га виђе црна тица вране,
Спучи своја око себе крила,
Ево ти га пред бијелу цркву,
Саву књигу на рамена баци,
Он побјеже преко Косовога.
Кад калуђер књигу проучио,
Грозне сузе низ образе пушта,
Сву је књигу сузам поквасио;
Питају га Срби од Косова:
„Духовниче, калуђере Саво!
„Окле књига жалостива дође?
„Она ватром изгорјела живом!
„Зар је књига тебе од мејдана?“
Тада Саво ријеч проговара:
„Прођ'те се, моја браћо драга!
„Књига нам је свијем жалостива:
„Није наша књига од мејдана,
„Но ми књига од Краљића дође
„Из Голеша зелене планине,
„Од јаднога Краљевића Марка,

„Ево нам је, браћо, погинуо,
„Но нас моли и Богом нас куми,
„Да идемо да га приватимо,
„Да његово т'јело укопамо:
„Куку нама, моја браћо драга,
„За јаднијем Краљевићем Марком
„Што нам царство од Турака брани,
„Ево има стотину година
„Од како је Лазар погинуо
„И остали Срби свиколики
„А брани га Марко на срамоту;
„Сад нам неста Марка и Шарина
„Свој Крајини очи извадише,
„А Србији крила саломише!"
Па отоле на ноге скочише,
И отиде дванаест Србова,
А пред њима Саво калуђере,
И понесе вина причеснога,
Па одоше преко Косовога,
Док дођоше у Голеш планину.
Траже Марка три бијела данка,
Док нађоше у пећину Марка,
Дозивље га игумане Саво:
„Јадан синко, сабљо Краљић-Марко!
„Ђе погибе, куку твојој мајци?"
А Марко му смртан бесидио:
„Prођи ме се, Саво дуовниче!
„Нијђе бијах, а нијђе погибох;
„Но ну дај ми вина причеснога,
„Е хоћу ти саде умријети,
„И опрости моје греховање,
„Ви војводе, моја браћо драга!

„Чувајте се добро од Турака.“
Па га Саво причестио вином.
Кад се Краљић причестио Марко,
Цигле своје рече три ријечи:
„Носите ме у Косово цркви,
„И опрости моје греховање,
„Узми Шарца, калуђере Саво,
„Спомен души Краљевића Марка.“
То изрече и умрије Марко,
Уби њега са града ђевојка.[1])
Ту војводе лице нагрдише,
А калуђер сву очупа браду,
Па на Шарца положише Марка,
Однијеше у Косово цркви,
Те Краљића погребоше Марка,
Баш за олтар од бијеле цркве,
Опоја му гроба и мрамора,
И Краљићу прекадише дивно.
Теке јадна намирише Марка,
Докле трипут зарзао Шарац,
И он црче за Краљићем Марком,
И напоље закопаше Шарца,
Побише му мрамора камена
Ка' његову господару Марку,
По том Турци притискоше царство.
Ил' је било или није било,
Људи веле да је од истине.
А сад, мили, помози нам, Боже.

[1]) Ја о томе никад више ништа нијесам чуо.

28.

Зидање Манасије.

Цркву гради српски цар Стефане
На бријегу крај воде Ресаве,
Мајсторије од Ерцеговине,
Два шегрта сина Богданова,
Пред њима је Петар неимаре,
Па беседи српски цар Стефане:
„О мајсторе, Петре неимаре,
„Прави цркву што год лепшу можеш:
„На лепоту, да је лепше нема,
„У висину, да је више нема,
„Ти не жали мермера камена,
„Ни цареве ризнице и блага.“
Цркву прави Петре неимаре,
Прави цркву три године дана,
Кад наступи година четврта,
Пред Ристово пред цвјетоносије,
Онда ј' Петар цркву саградио.
Купи царе многе свештенике,
И дванаест велики владика,
И четири српска патријара,
Троносаше цркву Манасију.
Сва господа ишета из цркве,
А сам царе остаде у цркви,
И са њиме Петре неимаре.
Пак се шета српски цар Стефане,
Он се шета по тој белој цркви,
Мила му је красна Манасија
Па беседи српски цар Стефане:
„Мили Боже, красне Манасије!

„На лепоту, да је лепше нема,
„У висину, да је више нема!“
Зла несрећа Петру прискочила,
Пак се Петар понесе занатом:
„Светла круно, српски цар Стефане,
„Јасна звездо под небом на земљи,
„Да је било мермера камена
„И цареве ризнице и блага,
„Још би лепша Манасија била.“
Плану цару ватра из образа:
„Ој мајстору, Петре неимаре,
„Јесам ли ти, Перо, беседио
„Да не жалиш мермера камена,
„Ни цареве ризнице ни блага,
„Прави цркву, што год лепшу можеш,
„На лепоту, да је лепше нема,
„У висину, да је више нема.
„Да би мене не родила мајка,
„Живом ћу ти очи извадити.“
Изведе га пред бијелу цркву.
Ал' се моли господа ришћанска:
„Светла круно, српски цар Стеване,
„Јасна звездо под небом на земљи,
„Немој нама Петра неимара,
„Немој њему очи извадити.“
Ал' то царе ништа и не аје,
Већ он Петру очи извадио.
Љуто куне Петре неимаре:
„Царе Стево, жив те Бог убио!
„Турци твоје преотели царство,
„Покварили красну Манасију,
„Кроз њу Турци коње провађали.“

Тад беседи српски цар Стефане:
„Не куни ме, Петре неимаре,
„Даћу тебе товар и по блага,
„Те се рани за живота твога.“
Ал' беседи Петре неимаре:
„Царе Стево, жив те Бог убио!
„Што ће мене твоје пусто благо,
„Што ће благо, кад очију немам?“
Пак је Петар време живовао,
Седамдесет цркви саградио
Са шегрти и са сараори
Без очију кано и с очима.

29.

Зидање Девича.

Разболе се ћерца јединица
Господара Смедеревца Ђура,
По имену лијепа Марија,
Боловала седам годин' дана,
Нит' умире, нит' јој лакше бива,
Нити спава, нити шта говори,
Него трепти као лист на гори.
Много Ђуро поарчио блага
Све тражећи по земљи видаре,
Чак из Беча из земље Њемачке,
И Маџарске земље поносите,
Ал' му нико ћерцу не извида,
Но остаде као што је била,
Болујући и муке мучећи.
Једно јутро подранио Ђуро,

Баш у јутру у свету неђељу,
Омио се и Богу молио,
Нешто кликну с брда Годомина,
Кликујући вако бесједило:
„Господару, Смедеревче Ђуро,
„На твом бабу остала је клетва,
„Што издаде на Косову царство,
„Иза баба остала на тебе,
„И на твоме ђелу и кољену,
„Зато твоја ћерца муке мучи.
„Но се спреми у твојему двору,
„И опреми ћерцу јединицу,
„И поведи стотину катана,
„Да те ђегођ не удесе Турци,
„И да тебе не би наудили,
„Па ти иди равноме Косову
„Преко воде студене Дремице
„Кршевитој Девичкој пустињи,
„Тамо има старац Јанићије
„Који пости и Богу се моли,
„Он ће твоју ћерцу извидати.“
Тад се Ђуро крстом прекрстио,
Па се спреми у својему двору,
И опреми болесну Марију,
Још поведе стотину катана,
Па отиде равноме Косову
Про Дремице Девичкој пустињи.
Тамо нађе старца Јанићија
Бијела му и коса и брада,
На штаку се старац наслонио,
Сузе рони, а Богу се моли.
Кад је старац молитву свршио

Он узима књигу староставну,
Књигу гледа, а сузе пролива,
Па овако старац проговара:
„Ти си, Србе, Смедеревче Ђуро,
„На твом бабу остала је клетва,
„Што издаде цара на Косову,
„Иза баба остала на тебе,
„Зато твоја ћерца муке мучи,
„Но се покај и исповиједај,
„Па ће твоја ћерца оздравити.“
Проли сузе Смедеревац Ђуро,
Покаја се и исповиједа,
Оздрави му ћерца јединица,
Љепша поста него што је била,
Проговара и Богу се моли.
Вади Ђуро иљаду дуката,
Па их даје старом дуовнику.
Тад дуовник вако проговара:
„Ја не оћу ничијега блага,
„Него оћу да ми Господ плати,
„Када будем на оном свијету.“
Одма Ђуро дозива мајсторе,
Те сагради у пустињи цркву,
Да се старац у њој Богу моли,
Па он оде своме Смедереву.
То зачуо Ћуприлић везиру,
Па је силну сакупио војску,
Три иљаде Љопа и Латина,
Који су се били истурчили
Око Скопља и воде Вардара,
Још поведе мулу са дивана,
Па овако везир проговара:

„Ја сам чуо и кажу ми људи,
„Да је дошо Смедеревац Ђуро
„Крај Косова у кршне стијене,
„Па још тамо саградио цркву
„Некаквоме црном калуђеру,
„Да се кешиш у њој Богу моли,
„И да учи Влае око себе,
„Да је сваком боље погинути,
„Него своју вјеру мијењати,
„А нас Турке у цркви да куне,
„Који смо се скоро истурчили,
„Да нам џани у џенет не оду.
Још овако везир проговара:
„Ајде, јолдаш, ако среће буде,
„Те уватим Смедеревца Ђура,
„Жива ћу га на мије дерати,
„На мукама њега уморити,
„Све катане младе истурчити,
„Кој' не оће, сабљом погубити,
„Од цркве ћу џамију градити,
„Калуђера црног уватити,
„Обије му очи извадити,
„И одсјећи обадвије руке,
„Па га бацит' низ кршне стијене,
„Нека знаде како куне Турке."
Вели Турчин, а не: ако Бог да,
Јер се Турчин у силу уздаше,
А сила је у Бога вишњега
Која оном ни помоћи неће
Што с' не крсти крстом ришћанскијем
Са три прста на четири мјеста.
Отале се везир подигао

Про Клисуре тврда Качаника,
Ситницу је воду пребродио,
И Дремицу с војском прегазио.
Кад се везир цркви помолио,
Дуну вјетар од бијеле цркве,
Сва везиру помами се војска,
И под њим се коњиц помамио,
Па побјеже уз гору зелену.
Кад се везир виђе на невољи,
Од помамна коња одскочио,
Па пјешице трчи намастиру,
И овако везир проговара:
„Молим ти се, стари калуђере,
„Мол' се Богу по твоме закону,
„Да би моја војска оздравила,
„А ја ћу ти прилог учинити.
„Украј цркве дворе саградити.“
Дуовник се Богу замолио,
Одма паши сва оздрави војска,
И оздрави мула са дивана.
Тада паша прострије сеџаде
Пред вратима код бијеле цркве,
Па он клања и Богу се моли.
Још дозива стотину мајстора,
Те код цркве б'јеле дворе гради,
Да у њима дуовник борави,
Нек се прича и приповиједа
Да је Ђурађ Девич саградио,
А Ћуприлић дворе код Девича.
Мало стало за дуго не било,
Ту премину старац Јанићије,
Преминуо и посветио се,

И сад тамо иду болесници,
Те се молу Богу и светоме,
Болни иду, а здрави се врате;
Вала Богу и Богородици,
И светоме оцу Јанићију.

30.

Гријеси Смедеревац Ђура.

Пошетао Смедеревац Ђуро
Низ бијела Смедерева града,
За њим иде дијете Гргуре,
Ал' бесједи Смедеревац Ђуро:
„Мили Боже, чуда великога!
„Што је ова земља неуродна,
„Те не рађа бијела пшеница,
„Ни у пољу винова лозица
„По свом нашем Смедереву граду,
„А шта ли смо Богу сагр'јешили?“
А то слуша дијете Гргуре,
Па бесједи Смедеревац-Ђуру:
„О мој бабо, Смедеревац-Ђуро,
„Знаш ли, бабо, није давно било,
„Кад се жени од Сибиња Јанко,
„На далеко запроси ђевојку,
„Па ти Јанко ситну књигу пише,
„И шиље је Смедереву граду,
„А на руке Смедеревац-Ђуру,
„У књизи те Јанко поздрављаше,
„И овако тебе говораше:
„„Ја се женим и весеље градим,
„„Оди, Ђуро, у Сибиња града,

„„Да ме вјенчаш с љепотом ђевојком.“
„О мој бабо, Смедеревац-Ђуро,
„Ти опреми себе и лабуда,
„Па отиде у Сибиња града,
„Тамо вјенча од Сибиња Јанка.
„Добро кума даривала кума,
„Даде куму од злата кошуљу,
„А кум куму не кте даровати
„Ни од руке зелене јабуке.
„То од Бога велика греота,
„А од људи покор и срамота.
„Знаш ли, бабо, Смедеревац-Ђуро,
„Кад с' у Јанка двоје ђеце нађе,
„Двоје ђеце два близанца сина,
„Опет Јанко ситну књигу пише,
„И шаље је Смедереву граду,
„А на руке Смедеревац-Ђуру:
„„О мој куме, Смедеревац-Ђуро,
„„Да си брже у Сибиња града,
„„Да ми крстиш два близанца сина.“
„Ти опреми себе и лабуда,
„Оде право у Сибиња града.
„Крсти, Ђуро, двоје ђеце Јанку.
„Опет кума даривала кума,
„Даде њему од свиле кошуљу,
„А кум куму не кте даривати
„Ни од руке зелене јабуке.
„Чу ли, бабо, Смедеревац Ђуро,
„Ни то није Богу по закону.
„Знадеш, бабо, није давно било.
„Разболе се од Сибиња Јанко,
„Па ти Јанко ситну књигу пише:

„„О мој куме, Смедеревац-Ђуро,
„„Да си брже у Сибиња града,
„„На смрт јесам, хоћу умријети.“
„Кад ти, бабо, ситна књига дође,
„Ти опреми себе и лабуда,
„Па отиде у Сибиња града,
„У животу застануо Јанка,
„Па га узе на бијеле руке,
„Онда Јанко Ђуру проговара:
„„Аманет ти, милостиви куме,
„„Пази, куме, ко и своју љубу.
„„И гледај ми пребијелу кулу,
„„У кули су три товара злата,
„„Рани, куме, двоје ђеце мале,
„„Па ми ђецу подај на науке.“
„То изусти, а душу испусти.
„Престави се од Сибиња Јанко,
„А да видиш Смедеревац-Ђура,
„Покупи ми три товара блага,
„Двоје ђеце метну у тавницу,
„Узе куму за измећарицу,
„Па запали кулу и авлију.
„Знаш ли, бабо, Смедеревац-Ђуро,
„То од Бога велика греота,
„Ни то није Богу по закону.
„Па се чудиш шеру Смедереву,
„Ђе не рађа вино ни пшеница.
„Ја се чудим, о мој мили бабо,
„Што се није џомба учинила
„Насред шера насред Смедерева,
„Да пропадне шеер Смедерево,
„Што си Богу сагрешио, бабо.“

31.

Дијете Секула и цар Отмановић.

Ситан ферман царе оправио,
Пође ферман уз Урумелију,
Докле дође у Сибињу граду
А на руке од Сибиња Јанку:
„Море чу ли, од Сибиња Јанко.
„Оправи ми дијете Секула,
„Ако ми га оправити нећеш,
„Задајем ти Божу вјеру тврду,
„Хоћу моју силу покупити,
„И на Сибињ тебе ударити.“
Кад је Јанка ферман допануо,
Е се Јанко на муку метнуо.
Секуле му ријеч говорио:
„Пошљи мене, дајко, у Стамболу
„Ја ћу њему за злу срећу доћи.“
Скочи Јанко од земље на ноге,
Поткова му врана дебелога
Све челиком како ватром живом.
Секуле се дивно оједнуо,
Па на свога вранца узјахао.
Хојде Јанко говорити с њиме:
„Слуша’ мене, мио сестричићу,
„Ти ћеш, синко, тамо погинути,
„И мене ћеш оставити празна.
„Но ти хајде с миром низ планину,
„Па кад дођеш по Стамболу граду,
„Ту ћеш наћи триста сератлија,
„Сиграју се беспослени Турци,
„Сиграју се беспосленијех титара,

„Искате ти коња и оруже.
„Ни с ким немо', синко, говорити,
„Но умини насред Цариграда.
„Ту ћеш наћи хана царевога,
„Пред њим сједи једна ђедетина,
„Он за вратом црне брке веже.
„Пољуби га у бијелу руку,
„Овако ћеш њему говорити:
„„Чу ли мене, мио стрико Марко,
„„Дајко ти се поздравио Јанко,
„„А да са мном до у цара пођеш,
„„Е ја с царем зборит' не умијем.““
Па ондолен отиде Секуле,
Он ми земљом и свијетом пође,
Док на врата од Стамбола дође.
Ту га срете триста Стамболија,
И Секули ошћедину дају,
Ошћедину и добродошлицу,
Па му ишту коња и оружје,
Да га воде цару без оружја.
На њих момче не обрће главе,
Но умину како суха муња,
Докле нађе Краљевића Марка,
Па онако момче учињело,
Како га је Јанко научио.
Но му Краљић Марко проговара:
„Што те лоше Јанко научио?“
Напоји га црвенијем вином,
Па скочише, коње објахаше,
Отидоше посред Цариграда,
Ал' излазе Турци по сокаках,
Свак да гледа од чуда Секула,

И дођоше цару на дивану.
Е се Марко цару поклонио,
А Секула ни абера нема.
Па Секули царе проговара:
„Диван ли си, Бановац-Секула,
„А би ли се, момче, потурчио,
„Да ти дадем ћерцу за љубовцу,
„Да т' оградим дворе код мојијех,
„Код мојијех љепше од мојијех,
„И даћу ти блага без хесапа,
„И ставит' те вељега везира,
„Све да сједиш и да господујеш?"
Секуле му тада бесједио:
„Прој се, царе, турски господару,
„Глава мудра, из ње ријеч луда.
„Ја сам мњива да си, царе, мудар,
„А ти ума ни памети немаш.
„Није ми се ласно потурчити.
„Од мојега рода хришћанскога
„И у моје дневи и године
„Стотина се, царе, посветило.
„Свуј се цркве и олтари граде,
„И црковне кубе у висину,
„А на кубе од злата јабуке,
„А у цркве црковне закладе
„Све су златни крсти и иконе.
„Србаљ моли Бога на помоћи.
„А ти, царе, жалосна ти мајка!
„Који немаш свеца ниједнога,
„До једнога Мухамеда грдна,
„И њега је шога попанула;
„Који нигђе богомојства немаш,

„До џамије од камена градиш,
„И она ти сама празна труби.
„Но би ли се, царе, покрстио,
„И да постиш постах све четворо,
„И хришћанску вјеру да испуњаш,
„Да те водим у Сибињу граду,
„И даћу ти секу за љубовцу,
„И дариват' двије пушке мале,
„Што их ни ти, царе, такве немаш.“
Жа је цару на свијету било,
И погледа оком на џелата.
Два џелата на ноге скочише
Да Секули посијеку главу.
Одиста га и посјећ' хоћаху,
Но га не да Краљевићу Марко.
Секули је ријеч говорио:
„Виђи, синко, оба погибосмо!“
Но Секула на ноге скочио,
Од бедрице сабљу повадио,
Посијече цареве џелате,
И његове осамнаест слугах,
Што га дворе дневи без престанка,
И царева два посопца сина,
Утече му царе у камару.
Но говори Бановац Секула:
„Фала Богу фала великоме!
„Ал' је данас доша данак суђен
„Да изгубим цара за Лазара!“
Одиста га изгубит' хоћаше
Но му Марко ријеч говорио:
„Не, Секуле, господара мога,
„Даћеш твоју за његову главу.“

Побјегоше цару са сараја,
А обадва сабље извадили,
Своје зорне коње прифатише
Обрнуше преко Цариграда,
Што сретаху, под сабљу метаху.
Изљегоше из Стамбола града,
Ту их срете триста сератлија,
Удараше Марку и Секули.
А да ти је, друже, погледати,
Как' у Турке сабље унесоше,
Сасјекоше стотину Тураках,
Што остаде, бјежи планинама.
Па Марко испрати Секулу,
И Секуле на дворове дође,
Здраво дође, весела му мајка!

32.

Војвода Јанко и цар Отмановић.

Књигу пише царе Отмановић,
Посла је у Сибињу граду
А на руке војеводи Јанку:
„Чу ли мене, од Сибиња Јанко,
„Оправи ми Бановац-Секулу,
„Око њега дванаест бановах,
„Е Турћији земљи дојадише.
„Не зовем их да их посијечем,
„Но их хоћу, Јанко, потурчити.“
Кад је Јанка књига допанула,
Књигу гледа из гласа се смије,
Па ми књигу бановима каже.

Другу Јанко књигу направио,
У књигу се цару поздравио:
„Чујеш ли ме, цар-Отмановићу,
„Ја не судим, царе, с бановима,
„А ја имам бољијех бановах
„Од Секула с његовом дружином.
„Ема, царе, кад си наумио,
„Ти окупи триста сератлија,
„Међу њима хоџу и кадију,
„А за њима Туре сунетлију
„А пред њима Беһир-бега твога
„Оправи их у Сибињу граду,
„Да потурче цијела Сибиња.“
Каде цара књига допанула,
И кад виђе што му књига пише,
Посили се, Турке оправио,
Оправи их у Сибињу граду.
Димно Јанко Турке дочекује,
Па дофати царев' Беһир-бега,
Поведе га на своје дворове,
Па му даје кафу и ракију,
И осталу сваку ђаконију.
Но да видиш царев' Беһир-бега,
За бапка је ријеч говорио:
„Камена ти госпоштина, бабо,
„При Јанковој у Сибињу граду.“
Ема Туре своју вјеру фали.
Када сјутра о зорици било,
Тек удриле славје у лугове,
Запуцаше на Сибињ лубарде,
Стресају се куле и чардаци.
Препаде се царев Беһир-бего,

Сано скочи Туре из аљинах,
Па је Јанку ријеч говорило:
„О за Бога, војевода Јанко,
„Што је тутањ на Сибињу граду?“
А Јанко му ријеч говорио:
„А не бој се, царев Бећир-бего,
„Е се ноћас Сибињ потурчио,
„И твојој се вјери посилио,
„И зором је шамлак учинио.“
Но говори царев Бећир-бего:
„Хајде, Јанко, да се опашемо,
„И бињише силне пригрнемо,
„Да дугачке луле запалимо,
„Да идемо у Сибињу граду,
„Да уводим бедем од Сибиња,
„Могу л’ наши топови поднијет’
„Е у Сибињ хоћу цароватн.“
Па с ондолен оба подигоше,
И пођоше низ Сибињу граду.
Кад дођоше под бедем од града,
Но да рече војевода Јанко:
„Ну погледа’, царев Бећир-бего,
„Како ти се Сибињ потурчио.
„Димно ли се бедем окитио
„Све главама од триста делија.
„Сада виђи, царев Бећир-бего,
„Може ли ти царство поднијети.“
Но је Туре главе погледало,
Свака жђаше, Цариград гледаше.
Пође Туре на Сибињска врата,
О њих виси хоџа и кадија,
Међу њима Туре сунетлија.

Ал' се шета дванаест бановах,
И пред њима Бановац Секула,
Секула га изгубит' хоћаше,
Но не даде војевода Јанко,
Но му даде коња и оружје,
Оправи га цару у Стамболу.
Кад је царе сина угледао,
Велики му шамлак учинио,
Он омиче триста лубарадах,
И пет стотин' шибах дугачкијех.
Те је царе сину бесједио:
„Добар дошо, Бећир-беже сине,
„Је ли ти се Сибињ потурчио,
„Је ли бедем наредан за царство?“
Но му Бећир ријеч проговара:
„Димно се је Сибињ потурчио,
„А љепше се бедем окитио,
„Све главама од триста делија,
„Свака жђаше, у тебе гледаше,
„А на врата хоџу објесише,
„Објесише хоџу и кадију,
„Међу њима Туре сунетлију.
„Ава', бабо, памет изгубио!
„Да мудрине у Србију нема
„До једнога војеводе Јанка,
„Надмудриће у свијет свакога;
„А да није у свијет јунака,
„До јунака Бановац-Секуле,
„Он би Турској земљи додијао.“

33.

Јунак над јунацима.

Вино пије Марко Краљевићу
Су његова до два побратима:
Прво ми је војвода Милошу
Од пространa поља Косовога,
А друго је Облачићу Раде
Од широка шера Сарајева;
Вино пију у Косово равно
Под Кукуном зеленом планином
Код бијеле Ружарице цркве
Задужбине славног цар-Лазара,
Вино пију разговарају се.
Кад им вино разабрало лице
А ракија јеглен заметнула,
Све јунаци зборе о јунаштву,
О добријем коњма и јунацим';
Но да рече Марко Краљевићу:
„Фала Богу, моја браћо драга!
„Море л' који знати јал' виђети,
„Да л' је од нас бољега јунака,
„Ја Турчина јали Латинина,
„Ал' нашега брата Ришћанина,
„Који би нам сад дошао овђе,
„Нама тежак зулум учинио,
„Попио нам на срамоту вино,
„Ни платио ни нам завалио,
„Но на лакат руци омјерио,
„Ми његову руку пољубили
„Од стра', браћо, и невоље љуте,
„Ми његова коња прековали,

„Сребрне му клинце ударили?“
Тако рече војвода Милошу:
„А не лудуј, драги побратиме!
„А тако ми Бога јединога
„Тога нигђе у свијету нема.“
Мучи Раде, доцкан проговара:
„Фала Богу, моја браћо драга!
„Чудно ли сте луди и безумни!
„А тако ми Бога праведнога!
„А ја знадем бољега јунака
„Од нас свијех у Косову ође:
„Потурицу Ђурђевића Меја
„Из Ђурђије града бијелога,
„Баш такога у Турака нема:
„Да он саде у Косово дође,
„Што би хтио то би учинио
„Свијем нама на срамоту љуту.“
Погледа га Марко Краљевићу,
Па се поче подругиват' њиме.
Тада рече војвода Милошу:
„Мучи, Раде, женска страшивице!
„Чудно ли те препаднуо Мејо!
„А тако ми Бога праведнога!
„Да га виђу, пси му ј . . . и мајку!
„Живу бих му савезао руке,
„Удрио му штапа пет стотина,
„А љубио булу на срамоту.“
А то Раду добро жао било,
Па овако ријеч бесједио:
„Д' ако Бог да, моја браћо драга!
„Да сад Мејо у Косово дође,
„Да ви виђу свијетло јунаштво.“

У ту ријеч коју бесиђаху
Доклен стаде јека испријека
Широкијем пољем Косовскијем,
Кад ево ти коња и јунака,
По имену Ђурђевића Меја;
Док га виђе Облачићу Раде,
Упут позна Ђурђевића Меја,
Па бесиди Марку и Милошу:
„Ено Меја, моја браћо драга!
„На лабуду коњу великоме,
„На седлу му ноге прекрстио,
„Носи голу у рукама ћорду,
„Па се голом под облаке баца,
„У голе је дочекује руке.“
Докле Мејо Ружарици дође,
Кад га виђе Марко и Милошу,
Оба пред њим на ноге скочила,
Под Турчином коња уватили,
Меју билу руку пољубили,
И дали му ожјелдију вино:
Чаше двије од двадесет ока,
Ђогата му коња прековали,
Сребрне му чавле ударили,
Сједоше га чело у трпезу,
Дају Меју од стра' пити вина;
Ал' не хоће Облачићу Раде,
Нит' му дава, нит' му коња вода,
Но на Меја гледа попријеко.
А вели му Ђурђевићу Мејо:
„Копиљане, Облачићу Раде!
„Што си јунак бољи настануо
„Од сокола Марка и Милоша?

„Што се моје не приватиш руке?
„Камо ли ти ожђелдија вино?“
Тада ријеч бесједио Раде:
„Ход' отоле, пси му ј . . ли мајку!
„Ја не давам ни бољему вина;
„А што гледаш попријеко на ме,
„Ђе ме видиш, све ми припрећујеш,
„Ђе л' не видиш, све ми поручујеш?
„Тебе, Мејо, двадест и пет љета,
„Мене нема него седамнаест,
„Причекај ме, курвин копиљане,
„Док ми буде двадесет година,
„Онда ћу ти на мејдан изаћи,
„Ал' не могу срцу одољети,
„Него устај да се облазимо,
„Једном ми је земан умријети,
„И потле ћу, Мејо, одмирати.“
То Турчину добро мило било,
Па јунаци на ноге скочише,
На дебеле коње посједоше,
А пламене сабље повадише,
Јунаци се у образ љубише,
Један другом живот алалио,
Па оскочи један од другога,
На голо се гвожђе удариште,
Око биле Лазареве цркве
Гонили се за четири сата,
Докле обје саломили ћорде,
Један другом ране не задали,
Па окрњке сабље потурили;
А челикли копља доватили,
Јунаци се њима ударили,

Докле бојна копља поломили,
Један другом ране не задали;
Онда добре коње осједоше,
За била се грла уфатише,
Па се носе по Косову равном.
Док на таму починуло сунце.
Јадан Раде балам' забалио
Бијелијем пола крвавијем,
Мало Турчин балам' забалио,
Јадна Рада добро уморио,
Готово га бјеше освојити.
Ал' завика мали Радојица:
„Видиш, Мејо, кукала те мајка!
„'Ђе почину на западу сунце."
Обрну се Ђурђевићу Мејо
Да он види ђе је жарко сунце,
Око Рада ослабио руке,
А Раде га себе притегао,
Па га наже преко десне руке,
Њим удари у зелену траву,
Па га закла зубом бијелијем.
Тада Раде сједе починути,
И од себе умор утирати,
Па се диже Облачићу Раде,
Те Турчину посијече главу,
И прими му свијетло оружје.
Од јада га распорио Раде,
Кад у Меју двије утробице,
У ње има три срца јуначка,
А око њих љута гуја спава;
Да се Меју гуја пробудила
Те би њему живот одржала,

А Рада би јадна изгубила.
Отоле се Раде подигнуо
Да он Богом побратиме тражи,
Кад ту Марка ни Милоша нема,
Но утекли од Турчина Меја,
Па завика Облачићу Раде:
„Не бјеж' курво, Марко и Милошу!
„Ево јадна у животу Рада,
„А ђе носи од Турчина главу.“
А кад чуо Краљевићу Марко,
Ту причека побратима Рада,
Доклен дође и донесе главу,
Загрли га Марко и Милошу,
Љубе Рада у бијело лице:
„О аферим, наш соколе сиви!
„Кад си таки јунак настануо.“
А по томе сјели пити вино,
Дијелили с Турчина оружје,
Раду главу старјешинства дали.

Од ове песме имају још три варијанта.

По једном:

Пију вино у Косову од Сибиња Јанко, од Прилипа Марко и Облак Миросав. И Јанко пита

Да л' је мајка родила јунака,
Који би се нан оге дигнуо,
Пуну софру леба погазио,
Златну купу вина претурио.

Марко ћути, а Миросав вели да се такав јунак ни родити неће. Таман они то говорили, али се дигла магла из Косова, и из магле излети Скадранин Алија. Чим дође, скоче Марко и Јанко на ноге, и привате му селам. Кад дође до Миросава, викне му да устаје или да излази на мегдан. Миросав га зове да пију вина, а лако је за мегдан. Алија

гони коња, и хоће да му погази купу. Онда Миросав коме нема пуно двадесет лета скочи, и допадне зеленку, притегне му колане, и баци му се на рамена, па се ударе. Куда удара Алија, пресеца скерлет и кадифу, али не задаје ране; а куда шине Мирослав, задаје и ране. Кад види Алија да ће погинути, закуми га да му опрости живот, и понуди му 1000 цекина, али га овај погуби и рече Јанку:

Мол' се Богу од Сибиња Јанко,
А за стару љубав баба мога,
Сад бих тебе с главом раставио. —
То рекоше пак се растадоше
И одоше сваки дому своме.

(84 стиха).

По другом:

Вино пили у Приморју Реља Бошњанин, Лека капетан и Облачић Раде, па Реља рекао да данас нема бољег јунака од Ђерђелез Алије, који је до сад добио 120 мегдана, и кад би се нешто сад појавио, сва три би устали, прихватили му Бога и под њим коња. Раде вели да ће га он, коме је сад 15 година, кад наврши 24, позвати на мегдан. Побратими му се насмејали, али у то доба заподенуо се пољем прамен магле, и из ње искочи јунак. Они потегну дурбине, и не могу да га познаду. То је био Ђерђелез Алија, и кад приђе, и Реља и Лека скоче на ноге и стојећи прихвате му Бога, и под њим бедевију. Раде седи, а на њега викне Ђерђелез:

Курво, сине, Облачићу Раде,
Ти не видиш твоје побратиме,
Ђе су бољи од тебе јунаци,
Па су оба на ноге скочили
И с ногу ми помоћ приватили,
А ти сједиш ни абера немаш.
Моли Бога, Облачићу Раде,
Ђе не могу сабљу крвавити,
Ни десницу руку поганити,
Сад би тебе изгубио главу.

Раде му вели да се Србин не боји Турака. Сударе се сабљама, и кад их поломе, ухвате се за грла. Раде сустао, па зове побратиме да помогну једноме од њих. Они му реку

Ђе двојица била на једнога,
Ту не било мајци ниједнога!

Раде зове крсташину орла да му по обећању притече у невољи, а кад то чује Турчин, задрхте му ноге, и Раде га обали, па га вуче по трави, док не нађе окрњак од сабље, те му одсече главу.

Колико се Раде расрдио,
Од муке га бјеше распорио:
У Турчина три срца јуначка,
Троје кости једне по другијем,
Једно срце тек се разиграло,
А друго се јако уморило,
А на трећем љута гуја спава.
Узе Раде витку бедевију,
И скиде му свијетло оружје.
Оће Раде српска војевода,
Њему дика и за вољу хвала.

(111 стихова).

По трећем:

Вино пију Марко, Реља Крилатица (после све Милош) и Облачић Раде, и фале се колико је који добио мегдана. Марко вели више него у години дана, а Милош

И ја сам доста осјекао,
Да их бројим, не знам им рачуна,
Да казујем, нисам запамтио,
Ал' сам доста Богу згријешио.

Ћути Раде, и вели да се једном Марко препануо од некаква Љутице Богдана, и Милош од Цема Брђанина, и додаје да је чуо за некаква црна Арапина, који је страшан јунак. Оба му веле да би га ради видети, да виде ко је јунак, ко је страшљивица. У то иде Арап, прекрстио ноге на врančићу, а баца топуз у облаке, и дочекује у троструке зубе,

Примиче се брзо к војводама,
Препаде се и Милош и Марко,
Застиђе се јунак од јунака,
Један другом вјеру зададоше
Да се њему подигнути неће;
Који би се њему подигао
Да изгуби коња ал' оружје.

У то стигне Арапин и назове Бога. Марко и Милош се препану, и скоче на ноге, те му Бога привате. Раде ћути, и не диже се. Арап виче, зар он не види шта чине ови бољи јунаци, већ или нека се диже, или неке излазе на мегдан. Раде скочи, пољубе се и алале један другом крв, па се ударе сабљама и поломе их. Дочепају се за грло и носили се до по дне, а не могли један другог освојити. Види Раде, кога су попале пене мутне и крваве, да ће погинути, па виче побратиме. Милош ћути, а Марко му вели да је срамота по два на једнога, и

А да ли ти не говорих, Раде,
Да не ваља чинити мегдана,
Кад се у се не мош поуздати,
И да ли те нисам сјетовао,
Када пијеш у вересиј' вина,
Да не пијеш врх ножева пиво.

Тад се раде сети, и извуче нож те закоље Арапа. Распори га, и нађе три срца, једно се уморило, друго у потаји спава, а треће за бој не чујаше, и на њему љута гуја спава.

Ал' се у то и она пробуди,
Љуто цичи, по земљи се свија,
И овако Раду проговара:
„Моли Бога, Облачићу Раде,
„Е се нисам данас пробудила,
„Ти се не би наносио главе."
Отоле се Раде подигао,
Целива се с оба побратима,

Свијем путем грлом пјевајући
Пјевајући и Бога фалећи
Ђе погуби бољега од себе.
Ђе гледаше и Милош и Марко.
(141 стих).

34.

Женидба бан-војводе Јанка.

Запросио бан-војвода Јанко
На далеко лијепу ђевојку
У Леђану граду латинскоме,
Милу ћерцу од Леђана краља,
Али му је лоша срећа била,
То зачуо Ковчић Мурат-бего,
Препроси му лијепу ђевојку,
У брзо је свадбу углавио,
А на брже свате сакупио:
До неђеље дана бијелије.
Кад то зачу лијепа ђевојка,
Удари се руком по кољену:
„Авај, рече, до Бога мојега!
„За кога сам лице одгојила!“
Па довати перо и артију,
Од образа крви наточила,
И крваву књигу накитила,
Те је шаље бан-војводи Јанку:
„Вјерениче, мој несуђењаче,
„Ал' не чујеш, ал' за ме не ајеш?
„Препроси ме Ковчић Мурат бего,
„Водиће ме у прву неђељу,
„Него брже сакупљај сватове

„По избору ће је који бољи,
„Коме није жао погинути,
„Ко од рана јаукнути неће:
„Првијенца Рељу Бошњанина,
„Старог свата Краљевића Марка,
„А војводу Обилић-Милоша,
„Два ђевера два Војиновића.“
Када зачу бан-војвода Јанко,
Ону чита, другу брже пише,
Пак је шаље Краљевићу Марку:
„Побратиме, Краљевићу Марко,
„Брже купи три стотин' сватова,
„Бржај к мене, ако Бога знадеш,
„Други мене препроси ђевојку.“
Ону посла, а другу направља,
Тер је шаље Рељи Бошњанину,
Кити књигу ка што је и Марку,
И Милошу, драги побратиме,
Доведи ми два Војиновића,
Трећу пише Обилић-Милошу:
„Мој Милошу, моја узданице,
„Сад помози, али већ икада,
„Сакупи ми три стотине свата,
„Бржај к мене, драги побратиме,
„Други мене препоси ђевојку.“
Када књиге до'ше војводама,
Сваки купи три стотине свата,
Све по избор бирани Србаља,
И развише свилене барјаке,
Сваки води кићене сватове.
На једанак свати приступише,
На једанак за софром сједоше,

А једанак пити започеше.
Када су се натрошили вина,
Отолен се свати подигоше;
Дивно су се свати поредили:
Најпрви је Реља Бошњанине,
А за њиме Краљевићу Марко,
А за Марком Обилић Милошу,
За Милошем два Војиновића,
Ондај Марко ријеч проговори:
„Побратиме, Реља Бошњанине,
„Ти ми ајде, побро, у најпрве.
„А ти побро, Обилић-Милошу,
„Ти ме чувај с плећи од Турака.“
Отолен се даље упутише,
Када до’ше пред Леђаном градом,
Пред градом су пушке истурили,
Опет пуне, а у град улазе.
Лијепо их краље дочекао,
За готову софру поставио,
Придржа их за неђељу дана.
Ондар викну један од Латина:
„Ој Богу ви, кићени сватови,
„Који су вам два ручни ђевера,
„Нека оба иду код ђевојке.“
То зачуше два Војиновића:
„Ми смо, рече, но камо ђевојка?“
Казаше им ђе стоји ђевојка,
Отидоше њојзи у камари.
Кад их виђе лијепа ђевојка,
Троструке је сузе ударише:
„Авај, рече, два ручни ђевера,
„Куда вас је нан’јела несрећа

„Да данаске лудо погинете.
„Ево данас неђељица дана
„Да су дошли црни Циганини,
„Они кују гвоздене ражњеве,
„Данас ће вас оба погубити,
„Погубити на ражањ натаћи,
„Одсјеће вам ноге до кољена,
„И бијеле руке до рамена,
„Испећ' ће вас оба на жерави,
„Шећером ће месо посипати,
„И печене сватов'ма изнети.“
Када чуше два ручних ђевера,
Препаде се Војиновић Мићо,
Укори га Војиновић Вуко:
„Јадан брате, јадног ти јунаштва!
„Зар се бојиш од шта страха није?“
Ту ми тавну ноћцу препоћише,
Док је б'јела зора освануламаним.
Кад је јутро о зорици било,
Ал' ево ти до два Циганина,
Они носе гвоздене ражњеве,
Погубише два Војиновића,
Ђе спаваху кано и заклани,
Пак им русе одсјекоше главе,
Окидоше ноге до кољена,
И бијеле руке до рамена,
Набише их на гвоздене ражње,
Припекоше ватри пламенитој,
Шећером су месо посипали,
Да их не би свати упознали.
Кад су ђеца већ печени били,
Понесоше међу сватовима;

Даше Вука Краљевићу Марку,
Мића даше Обилић-Милошу.
Каде виђе Краљевићу Марко,
Он сас'јече међу сватовима,
Дијели га својој дружини редом,
Тако исто Милош ради Вуку.
Неке путе свати заложили,
И попише неке чаше вина,
Онда викну Краљевићу Марко:
„Побратиме, Обилић-Милошу,
„Је ли ово како парићано?“
Ал' му Милош ондар одговара:
„У господе господска јестива,
„Сватовима свуд овако није;
„Него ајде дома да идемо,
„Кратки дани а дуги конаци,
„Бојат' нам се какве пријеваре,
„И бојат' се Ковчић-Мурат-бега,
„Зови цуру, а зови ђевере.“
У то рече од Леђана краље:
„Нека знате, господо сватови,
„Нема цуре, нит' има ђевојке,
„Ђевери су извели ђевојку,
„И кренули про Леђана града.“
Гледа Марко Обилић-Милоша,
Милош гледа Рељу Бошњанина,
Реља гледа бан-војводу Јанка,
Одма ми се јаду досјетише,
И једанак на ноге усташе,
Отидоше кроз Леђана града.
Када до'ше на леђанска врата,
Кад ли пуста бјеху затворена,

Затворена гвозденом палангом.
Тадер Марко топузином туче,
Ал' их никад саломит' не може.
Кад се виђе на невољу Марко,
Он се сними са коња Шарина,
И заврће руке до лаката
Рукам' миче, а снага му дави,
Те саломи гвоздену палангу,
Те сватове броји на вратима,
Кад ли нема два Војиновића.
Кад би и те јаде опростили,
Кад на бедем шест стотин' солдата,
И тридесет вељи лумбарада,
Огањ пале, а сватове туку.
Ондар Марко зове побратима:
„Побратиме, Обилић-Милошу,
„Нек сватови бјеже, куда знаду,
„А ми ајмо у Леђану граду,
„Да светимо два Војиновића.“
Кад то зачу Милош Обилићу,
Проговори како мудра глава:
„Богу тебе, Краљевића Марко,
„Ја сам чуо од старије људи,
„Да повратак није добар није.“
На то се је Марко ражљутио,
Па говори Обилић-Милошу:
„Ја ћу поћи, ако и доћ' нећу.
„Како ћемо стидни дома доћи,
„Девет стотин' свата без ђевојке,
„Без освете два Војиновића?
„Ала, рече, срамота ти било!
Оде Милош, а врати се Марко,

За собом је затворио врата,
У солдате јуриш учинио:
Неки бјежи дома на трагове,
Неки скачу низ бедема града,
А ко гледа грлом подвикује:
„Гле курвића Краљевића Марка!“
Отолен се Марко подигао,
Пак отиде краљу Леђанскоме.
Крадимице у двор улазио,
Те је Марку срећа прискочила,
Нађе краља ђе спава с краљицом,
Између њи два близанца сина,
Уграби им два нејака сина,
Те им русе одасјеко главе,
Окинуо ноге до кољена,
А бијеле руке до лаката.
У томе се пробудио краље,
Виђе Марка, не виђе синове,
Марко краљу ђецу сасијеца,
А над краљем сабљу наклопио:
„Јеђи, краље, од твоји синова
„Ка сватови од Војиновића.
„Ако ли их окушати нећеш,
„Вјера моја, тако ми помогла,
„И тебе ћу саде погубити.“
Кад то виђе од Леђана краље,
Инако му бити не могаше,
Сузе рони, лудо месо гризе.
Кад је краље зли ручак изио,
И три чаше оц'једио вина,
Ондар Марко сабљом замануо,
Одвоји му главу од рамена,

Пак тад Марко кроз кулу идаше,
И ђевојку јунак дозиваше:
„Ђе си, снахо, да од Бога нађеш,
„Што не вичеш, ил' се не озиваш?
„Са мном ајде, немој се бојати."
Кад ђевојка зачу Краљевића,
Излазила из б'јеле камаре,
Иде Марку шјетно невесело,
Клече јадна на луда кољена:
„Богом брате, Краљевићу Марко,
„Немој мене данас погубити,
„Ништа јадна ја крива нијесам."
Марко јој се куне и преклиња:
„Не бој ми се, вјера ти је тврда,
„Него бјеж'мо, да не погинемо."
Побјегоше сами преко града.
Ал' завика краљева краљица:
„Зло ти јутро, троглави Арапе,
„Погину ти од Леђана краље,
„Погуби га ђиди курва Марко,
„И поведе лијепу ђевојку."
Кад то зачу троглави Арапе,
Он окрочи суру бедевију,
И за Марком у потеру пође.
Кад достиже, ријеч рече Марку:
„Авај курво, Краљевића Марко,
„Предај мене без боја ђевојку."
Препаде се Краљевићу Марко,
Баци за се лијепу ђевојку,
Плећи даде, а бјежати стаде.
Ал' је Марко од укора тужан,
Пак причека троглава Арапа,

На сабље се с њиме ударио,
Те Арапа земљи оборио,
И узе му коња и оружје.
Бедевију подаде ђевојци,
А оружје себе присвојио,
Здраво до'ше у равне Котаре.
Ондар вели бан-војвода-Јанку:
„Ево, Јанко, лијепе ђевојке,
„Кунем ти се, пак ти вјеру давам,
„Да ми није од Бога греота,
„И од људи зазор и срамота,
„Узо бих је себе за љубовцу,
„Јер је грота оваку ђевојку,
„Да је љуби така страшивица.“
Тешко свуда своме без својега.

35.

Женидба Огњанина Вука.

Пошетао Огњанине Вуко
Под Будимом бијелијем градом,
Ал' му сабља позвекује често,
Па се Вуче сабљом разговара:
„О сабљице, моја узданице,
„Што ми тако позвекујеш често,
„Али ти је за невољу љуту?
„Ево има три године дана,
„Од кад сам те с мајстора донио,
„Нијесам те крвце напојио,
„Ема ођу, рече, ако Бог да
„Истом главом од Будима краља,

„Који ми је све моје узео:
„Ђурђевину и Смедеревину.“
Вуко мисли нико га не чује,
Ал' га слуша од Будима краљу.
На живу се муку нагоњаше,
Како ће се умирити с Вуком,
Па сазива своје витезове,
И све њима право казиваше:
„Витезови, браћо моја драга,
„Бисте ли ме како сјетовали,
„Како би се умирио с Вуком?“
Ал' господа краљу бесједила:
„Господаре, од Будима краље,
„Ми ћемо те дивно сјетовати,
„Ти парићај госпоцка обједа,
„И на објед сазови господу,
„Међу њима зови Огњен-Вука.
„Још да чујеш, краље господаре,
„Када буде у највише пиће,
„Ти изведи милу шћерцу твоју,
„Оћени је што можеш најљевше
„Пак јој пружи један пеар вина,
„А на пеар од злата јабуку,
„Нек је даде Вуку Огњеноме.“
Тадер краље послуша господу.
И начиње госпоцка обједа,
На објед је господу сазвао,
Међу њима дозва Огњен-Вука.
Када бјеше у највеће пиће,
Тада краље шћерцу изводио,
Милу своју шћерцу Кадијану,
Дивна ти је, дуг је јад убио!

На цуру је дивно одијело,
А гуја је и од себе дивна:
Већ су на њу три дивна кавада,
Два од свиле трећи од кадифе,
А на руке бурме и прстење,
А под грло три жута ђердана:
Један ђердан под грло спучила,
Ђердан бјеше од скрли мерџана,
Ђердан црвен, а грло бијело,
То ђевојку подносило дивно;
А други је ниже посклонила,
Та' је ђердан по дојкама тиче,
Ђердан бјеше ситнога бисера,
Бисер ситан, а дојке су крупне,
Ни то није видијети ружно;
Трећи ђердан од сувога злата,
Тере цури до појаса тиче,
Ђе се злато у злато куцаше,
Ни то није видијети ружно;
А на ноге од злата пашмаге,
Одоздол су сребром потковане,
А одозгор златом нажикане,
Пак јој даде један пеар вина,
А на пеар злаћену јабуку,
Да је даде Вуку Огњеному.
Тада цура полећела трком,
Пружи Вуку златан пеар вина.
Ал' је Вуче цури бесједио:
„Прођи ми си, лијепа ђевојко,
„Прођ' се мене, ајде на другога,
„Јер ја куће ни баштине немам:
„Кућа ми је камена пећина,

„А поље ми зелена ливада,
„Него ми је у баба твојега,
„Ма ће ми га платит', ако Бог да!“
Тад господа Вуку бесједила:
„Узми чашу, Вуко Огњанине,
„Узми чашу и дивну ђевојку.“
Када Вуко р'јечи саслушао,
Брже узе пеар и јабуку,
И на цуру стави обиљежје,
И са краљем свадбу углавио:
„Ова свадба за годину дана,
„Доклен пођем моме Смедереву,
„И окупим кићене сватове.“
Ријеч рече, на ноге устаде,
Па отиде на своје дворове.
Када приспје двору бијеломе,
Брже купи кићене сватове,
Сакупио три стотине свата.
Ал' се Вуко на муку нагнао
Нема брата, нема братучеда,
Ни својега мила побратима,
Да му буде ђевер уз ђевојку,
До једнога циглог побратима,
На далеко у земљи Турскојзи,
Побратима бега Подунавца.
Тадер Вуче књигу направио
Одасла је милу побратиму:
„Поздрављам те, драги побратиме,
„Јеси л' чуо, ал' ти ко казива
„Да се скоро оћу оженити
„Из Будима града бијелога
„Милом шћери од Будима краља,

„Него ајде к мен' у Смедерево,
„Да ми будеш ђевер уз ђевојку."
Када бегу ситна књига дође,
Када виђе ситно што му пише,
Ону чита, другу Вуку пише,
Одасла је милу побратиму:
„Да ме чујеш, побратиме Вуче,
„Не могу ти у сватове дођи,
„Е ме десна нога забољела,
„Десна нога у десно кољено,
„Но ти шаљем двије буле моје,
„Да ти буду уз дивну ђевојку."
Када Вуку ситна књига дође,
И до'ше му двије буле младе,
Дивно их је Вуче дочекао.
Фала Богу да је великоме!
У двор чини велико весеље,
Све играју и попијевају.
Ма да видиш двије буле младе,
Ни играју ни попијевају,
Него су се шјетно ошјетиле.
Тада Вуче њима бесједио:
„А тако ви, двије снахе моје,
„А зашто ви не попијевате?
„А кунем се, те ви вјеру дајем,
„Док је моја на рамену глава,
„Вама, рече, зулум бити неће."
Али буле Вуку бесједиле:
„Да нас чујеш, наш ђевере Вуче,
„Ако ћеш нам дати вјере тврде,
„Да ти нама зулум чинит' нећеш,
„Ми ћемо ти право кажевати."

Тад им Вуче даде вјеру тврду,
Да је вјера тврђа од камена.
Тадер буле Вуку бесједише:
„Наш ђевере, да нас чујеш дивно,
„Није бега нога забољела,
„Десна нога, као што ти пише,
„Но је осто да окупља Турке,
„Да причека тебе и сватове,
„Кад се вратиш из Будима града.
„Када дођеш у Дунаву близу,
„Он ће тебе ударит' изненада,
„И разгнати кићене сватове,
„И отети лијепу ђевојку.
„А чујеш ли, наш ђевере Вуче,
„Ти не имаш доброга јунака,
„Који би му поплашио Турке:
„Овде нема Краљевога Марка,
„Нит' је овде војеводе Јанка,
„Ни Секуле Јанкова сестрића,
„Овде није старога Новака,
„Ни Грујице синовца његова,
„Овде није два Подреновића,
„Оба сина Подреновић-Рада,
„Који бише поплашили Турке.
„Но да чујеш, наш ђевере Вуче,
„Ти окупи Србе свеколике.“
Тадер Вуче буле послушао,
На мах многе књиге разаслао,
Скупише се Срблљи свиколици;
Кад се Вуку у двор саставише,
Отолен се свати окренуше:
За ђевера Краљевога Марка,

Ако буде до невоље љуте,
Неће Марко пуштити ђевојку;
Старог свата Старину Новака,
А за кума Сибињанин Јанка,
За војводе два Подреновића,
Барјактара Бановић-Секулу,
Уз барјака Грујицу Новака.
Тадар Вуко Марку бесједио:
„Побратиме, да ме чујеш, Марко,
„Кад се вратиш из Будима града,
„Када дођеш у Дунаво равно,
„Удариће Подунавац бего,
„И отети лијепу ђевојку.“
Тадер Марко Вуку бесједио:
„Да ли чујеш, Вуко побратиме,
„Ако би ми Бог и срећа дала,
„Да би мене бего ударио,
„Кунем ти се а вјеру ти давам,
„Ја га оћу жива уфатити,
„Довести га у твоје дворове.“
Пак се отлен свати окренуше.
Фала да је Богу великоме!
Ево крену сила и сватови,
Пјевајући и лубардајући,
Докле до'ше у Будиму граду.
Ту их краље дочекао дивно,
Пију вино за нећељу дана.
Кад нећеља на пунано дође,
Тадар се је Марко устануо,
Па дозива од Будима краља:
„А на ноге, од Будима краљу,
„Бријеме је дома да идемо,

„Износ' даре, изводи ђевојку.“
Тадар краље Марка послушао,
Он изнесе даре на сватове,
И изведе лијепу ђевојку,
Свакога је свата даровао:
Неком перо, неком перјаницу,
Свакојега ко је зашто био,
Ђеверима коња и ђевојку.
Отолен се свати покренуше,
Ево путем пјевајући поше.
Када до'ше у ћесаревину,
Ал' повикну Марко Краљевићу:
„Стан', Секула, драги побратиме,
„Стан', Секула, устави сватове.“
Тада Секул Марка послушао,
Стаде Секул, стадоше сватови,
Тадер им је Марко казивао,
Још им Марко ријеч бесједио:
Слушајте ме, свати, браћо драга,
Оће бего послат' нам уводу,
Да уводи свате свеколике.
Кад ухода уходи сватове,
Страх ме љуто ударити неће.
Ондар вране коње мијењаху,
Тадар Марко зове побратима,
Побратима Грујицу Новака:
„Побратиме, да чу ли ме дивно,
„Дај ти мене вранчића твојега,
„Ја ћу тебе Шарца коња мога.“
Тад је Грујо Марка послушао.
Тадар зове Старина Новаче,
Зове Новак војеводу Јанка:

„Дај ти мене дорина твојега,
„Ја ћу тебе бушата мојега.“
Зове Секул два Подреновића:
„Ха на ноге, два Подреновића,
„Да ми наше коње мијењамо,
„И остали свати свиколици.“
Када свати коње мијењаше,
Отолен се свати подигоше.
Ма ни бего залуд не стојаше,
Него шаље момке у уходу.
Ухода је уходила дивно,
Таки опет бегу повратила,
И бегу је право каживала:
„Господаре, бего Подунавче,
„Ми смо свате уходили дивно,
„Ка да бјеше Краљевића Марка,
„Ма не бјеше коња Марковога;
„Ка да бјеше војвода Јанко,
„Ма не бјеше коња Јанковога;
„Ка да бјеше Старина Новаче,
„Ма не бјеше коња Новакова;
„Ка да бјеху два Подреновића,
„Ма немаше коња њиховијех;
„Ка да бјеше Бановић Секула,
„Ма немаше коња Секулова;
„Ка да бјеше дијете Грујица,
„Ма немаше коња Грујичина.“
Ал' се бего чуду овизао
Да су вране коње мијењали,
Па овако бего бесједио:
„Не бојте се, Турци, браћо моја,
„Него ајте да им ударимо.“

Тад за кланац бего запануо,
Докле на њи свати нагазише.
Кад на Турке свати наступише,
Фала да је Богу милосноме!
Колико им ласно ударише,
Свеколике свате разагнаше.
По планини свате растурише,
Сам остаде Краљевићу Марко
Са ђевојком усред друма пута,
Око њега Турци насрнуше;
Марко мучи, ништа не говори,
На њих Марко мрко погледује.
Фала да је Богу великоме!
Из горе се свати повратише,
И на Турке снажно ударише:
Од сприједа Секул са Грујицом,
А од зада два Подреновића,
С десне банде Старина Новаче,
Од лијеве војевода Јанко,
Из сватова Марко искочио,
Фала да је Богу великоме!
Тад брицкиње ћорде повадише,
А у свате јуриш учинише,
Погубише Турке свеколике,
Ниједнога жива не пуштише,
Ни да кажу како им је било.
Утече им бего Подунавац,
За њим Марко напушта кулаша,
Ма га никад стићи не могаше,
Под Турчином бјеху ноге брзе,
Ал' га ћера по планини Марко.
Тадаре се свати окупише,

Тере Новак изброја сватове,
Ал' му није свата најбољега,
Најбољега Краљевога Марка.
Јекну Новак како мрчни вуче:
„Јао њему јутрос па довијек,
„Нема мене свата најбољега!“
Оно зачу Подунавац бего,
Ал' се чуду авизао бего,
Да је са њим проз планину Марко,
Па још боље бјежи уз планину.
Ками мајци да утећ' могаше,
Јере га је пристигнуо Марко,
И бега је жива уфатио,
Па му свеза на плећима руке,
Па га води међу сватовима.
Кад у свате долазио Марко
Тад Новаку Марко бесједио:
„Да ме чујеш, старина Новаче,
„Моли Бога јер си остарио,
„Данас бих ти укинуо главу,
„Да ли теби данас не говорих.
„Ђе је пити, или сјећи Турке,
„Није треба кликовати Марка.“
Отолен се свати покренуше,
Пјевајући и пушкам' мећући,
На дворове доклен Вуку до'ше.
Води Марко бега Подунавца
Свезаније рука наопако,
Па га даде Вуку побратиму:
„На' ти, Вуче, душманина твога.“
Када Вуко бега доватио,
Лијепо је даровао Марка.

Отлена се свати покренуше,
Те сви свати на дворове по'ше,
Вуко рани бега Подунавца,
Држао га седам осам дана,
Пак му зоби и сијена даје,
Ал' за бега дође откуп дивни,
Дивни откуп седам ћеса блага.
Тадер Вуко бега отпуштао
Из синџира гвожђа жестокога,
Дарова му двије буле младе,
Здраво с њима на дворове пође.

36.

Женидба Ивана Црнојевића.

Кад се жени Црнојевић Иво,
На далеко просио ђевојку,
На далеко, у Млетку бијелу,
Л'јепу шћерцу дужда Млетачкога,
Баш на име Ружицу ђевојку.
Иво проси, и дужд му је даје.
Прстен став.ьа, свадбу уговара:
„Ова свадба до петнаест дана,
„Док отидем двору бијеломе
„И покупим кићене сватове.“
Лијепо га дужде испратио,
Још је љепше њега сјетовао:
„А мој зете, ако суђен будеш,
„Ти не купи многијех сватова,
„Нити води младијех сватова,
„Већ ти води свате средовјечне:

„Млади свати учиниће кавгу,
„Па је мучно кавзи џевап дати
„У нашему Млетку бијеломе.“
Двору оде Црнојевић Иво,
Право оде двору бијеломе,
Далеко га угледала мајка,
Мало ближе пред њег’ ишетала,
Руке шири, у лице га љуби:
„Добро дошо, мој премили сине!
„Јеси л’ мајци мирно путовао?
„Јеси ли ми снаху испросио,
„Мени снаху, теби вјерну љубу?“
Иво тихо одговара мајци:
„Мирно сам ти, мати, путовао,
„Ја сам теби снаху испросио,
„Теби снаху, мени вјерну љубу,
„Л’јепу шћерцу дужда Млетачкога,
„Баш на име Ружицу ђевојку.“
Пита мајка Црнојевић-Ива,
Је л’ га штогођ тасте сјетовао.
Иво мајци по истини каже,
Како га је тасте сјетовао.
Онда мајка Иву бесједила;
„О мој сине, Црнојевић-Иво:
„Боље ти је послушати мајке,
„Него таста дужда Латинина:
„Купи, синко, по избор’ сватове,
„По избору бољег од бољега;
„Купи свата штогођ више можеш:
„Куми кума Сибињанин-Јанка,
„Старог свата Вукашина краља,
„А ђевера Краљевића Марка,

„А војводу Милош-Обилића,
„Два чауша до два Косанчића,
„Барјактара Рељу од Пазара;
„И остале по избор' сватове.“
То је Иво послушао мајке,
Те он купи по избор' сватове:
Кума куми Сибињанин-Јанка,
Старог свата Вукашина краља,
А ђевера Краљевића Марка,
А војводу Милош-Обилића,
Два чауша до два Косанчића,
Барјатара Рељу од Пазара,
И остале свате по избору.
Састаше се кићени сватови
Код Ивова двора бијелога,
Кад је Иво свате пребројио,
Али свата три стотине равно.
Одатле се свати подигоше,
Право иду Млетку бијеломе.
Кад су били под Млетке у поље,
Тад' говори Вукашине краљу:
„Браћо моја, кићени сватови!
„По два и два у реду хајдете,
„Па пјевајте јасно гласовито,
„Бацајте се перним буздован'ма,
„Бацајте се небу под облаке!
„Па их с коња у руке ватајте,
„Нек се чуди мудра Латинија.“
Ал' то дужде и слуша и гледа
Са госпођом са бијеле куле,
Па госпођи тихо проговара:
„Ну погледај оног копилета!

„Колико је скупио сватова,
„Какве ли је свате покупио!
„Је л' ме ћео курва послушати!
„Тврда вјера и тако ми Бога!
„Не дам њему Ружице ђевојке,
„Него ћу му подметнут' робињу.“
У том свати под град дојездише,
Тада викну Краљевићу Марко:
„Браћо моја, кићени сватови!
„Сад ће изић' те дуждеве слуге,
„Да примају коње и оружје,
„Коње дајте, оружја не дајте,
„Под оружјем сјед'те пити вино.“
У то доба слуге истрчаше,
Да примају коње и оружје;
Коње даше, оружје не даше,
Већ одоше на ћемерли кулу,
И сједоше пити вино ладно.
Сви сватави пију ладно вино,
Ал' не пије Краљевићу Марко,
Већ он хода по ћемерли кули.
Ал' ето ти дужда Латинина,
Па бесједи Сибињанин-Јанку:
„Мили куме, Сибињанин-Јанко!
„И до сад су свати долазили,
„Ал' сједали нису под оружјем,
„Ни под њиме ладна вина пили!“
Вели њему Сибињанин-Јанко:
„Пријатељу, дужде од Млетака!
„Оваки је адет у Србљака,
„У Србљака добријех јунака,
„Ђе гођ дођу, под оружјем сједе,

„Прек' оружја ладно пију вино,
„Под оружјем и санак бораве.“
Поврати се дужду Латинине,
Па бесједи Краљевићу Марку:
„Ој ђевере, Краљевићу Марко!
„Јер не сједеш пити вино ладно?“
Тад' с' окрену Краљевићу Марко,
Лијевом га руком доватио,
А десном је сабљу приватио,
Па бесједи дужду Латинину:
„Дајде брже Ружицу ђевојку.“
Онда њему дужде бесједио:
„Ој ђевере, Краљевићу Марко!
„Пијте вино, да се одморите,
„Та ја бих вас мого придржати,
„Придржати и нећељу дана,
„У мојему двору бијеломе!“
Ал' говори Краљевићу Марко:
„Бре не лудуј, дужде Латинине'
„Већ изведи Ружицу ђевојку,
„Вјера моја, осјећ' ћу ти главу!“
Шкрипну зубма, а повади сабљу.
Уплаши се дужде Латинине,
Па повика госпођу Милицу:
„Дај, Милица, Ружицу ђевојку,
„Дај је брже, вода ј' однијела!“
Ал' ето ти Милице госпође,
Она води Ружицу ђевојку,
Па је даје Краљевићу Марку,
Марко узе Ружицу ђевојку,
А он пусти дужда Латинина,
Па повика два чауша млада:

„А чауши, дигните сватове,
„Нек устану кићени сватови,
„Вријеме је нама путовати.“
Повикаше два чауша млада,
Устадоше кићени сватови,
Устадоше, па се опремише,
Добријех се коња доватише;
Ал’ истрка дужду Латинине:
„Стан’те мало, кићени сватови!
„Да дарујем кићене сватове.“
Па изведе до три коња врана,
Једног даде Сибињанин-Јанку,
А другога Вукашину краљу,
А трећега Рељи крилатоме;
Марку даје сабљу оковану,
А Милошу перна буздована,
И осталим што бјеше за кога.
Тад’ пођоше кићени сватови,
Отидоше пољем пјевајући,
Оста дужду за њим’ гледајући,
Па он пусти по граду телала:
„Није л’ мајка родила јунака,
„Да отиде данас за сватов’ма,
„Да поврати Ружицу ђевојку,
„Ја бих му је дао за љубовцу;
„Б’јеле ћу му дворе начинити,
„Код мојијех, као моји што су,
„И даћу му блага кол’ко хоће.“
Ту се нитко наћи не могаше,
Него један троглав Арапине,
Па говори дужду Латинскоме:
„Је л’ истина, што си говорио?“

Вели њему дужде Латинине:
„Јест истина, моја вјерна слуго,
„Све истина, што сам говорио.“
Онда рече троглав Арапине:
„Ја ћу поћи, макар ћу не доћи.“
Па он узја суру бедевију,
Па отрча пољем за сватов'ма,
Брзо јесте свате сустигао.
Ал' је Арап силан и бијесан:
Из једне му главе ватра сипа,
Ватра сипа, мави пламен лиже,
Те сватов'ма брке сапаљује,
Сапаљује брке и обрве;
А из друге ладан вјетар дува,
Те сватове са коња обара;
А из треће Арап подвикује.
Побјегоше кићени сватови,
Само оста на коњу ђевојка,
И око ње освриће се Марко,
За британку се сабљу уватио,
Ал' се и он бјеше уплашио,
Јер мишљаше, морска је аждаха.
Ал' му вели Ружица ђевојка:
„Ој ђевере, Краљевићу Марко!
„Удри сабљом, јал' дајдер је амо,
„Јер то није из мора аждаха,
„Веће слуга вјерна бабе мога,
„Вјерна слуга троглав Арапине.“
Када Марко р'јечи разумио,
Он окрете добра коња Шарца,
Па удари троглав-Арапина,
Двије му је главе одсјекао:

А из треће Арап проговара:
„Богом брате, Краљевићу Марко!
„Немој мене више ударати,
„Чини ми се могу преболѣти.“
За то Марко ништа и не мари,
Већ м’ и трећу одсијече главу;
Па он зађе по зелену лугу,
Те он броји кићене сватове,
Не броји их, као што се броји,
Већ их броји перним буздованом;
Сваког свата броји по једанпут,
Свога баба и два и три пута.
Када Марко све скупи сватове,
Онда рече Ружица ђевојка:
„Мол’те Бога, кићени сватови,
„За јунаштво Краљевића Марка,
„За љепоту Црнојевић-Ива,
„А ја бих се натраг повратила.“
И одоше Сењу [1]) бијеломе,
За Ивана ниће учинише;
Са Иваном пород изродила:
Двије кћери и четири сина.
Некад било, сад се спомињало.
С оне стране ст’јење и јасење,
Међу нама здравље и весеље.“

[1]) Или пјевач, од кога сам ја ову пјесму преписао (неки шабачки трговац *Илија Мосто*), није знао, да је Црнојевић Иво сједио у *Жабљаку*, или се помео мислећи на *Сењанина Ивана*.

37.

Женидба од Леђана бана.

Запросио од Леђана бане
Чак далеко лијепу ђевојку
У Јаноку бијеломе граду,
Ћерцу драгу од Јанока бана,
По имену Љубицу ђевојку.
Бан је проси, бане се поноси,
Ђе за добра цуру обећао.
Силно бане потрошио благо
Док удрио прстен на ђевојку,
Покројио дибе и кадиње,
Даровао свасти и пунице.
Бан уз прстен свадбу уговара:
„Ова свадба до године дана,
„Док ја сађем у моме Леђану,
„А ђевојка приправи дарове.“
Бана прати тасте и пуница,
Све од куле до росне ливаде,
Те говоре бану зету своме:
„О наш зете, од Леђана бане,
„Колико ћеш довести сватова,
„Да ја могу приправљат’ дарова?“ —
„О мој тасте, од Јанока бане,
„Довешћу ти до триста сватова,
„Више нећу, а мање не могу,
„Бан се жени, а бане удава,
„Није шала двије земље главе.“
Отоле се бане подигнуо,
Па отиде двору бијеломе,
Здраво дође у поље Крушево,

Када виђе чудо изненада:
Све му поље пунано чадора,
Под чадор'ма до триста Арапа,
А пред њима троглави Арапе.
Сусрете га српско момче младо,
Те се бану смјерно поклонио,
Бане њега плаховито пита:
„Кажуј, брате, ако Бога знадеш!
„Откуд она војска у Крушеву,
„Кад је дошла, и чему је дошла?“
Вели бану српско момче младо:
„Добар Србе, добар господаре,
„Оно ти је троглав Арапине
„Су његово триста Арапина,
„У Крушево табор учинио,
„Те на рају порез ударио:
„Сваку ноћцу по јалову овцу,
„И три пећи крува шеничнога,
„И барио вина црвенога,
„И по једну лијепу ђевојку,
„Да му обдан рујно вино служи,
„А по ноћи да јој лице љуби,
„Кад обљуби да је дома врати.
„Јошт је чуо троглав Арапине,
„Да се жени од Леђана бане,
„Да ћ' овуда провести сватове,
„Па да удри на банске сватове,
„Да на силу преотме ђевојку,
„И богато рухо уз ђевојку;
„Кад обљуби банову ђевојку
„Да је бану на трагове врати,
„Без дарова што се уз њу нађе.“

Кад то зачу од Леђана бане,
Од страха га ухвати грозница,
Коса му с' на глави скостреши,
Са главе му калпак полетио,
Прифати га српско момче младо
Те га дава од Леђана бану,
Бане њему дванаест дуката:
„На ти, синко, па се напиј вина.“
Па отоле оде б'јелу двору,
Обиграва изнада чадоре
Да га Арап не би увидио,
Ал' га виђе троглави Арапе,
Па овако бану говорио:
„Ајде збогом, од Леђана бане,
„Мислиш, ђидо, да те не познавам,
„Лако ти је саму пролазити,
„Али неће свати твоји проћи,
„Ни провести лијепу ђевојку.“
Слуша бане, ал' неће да чује,
Без обзира двору напредује,
Ето ти га на бијелу кулу.
Љуто бане сјетан невесео,
Питала га своја стара мајка:
„Што је, бане, моје миловање,
„Кад гођ си ми с пута долазио,
„Вазда си ми весео дошао,
„А данас си љуто невесео.
„Зар нијеси цуру испросио?“
Бане мајци тијо проговара:
„Прођи ми се, моја мила мајко,
„Ја сам, мајко, цуру испросио,
„Даривао и прстеновао,

„Али сам је залуд испросио
„Кад ће ми је други обљубити.
„Да би когођ не би ни жалио,
„Него један црни Арапине.“
Што гођ иде, то долази брзо,
Брзо прође и година дана,
Неће бане да купи сватове;
Тако прође и друга година,
Неће бане да купи сватове;
Наврши се и трећа година,
Не см'је бане да купи сватове,
Нити смије ићи по ђевојку
Све од страха црна Арапина.
Кад се трећа напуни година,
Бана кори остарела мајка:
„Сине бане, моје миловање,
„Што не купиш кићене сватове,
„Што не идеш по твоју ђевојку?“
Слуша бане, ал' неће да чује.
То вријеме мало постојало,
Ето бану књига на кољено
Од својега таста и пунице,
Овако му у њој ситно пише:
„О наш зете, од Леђана бане,
„Знаш ли, бане, и ако је давно,
„Кад си нашу ђерцу испросио,
„Испросио и прстеновао,
„За годину свадбу урочисмо,
„Ево про'ше и до три пунане,
„Да нам стоји цура неудата.
„Врснице се њене поудаше,
„А врсници давно поженише,

„А Љубица труне под прстеном:
„Док мирише, свак је бегенише.
„Кад остари, нико и не гледа,
„Но је води, или је отпусти,
„А биђемо исти пријатељи.“
Када бану ситна књига дође
И видио што се у њој пише,
Ону учи, другу брже пише,
„Бане тасте, нови пријатељу,
„Чудо јесте, ал' се чудит' немој
„Што ти у двор остаде ђевојка,
„Оћах доћи, како смо рочили,
„Ал' се љута гуја натурила
„У Крушеву пољу широкоме,
„Љута гуја троглав Арапине
„Су његово триста Арапина,
„Оће Арап да свате дочека,
„Да ми отме цуру на срамоту,
„Да ј' обљуби, па да ми је врати.
„Зато не смјех доћи по ђевојку,
„Јер ја немам у моме Леђану
„Добра момка нити заточника,
„Ко б' Арапа смио дочекати,
„На мегдану дијелит' јунаштво.“
Када књига у Јаноку дође
На рукама од Јанока бану,
Учи књигу од Јанока бане,
Уз књигу се гротом насмијао,
Па он брже другу зету пише:
„Мио зете, од Леђана бане,
„Зете бане, луде ли си главе!
„Ако немаш у земљи јунака,

„Ано има туда наоколо
„Биранијех српских соколова,
„Да би један десет погубио,
„А камоли црног Арапина.
„Два ћу теби по имену казат',
„Ти их знадеш, а ја их познавам:
„Једно ти је од Прилипа Марко,
„А друго је Реља Бошњанине.
„Нек је Марко сватски старјешина,
„А Бошњанин за вјенчана кума.
„Ако теби до невоље буде
„Они ће ти погубит' Арапа."
Када бане књигу написао,
Оде књига у Леђану граду.
Бан Леђански књигу проучио,
Ону учи друге двије пише.
Једну шаље у Прилипу Марку;
„Побратиме, од Прилипа Марко,
„Зовем тебе у моје сватове
„Да ми будеш свацки старјешина,
„Е се женим до петнаест дана,
„Ако Бог да, и буде суђено."
Ову шаље, другу начинио,
Те је шаље Рељи Бошњанину:
„Побратиме, Реља Крилатица,
„Зовем тебе у моје сватове,
„Да ми будеш за вјенчана кума,
„Е се женим до петнаест дана,
„Ако Бог да, и буде суђено."
Иду књиге земљом и крајином.
Мало било, дуго не чамало,
Ево бану абер из Прилипа:

„Господару од Леђана бане,
„Ја ћу доћи тебе у сватове,
„Ама нећу поћи по ђевојку,
„Е сам чуо, казују ми људи,
„Да је дошо троглави Арапе
„У Крушево са триста Арапа,
„Чека твоје свате и ђевојку
„Ево пуне три године дана.
„Давно сам се прошао мегдана,
„Живот ми је давно поклекнуо
„Од мегдана и јуначких рана.
„Него чуј ме, бане господаре,
„Ако оћеш да по цуру идем,
„Ти напиши лист књиге бијеле,
„Те је шаљи гори Романији
„На рукама Старини Новаку
„Нек ти пошље дијете Грујицу,
„Чудно момче, кажу, за мегдана,
„Није Грујо покорио баба,
„Онда ћу ти доћи у сватове,
„Нек је Грујо ђевер уз ђевојку.“
Када бану глас и књига дође,
Књигу пише Старини Новаку:
„О Новаче, од горе ајдуче,
„Пошљи мене твог сина Грујицу,
„Да ми буде ђевер уз ђевојку,
„Е се женим у прву неђељу,
„Ако Бог да и буде суђено.“
Па уфати сивога сокола,
Под крило му књигу намјестио.
Одлеће му соко планинама,
Прелетио брда и планине,

Све градове села и вароше,
Док долеће гори Романији
И у гори каменој пећини.
Ту наоди Старину Новака,
Над њим трепти, па на раме паде,
Испод крила књигу испустио.
Учи књигу Старина Новаче,
А кад виђе што се у њој каже,
А Грујице у пећини нема,
Но одвео чету по крајини,
Па довати калем и артију,
Ал' немаше црна мурећефа,
Те извади фишек из долафа,
Од барута гради мурећефа,
Те је ситну књигу накитио:
„О Грујица, моја измјеница,
„Да си мене брже Романији,
„Да отидеш, сине, у сватове
„За ђевера од Леђана бану.“
Па соколу Новак говорио:
„На ти писмо, банови соколе,
„Те прелети гору Романију.
„Ако не би у планини Груја,
„Прелећећеш у турску Удбињу,
„И пребери оком по Удбињи,
„И крваву сву Кунор планину.
„Ако л' Грујо ни ту не би био,
„Ти полети у Турску Крајину,
„Биће тамо с четом окренуо.“
Кад се соко књиге добавио,
Он одлеће небу под облаке.
Гледа соко горе и планине,

Гледа соко сву Турску Удбињу,
И пребира сву Турску Крајину,
Док упази чету и Грујицу
У Кунару високу планину,
Ђено чудан шићар дијељаху.
Слеће соко у оку тренутка,
Паде Грују на десно кољено,
Испод крила књигу испустио.
Учи Грујо, те је проучио,
Па дружини својој бесједио:
„Брже, браћо, ако Бога знате,
„Да идемо гори Романији,
„Бабо ми је књигу опремио.“
Отолен се четаповратила,
Отиште се гором и ћенаром
Брдимичке бутун стрампутичке
Здраво сишли каменој пећини,
Немаше се кад за здравље питат’,
Но му вели Старина Новаче:
„Брже, сине, себе азуравај,
„Нек ти други коња отимари.“
Грујо момче једва дочекало,
Удри на се госпоцко ођело,
Златне ките, сребрне челенке,
И оклопи од љута челика,
И оружје што је за јунака,
И узима копље убојито,
Па посједе помамна лабуда,
Боже мили, виђет’ ли га дивна!
За њим бабо старац пристајаше,
Те му дава стотину дуката
И овако Грују говораше:

„О Груjица, баба перjанице,
„Бржаj, сине, што се боље може,
„Два конака у jедан састављаj.
„Ђе гођ сретеш у путу сирака,
„Ил' на коњу цуре и невjесте
„Даривај их, не чувај ми благо,
„Него чувај душу и поштење.
„Сине Грујо, не покори баба,
„Тако ти je и бабо чинио,
„Док у свиjет име распросуо.
„Jошт ме почуj, моj Груjица сине,
„Jа сам чуо, каживали су ми,
„Да jе пао у поље Крушево
„Силно Туре трглав Арапине,
„Чека Арап свате и ђевоjку.
„Немоj ми се, сине, препанути,
„Ни упустит' банове ђевоjке,
„Док jе тебе на рамену главе.
„Ак' не хтио, ти ми жив не био!"
Мудро момче, баба сjета прима,
Поклони се бабу до jабуке,
Па ободе претила лабуда.
Куд гођ иде Новаков Груjица,
Пут се сjаjе, а гора весели,
Чудило се мало и велико
Зорну коњу и добру jунаку.
Ђе гођ Грујо сусрета сирака,
Кљаста, рома, стара и саката,
Сваком дава златнога дуката
На конаке младе и ђевоjке,
Што га буде да не би приспао.
Ево ти га у Леђану граду,

Куца бану алком на вратима,
Питала га банова Марија:
„Ко то куца авлији на врата?“
Грујо јој се по имену каже.
Слеће Мара, отвори му врата.
Пита Грујо са коња лабуда:
„О Богу ти, банова Марија,
„Ђе је бане, ђе ли су сватови?“
А Марија њему прво каже:
„Отишли су свати по ђевојку
„Јутрос рано у цик зоре сјајне,
„И аманет мене оставили
„Ако дођеш, бржај за сватове.“
Кад то зачу Новаков Грујица,
Он лабуда ободе мамузом,
А ошину по сапима лаба,
Те полеће ка' да има крила.
Брже сиђе врх поља Крушева,
Ту сусрете момче и ђевојку,
Обоје се сузам' убрљало.
Питао их са коња Грујица:
„О Богу ви, момче и ђевојко,
„Која ви је голема невоља,
„Те роните сузе од очију?“
Проговара момче и ђевојка:
„Чујеш мене, незнана делијо,
„Ми смо двоје братац и сестрица,
„Водим сестру црном Арапину,
„Да је љуби, и да је обљуби,
„А ујутру поврати ђевојку.“
Вели с коња дијете Грујица:
„Врат' се натраг, момче и ђевојче,

„Ако ли се повратит' нећете,
„Кунем ви се, па ви вјеру давам,
„Мојом сабљом одсјећ' ћу вам главу,
„Но немојте да гријешим душе.“
Јошт овако са коња говори:
„Чуј ме, момче од земље незнане,
„'Вако реци црну Арапину:
„„Ођах тебе довести ђевојку,
„„Ма не даде Новаков Грујица.“
„Од мене му селам понесите.“
То изрече, скочи са лабуда
Те одмори себе и коњица,
Да заложи љеба бијелога,
А напије лозове ракије.
Оде момче те Арапу каже,
А ђевојка оста крај Грујице,
Те се свија, кољена му љуби,
Благосивље и сузе утира.
Кад се Грујо мало поправио,
Отиште се пољем Крушевијем,
Ето ти га до самих чадора.
Боже мили, чуда и знамења!
Како му се лабуд посилио,
Како скаче небу у висине,
Ушим' стриже, а копа ногама,
То гледало триста Арапина,
Виде добра коња под јунаком,
Поскочише, те га околише,
Да му отму коња на срамоту,
Али Грујо, тићу од сокола,
Коња игра, а из грла виче:
„Даље, Турци, чините ми пута,

„Лабуд ми се махом помамио,
„Да вам не би учинио квара,
„Видите ли дизген не помага,
„Устежући забоље ме рука.“
Кад Арапи чуше и виђеше
Зорна момка манита лабуда,
Побјегоше Турци на буљуке,
Као овце у тор пред курјаком.
У то доба Арап излетио
Пред својијем од свиле чадором,
Па овако Грују проговара:
„Лакше, ђидо, од Влаиње Грујо,
„Мање силе, помање јунаштва,
„Не штркај ми по Крушеву друштво,
„Вјера моја и мога ми дина,
„Да не знадем куд си наумио,
„И чију ћеш провести ђевојку,
„Пустио бих силу из три главе,
„С твога бих те коња истурио
„Да ја моју не поганим ћорду.
„Него ајде куд си наумио,
„Шјутра ћемо за здравље се питат.“
Ражљути се Новаков Грујица,
Па се пљесну рукам’ по задњици:
„Држ’, Арапе, до конта ђумрука,
„Немој рећи: пројђох без арача.“
Па ободе својега лабуда,
За сватов’ма погна у трагове.
Кад сватови сишли у Јаноку,
Грујо игра коња пред Јаноком.
Гледао га од Јанока бане,
Па говори бану зету своме:

„О мој зете, од Леђана бане,
„Који оно јунак пред капијом,
„Те се под њим лабуд помамио.
„Да га јунак силом не притеже,
„Скочио би граду на бедему.“
Кад погледа од Леђана бане,
Чим га виђе, бирдем га познаде:
„Оно ти је Новаков Грујица,
„Благо, рече, мени до вијека.“
Оба бана у сусрет му пошла,
С њима Реља и Краљевић Марко,
Руке шире, у лица се љубе,
Изведоше на бијелу кулу,
Угостише пивом и јестивом.
Ту сватови два, три дана били,
Док завика сватски старјешина:
„Господине од Јанока бане,
„Доста било пива и јестива,
„Него нама изведи ђевојку.
„А ви, браћо свати, на ногама.“
У то доба ево и ђевојке,
Азур цура, азур и сватови.
Изнијеше госпоцке дарове,
Дариваше што је за којега,
А ђеверу коња и ђевојку.
Када свати на упућу били,
За ђевојком бане пристајаше,
Груја моли, овако говори:
„Ђевербашо, Новаков Грујица,
„На тешком ти божјем аманету
„Моја ћерца, а твоја невјеста,
„Не пусти је црну Арапину,

„Проведи је здраво кроз Крушево.
„Кунем ти се, а вјеру ти давам,
„Честита ћу тебе учинити.“
Зорно момче аманет прифати,
А за руку лијепу ђевојку:
„Не бој ми се, душо, ако Бог да.
„Док је мене на рамену главе,
„Не дам тебе црну Арапину.“
Отолен се свати упутише
Пјевајући и пушке мећући.
Кад су сљегли у поље Крушево,
Рече Марко свацки старјешина:
„Ја бих, браћо, да се послушамо,
„Прођимо се пјесме и пушака,
„Окренимо путем стрампутице,
„Да се црна не пројева крвца.“
Сви сватови томе каил били,
Али није Реља Бошњанине,
Нит' је каил ђевербаша Грујо,
Оба чуше, обадва рекоше:
„Куд би наша брука и срамота,
„Да се триста од триста бојимо,
„Но удримо таман крај чадора,
„Па што коме Бог и срећа даде.“
Још да вели Новаков Грујица:
„Чујте, свати, браћо и дружино,
„Волите ли на сама Арапа,
„Ал' на триста његове дружине?“
Марко грдно ријеч пресјекао:
„Ја воледја на триста са Рељом,
„Него оба на Арапа сама,
„А ти Грујо удри на Арапа,

„Чувај само на коњу ђевојку.“
У то доба до’ше у Крушево.
Кад у пољу насред друма пута
Троглав Арап ноге прекрстио,
У ледини копље забусао,
А за копље свезо бедевију,
Преко крила држи голу ћорду;
Око њега два грдна Арапа,
Голе сабље држе у рукама,
Страшно их је и очим’ виђети,
А камо ли на њих ударити.
Како који од свата наљезе,
Иште Арап свакоме дарове:
„Бацај, Марко, сватовске дарове.“
Баци Марко, не рече ријечи.
За њим дође Реља Бошњанине.
„Бацај, Реља, сватовске дарове.“
Даде Реља, не рече ријечи.
Тако дају сви сватови редом,
Сви дадоше, ријеч не писнуше.
Док ево ти на коњу ђевојке,
Уз ђевојку Грујо не бијаше,
Но по пољу коња разиграва,
Да га боље жести и помами.
Ал’ завика са коња ђевојка:
„Ђе си, Грујо, мој ручни ђевере,
„У зо час га коња поиграо,
„А у девет вјеру обећао
„Да ме нећеш пустит’ Арапину,
„Ев’ Арапа ђе ме држи живу.“
Поврати се Грујо на лабуда,
Те долеће с плећа Арапину

Изненада, а Бог му помага,
Те завика грлом јуначкијем:
„Стан', Арапе, турски копилане,
„Чију мислиш водити ђевојку
„Без крвава поља и мегдана?“
Па заману сабљом и мишицом,
Тако га је срећа послужила,
Божја воља и јуначка рука
Двије му је главе одсјекао.
Обрну се црни Арапине,
Из треће је огањ попустио,
На јунаку токе изгорјеше,
Преметну се двапут са лабуда,
Ал' се јунак брже поправио,
Фатише се на прси јуначке,
Гонише се пуна два сахата,
Један другог оборит' не може,
Но се кољу вучки зубовима,
Један другом љуте ране дава.
Лоша Грују срећа прискочила,
Клону момку од умора снага,
Па завика и Рељу и Марка:
„Ђе сте данас, црн ви образ био!
„Видите ли ђе сам погинуо?“
Ал' не чују ни Реља ни Марко,
Но се кољу с Турцим' по пољани,
А сви други побјегли сватови.
Кад се Грујо на невољу нађе,
Проговори лијепој ђевојци:
„А ђевојко, шинула те гуја,
„Ал' не видиш, с њима не вицела!
„Ђе сам јунак данас погинуо?

„Узми мога од паса анџара,
„Те помози мене ал' Арапу.“
Ражали се лијепој ђевојци,
И од страха срце пропукнуло.
Па са коња на земљи скочила,
Те Грујова извади анџара,
Забоде га у гркљан Арапу.
Клону Арап, а преметну Грујо,
Те му трећу одас'јече главу.
Све три главе баци у зобницу,
Па поскочи на коња лабуда,
А ђевојка за њим сустопице.
Кад угледа и Рељу и Марка,
Оба Срба у крв огрезнула,
И љутије допанули рана,
Све побили до триста Арапа.
Кад се браћа сва три састадоше,
Цура вади везене мараме,
Те јунацим' ране завијала,
Па одоше право у Леђану.
Када их је бане упазио
Су његово до триста сватова,
Чудан шенлук бане учинио,
Са убојним од града лубарда,
Шенлук чини за недељу дана,
Љуби Груја међу очи црне.
Ту вјенчаше за бана Љубицу,
Ова пјесна за нашег Грујицу
Да му никад име не умира.

38.

Кад се препануо Марко.

Краљић Марко ладно пије вино
У Прилипу граду бијеломе
Са старицом на вечери мајком.
Кад се Марко напојио с мајком,
Па га поче запитиват' мајка:
„А мој синко, Краљевићу Марко!
„Јеси ли се игда препануо,
„Игда, синко, у земану твоме?“
А Краљић је погледао Марко,
Па се старој насмијао мајци:
„Луда ти си, моја стара мајко!
„Ко се није препануо, мајко,
„Ко ли није, ко ли неће, мајко?
„Доста сам се пута препануо,
„Доста пута у мало земана;
„Но што сам се једном препануо
„Таман добро, моја стара мајко,
„Кад с' ожени бан војвода Јанко
„Од Сибиња града бијелога
„Из Будима лијепом ђевојком.
„Моја мајко, да ти јаде кажем,
„Истаче се силна потурица,
„Белил-ага с Бишћа бијелога,
„И за њиме триста јаничара,
„Зарече се дину и аману,
„И својему посту рамазану,
„Да ће чекат' бан-војводу Јанка
„И његово свата пет стотина
„У Ситницу зелену планину:

„„Ту ћу њему, богме, ударити,
„„И отет' му Будимку ђевојку,
„„И дарове у пет стотин' свата
„„На срамоту а не воље драге,
„„А све Србе гором рашћерати.“
„Кад ти гласи допадоше Јанку,
„Па све Србе позва у сватове:
„Од Косова војводу Милоша,
„А из Босне Рељу полетара,
„Од зелене горе Романије
„Зове Јанко Старину Новака
„И Грујицу Новакова сина
„И његова Богом побратима,
„Облак-Рада од Новог Пазара,
„А за кума Ердељића бана;
„И ја дођок у сватове, мајко.
„Кад с' окупи пет стотина свата,
„Све разреди бан војвода Јанко:
„За првијенца Новаковић-Грујa,
„Барјактара Рељу полетара,
„Старог свата старога Новака,
„За војводе војводу Милоша,
„За чауша Облачића Рада,
„Даше њему седепли тамбуре
„И нацаке од сувога злата,
„А за кума Ердељића бана,
„Мене јадна у ђеверство, мајко.
„Отолен се подигосмо, мајко,
„Од конака, па хајд' до конака,
„Док дођосмо до Будима града,
„Ту нас дивно дочекаше мајко:
„Добре коње у нове подруме,

„А сватове на бијелу кулу.
„За готову совру засједосмо,
„Пили вина, разговарасмо се,
„Док питоме тице запјеваше,
„Тада викну од Будима краљу:
„„А сватови, моја браћо драга!
„„Ко је ђевер бан-војводи Јанку,
„„Ко ће њему пазити ђевојку
„„Од Будима до Сибиња свога?“
„Ја устадох, моја стара мајко,
„Па ја прођох проз бијелу кулу
„Док сађосмо у шикли одају,
„Дочека ме лијепа ђевојка,
„Пољуби ми руку и кољено,
„Ја је привих под своје пазуво,
„Обукох јој свилу и кадифу,
„А саших јој свилене мараме,
„Приватих је под бијелу руку,
„У то свану и ограну сунце.
„Сватовима објед донијеше,
„Обједује свата пет стотина,
„А на башка мени и ђевојци,
„Док завика чауш од сватови,
„Чауш викну, а тамбура рикну,
„Ударише седепли тамбуре:
„„Ко је коњик, коње азурајте,
„„Ко ли пјешак, притежи опанке,
„„Да ранимо да не примрчемо,
„„Да раније конак уватимо,
„„Туђи људи, не знамо им ћуди,
„„Земља туђа, калауза нема,
„„Да идемо ка Сибињу своме,

„„Ђевербаша, изводи ђевојку.“
„Ја изведох под руку ђевојку,
„Узеше је два банова сина,
„Узјаше је на лабуда свога,
„Предаше ми коња и ђевојку,
„Па с' отоле подигосмо, мајко,
„Пјевајући и лумбардајући,
„Док дођосмо на врата Будима,
„Кад ево ти краља и краљице
„А ђе носе госпоцке дарове
„Те дарују кићене сватове,
„Сваком дају шта је за којега,
„На коњика срмајли јаглука,
„На пјешака златне бокчалуке,
„Барјактару на барјак јабуку,
„А прваљенцу Новакову Грују,
„Даше њему коласћаине,
„Све од срме и од сува злата,
„Милу куму Ердељићу бану,
„Њему даше седло на ђогина
„Све од срме па од сува злата,
„У јабуку алем камен драги,
„Он му ваља по Будима града,
„А Новаку сребрну синију,
„На синију два од злата сана
„А у њима дванаест ожица
„Све од чиста млетачкога злата,
„А око њих оплетену гују
„Од петеро и од деветоро
„Све од чиста млетачкога злата,
„У глави јој алем камен драги:
„„На то тебе, Старина Новаче,

„„Ти кад дођеш гори Романији
„„У студену камену пећину,
„„Ту вењера ни свијеће нема,
„„Ни у мраку видиш вечерати,
„„Да ти видиш с њоме вечерати
„„У по ноћи као усред подне,
„„Код гује ти не требује сунце.“
„Богме дивна и бијаше, мајко!
„А војводи Обилић-Милошу,
„Њему даше бедевију суру
„Оракћену и опусаћену,
„Па отолен пољем Будимскијем.
„Сви сватови шемни и весели,
„А ја, мајко, јадан невесело:
„Сви сватови, мајко, даровани,
„Мене ништа нема до камена.
„С нама иде од Будима краљу,
„Добро прати кићене сватове,
„А сјетује лијепу ђевојку,
„А ја мислим, моја стара мајко,
„„Богме ћу ти посијећи главу!“
„Док ево ти Будимскога бана,
„Он пода ме ухвати Шарина,
„А извади посјеклицу ћорду,
„А каква је, стара моја мајко!
„Таква може, а љевша не може:
„Сва у срми и у чисту злату,
„Из балчака три синџира златна,
„А у њима три камена драга,
„А ваљају три царева града,
„Два на мору а један на суву,
„Па овако мени проговара:

„„Ђевербаша, Краљевићу Марко!
„„На аманет предавам ти ћерцу,
„„Пази ми је као сестру своју,
„„Тамо кажу агу Белил-агу,
„„Су његово триста јаничара,
„„Да ти отму лијепу ђевојку,
„„Да је узме себе за љубовцу;
„„Ево има три године дана
„„Од како је ага на Ситницу,
„„Отео је тридест ђевојака,
„„И разбио тридест ђувегија,
„„Оженио тридест пашајлија,
„„И он чека моју ћерцу драгу;
„„Он се куне дину и аману
„„И његову посту рамазану,
„„Да се хоће оженити њоме,
„„Ал' Ситницом зеленом планином;
„„Него, Марко, аманет ти давам!
„„Не пушти ми ћерцу у Турака,
„„И ево ти даровница ћорда,
„„Удри њоме, Краљевићу Марко,
„„Она може посјећи Турчина
„„Под оклопом и под панцијером.“
„Па се с њиме раздвојисмо, мајко,
„Ми одосмо гором проз планину,
„А све гледам даровницу ћорду,
„Мила ми је како десна рука.
„А кад бисмо Ситницом планином,
„Понајпрви Новаковић Грујо
„На дебелу цингалију вранцу.
„Дочека га ага Белил-ага,
„Крајем друма распео шатора,

„Под њим Турчин ноге прекрстио,
„Испод њега ријеч бесједио:
„„А хајдуче, Новаковић-Грујо!
„„Дану остав' господске дарове,
„„Али сврћи да их дијелимо."
„А кад чуо и видио Грујо,
„Од њега се добро препануо,
„Па он даде колаићаине,
„А побјеже гором проз планину;
„Ал' ево ти Реље под барјаком,
„А завика ага Белил-ага:
„„А Рељице, Босанско копиле!
„„Дај дарове од Будима града,
„„Али сврћи да их дијелимо."
„Даде Реља с барјака јабуку,
„А побјеже трагом за Грујицом;
„А нађезе бане Радивоје,
„А завика ага Белил-ага:
„„Дај дарове, бане Радивоје."
„Даје Раде од злата нацаке,
„А побјеже трагом за Рељицом;
„А нађезе Старина Новаче,
„А завика ага Белил-ага:
„„Дај дарове, Старина Новаче!
„„Али сврћи да их дијелимо."
„Ја погледах, моја стара мајко,
„Е се ками уздах у Новака,
„Новак даде сребрну синију
„И на њојзи два од злата сана
„И у њима дванаест ожица
„И сву гују од сувога злата
„И око је алем камен драги,

„Па побјеже Новак за сватима,
„Ту ме, мајко, јади задесише;
„Ал' ево ти Милоша војводе,
„А завика ага Белил-ага:
„„А војвода, Обилић-Милошу!
„„Дај дарове из Будима града,
„„Али сврћи да их дијелимо,
„„Ма не сврћи, но давај дарове,
„„Немој с ништа изгубити главу.“
„Кад га виђе војвода Милошу,
„Па му даде бедевију суру
„Оракћену и опусаћену.
„Кад ја виђех, моја стара мајко,
„Ту ме виши јади задесише:
„Ја се уздах у Милоша, мајко,
„А побјеже трагом за Новаком.
„Кад ево ти Ердељића бана,
„А завика ага Белил-ага:
„„Дај де дара, Ердељићу бане!
„„Што су ти га у Будиму дали,
„„Али сврћи да га дијелимо.“
„Бан му даде седло оковато,
„А побјеже за Милошем трагом;
„У то, мајко, свати пет стотина
„Сваки даде господске дарове,
„А све бјеже један за другијем,
„Ја најстражњи уз ђевојку, мајко,
„Кад наљегох путем широкијем,
„А завика ага Белил-ага:
„„Ђевербаша, Краљевићу Марко:
„„Дај дарова из Будима града,
„„Али сврћи да их дијелимо,

„„За ђевојку ни питат' те нећу.“
„Ја завиках, стара моја мајко:
„„Ласно ћемо, драги господару,
„„Дара мало, а ђевојка туђа,
„„Нећу с њега заметати кавге,
„„Него аго, драги господару:
„„Добро ми је жеђа додијала,
„„Готово сам Шарцу кидисати,
„„Да му пијем крви испод грла,
„„Но не знаш ли ђегођ воде ладне,
„„Да отпојим себе и Шарина?
„„Па ћемо се ласно насулити.“
„Ага ђипи на ђогина, мајко,
„А завика грлом бијелијем:
„„За мном, Марко, пси ти ј . . . и мајку,
„„Има овђе доста воде ладне.“
„Па обрну путем широкијем
„Да ми каже ђе је вода ладна.
„Ја погледах на ђевојку, мајко,
„Кад ђевојка грозне сузе пушта,
„Све мараме сузам' поквасила,
„Стакају се ђогу низ копита,
„Кад ја виђех, моја стара мајко,
„А тако ми Бога праведнога!
„Све ми срце пуче за ђевојком,
„Па помислих, стара моја мајко,
„Боље ми је погинути ође,
„Но срамотно дома долазити,
„Па потегох даровницу ћорду,
„Њом удариx Белил-агу страга
„По рамену и по десној руци,
„А зажмурих очи обадвије,

„Да не виђу кад ћу погинути.
„Кад погледах на Турчина, мајко,
„Кад ту аге Белил-аге нема,
„Но му стоје бакрачлије празне,
„На лабуду нема господара,
„Него двије поле око коња.
„Кад ја виђох, моја стара мајко,
„Тада ђипих од Шарина мога,
„Силну аги те посјекох главу,
„А узех му свијетло оружје,
„А свукох му панцир и кошуљу,
„Па завиках лијепу ђевојку:
„„А Будимко, моја снахо драга!
„„А ну сјаши бијесна ђогина,
„„Те искупи господске дарове,
„„Е ћу мало поћерати Турке.“
„Па посједох бијесна Шарина,
„А потегох пламениту ћорду,
„Те рашћерах јаничаре Турке,
„Ту посјекох стотину Турака,
„Отех њима стотину хатова,
„Он' остало гором побјегнуло.
„Ја се, мајко, опет натраг вратих,
„Док ја дођох Будимци ђевојци,
„Кад ђевојка скупила дарове,
„А свезала коње витезове.
„Ми с' отоле подигосмо, мајко,
„Понијесмо господске дарове,
„Поведосмо стотину парипа
„И стотину глава од Турака,
„Да тражимо киту и сватове.
„Ниђе, мајко, свата ђавољега,

„Но Сибињу прије долазили,
„И казали бан-војводи Јанку,
„Ђе су Турци изгубили Марка
„И отели лијепу ђевојку:
„Ту се црне пјесме запјевале,
„А барјаци стрмо обрнули,
„Жале, мајко, мене и ђевојку,
„Више мене него и ђевојку:
„Куд ће наша брука до вијека!
„Кад виђоше мене и ђевојку,
„Ђе водимо стотину парипа
„И стотину глава од Турака,
„И лабуда аге Белил-аге,
„И на њему Белил-бега глава!
„Ту се шемлук тежак учинио,
„Три велика кола заиграла,
„И велике пјесме запјевале.
„Ту вљенчасмо Јанка и ђевојку,
„Свадбовали за неђељу дана,
„И дадох им господске дарове,
„Сваком, мајко, што је кога било,
„Они мене афериме празне,
„Што никоме ништа не требује,
„А ја узех шићар од Турака,
„Тијем сам се добро помогао,
„Тада сам се, мајко, препануо
„Што нијесам у вијеку своме."

39.

Опет то исто.

Синоћ Марко с мајком вечераше
Кору крува и црвена вина,

Ал' му стара говораше мајка
„Ој богу ти, мили сине Марко,
„Кажуј, сине, право по истини,
„Јеси ли се кадгођ препануо,
„Од кад си се оружја фатио.“
Марко њојзи тијо говораше:
„Мајко моја, да ти право кажем,
„Нијесам се никад препануо
„Од Турчина нити од каура
„Од како сам сабље опасао,
„Али сам се једном препануо,
„Кад сам био скоро у сватове,
„Побратиму Бановић-Секулу.
„Кад се кита свата сакупило,
„Да ти кажем неке поглавице:
„Стари свате Старина Новаче,
„Првијенац стари деспот Ђуро,
„Барјактаре Марић војевода,
„Мањи барјак мали Радојица,
„А војвода бан војвода Јанко.
„Отлен свати пут Мисира по'смо,
„У Мисиру када приспједосмо
„Пред дворове од Мисира краљу,
„Пред дворе му шалу учинисмо,
„У бијеле дворе уљегосмо,
„Ту ти писмо за нeђељу вино.
„Кад неђеља напуни се дана,
„Ал' бесједи старина Новаче:
„„О богу ти, од Мисира краље,
„„Износ' даре, изводи ђевојку,
„„Доста ј' било пива и јестива.“
„Када зачу од Мисира краље,

„Он изнесе даре на сватове:
„Свакојему што је за којега:
„Старом свату Старини Новаку
„Њему даде злаћену јабуку,
„Првијенцу старом деспот-Ђуру
„Њему даде од злата кошуљу,
„Малом свату малом Радојици
„Даде краље злаћену кошуљу,
„А даде ми бан-војводи Јанку
„Њему даде злаћене мараме,
„Ђеверима коња и ђевојку,
„Десни бјеше Реља Бошњанине,
„А лијеви бјех ја, моја мајко.
„Кад је свате редом даровао,
„Из бијеле куле изиђосмо,
„Пред дворе му шалу заметнусмо,
„А нас краље бјеше испратио,
„А за мене ни абера нема.
„Отлен по'смо зеленом планином,
„А за њима краље пристајаше.
„Све уза ме пак ме погледује,
„И овако мени проговара:
„„Јеси ли се расрдио, Марко,
„„Е те нисам даром даровао
„„Али оћу данас, ако Бог да.“
„То изрече, пак се натраг врати.
„Кад ја виђех, моја стара мајко,
„Да ме краље онђе не дарова,
„Од бедре сам криву извадио,
„Оћах њему одасјећи главу.
„Када виђе од Мисира краљу,
„Да ће онђе лудо погинути,

„Од бедре је ђорду распасао,
„Пак је мене на дар поклонио.
„А каква је дивна и лијепа:
„О њојзи су два гајтана златна,
„О гајтан'ма два камена драга,
„Ваља сабља по Мисира града.
„Отлен свати планинама по'смо.
„Када, мајко, у планину до'смо,
„Све сватове попанула жеђа,
„Па су свати мени бесједили:
„„Ој богу ти, Краљевића Марко,
„„Знаш ли, Марко, ако Бога знадеш!
„„У планини извор воде ладне;
„„Ти с' одио вазда планинама,
„„Али знадеш ђе механе винске.“
„Тадер сам им право казивао,
„Да не знадем нигђе воде ладне
„У планини ни близу планине,
„А далеко ту механу винску,
„А да знадем дубоко језеро,
„Ал' језеро нигда није само
„Без Турчина али горског звјера.
„То зачуше кићени сватови,
„Пак стадоше мене заклињати:
„„Казуј, Марко, ако Бога знадеш!
„„Ђе језеро бива, ђе л' почива,
„„Поцркасмо од немиле жеђи?“
„Тадер сам им пута казивао,
„Све сватове језеру водио.
„Кад језеру близу примакосмо,
„Кад над њему стражу угледасмо,
„Силну стражу једно турско момче.

„Колико је силно и бијесно,
„На коња је ноге прекрстио,
„Лулу пуши, гледа уз планину.
„Кад вијеше кићени сватови,
„Свијема је жеђа утрнула.
„Када вије са језера Туре,
„Па завика из грла бијела:
„„Ој Богу ти, Старина Новаче,
„„Остави ми Мисирку ђевојку,
„„И све даре што сте понијели,
„„Или стани да их дијелимо.“
„Кад то зачу Старина Новаче,
„Пред њим баци мисирске дарове,
„Плећи даде, а бјежати стаде.
„Па дозива старог деспот-Ђура:
„„Ђе си, Ђуро, примакни се амо,
„„Даруј мене мисирске дарове,
„„Или стани да их дијелимо.“
„Даде Ђуро, не рече ријечи,
„Пак побјеже Ђуро за Новаком.
„Опет Туре на сватове вика:
„„Барјактару, Малић-војевода,
„„Донес’ амо мисирске дарове,
„„Али к мене да их дијелимо.“
„Кад то вије Малић војевода,
„Инако се њему не могаше,
„Даде њему што је и имао,
„Пак побјеже Малић за Ђурицом.
„Опет Туре у сватове виче:
„„Мало момче, мали Радоњица,
„„Остави ми свилена барјака.“
„Када вије мали Радоњица,

„Сави барјак, пред Турчином баци,
„Отлен пође с врагом за Малићем.
„Опет Туру доста не бијаше,
„Него зове са језера Туре:
„„Дед' камо те, бан-војвода Јанко,
„„Што не вадиш мисирске дарове,
„„Али к мене да их дијелимо.“
„Када виђе бан војвода Јанко,
„Вади златну срмајли мараму,
„Пак је баца Туру на коњицу,
„Оде с врагом бане за Радоњом.
„Опет Турчин на сватове вика:
„„Љеви ђевре, Реља Бошњанине,
„„Остави ми мисирске дарове,
„„И остав' ми Мисирку ђевојку,
„„Али к мене да их дијелимо.“
„Кад то зачу Реља Бошњанине,
„Он погледа с десне на лијеву,
„Кад ли нема свата ниједнога,
„Пушти цуру, а баци дарове,
„И отиде с врагом за војводом.
„Оста сама на друму ђевојка,
„Цмили јадна кам би проплакао,
„У мене је срце пропукнуло,
„Ал' не смијем од Турчина, мајко,
„Ни да бјежим, ни да јој помагам.
„У то Турчин са коњица вика:
„„Ти делијо, Краљевићу Марко,
„„Ти си био ђевер уз ђевојку,
„„Што сад мислиш и што ли размишљаш?
„„Остави ми мисирске дарове,
„„И пушти ми лијепу ђевојку,

„„Ал' овамо да их дијелимо.“
„Препадох се, право да ти кажем,
„Но м' укори краљева ђевојка,
„Сузе рони овако говори:
„„Мој ђевере, Краљевићу Марко,
„„Ја сам чула ђе причају људи,
„„Да на свијет не има јунака
„„Као тебе Краљевића Марка.
„„Ако ли се од људи не стидиш,
„„Бој се, Марко, Бога јединога
„„Немој мене остављати саму.
„„Ако ти је жао погинути,
„„Мило живјет' стидан на свијету,
„„Подај мене твоју сабљу бритку,
„„Да Бог да ти останула пуста,
„„Бранићу се силноме Турчину.“
„Укори ме, а невоља јој је,
„А ја сам ти зао при укору.
„Тада зажех очи обадвије,
„Да не видим кад ћу погинути,
„Пут Турчина снажно кидисао,
„(Пријеђе он к мене, но ја к њему дође,)
„На бритке се сабље ударасмо,
„Да ми не би Шарац од мегдана,
„Прес'јече ме на три половине,
„Него клече на прва кољена,
„Високо ме сабља премашила.
„А ја жмећи там' овамо махам,
„Док завативх коња ал' Турчина.
„Страх ми не да очи отворити,
„Још ја махам да бих замахнуо,
„Кад ли мене нико не удара,

„И још не шћах очи отворити,
„Ал' завика са коња ђевојка:
„„Бре аферим, Краљевића Марко,
„„Шта већ радиш, ајде да бјежимо.“
„Ондар сам ти очи отворио,
„Кад на земљи глава од Турчина,
„Гола шија при њој до рамена,
„Глава скаче, а Турчин се ваља.
„Рекох ријеч краљевој ђевојци:
„„Брже, снахо, ако Бога знадеш,
„„Ти сакупљај по путу дарове,
„„Ја ћу купит' по гори сватове,
„„Не бисмо л' их како сакупили.“
„Тада скочи љепота ђевојка,
„Зави скуце, а зави рукавце,
„Она купи по путу дарове,
„Марко зове по гори сватове,
„Доклен их је Марко сакупио,
„Свакоме сам даре поврнуо,
„Сваком своје чије које било.
„Отлен по'смо у Котаре равне,
„Одведосмо лијепу ђевојку,
„Оженисмо Бановић-Секула.“

[Упор. II^{1}, бр. 86]

40.

Женидба крушевачког бана.

Мили Боже чуда великога!
Од како је свијет постануо,
Није љепши цвијет процаптио,

Нит' се љеша родила ђевојка,
Нит' родила нити узгојила
У времену у земану стару,
Што у оном граду Дубровнику,
Мила ћерца Дубровачког Черве.
Кажу људи ћерца јединица
Да јој нема пара до Котара,
Ни љепоте у седам краљева;
За удају порасла ђевојка,
Узгојила лице за љубљење,
А бијело грло за грљење,
У њедарца снијежне јабуке.
Њу ми просе са свакоје стране,
Просили је бани и краљеви,
Силовити момци и јунаци,
Многи просе и даре доносе,
Ал' ђевојка неће ниједнога,
Него крије љубав у њедрима,
Чека цура суђена јунака
По имену од Крушевца бана,
Јер га цура оком угледала,
Кад јој било девет годиница,
Те на њега јашик учинила.
То зачуо од Крушева бане
Опреми се што мога нањеше,
Па он оде граду Дубровнику,
Да за себе испроси ђевојку.
Отиште се гором и планином,
Па завезе морем и пучином,
Здраво дође граду Дубровнику,
Право иде кули и авлији
У онога Черве господара;

Проси бане лијепе ђевојке,
Бане проси, Черва му је даје;
Дава бане од злата прстење,
И јабуку од сувога злата,
Уз јабуку хиљаду дуката,
Уз дарове свадбу уговара:
„Ова свадба до године дана,
„Док ђевојка приправи дарове,
„И док бане сакупи сватове,
„Док приспије за жњетву шеница,
„И потрга винова лозица.“
Још дарива свасти и пуницу,
Велик бане дукат потрошио,
Па отиде у своје Крушево;
А за њиме тасте приступаше,
Пита Черва од Крушевца бана:
„Колико ћеш довести сватова?
„Да ја могу азурат' сватове.“
А вели му од Крушевца бане:
„Мили тасте, Черва господаре!
„Довест' ћу ти хиљаду сватова.“
Отолен се бане подигнуо,
Здраво оде у Крушево равно.
Питала га своја стара мајка:
„Јеси л', сине, цуру испросио?
„Теби, сине, милу заручницу,
„Старој мајци брзу измјеницу,
„Је ли тебе по ћуди ђевојка?
„Је ли какви пунац и пуница?
„Јесу ли те како дочекали?“
Све јој бане по истини каже.
Ал' му лоша срећа прискочила,

Двије му се гује наметнуше,
Једна гуја црни Арапине,
Пао Арап у поље Крушево,
Разапео бијела чадора,
Те пријети крушевачком бану:
„Нећеш, бане, одвести ђевојке!
„Ни у твоме двору загрлити,
„Ђевојка је мене обречена.“
Друга гуја Зотовићу Станко
Из Требиња а из Љубомира,
На силу му препроси ђевојку,
И за мало свадбу урочио,
До двадесет дана бијелијех.
Тад се бане на невољу нађе;
Он дозива своју стару мајку,
Те јој бане тихо проговара:
„Што ћу, моја остарала мајко!
„Шјетуј мене што ћу и како ћу?
Мајка бана мудро шјетоваше:
„Пиши књигу Зотовићу Станку
„Да ти буде ђевер уз ђевојку,
„Он је страшан јунак на крајини,
„Он ће тебе погубит’ Арапа.“
Када бане саслушао мајку,
Доватио књиге без јазије
И мурећеф чим се књига шара,
Пише књигу Зотовићу Станку:
„Зотовићу, јуначко кољено!
„Ја сам чуо, мене кажу људи,
„Да си моју цуру препросио,
„Којуно сам скоро испросио,
„Даровао и прстеновао;

„Ја те молим прођ' ми се ђевојке,
„Биће данка, биће ђевојака,
„Него дођи мене у сватове,
„Да ми будеш ђевер уз ђевојку,
„Да будемо главни пријатељи.“
Када Станку књига допанула,
Књигу штије, а на њу се смије,
Па он бану другу отписује:
„Чуј ме, бане, чујеш господаре!
„На поклон ти лијепа ђевојка;
„Волим бити ђевер у сватове
„Но на силу отимат' ђевојку.
„Ти си први цуру испросио,
„Кад је твоја и сретна ти била,
„Ето мене, бане, у сватове.“
Кад је бану књигу опремио,
Он азура себе и коњица,
Отиште се гором и планином,
Куд гођ иде у Крушево сиђе.
Ту га бане дивно дочекао,
Служиле га банове делије,
Износе му каву и ракију,
И дугачка ћилимбар-чибука.
Ту чамао за нећељу дана,
Док је бане скупио сватове;
Хиљаду је пуну напунио,
Те их спрема граду Дубровнику.
Све конаке здраво прелазили,
Здраво сишли граду Дубровнику,
Ту их Черва добро дочекао,
Придржао три четири дана;
Када пети данак освануо,

Завикаше сватовски чауши:
„Азур, свати, азур је ђевојка,
„Кратки данци а дуги конаци,
„Туђи људи не знамо им ћуди.“
Па Червини изишли синови,
Воде сестру дивно нарешену,
А сестрице богате дарове,
Дароваше што је за којега,
А ђеверу коња и ђевојку.
Тад излази Черва бабо стари,
И говори младоме ђеверу:
„Млад' јуначе, ђевер уз ђевојку!
„Ево тебе британ ћорде моје,
„Да ми чуваш шћерцу Николицу,
„Јер се љута гуја натурила
„Из Требиња Зотовићу Станко,
„Хоће Станко под силом ђевојку,
„Чувај ми је, не упусти ми је;
„Ако Бог да и срећа од Бога
„Ако здраво у Крушево дође,
„Бољим ћу те даровати даром.“
Насмија се Зотовићу Станко,
Па говори Дубровчанин-Черви:
„Господару, властелине Черва!
„Ево Станка ђе слуша и гледа,
„Не бој ми се ништа ако Бог да,
„Док је моје на рамену главе.“
То зачуо Николице бабо,
Па је Станку Черва говорио:
„Да ти ли си, Зотовићу Станко!
„Јунак био и ко те родио.“
Па заврже руке у џепове,

Обје пуне извади дуката,
Те дарива Зотовића Станка:
„На ти, Станко, те се напиј вина."
Отолен се свати подигнуше,
Све конаке здраво прелазили,
Док сиђоше у поље Крушево;
Кад Арапин насред друма пута,
Појахао суру бедевију,
У руци му сабља од мегдана,
А у земљи копље пободено,
А о копљу тешка топузина,
Чим пребија кости у јунака;
Чека Арап на друму сватове.
Како који пред њим долазаше,
Од страха му даре дариваше;
Док наљезе ђевер и ђевојка,
Завикао црни Арапине:
„Дај, делијо, коња и ђевојку!"
„И дарове што је уз ђевојку."
Станко вели Арапину мору:
„Арапине, ево мога дара!
„Ал' туђега дариват' не могу,
„Коњ мој није, а ђевојка туђа."
Трже Арап и сабљом замахну
Да ђеверу одсијече главу,
Препаде се Зотовићу Станко,
Бјежи јадан и то без обзира,
Укори га са коња ђевојка:
„Пиј, ђевере, срамота ти била!
„Камо вјера да би те убила?
„Што зададе старцу бабу моме.
„И ако су побјегли сватови

„Сам је Арап осто на мегдану,
„Срамота је бјежат' са мегдана,
„Немој мене остављати овђе
„Да ме љуби црни Арапине."
Младо момче мучан од укора,
Стид му љуцки зажеже образе,
Па се брзо натраг повратио,
На Арапа јуриш учинио.
Удари се јунак на јунака,
Ал' је Станку лоша срећа била:
На Арапу панцијер кошуља,
И Станка је љуто обранио,
Одиста га погубити шћаше.
Али Станку Бог и срећа даде,
Гледао их бане са чардака,
Па на свога коња похитао;
Тек што Арап сабљом замахнуо
Да он Станку одас'јече главу,
Врисну бане као соко сиви:
„Стани, курво, Арапине црни!
„Чијега ћеш погубит' ђевера?
„Чију л' мислиш обљубити љубу?
„Лако ти се с ђецом преметати.
„Али није са Крушевца баном."
Махну сабљом, одс'јече му главу.
Мртва глава са земље говори:
„Моли Бога, Крушевачки бане!
„Што те данас њесам упазила,
„Кад дотрча мене из ненада."
Тад јунаци даре покупише,
Арапова коња и оружје,
Њањ сватовске даре товарише,

Одведоше лијепу ђевојку,
Пјевајући и пушке мећући.
Кад су били на банову кулу,
И вјенчаше бана с Николицом,
Бан добавља од мора ећиме,
Те је Станко рана преболио;
Бан га љуби међу очи црне,
И даде му сестру за љубовцу.
Дуго Станко по вјенчању био,
Лијеп пород с њоме изродио.
То је било давно се чинило,
Људи веле истина је било,
Ето данас доста Зотовића,
У Дубровник' Черва и Червића.

41.

Троји свати по једну ђевојку.

Да пјевамо да се веселимо,
Е да би и нас и Бог веселио.
Весел', Боже, сву дружину редом,
Ову овђе и другу осталу!
А сад, браћо, да ви пјесму кажем
Од истине, биће за дружине,
Како сам је чуо од другога.
Мили Боже на свему ти фала!
Али грми, ал' се земља тресе,
Ал' удара море у брегове,
Ал' се вере Велебић планина,
Ал' на Задру пуцају лубарде?
Нити грми нит' се земља тресе,

Нит' удара море у брегове,
Нит' се вере Велебић планина,
Нит' на Задру пуцају лубарде;
Но се троје свата подигнуло,
Троје свата по једну ђевојку!
Први свати Краљевића Марка,
Други свати Сибињанин-Јанка,
Трећи свати Златанића Павла.
У Павла је хиљаду сватова,
А у Јанка хиљаду сватова,
Марко нема свата ниједнога
До једнога Богом побратима,
Побратима агу Белил-агу.
Право свати иду пут Будима
У онога од Будима краља.
Здраво свати у Будиму дошли,
Ту их краље дочекао дивно
И за пуну софру поставио.
Кад бијаху у пиће највеће,
Чаша дође Краљевићу Марку,
Напија је Будимској краљици:
„А пунице, Будимска краљице!
„Кажи право, живота ти твога!“
„Али имаш до три шћери твоје,
„Али имаш шћерцу јединицу,
„Па је једну даваш за тројицу?“
Одговара Будимска краљица:
„Здраво био, Краљевићу Марко!
„Кад ме питаш, право ћу ти казат':
„Ја не имам до три шћери моје
„Него имам шћерцу јединицу,
„И ја једну не дам за троицу,

„Веће сам је обећала давно,
„Обећала Златанићу Павлу,
„Пренејаку од седам година.“
Кад то чује Краљевићу Марку,
Он напуни другу чашу вина,
Напија је Златанићу Павлу:
„Здрав, курвићу, Златанићу Павле!
„Кад те, курво, седмакиње љубе,
„Мене неће ни тридесеткиње —“
Ћаше Марко да учини кавгу,
Ал' му не да Богом побратиме,
Побратиме ага Белил ага:
„Не, за Бога, драги побратиме!
„У Будиму не замећи кавге,
„Страх је мене да не изгинемо,
„Већ хајдемо из Будима града,
„И Будимско поље прелазимо,
„Кад дођемо у поље Зечевско,
„А ту ћемо с миром починути
„И ми наше коње проодити.“
Послуша га Краљевићу Марко.
Подигну се и Марко и Јанко
И одоше из Будима града,
И Будимско поље прелазише,
И дођоше у поље Зечевско;
Оде Јанко свом бијелу двору,
Своме двору ка Сибињу граду,
Сам остаде Краљевићу Марко
Са својијем Богом побратимом,
Побратимом агом Белил-агом;
Ту распеше бијела чадора,
Па стадоше испијати вино,

И чекају свате Златанића,
Чекаше их три бијела дана,
Кад је трећи око подне било,
Кад ето ти свати Златанића:
У Павла су хиљада сватова,
А прате их хиљаду катана
Из Будима града бијелога,
А гледа их ага Белил ага:
„Виђи, Марко, јади га[1]) виђели!
„Оно нису свати Златанића,
„Онђе има и двије хиљаде!
„Да бисмо се соли сатворили,
„Не бисмо им манце осолили."
А кад чује Краљевићу Марко,
Скочи јунак на ноге лагане,
Па савише бијела чадора,
Па се Шарцу баци у рамена,
Пак изиђе у то поље равно
И с њиме је Богом побратиме;
Ту ми своје коње размашише,
Све се поље пусто успрашило
Од добријех коња и јунака;
Ал' их виђе сватски буљубаша,
Буљубаша Златанића Павла,
Па он Павла бјеше дозивао:
„Виђи, Павле, јади га виђели!
„Виђи, Павле, онога јунака,
„Оно ти је Краљевићу Марко,
„И с њиме је ага Белил ага;

[1]) Овде је *га* мјесто *те*, као да се не би примијенило ономе који слуша.

„Они ће нам данас ударити,
„И од нас ће чуда учинити,
„Нег' се скини са коња витеза,
„Па ти хајде по земљици црној,
„Хајде право Краљевићу Марку,
„Поклони се до земљице црне,
„Пољуби га у скут и у руку
„И још Шарца међу очи црне,
„Обећај му Бога и Јована
„Нек ти буде за вјенчана кума."
То га Павле брзо послушао,
Па се скиде са коња витеза,
Па отиде по земљици црној,
Ето ти га Краљевићу Марку,
Поклони се до земљице црне,
Пољуби га у скут и у руку
И још Шарца међу очи црне,
Пак му даде Бога и Јована,
Да му буде за вјенчана кума.
Прими Марко Бога и Јована
И отиде јунак у сватове
Да му буде за вјенчана кума,
Ага биће сватски буљубаша.
Кад вифеше хиљада катана,
Тад' се они натраг повратише
У Будима града бијелога,
Пјевајући и лубардајући.
Павле иде двору бијеломе,
Пјевајући и лубардајући;
Кад дошао пред бијелу кулу,
Води коло мајка Златанића,
Коло води, а пјесме зачиње,

А у пјесми тако попијева:
„Ферим, синко, Златанићу Павле!
„Што доведе киту и ђевојку
„На срамоту и Марка и Јанка
„И још аге Турске потурице!“
Марко гледа агу Белил-агу,
Ага гледа Краљевића Марка,
Пак заједно сабље извадише,
У сватове јуриш учинише,
Посјекоше свата пет стотина,
Пет стотина бјежи кроз планине;
Уватише мајку Златанића,
Пак јој црне очи извадише,
А б'јеле јој дојке прорезаше,
А кроз дојке руке промакоше,[1])
Пак свезаше коњма за репове,
Омлатише дрвље и камење,
Док јој паска душа испанула;
Уватише лијепу ђевојку,
Па говори Краљевићу Марко:
„Ето ти је, аго побратиме!
„Потурчи је, пак је узми за се.“
А говори ага Белил ага:
„Богме не ћу, драги побратиме!
„Покрсти је, пак је узми за се.“
Говори му Краљевићу Марко:
„Богме не ћу, драги побратиме!

[1]) Ову нечовјечност ја сам слушао у више пјесама, али Бог зна да ли је кад и учињена гдје или се само пјева; а баш и кад би била учињена не би било особито чудо кад су Бечлије до нашега времена дерали коже онима који су на смрт осуђени, штипали их усијанијем клиштима и т. д.

„Два сам досад кумства обећао,
„Ја се бојим удеса каквога;
„Већ хајдемо у Сибиња града,
„Пак је дајмо Сибињанин-Јанку.“
Отолен се оба подигоше
И одоше у Сибиња града,
Дадоше је Сибињанин-Јанку,
Марко бјеше за вјенчана кума,
Ага бјеше сватски буљубаша;
Пише вино за пуну неђељу,
Пак с' отолен оба подигоше,
И одоше двору бијеломе,
Здраво дошли, весела им мајка!
Њима мајка, а мене дружина!

42.

Женидба Јањића Комнена.

Пошетала два Јањића млада,
Јањић Митар и Јањић Комнене
Кроз просграну шехер Подгорицу
Испред куле паше Подгорице,
Гледала их лијепа ђевојка,
Мила сеја паше Подгорице,
По имену Ајкуна ђевојка,
Гледајући тихо говорила:
„Дивна ти су два Јањића млада!
„Благо мајци која их родила,
„А сестрици која их гојила,
„А ђевојци која ће их љубит'.“
Она мисли нико је не чује,

Пашиница и слуша и гледа.
Једва чека да јој ноћца дође,
Да јој паша из чаршије дође,
А кад дође, срдито му каже:
„О мој пашо, мили господаре!
„Јашик ти се сестра учинила
„На два брата два Јањића млада,
„Јер су браћа дивна и угледна.“
Па му кажи што је рекла Ајка:
„Аман, пашо, драги господаре!
„Ти погуби два Јањића млада,
„И лани су курве долазили,
„На њих Ајка јашик учинила,
„Боловала три нећеље дана
„Од зла бола од јашиковања.“
Кад то зачу паша Подгорица,
Пашиницу руком ударио
По образу са обије стране,
Два јој здрава покренуо зуба,
Па отиде у бијелу кулу,
Те он шједе у мека шилтета,
Те довати дивит и калема,
И артије књиге без јазије,
Па он пише у равну Сријему
На рукама од Сријема Јању,
У књизи га паша поздрављаше,
И овако њему говораше:
„Пријатељу, ако будеш суђен!
„Добро гледај што ти књига пише.
„Ја сам чуо, и кажу ми људи
„Да имадеш до седам синова;
„Пет си, Јањо, до сад оженио,

„А два су ти азур за женидбу,
„Кажу Митра и кажу Комнена,
„Поклањам ти сеју за Комнена,
„Да будемо главни пријатељи,
„Да идемо један у другога,
„Да питамо један за другога.“
Посла књигу путем и ћенаром,
Куд год ишла у Сријему сишла.
Када Јању пала на кољено,
Ону учи, другу бирдем пише,
Те је шаље паши Подгорици:
„Поздрав ти је, пашо господине!
„Фала тебе на поклону твоме,
„Истина је што ти кажу људи,
„Да ја имам до седам синова,
„Петорицу јесам оженио,
„А два имам јоште за женидбу,
„Ал' их, пашо, не мислим женити
„Но обадва покалуђерити;
„Тако сам се Богу зарекао.“
Када паша књигу проучио,
Књигу учи, а на њу се мучи,
Бирдем Јању другу одписује:
„Пријатељу, ако будеш суђен!
„Купи свате, ајде по ђевојку,
„Митра попи, а жени Комнена,
„Ако ли ме послушати нећеш,
„Јаши коња ајде Подгорици
„Да јуначки мегдан дијелимо.
„Ако нећеш шехер Подгорици,
„Ја, ћу, Јањо у равну Сријему,
„Сакупићу силновиту војску,

„Б'јелу ћу ти поробити кулу,
„Поробити па је запалити,
„Погубити до седам синова,
„А тебе ћу на муке удрити,
„На мукама душу ишчупати."
Када Јању књига допанула,
Књигу учи, по срцу се мучи,
Ал' му друга бити не могаше,
Већ Комнену тијо говорио:
„Дед' ми спреми дебела лабуда,
„Да ја идем шехер Подгорици."
А то Комнен једва дочекао,
Лабуда је бабу азурао,
У то доба и Јањо из куле,
Прекрсти се, сједе на лабуда,
Па отиде гором и планином.
Здраво Јањо Подгорици сиђе,
Далеко га паша угледао,
А у ближе њега сусретао,
Руке шире у лица се љубе,
За јуначко питају се здравље;
Води Јању у бијелу кулу,
А лабуда у топле подруме.
Ту сиђеше три четири дана,
Гостили се пивом и јестивом.
Онда Јањо ријеч проговара:
„Казуј, пашо, земљи господару,
„Што си звао, што ли књиге слао?
„Мене старца 'вако замучио."
Вели Јању паша Подгорица:
„Јесам звао и књиге шиљао,
„Јер сам чуо, казали ми људи,

„Да си прибран јунак на крајини,
„И да имаш до седам синова,
„Пет жењених а два нежењена,
„Поклоних ти сеју за Комнена,
„Да будемо главни пријатељи
„Да идемо један у другога,
„Да питамо један за другога,
„Мило ми је с такијем јунаком,
„Ако оћеш, то нам сретњо било.“
Кад то зачу од Сријема Јањо,
На ино му бити не могаше,
Но извади бурме и прстење,
Те их меће на златну тевсију:
„Ево, пашо, бурме и прстење,
„Нека дође твоја мила сеја
„Да привати с тевсије прстење,
„Да с видимо и помилујемо,
„Да видимо је л' каил ђевојка,
„Јер је таки адет у Србаља.“
Скочи паша на ноге лагане,
Те отиде к сеји у одају:
„Устај, сејо, на ноге лагане,
„Обуци се што можеш најљепше,
„Удри на се бакам и бјелило,
„На образу руже руменило,
„Па ти дођи к нама у одају.“
То изрече те к Јању потече,
А ђевојка једва дочекала,
Нареси се што мога најљепше,
Према њој је сјајно огледало,
Удри на се бакам и бјелило,
И на лишце руже руменило:

Једна глава, три су истивана;
Једне уши, четверо менђуши,
Једне руке, троје белензуке,
Једно грло, три дробна ђердана,
Једне плећи, а три су кавада:
Један зелен до зелене траве,
Други мави да се момци маме
А трећи је од сувога злата,
А на ноге крмзи чактијане
До полу су кожом постављене
А од по њих лијом и бауком,
Кад их стеже да је не претеже,
Да каква је, три је јада било!
Чело јој је златна амајлија,
Обрвице с мора пијавице,
Трепавице пауново перце,
Два образа два ђула румена,
Медна уста кутија шећера,
Црне очи као у гаврана
Ваљају јој два царева града,
Ситни зуби два низа бисера,
Узбујале дојке у ђевојке
Кано квасац у добре планинке,
Те подигле до сва три кавада,
Ђерданима не да мировати,
Цура дише, а ђердани гмиже,
Љепота је оку погледати.
Па пошета по бијелој кули,
Како шеће, сва се кула креће,
Па ето је к брату у одају,
Поклања се до земљице црне,
Љуби Јања у скут и у руку,

Па прифата бурме и прстење
Јања јој их на прсте натиче,
Десну јој је руку напунио.
Прстен дава, свадбу уговара:
„Ова свадба до петнаест дана
„Док отидем мојему Сријему
„И док скупим киту и сватове.“
Па у јутру кад је освануло,
Извадио госпоцке дарове,
Те дарова свасти и пуницу,
Ђевојачке многе јаранице
Нека знаду да је испрошена,
Па отиде здраво и весело.
Када Јањо дому долазио,
Те казује вјереној љубовци
И својема до седам синова:
„Ја сам дивну цуру испросио,
„Да је таке у Сријему нема.“
Па да видиш из Сријема Јања!
Сједе Јањо ситне књиге писат':
Једну шаље у Прилипу Марку:
„Поздрављам те, мио побратиме,
„Ја сам дивну цуру испросио,
„Дођи мене у сватове, Марко,
„И доведи три стотине свата,
„Да ми будеш за вјенчана кума,
„Женим сина мојега Комнена.“
Ову шиље, другу брже пише,
Те је шаље Милош-Обилићу:
„Побратиме, Обилић-Милошу,
„Дивну сам ти цуру испросио
„За Комнена за мојега сина,

„Зовем тебе у моје сватове,
„Да ми будеш свацки старјешина,
„И доведи три стотине свата.“
Другу шаље, трећу брже пише,
Те је шаље Рељи Бошњанину:
„Побратиме, Реља Бошњанине,
„Женим сина мојега Комнена,
„Да си мене брже у сватове,
„Да ми будеш свацки војевода,
„И доведи свата три стотине.“
Па кад тако књиге разаслао,
Поче справљат’ пиво и јестиво
И све друго што је за сватове.
Окупио браћу и рођаке,
Па биране и врсне кумове
И све бутум миле пријатеље,
У то доба ево и сватова.
Три војводе на кули изведе,
А сватове на росној ливади;
Ту су два дни свати коначили,
Док јунаци трудни починули,
Наситили пива и јестива,
Трудни коњи зоби и сијена.
Отолен се свати подигнули,
Отидоше гором и планином,
Пјевајући и пушке мећући.
Дели Марко ни пјева ни мећe,
Но с’ окреће често на ункашу,
Те пригиње из мјешине вина,
И искапи до првог конака.
Тако ишли, Подгорици сишли,
Лијепо их паша дочекао,

Првијенце у двору уводи,
А сватове на росну ливаду,
Частио их и два и три дана,
Док јунаци мало починули,
А силни се коњи одморили,
Завикаше сватовски чауши:
„Азурала, кито и сватови,
„Кратки данци, а дуги конаци;
„Магловити друми кроз планину,
„Туђи људи, не знамо им ћуди,
„Турска земља, а свати ришћански,
„Некако се не слаже заједно.
„Ко је коњик, притежи колане,
„Ко је пјешак, притежи опанке,
„А далеко Сријем земља равна.
„Туђа земља калауза нема,
„Но, ђевери, на коња ђевојку,
„А ти, пашо, износи дарове.“
У то паша на млађе нареди,
Изнесоше господске дарове,
Те дарова што је за којега,
Паша води хата четвртака,
Те дарова Јањића Комнена;
А за пашом ето пашинице,
Даје зету панцијер-кошуљу,
Не море је оштра сјећи ћорда,
Па одоше здраво и весело.
Кад су били на првом конаку,
Сви сватови рахат и весели,
Пушкам' пучу, а џумбус замећу,
Али није Комнен ђувегија,
Него врло шјетно невесело.

Бесједи му остарјели бабо,
Те Комнену тури лакрдију:
„А зар си се, сине, посилио,
„Ђе ти нађох оваку ђевојку?“
Комнен бабу тихо проговара:
„Ками сам се, бабо, посилио,
„Него сам се срцем узмучио,
„Ја сам чуо, казаше ми људи
„Ђевојка је моја обљубљена,
„Љубиле је пашине делије,
„Па је мене силом наметнули:
„Ти је за ме, бабо, испросио,
„Од невоље, а без добре воље,
„А ја, бабо, нећу наметнице,
„Наметница свака самовољна,
„А сувише што је обљубљена.“
То говори Јањићу Комнене,
А ђевојка и слуша и гледа,
Ђеверима тијо говорила:
„О ђевери, злаћени прстени,
„Зауства'те лаке сеисане,
„Да отворим сапете сепете,
„Да прифатим везену мараму,
„Љуто ме је забољела глава.“
Ђевери су снаху послушали,
Уставише лаке сеисане,
Отворише сапете сепете,
Неће цура беза ни јаглука,
Но извади калем и артију,
У образ је пером ударила,
Од образа крви наточила,
С крвљу брацу по артији пише:

„Мио брате, пашо Подгорицо!
„У зо час ме за Јањића дао,
„А у гори силом наметнуо!
„Тек смо дошли на првом конаку,
„Укорй ме Јањићу Комнене
„Да сам млада давно обљубљена,
„Љубиле ме пашине делије,
„Ти да си ме силом наметнуо.
„Јошт говори Јањићу Комнене
„Да он неће мене наметнице.
„Аман, брате, од оца и мајке,
„Врати мене дому на дворове,
„Оцрни ми образ пред сватов'ма.
„Што је силом то ни сретњо није,
„А што мрзно ту љубави нема,
„А што напаст то је најмучније.
„Ако л' мене нећеш прифатити,
„Сама себе оћу објесити
„О злу дрву гајтаном о грлу,
„Мичи гријех ти на твоју душу."
Кад је цура књигу нашарала,
Свом ђеверу тијо проговара:
„О Тодоре, мој десни ђевере,
„Кумим тебе Богом истинијем,
„И вашијем светијем Јованом,
„Нађи мене момче у сватове,
„Који ће се вратит' Подгорици,
„Да понесе паши ово писмо,
„Ево њему два дуката жута,
„И ево му срмајли јаглука."
Ђевер Тодор снаху послушао,
Изнађе јој момче од сватова,

И опреми књигу Подгорици.
Кад је паша књигу проучио,
По срцу га муке покосише,
Ја бих реко и невоља му је,
И удри се руком по кољену,
Цкрлет чоха прште на кољену,
И јуначка кожа до чашице,
Па повикну на своје делије:
„Брже, момци, на четири стране
„Што је бутум наше Подгорице
„Биранога момка под оружјем
„Сакупите пред мојом авлијом.“
У млађега поговора нема,
Истрчаше, пушке изметнуше,
Скупи му се до триста момака
Под добрима коњма и оружјем.
Паши слуге коња изведоше,
Потекоше трагом за сватов'ма
Покрај Спужа и покрај Жабљака,
Латише се про Бјелопавлића,
Па шљегоше у поље Нишицко,
У Рудине свате достигнули,
Починули на другом конаку.
Сви сватови бутум позаспали,
Ал' не спава Ајка међ' ђевере,
Него рони сузе од очију,
А кад зачу уку кроз Рудине,
Одма се је Ајка досјетила,
Па побјеже између ђевера.
Ту ђевојци лоша срећа била,
Зађе млада између сватова
Да товари рухо ђевојачко,

Опази је неко од сватова,
Те завика грлом бијелијем:
„Braћo свати, побјеже ђовојка.“
А барјактар с друге стране виче:
„Барјак вије, а ђевојке није.“
Виче Тодор: „камо ми ђевојка?“
Сви сватови на ноге усташе,
Не усташе до три војеводе,
У то доба паша Подгорица
Су његове три стотин’ Турака,
Виче Турчин са коња кулаша:
„Стан’те, свати, враћајте ђевојку,
„Кад велите да је обљубљена.“
То зачуше три српске војводе,
Па се чуде чуду изненада,
Ал’ им паша не да се чудити,
Но у свате јуриш учинио.
Марко спава неће ни да чује,
Ал’ кад зачу што је и како је,
Пјан Краљевић кроза сан говори:
„Ко то тражи од свата ђевојку,
„Ил’ је манит, ил’ је полудио,
„Али му је живот омрзнуо?“
Корили га оба побратима:
„Устај, Марко, да од Бога нађеш,
„Турци нама отеше ђевојку.“
Пита Марко оба побратима:
„Је л’ колико силе од Турака?“
Кажу њему сила од свијета,
Тад се Марко од сна разабрао,
Па погледа, те увиђе Турке,
Ђено су се сватим’ ум’јешали,

Па усједе на свога шарина.
Од оружја ништа не прифаћа,
Него само тешку топузину,
Па завика што му грло дава:
„Стан'те, Турци, куд сте наумили
„Не срдите мене и Шарина.“
Зато Турци хају и не хају,
Но се кољу по пољу јунаци.
Трже Марко тешку топузину,
Туче Марко с десне и с лијеве,
Како кога куцне с топузином,
Не треба му ећим ни мелема.
Мало било за дуго не било,
Савладаше Срби Подгорчане,
Ко не паде, на коња побјеже.
Пита Марко све сватове редом:
„Што је ово, ако Бога знате!
„Ко оћаше да нас осрамоти
„И да нама одведе ђевојку?
„Бог са нама и Божји анђели!
„Још овога ни чуо нијесам,
„А камо ли очима видио!“
Тад приступи цура са ђевером,
Поклоња се Марку до земљице,
Те му љуби руке и кољена,
Каже Марку све како је било,
На Комнена кабает турила.
Када Марко зачу лакрдију,
Рече Марко и обје војводе:
„О Комнене, луде ли си главе,
„Што вјерова, жив те Бог убио!
„Те се с пашом данас даровасмо

„Прије реда и прије земана
„Из сабаља крвавих марама,
„Него ајте да дома идемо.“
Комнен чуо, тому каил био.
Сви сватови здраво окренуше,
И дођоше Сријем-земљи равној.
Четри свата мртва понесоше,
И четири раном чебрснута.
Покопаше ко је погинуо,
Извидаше који се ранио.
Покрстише Ајку Подгоричку,
Би Ајкуна сад је Маријана,
И вјенчаше Мару за Комнена.
Лијеп пород с њоме изродио,
Миловао до суђена дана. —
Тешко оној свакој јадној души,
Ко мразио ичију ђевојку.

43.

Женидба Мусића Стевана.

Од како је свијет настануо
Није цвијет љепши постануо,
Што се каже у Будимском граду,
У Будимског краља Матијаша
Ај танана Будимка ђевојка,
Кћери драга краља Матијаша.
То се чудо по свијету чуло,
То зачуо Мусићу Стеване
У Леђару граду бијеломе,
Како чуо, отимари ђога,

А понесе за ашлука благо,
Ђогу ти се на рамена баци,
На глас пође будимскоме краљу,
Здраво пође, до Будима дође.
Кад Будиму на капију сиђе,
Стевану се отворила врата,
Прогна коња граду уз чаршију,
Стеван дође под краљеве дворе,
Ал' га виђе краљу Матијашу,
А на млађе црклет учинио,
Под Стеваном коња уватише,
Примише му свијетло оружје,
Добра коња у топле подруме,
А оружје на нове арове,
А Стевана на високу кулу.
Матијаш га дочекао дивно,
Мрке каве и бистре ракије
А по томе сваке ђаконије,
А највише вина из Видина.
Пију вино, разговарају се,
А кад били у највише пиво,
Но што рече Мусићу Стеване:
„Чули мене, краљу Матијашу,
„Ти не питаш, ја ти не кажујем,
„Нијесам се јунак потежио
„Да испијам у Будиму вино,
„Но сам чуо али од другога,
„Ђе у тебе постала ђевојка,
„Људи кажу да је доста дивна,
„Па се јунак јесам потежио
„На глас тебе и твоје поштење,
„Оћеш ли ми дароват' ђевојку,

„Да будемо главни пријатељи?“
А кад чуо краљу Матијашу,
Он овако ријеч бесједио:
„Оћу богме, Мусићу Стеване,
„А ђе ћу је боље удомити,
„Него за те, катану царева.“
А кад чуо Мусићу Стеване,
Он извади иљаду цекина,
Прву ријеч даје за ђевојку,
Па извади и другу иљаду,
Те дарива свасти и пунице,
А извади и трећу иљаду,
Те дарива софру и синију,
Ђе је био ладно пио вино;
Тадер просу бурму и прстење,
И уза ње од злата јабуку,
На јабуку свадбу уговара:
„Ова свадба полу од године,
„Од садашњег дана Митровога,
„До прољетна дана Ђурђевога
„Дак ја пођем, до Будима дођем,
„А планине окопне снијегом,
„Горица се приокити листом,
„Црна земља травом и цвијетом,
„А окупим свата пет стотина,
„Моји могу коњи путовати,
„Да не харче јечма и сијена,
„Дођи оће славан данак Ђурђев,
„Онда ћу ти по ђевојку доћи.“
То рекоше, свадбу углавише.
Отолен се Стеван подигао,
Пунице га даром даровале,

Друге су му свасти даровале,
Треће дају тасте и шуреви,
Пођe Стеван у Леђара града,
Здраво пође и свом дому дође.
Ту му мајка шенлук учинила
На Леђару стотину топова,
Ђе је Стеван цуру испросио,
Себи драгу, мајци измећара.
Но Стевану лоша срећа била,
У који је данак испросио,
У они се тешко разболио
Вас од огња и од срца жива,
Он болује за седам година,
Нит' умире, нит' му лакше бива,
Док његово усануло т'јело,
Све од муке и од огња жива.
То зачуо краљу Матијашу,
Ђе је Стеван мука допануо,
Па отолен ситну књигу пише,
Одасла је у Леђара града,
А на руке Мусићу Стевану:
„Зете мио Мусићу Стеване,
„Знати мож'ли, није било давно,
„Кад у мене испроси ђевојку,
„Ево има седам годиница,
„Ни је водиш, ни је одустајеш.
„Мио зете Мусићу Стеване,
„А док ружа ћета на бејару,
„Свак је граби и мирише у њу;
„Кад увене, нико и не аје.
„Застаја ми у двору ђевојка,
„Но је води, ал' је одустаји,

„Остари ми на бијелу кулу.
„Од Бога је велика гријота,
„Од народа брука и срамота,
„Све о тебе и о твоју душу.“
Кад Мусићу така књига дође,
Проучи је, па је заплакао,
У болести књигу начинио,
Одасла је краљу и ђевојци,
Нек с' удаје, са срећом јој било!
„Ја се нигда оженити нећу
„Прије земље и камена станца.“
Књига пође и у Будим дође,
Кад краљ виђе што му Стево пише,
Жао му га као сина свога.
Краљ пуштио у свијет телара:
Мусић Стеван остави ђевојку.
То се чудо на далеко чуло,
То зачуо Задранин-Тодоре,
Баш у Задру граду бијеломе,
Како зачу, тимари дорина,
А насуо џепове дуката,
Дорату се на рамена баци,
Оћера га сентом и свијетим,
Док Будиму на капију дође,
На граду се отворише врата,
Тодор прође граду уз чаршију,
Докле сиђе под краљеве дворе,
Ал' га виђе краљу Матијашу,
Па млађијем црклет учинио,
Те Тодору дора приватили,
Добра коња у топле подруме,
Њему доста јечма и сијена,

А Тодора на бијелу кулу.
Дадоше му каву и ракију,
А по томе сваку ђаконију.
Пију ладна вина из Видина,
Кад су били у највише пиво,
Те им винце уљезе у лице,
Пјани били, па су бесједили,
Но што рече Задранин Тодоре:
„Матијашу, из Будима главо,
„Ја сам чуо баш у Задру моме
„Да ти имаш лијепу ђевојку,
„Испрошена а сад остављена,
„Јунак јесам, па се потежио,
„И дората коња уморио.
„И сам себе чело ознојио,
„А на глас се тебе потежио,
„Хоћеш ли ми поклонит' ђевојку,
„Да будемо главни пријатељи,
„Да питамо један за другога,
„Да идемо један у другога?“
Кад то чуо краљу Матијашу,
Даде му је, ријеч не учини.
Тодор баци иљаду дуката,
Прву ријеч, испроси ђевојку;
А извади и другу иљаду,
Те дарива свасти и пунице;
А извади и трећу иљаду,
Те дарива тасте и шуреве;
Они њега, што је за којега:
Таст му даје суру бедевију
Оракћену и опусаћену,
Двије шуре, два копља од злата,

А пуница под мрчаном ђорду,
Вјереница златне бокчалуке.
Тодор просу сребрно прстење,
И уза ње од злата јабуку,
На јабуку свадбу уговара:
„Ова свадба два мјесеца дана.
„Докле Задру дођем бијеломе,
„И покупим свата три стотине
„И Будиму по ђевојку дођем,
„Оће проћи два мјесеца дана.“
То рекоше, на ноге скочише,
Дората му коња изведоше,
Тодор му се на рамена баци,
Оћера га путем пријекијем.
Куд гођ иде, у Задар се сиде,
И на кулу шенлук учинио,
Ђе у краља испроси ђевојку,
И на прешу покупи сватове,
Побратиме, пуно пет стотина,
Будиму се диже по ђевојку;
Петнаест је дана оставио,
Док Будиму граду долазио.
Ту га краљу дочекао дивно,
И љепши им конак учинио,
По двојицу и по четворицу,
По петину и по деветину,
Да је њима љепше на конаку.
Ту ноћили и било им дивно,
Кад у јутру бијел дан свануо,
Уранио чауш од сватова,
Танко викну, добулама рикну,
Ударише зиле и борије,

И велике влашке даворије:
„Азур алај, кита и сватови,
„Да ранимо, да не примрчемо,
„Да раније конак уватимо,
„Далеко је Задру бијеломе,
„Туђи људи, не знамо им ћуди,
„Ко је коњик, притежи колане,
„Ви пјешаци, на ноге опанке,
„Ђевер-башо, изводи ђевојку.“
Кад чауша свати разумјеше,
Сви на ноге лагане усташе,
Барјактари развише барјаке,
Ђевер-баша изведе ђевојку,
Изађоше два краљева сина,
Изведоше ата четвртака,
Нити јата ни прије ковата,
Нањ узјаше сеју јединицу;
И изађе краљу и краљица
Изнијеше сватовске дарове:
На коњике дају бокчалуке,
На пјешаке срмајли јаглуке,
Барјактару на барјак јабуку,
А Тодору коња и ђевојку,
Па отолен дома полазише.
Но кад били пољем Будимскијем,
Ал' да видиш Будимке ђевојке,
Догна коња господару своме,
Па овако њему бесједила:
„Господару, Задранин-Тодоре,
„Ако свате обрнути нећеш
„Кроз Леђара града бијелога,
„Дојавићу (да ја виђу?) мога заручника,

„Од Леђара Мусића Стевана,
„Да ми аман даде опроштење,
„Ја ти тамо ни макнути нећу.“
Ту су Божју вјеру ухватили,
И отоле свате окренуо,
А кад био кроз града Леђара,
Ту ђевојка свате уставила,
И ђевере руком отурила,
Ево ти је Стевановој кули.
А кад дође под бијелу кулу,
Под њом нађе Стеванову мајку,
Рони сузе низ бијело лице.
Ђевојка јој божју помоћ дава,
Она јој је здрављем приватила:
„Да си здраво, лијепа ђевојко!“
Пошто чује лијепа ђевојка:
„Стара бако, Стеванова мајко,
„Што ти сузе рониш низ образе?“
Она јој је право кажевала:
„Тодор води Будимку ђевојку,
„Заручницу мог Стевана сина,
„Не била му од Бога суђена!“
Па за руку увати ђевојку,
Уведе је свом Стевану сину.
Она љуби свога господара,
А Стеван је очим’ погледао,
И овако бесједи ђевојка:
„Господару, Мусићу Стеване,
„На ти јаглук од бијеле свиле,
„На њему је тридесет узала,
„У њему је тридесет љекова,
„Обишла сам тридесет градова,

„Седам баци у воду Бистрицу,
„Те се с њима купај и умивај;
„Седам баци у своју постељу,
„Те их рани и на њима спавај;
„Седам баци огањ ватри живој,
„Те се кади и на ње окади!“
Узе Стеван тридесет љекова,
Како узе, у пут преболио,
И од земље на ноге скочио,
Па пошета Задранин-Тодору,
И овако њему бесједио:
„Чу ли мене, Задранин-Тодоре,
„Ево тебе сестра моја драга,
„Те је води Задру бијеломе,
„Ја ти не дам Будимку ђевојку,
„Но ако ћеш да је дијелимо
„Јал' на пушке, јал' на оштре сабље.“
Тодор не шће кавге ни инада,
Но му даде Будимку ђевојку,
А узе му Анђелију младу,
И бидоше главни пријатељи.

44.

Женидба Радул-бегова.

Запросило момче од истока,
Од лијепе земље Кара-Влашке,
По имену бего Радул-бего
На далеко лијепу ђевојку,
На далеко ловној Гори Црној

У Ивана Црнојевић-бана,
Господара од Горице Црне
И од Зете и приморја равна,
Синовицу бана Иван-бега,
По имену Марију ђевојку,
Дивну ћерцу бана Арванита,
Мила брата Црнојевић-кнеза.
Бего проси, Иво му је даје,
Па на оглед изведе ђевојку:
Колико је дивна и угледна,
Воло би је једном пољубити,
Но за вазда царев везир бити;
Волио би с њоме вјековати,
Но у Стамбол турским царем бити.
Кад у собу Маре улазила,
Сину млада ка на гору сунце
Без никаква тавнога облака:
Очи су јој два камена драга,
Обрвице двије пијавице,
Зуби су јој од бисера жива;
Колико је бијела ђевојка,
Када пије то црвено винце,
Види јој се винце проз гроце;
Једна глава три су перишана,
Два од злата трећи од бисера;
Једне уши а троје минђуше,
Двоје вите а треће салите,
Искићене драгијем камењем;
Једне плећи а три су кавада,
Два од свиле трећи од кадифе,
Колико су дуги и широки,
Лакат и по штети земља црна;

Једно грло под њим три ђердана,
Два од злата трећи од бисера;
Једно срце три чекркли паса,
Два од злата трећи од савата;
На руци јој бурме и прстени,
Десет бурмах и десет прстенах,
Свака бурма хиљаду дуката,
Сваки прстен три хиљад' дуката.
Кад је бего угледо ђевојку,
На њу метну дивно објележје:
Три кавада од свиле црвене,
Три прстена од сухога злата,
И у њиме три камена драга,
Сваки ваља два царева града.
Тадер бего свадбу уговара
О веселу данку Ђурђевоме,
Кад се макне снијег из планине,
А почину велике ријеке,
Кад се гора изођеде листом,
А рудине травом и цвијетом,
Кад с' у поље може ноћивати
Без шатора и бијела двора,
Тад да скупи хиљаду сватова,
И да иде с њима за ђевојку.
Докле бего прстен оставио,
Три товара потрошио блага.
Отолен бего на трагове пође,
Када дође двору бијеломе,
Тада стаде купити сватове,
И хиљаду пуну напунио,
Па је бего свате отправио,
И пред њима мила брата свога,

По имену војеводу Мирка,
Да му буде ђевер уз ђевојку.
Отолен се свати подигнули,
Под Видином Дунав пријеђоше,
Отидоше преко Бугарије,
Уљегоше тврдом Чичавицом,
Чичавицу гору пријеђоше,
Изиђоше на поље Косово,
И Косово поље уминуше,
У планину Шару уљегоше,
Док и Шару свати пријеђоше,
И дођоше Пећи питомојзи,
А отолен Скадру бијеломе,
Ту ми лађе танке приватише,
Завезоше блатом широкијем,
Док дођоше на Ријеку малу,
Ту су свати мало починули.
Сретоше их млади Црногорци,
Отолен се с њима отправише,
Уминуше Ријечком нахијом.
Здраво до'ше на Цетиње равно
У Ивана Црнојевић-бана.
Ту их Иван дивно дочекива,
Доста даје пића и јестива,
Што му бјеху гости донијели:
Црничани бијелу шеницу,
Катуњани месо свакојако,
А приморци вино и ракију.
Ту ми сташе кићени сватови
На Цетињу за неђељу дана,
Док се свати бјеху одморили.
А када се напуни неђеља,

Таде вика војевода Мирко:
„Пријатељу, Црнојевић-Иво,
„Доста смо се овђе настојали,
„Далеко је земља Кара-Влашка,
„Дома ће се нама забринути,
„Бријеме је дома да идемо.“
Кад је Иво Мирка разумио,
Сватовску је софру поставио,
Напуњену сваке ђаконије,
За софром су свати посједали,
Пију, ију што је коме драго.
Кад су били у највише пиће,
Стадоше ми дариват’ сватове.
Први дође Црнојевић Иво,
Тер дарива пријатеља свога,
Пријатеља војеводу Мирка,
Од злата му сабљу даровао,
На којој су три гајтана златна,
А на њих су три камена драга,
Ваља сабља три царева града.
Иза тога Иванова љуба,
Даровала свога пријатеља,
Пријатеља војеводу Мирка,
Дарова му бошчалуке златне.
Сад да видиш, драги побратиме,
Соколове младе Црногорце,
Сваки свога свата дариваше,
Док сватове намирише даром.
Иза тога два Ивова сина
Међу собом сестру изведоше,
Дадоше је војеводи Мирку
На аманет до брата својега.

Отолен се свати подигоше,
Но их прате многи Црногорци,
Отидоше Ријечком нахијом,
Док Ријеки Црновића до'ше,
Ту с' у танке лађе увезоше,
Док дођоше Скадру бијеломе,
Ту се бјеху они раздвојили,
Црногорци натраг отидоше,
А сватови по'ше наприједа.
Власи чине велико весеље,
Јере воде лијепу ђевојку,
Да је љевше у свијету нема.
Црногорци сиви соколови,
Они чине велико весеље,
Јер су свате дивно дочекали,
А још љевше даром даривали,
Да се свати могу похвалити
Када дођу на своје дворове,
Како су их дивно дочекали
Иван бего и сви Црногорци.
Тад изиде скадарска господа,
Сватовима почаст учинили,
С свега Скадра топе опалише,
Када проз град свати пролазаху.
Па ми Власи града уминуше,
Близу Скадра конак учинили.
Кад је сјутра јутро освануло,
Завикаше кићени чауши:
„На ноге се, begови сватови,
„Ко је коњик притежи колане,
„Ко је пјешак обувај опанке,
„Далеко је земља Кара-Влашка,

„Нама ће се дома забринути,
„Јере смо се дуго застајали.“
Сви сватови на ноге скочише,
Ко имаше коња појахао,
Ко немаше обуо опанке.
Отолен се свати подигоше,
Но говори лијепа ђевојка:
„Мој ђевере, војвода Мирко,
„Ти обрати свате на Дечане,
„Јере ћу се свецу поклонити,
„То је мени мајка преручила.“
Кад је Мирко свате разумио,
Он обрати свате на Дечане.
Свати иду друмом широкијем,
Кад дођоше наврх Метохије,
Угледаше високе Дечане,
Пораније у Дечане до’ше,
Калуђери свате дочекаше,
Лијепи им конак учинише.
Сјутра дан су свати подранили,
Калуђери отворили цркву,
Сви сватови у цркву улазе,
Светоме се краљу поклањаху,
Прилагаху који што могаше,
Понајзадњи ђевер и ђевојка.
Но ђевојка смјерно приступила,
Светоме се поклонила краљу,
И њему се млада препоручи,
Мету руке у џеп од кавада,
И извади стотину дуката,
Те их метну на светога краља.
Отолен се свати подигнули,

Уљегоше у Шару планину,
И високу Шару пријеђоше,
Спуштише се у поље Косово.
Иду свати пољем широкијем,
Док дођоше тврдој Чичавици,
Ту их срете брука и невоља,
Силно Туре на коња вранчића.
Колико је силан и бијесан,
На коња је ноге прекрстио,
А буздован носи у рукама,
Па се с њиме у облаке баца,
У десну га руку дочекива.
Кад виђеше свати Кара-Влашки,
Свиколици с пута утекоше,
Сам остаде војевода Мирко,
И код њега лијепа ђевојка.
И Мирко се добро препануо,
Ма му вели лијепа ђевојка:
„Устав' коња, мој ђевере Мирко,
„Устав' коња, да га причекамо.
„Турчин један, а ми смо двојица,
„Кад не били по два за једнога,
„Ниједнога мајка не родила.
Кад се Турчин ближе примакнуо,
С коња скочи на зелену траву,
Па на руку дизгин намакнуо,
И обије раширио руке,
И загрли коња под ђевојком,
Пољубио вранца међу очи,
А ђевојку у десно кољено,
Па овако Туре говораше:
„Богом сестро, бегова ђевојко,

„Два су моја брата уфаћена,
„И ето их оба у тавници,
„У тавници бега Радул-бега
„Ево има седам годин' данах,
„Узимам те Богом посестримом,
„Извади ми браћу из тавнице!“
Када зачу лијепа ђевојка,
Овако је њему бесједила:
„Не брини се, Богом побратиме,
„Али ћу ти браћу извадити,
„Ал' му жива у двор уљест' нећу“
У ријечи које говораше,
Метну руку у џеп од кавада,
И извади свилену мараму,
У мараму двадесет дукатах,
Тер дарова побратима свога.
Отолен се они оправише,
Па сватове сташе окупљати,
Купљаху их до Видина града.
Мирко броји кићене сватове,
Али Влаха нема половина.
Ту стадоше два бијела дана,
Доклен су се сви свати скупили,
Па широки Дунав пријеђоше,
Док дођоше ка Букрешу граду,
На дворове бега Радул-бега.
Ал' су пред двор кола и весеља,
Сви сватови у двор уљегоше,
Ма не оће бегова ђевојка,
Но бегове сестре долазиле,
Па ђевојци ријеч говораху:
„Сјаши с коња, лијепа ђевојко,

„Сјаши с коња у двор да идемо.“
Она им се поклонила дивно,
Па са стидом млада проговара:
„Оћу, сестре, ма овако нећу.“
Но бегова мајка излазила,
Снахи својој ријеч проговара:
„Сјаши с коња, снахо, добро моје,
„Сјаши с коња у двор да идемо.“
Она јој се поклонила дивно,
Па са стидом ријеч проговара:
„Оћу, мајко, ма овако нећу.“
Ма је силно Влаше излазило,
Силно Влаше бего Радул-бего
Па завика лијепој ђевојци:
„Одсјед’ коња, црногорска курво,
„Одсјед’ коња иди у дворове.“
Кад ђевојка оно разумјела,
У њој срце мушко заиграло,
Па на криво бега погледала,
Срдито му овако говори:
„Копиљане, беже Кара-Влашки,
„Да сам курва сестра бих ти била,
„Но су курве твоји Кара-Власи,
„Кад хиљаде бјеже пред једнијем.
„Ја ти никад у двор уљест нећу,
„Док не пустиш Турке из тавнице.“
Па му стаде кажевати Мирко:
Што је било и како је било.
Кад је Мирка разумио бего,
Даје њему од тавнице кључе,
Те изведе из тавнице Турке,
И справи их двору бијеломе.

Тадер бего приступи ђевојци,
Довати је под бијелу руку,
С њом ушета у дворе бијеле,
Па се с Маром бего обвјенчао,
Спава с њоме у меку душеку,
Те је љуби кад гођ се пробуди.

[Упор. II[4], бр. 87]

Од ове песме има још један лошији варијанат:

Подигао се бег Шумадинац преко равне Пећи у Скадар; ту оставио коња и навезао на лађу док је дошао у Црну Гору на дворове Црнојевић Ива, и запросио девојку. Иво му је да. Преда јој прстен и стотину цекина и свадбу уговори докле дође и док се врне. Подигне 300 свата, и девера војеводу Мирка. Кад су пошли с војском излази њена мати и даје 100 цекина да узму 100 Пећана да их прате до Ниша да би прошли с миром од Турчина Амет-ћесарџије, и даје те новце девојци и вели јој:

Ну запази, лијепа ђевојко,
Ка је Црна Гора оглашена.

Пођу. Девојка на сваком конаку пита за Пећ. Кад дођу тамо, девер је пита што је. Она му каже, а Мирко сватовима. Сватови се ругају, како они не би могли одбранити девојку без Пећана. Иду даље. Кад су дошли у нишку планину, излази Амет. Сватови сви побегну, па и девер. Ћесарџија ухвати коња под девојком, а она му викне:

Пушти коња, змија те удрила!
Ка те оће данас ударити.
За то Туре ни абера нема,
А ђевојка пушке упалила,
И Турчина земљом саставила.

Дотрчи Мирко и уграби му главу и оружје, и стигну сватове у Нишу. Кад су били у малој кисаби под Соколом градом, искочи једно Туре, те дохвати коња под ђевојком, и стане је кумити да му пусти јединога брата из тамнице

бегове, и нуди јој боцу злата. Девојка прими Бога и прихвати злато. Кад дођу дома, мати бегова је нуди да сиђе с коња она неће. Излази бег и виче:

„Скин' се с коња, црногорска курво!“

а она њему:

Није ово црногорска курва,
Већ су курве три стотине сватах
Који мене саму оставише,
У планину без нигђе никога.
Ја се с коња скидовати нећу,
Док не пуштиш Туре из тамнице,
Мила брата Бабић-Мемед-аге.

Бег га пусти. (140 стихова).

45

Црнојевић Станко.

Полетио соко тица сива
Од Стамбола града бијелога,
Лети тица земљом и свијетом,
Млоге земље и градове пређе,
Долетио земљи Шумадији,
Шумадију здраво прелетио,
Оде тица на Ерцеговину,
И ту земљу здраво прелетио,
Док долеће ломној Гори Црној,
Ни на чију не пануо кулу,
Но на кулу Црнојевић-Ива.
Ту је тица ноћцу преноћила,
А у јутру добро подранила,
Па се диже на лагана крила,
Право лети до Котара града,
Да потражи Црнојевић-Ива,

Јер га пољу на Цетиње нема,
Соко чуо да је у Котору.
А кад тица долеће Котору,
Ту се деси Црнојевић Иво,
Око Ива млади Црногорци,
Кад виђоше тицу Црногорци,
Одиста је убити оћаху.
Кад то виђе Црнојевић Иво,
Овако је ријеч бесједио:
„Не удрите сивога сокола,
„То је соко од Станише мога,
„Станиша га мени оправио.“
Устраши се соко тица сива,
Па се диже небу у облаке,
Повисоко надману Котора.
Све мислио Црнојевић Иво
Како може домамит' сокола,
Све мислио на једно смислио.
Скиде Иво диван кабаницу,
Простріје је граду пред Котору.
А кад виђе соко тица сива,
Сави му се граду пред Котору,
И паде му на раме јуначко,
Па му књигу испод крила дава,
А пита га Црнојевић Иво:
„Мој соколе, гласоноше црни,
„Ђе си сина оставила мога,
„Је л' пред цара изодио Станко
„Са његови млади Црногорци,
„Је л' их царе добро дочекао,
„А са чим их Турчин даривао,
„Оће л' дати земљу Скендерију,

„Равну Босну, јал' Ерцеговину,
„Оће л' Станка учинити баном.“
А соко му поче бесједити:
„Ја сам тица од Стамбола града,
„Станко ме је тебе оправио,
„Да ти јаде за Станишу кажем:
„Пред царем ти изађе Станиша,
„Цар Станиши проговара твоме:
„„Потурчи се, Црнојевић-Станко,
„„Даћи теби земљу Скендерију,
„„И сву твоју до мора државу.“
„А вели му Црнојевић Станко:
„„Нећу ти се, царе, потурчити,
„„Нити своју вјеру мијењати,
„„Да ми дадеш по Стамбола града.“
„Кад 'е чуо цар Отомановићу,
„Овако је Станку бесједио:
„„Ако вјеру мијењати нећеш,
„„Ја ћу дати све вас погубити.“
Станко ти је на јад ударио:
„Воље живот и пашалук турски,
„Него сабљу и мрка џелата.
„Заиста се потурчио Станко,
„Цар му даде земљу Скендерију,
„И сву твоју до мора државу.“
Кад је чуо Црнојевић Иво,
Смрти паде главом пред Котором,
Па проклиње Отмановић цара:
„Авај царе, рана допануо!
„Живога те Срби распорили,
„Москови ти царство разорили,
„Што си Станка потурчио мога?“

„Ти си мога њему даровати
„Равну Босну ал' Ерцеговину,
„Но си посло њега на Цетиње,
„На столицу оца његовога,
„У њу знати никад сјест' не може,
„Јер је бране љути Црногорци.“
Кад виђоше млади Црногорци,
Подигоше Црнојевић-Ива,
Па га воде пољу на Цетиње;
То застаде до седам година.
Подиже се Црнојевић Станко,
Силну Станко војску сакупио,
На Багдата Станко ударио,
Док Багдату бедем обломио,
Ту му млога изгинула војска,
Погибе му четерес јунака
Од питоме ломне Горе Црне,
Што су са њим вјеру мијенули.
Разљути се Црнојевић Станко,
Па довати дивит и артију,
Сједе Станко, ситну књигу пише,
Па је шаље цару честитому:
„Султан-царе, огријало сунце,
„Знаш ли, царе, није давно било,
„Кад сам своју вјеру мијенио,
„Онда си се мени затекао
„Да ми дадеш земљу Скендерију
„И сву моју до мора државу.
„Пошаљи ми азну и џебану
„Да ударим ломној Гори Црној,
„До мора је ођу поарати.
„Ако ли ми то послати нећеш

„Кунем ти се мојом вјером тврдом,
„Ја се оћу опет покрстити,
„И катил се тебе учинити.“
Кад је царе књигу сагледао,
Шаље њему азну и џебану.
Кад се Станко азне добавио,
Силовиту војску покупио,
Са њом пође ломној Гори Црној.
Абер стиже на поље Цетиње,
Ђе Станиша силну води војску,
Са њом оће на поље Цетиње,
На столицу оца његовога.
Црној Гори лоша срећа била,
Смрт је нашла Црнојевић-Ива,
Тек остало пиле од сокола,
По имену Црнојевић Ђуро.
Када Ђуру таки абер дође,
Сакупио од земље главаре,
Пред свијема ријеч бесједио:
„Сад што ћемо, моја браћо драга!“
Све им каже што је и како је,
Ђе је Станко подигао војску,
Са њом мисли на поље Цетиње,
Оће Станко по турском начину
Да иг турчи и мукама мучи.
Црногорци једногласно вичу:
„Ми смо војска теби, господару,
„Чувај нама образ и поштење
„Да те наше не разнесу стреле,
„И пламени не здробе анџари.“
Кад је Ђура ријеч саслушао,
Покупио девет иљад’ војске,

Са њом срете свога брата Станка
На границу ломне Горе Црне.
Ту се двије ударише војске,
По равноме пољу Лешкопољу
Убише се бојем жестокијем.
Ту је Ђуру добра срећа била,
Свога брата придобио Станка,
Отео му азну и џебану,
И војске му млого задобио,
И са њима браћу Црногорце,
Што се с Станком потурчили бјегу.
Кад су дошли на поље Цетиње,
Оставише свеца Муамеда,
А вјерују Христа Спаситеља.
Ту иг Ђуро добро даровао,
Свијем даде своју очевину,
Но утече Црнојевић Станко
На Бојану Скадру бијеломе,
Тамо своје нагрди презиме:
Прозва себе Бушатлијом Станком.
И сад има паша и везира
Од племена Црнојевић-Станка.

46.

Љутица Богдан и краљ московски.

Силна чуда прије нечувена,
Ни чувена ни прије виђена,
У Филипа московскога краља,
Да он има коња крилатога,
Седло му је све камење драго,

Фузда му је од сувога злата,
А на чело мјесец и даница,
Око врата змије крилатице,
А на фузди два гајтана жута,
О гајтану два камена драга,
Што ваљају два царева града.
То зачуо царе у Стамболу,
Пак сакупи паше и везире,
И велике оџе и спаије,
Па овако царе бесјеђаше:
„Авај Турци, моја браћо драга,
„Силна чуда пријеђе нечувена,
„Ни чувена ни пријеђе виђена,
„У Филипа од Москова краља,
„Да он има коња крилатога,
„Седло му је све камење драго,
„Посред њега змијом поплетено,
„А узда је од сувога злата,
„А на чело мјесец и даница,
„А у фузди два гајтана жута,
„О гајтану два камена драга,
„Ваља, веле, два царева града.
„Него, Турци, мила браћо драга,
„Који ће се добар јунак наћи
„Да уводи поље у Москова,
„Да уводи коња крилатога,
„Кунем му се, а вјеру му давам,
„Градићу му дворе код мојије,
„И даћу му моју султанију,
„Даћу му је за љубавцу драгу,
„И даћу му за живота блага.“
Колико је царева дивана,

Вас ми диван земљи погледао;
Неко гледа за поље оружје.
Неко броји пуца на доламу,
Неко мрке засукује брке,
Неко гледа на ноге мамузе,
Неко гледа у земљици црној,
Неко опет како расте трава,
Како расте трава на завојке,
Ка бијеле дојке у ђевојке,
Ма не гледа Љутица Богдане,
Него цара међу очи црне,
Те овако цару говораше:
„Султан-царе, огријано сунце,
„Оли дати, што си обећао?“
Пак овако царе говораше:
„Оћу, синко, вјера ти је моја.“
Пак му опет Богдан говораше:
„Чини телар по раји твојојзи,
„Да си моје дворе опалио,
„А моју си мајку заробио,
„А мене си царе изагнао,
„Да ме није у раји твојојзи.“
Пак довати коња големога,
Пак ми пође преко Румелије.
Када дође у Русију равну,
Видије га од Москова краље,
Те овако њему бесјеђаше:
„Ђе си био, Љутица Богдане,
„Које су те виле донијеле?“ —
„Нијесу ме виле донијеле,
„Него моја витешка невоља:
„Ево ме је царе изагнао,

„И моје је дворе сажегао,
„Стару мајку у свијет тиснуо,
„Вјерну моју заробио љубу,
„Но сам дошо тебе, господаре,
„Да те дворим за живота мога
„Без икакве паре ни динара.“
Када зачу од Москова краље,
Превари се, уједе га гуја,
И узимље Љутицу Богдана.
Дворио га за девет година,
Колико је у девет година
Не издвори паре ни динара,
Ни доламе нове ни половне,
Не видио ни коњске одаје,
А камо ли коња крилатога.
Ал' говори од Москова краље:
„Слуго моја, Љутица Богдане,
„Да идемо у лов у планину.“
Краље вели, Богдан једва чека.
Када гори у планини до'ше,
Никаквога лова не виђеше,
Него по'ше на језеро љуто,
Да ватају утве кроз језеро,
Ал' се утве не даду гледати,
А некмоли у руке ватати.
Ал' овако краље говораше:
„Слуго моја, Љутица Богдане,
„Ајде пођи на дворе бијеле,
„Па доведи наше соколове,
„Да ватамо утве кроз језеро.“
Ал' му Богдан кротко одговара:
„Господару, од Москова краље,

„Невјерна је московска краљица,
„Она мене вјеровати неће,
„Без каквога обиљежја твога.“
Када виђе од Москова краље,
Мудар бјеше, ал’ се преварио,
Даје њему ножа сребрнога.
Па се коњу у рамена маша,
Када дође двору бијеломе,
Виђела га московска краљица,
Па овако њему говораше:
„Слуго моја, Љутица Богдане,
„Камо мене мили господаре?“
Овако јој Богдан говораше:
„О госпођо, московска краљице,
„Остао је краље у планину,
„Јере су га околили Турци;
„Нег’ је мене краље одаслао,
„Да ми дадеш коња крилатога,
„Еда би га коњиц износио,
„Ако ли ми како не вјерујеш,
„Ево тебе ножа сребрнога,
„Што је тебе краље одаслао.“
Када виђе московска краљица,
Превари се, змија је увједе,
Па улази у нове камаре,
Узимала до девет кључева,
Отворила до девет камара,
У девету коња наодила,
Ђе је своја крила раширио,
Од врућине себе пролаћује,
Те је на двор коња изводила,
На њем меће седло суво златно,

Седло му је све камење драго,
Потпрегну га змијом троплетеном,
Заузда га фуздом позлаћеном,
На чело му мјесец и даница,
И још љеша два гајтана жута,
Пак га чешља чешљем сребрнијем,
Пак овако млада бесјеђаше:
„Ајде с Богом, коњу, добро моје,
„Доведи ми здраво господара.“
Када виђе Љутица Богдане,
Пак се коњу у рамена баци,
Пак овако Богдан говораше:
„Остај с Богом, московска краљице,
„Не издворих паре ни динара,
„Ни доламе нове ни половне,
„Ал’ издворих коња крилатога.“
Залеће га зеленом планином,
Докле дође у Стамболу граду.
Далеко га царе угледао,
На ближе га јунак сриjетао,
Па га царе грли и целива:
„Благо мене, Љутица Богдане,
„Нијеси ме, синко, преварио.“
Па му даде коња крилатога,
Царе њему што је обећао:
Огради му дворе код својије,
И даде му своју султанију,
Даде му је за драге љубовце,
И даде му за живота блага,
Ту доведе остаралу мајку,
Лијеп пород Богдан изродио:
Двије шћери и четири сина.

[Упор. II[1], бр. 75, 76]

47.

Женидба Јакше капетана.

Вино пије Јакша капетане
У бијелу Стојну Биограду,
С њиме пије тридест капетана,
Служи вино каурине Јанко,
Док се Срби напојили вина,
Док им винце замутило лице,
А ракија јеглен заметнула,
Но да рече тридест капетана:
„Наша главо, Јакша капетане!
„Што се, главо, оженити нећеш?
„Ево ође капетана тридест
„Од твојега Стојна Биограда,
„У свакога има по ђевојка,
„Неког сеја, неког мила шћерца,
„Па обирај у кога ти драго,
„Сваки ће је тебе поклонити,
„Даће ти је, понијет' се неће.“
А кад чуо Јакша капетане,
Па овако ријеч бесједио:
„Фала вама, моја браћо драга!
„Фала вама на ваше ђевојке:
„Бога ми ви ђевојака нећу,
„Него чујем на граду Травнику,
„У силнога паше Осман-бега,
„У њега ми све ђевојку фале,
„Да је таке у сву Босну нема;
„Писаћу му књигу за ђевојку,
„Да је пошље Биограду моме.“
То им рече, а скочи на ноге,

Па отиде својој билој кули,
И дохвати дивит и хартију,
Ситну књигу по кољену пише,
Одасла је ка града Травника:
„Осман-пашо, од Турћије главо!
„Пошљи мене Хајкуну ђевојку;
„Ако ли је мене дати нећеш,
„Кунем ти се Богом јединијем,
„Хоћу моју покупити војску,
„А на твоју Босну ударити,
„Хоћу Босну огњем изгорјети,
„Све ти јако сабљом посијећи,
„А нејако у крај потурити,
„Тебе, пашо, жива ухватити,
„На живе те муке ударити:
„Двије ћу ти руке саломити,
„А обадва ока извадити,
„А најпотље жива одријети,
„Бијелу ти кулу похарати,
„Живијем је огњем изгорјети,
„Хајкуну ти одвест' на срамоту.“
А кад књига до Травника дође
А на руке паши Босанскоме,
И кад виђе што му Јакша пише,
Књигу учи, сузе пролијева
Јадан паша низ бијелу браду
Како бисер низ бијелу свилу,
А гледа га шћерца јединица
Из кавaза из бијеле куле,
Па овако ријеч бесједила:
„А мој бабо, пашо господаре!
„Оклен тебе така књига дође

„Жалостива, да је Бог убије!
„И пријед је књига долазила,
„Али така није жалостива,
„Да би живим огњем изгорјела!
„Да ти није књига од мејдана?
„Али, бабо, од рајског харача?“
А стари јој бабо бесједио:
„Прођи ме се, Хајкуно ђевојко!“
Све јој с прве до потоње каже
Како Јакша каурине пише:
„Но сад што ћу, моја шћери драга!
„Ја не могу с Јакшом ратовати,
„А горе ми тебе оправити,
„Јел ја немам од срца евлада,
„А до тебе у вијеку моме;
„Ћах на Босну тебе запашити
„А да купиш по раји хараче.“
А кад чула лијепа ђевојка,
Старом бабу ријеч бесједила:
„А не бој се, драги господару!
„Немој с мене Босну ископати,
„Него књигу Биограду пиши
„Каурину Јакши капетану,
„Нека купи киту и сватове,
„Нека по ме у Травника дође,
„Ти ме подај, немој чинит' кавге,
„Кунем ти се Богом јединијем,
„И нашијем свецем Мухамедом,
„Хоћу Јакши изгубити главу,
„Донијет' је тебе у Травника.“
А кад чуо силан Осман паша,
Буруntију по кољену пише,

И справи је Стојну Биограду
А на руке Јакши капетану:
„Зете мио, ако суђен био!
„Свате купи, ходи по ђевојку,
„Од данаске до тридесет дана
„Када дођеш твоја је ђевојка."
Књига пође, Биограду дође,
Билој руци Јакше каурина.
Књигу гледа, окупља сватове,
Док испуни свата пет стотина,
Па отоле по ђевојку крену.
Здраво Јакша у Травника дође,
Ђе ноћио, ђевојку му дали,
И љепше га даром даровали,
Па отолен на пут се кренули,
Доклен Стојну Биограду били.
Ту два кума добра добавише,
И једнога старца калуђера,
Те покрсти Хајкуну ђевојку,
Име су јој изабрали дивно:
Анђелија Јакше капетана.
Отолен се свати разметнули.
Прва ноћца када је приспјела,
Оде Јакша у шикли одају
И поведе булу бјелогрлу
Да јој љуби пребијело лице,
А вели му була бјелогрла:
„Господаре, Јакша капетане:
„Опучи ми пуца под грлоцем,
„Да те љубим у грло бијело."
Превари га, удари га гуја:
Опучи му пуца сваколика,

Па довати његовога ножа,
Шњиме Јакшу у срце удрила;
Но је Јакши добра срећа била:
Нејаке су у ђевојке руке,
Обрани га, а не осмрти га;
Па завика из грла бијела
Своју браћу и Јанка и Марка,
Те су жива њега уграбили,
Повели га питому Земуну,
Добавили Грке и ећиме,
Видали га по године дана
Док на Јакши ране преболеле,
Па кад дође Биограду своме,
Па је булу с коњма растргао,
А по томе војску покупио,
А на Босну с њоме ударио,
Сву је Босну огњем изгорио,
А нејако у крај потурио,
А све јако сабљом погубио,
Осман-пашу жива ухватио,
На троје га муке ударио:
Живу му је очи извадио,
Сломио му и ноге и руке,
Па га тури под бијелу кулу,
Да не може живјет' ни умријет';
Бијелу му изгорио кулу,
И здраво се Биограду врати
И одведе хиљаду робиња,
Све младијех турских ђевојака,
И донесе главе посјечене,
Баш хиљаду од Турака глава,
Те окити града бијелога.

II

ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ

СРЕДЊИЈЕХ ВРЕМЕНА

48.

Разрушење манастира Тврдоша.

около половине 16. вијека.

Санак снио самоуче ђаче
У Тврдошу б'јелу манастиру,
Да се свила присојкиња гуја,
Вас манастир репом опасала,
А на олтар наслонила главу,
И зинула, хоће да прождере
Тридест ђака, тридест калуђера
И у ћивот свеца Василију.
У страху се ђаче пробудило,
А од страха трипут прекрстио,
Пред иконом уждио кандило,
Те се моли, у страху говори:
„Помоз', Боже, и сви свети!
„Учувајте нашег манастира
„Од сна грдна и душманске руке.“
Питао га старац игумане:
„Ча је, сине, самоуче ђаче,
„Те се молиш, а сузе прољеваш
„Прије вакта и прије сабаха?
„Али ти је жао навичаја,
„Или жалиш старе родитеље,
„Или ти је књига омрзнула?“

Вели њему самоуче ђаче:
„Није мене жао навичаја,
„Нити жалим моје родитеље,
„Нити ми је књига омрзнула,
„Но сам ноћас грдни сан уснуо:
„Да се свила присојкиња гуја,
„Опасала нашег манастира,
„На олтару наслонила главу,
„А зинула да нас све прождере
„И у ћивот свеца Василију.“
Кад игуман зачу лакрдију,
Па је ђаку санак тумачио:
„Што манастир гуја опасала,
„То ће њега околити Турци;
„Што на олтар наслонила главу,
„Свега ће га Турци похарати,
„Похарати па га оборити;
„Што зинула, хоће да прождере,
„То ће моју одасјећи главу,
„Погубити ђаке, калуђере.“
То постаја, за дуго не било,
Но самано до петнаест дана,
Подиже се паша Осман паша
Из Мостара из Херцеговине
Су његово тридесет делија,
И пред њима делибаша Ибро,
Право иду б’јелу манастиру,
И манастир Тврдош опасаше.
Пред црквом је коња одјахао,
А слуге му прострше сацаке.
Сједе паша, припали чибука,
Па говори делибаши Ибру:

„Ибрахиме, моја десна руко,
„Ти дозови старца игумана,
„Нек отвори влашку богомољу,
„Нек м' изнесе светитеља Васа,
„Да га видим што Власи вјерују,
„Очајника Божјег отпадника,
„Којега су на сунцу сушили
„Од Петрова до Илијна дана."
Зове Ибро оца игумана:
„Пахомије, црни калуђере,
„Игумане, силан каурине,
„Зове тебе паша Осман паша,
„Да отвориш влашку богомољу,
„Да изнесеш светитеља Васа,
„Којега сте на сунцу сушили
„Од Петрова до Илијна дана,
„Да видимо у што вјерујете."
Кад то зачу старац Пахомије,
Он поскочи на ноге јуначке,
Па истрча пред црковна врата,
Поклања се паши Осман-паши,
Пољуби га у скут и у руку,
Смјерно збори, јуначки говори:
„Не дам, пашо, светитеља Васа
„Док је мене на рамену главе
„И док ми је тридест калуђера,
„И толико ђака соколова.
„Но те молим, и руке ти љубим,
„Да се прођеш наше сиротиње,
„Наше цркве и нашега свеца."
Разљути се паша Осман паша,
Па говори делибаши Ибру:

„Лом'те врата од бијеле цркве,
„Изнес'те ми у кивоту свеца,
„Да га спржим пред црквена врата.“
То изрече, на ноге скочио,
Довати се сабље у балчаку.
Ал' да видиш Божије чудеса,
И чудеса Божјег угодника,
Обје паши усахнуше руке,
Окренуше на затиљак уста.
Још је Богу и то мало било.
Ведро бјеше, па се наоблачи,
Сташе пуцат' муње и громови,
И падати крваво камење,
Уби њему половину друга,
А у цркву полак побјегоше.
Препаде се паша Осман паша,
Клече паша на гола кољена,
Игумана страшно заклињаше:
„Игумане, манастирска главо,
„Ја те кумим Богом истинијем,
„И вашијем свијема свецима,
„Ти сакупи бутум калуђере,
„Обуц'те се по Божјему чину
„У одежде и у петраиље,
„Подигните крсте и иконе,
„А пред њима уждите канђела,
„Молите се Богу по закону
„Из светије староковни књига,
„Мол'те Бога, и ја му се молим,
„Нек устави муње и громове,
„Нек ми обје поповрне руке,
„А поврати уста ђе с' и била,

„Кунем ти се дином и ћитапом,
„Па џамијом и свечевом брадом,
„Чудан ћу вам прилог оставити,
„Чудан прилог за живота мога:
„Сваког года о Митрову дану,
„Докле траје мојега кољена,
„Два товара бистрога зејтина,
„Два товара мире и тамјана,
„Товар воска жута ц̓јеђенога,
„И кандило од дванајест ока
„Све од срме златом намазано.“
Кад игуман пашу разумио,
Он окупи тридест калуђера,
Уљегоше у бијелу цркву,
Обукоше свето одијело,
Златоткане крстате одежде
И дугачке златне петраиље,
Отворише књиге староковне,
Те се моле Богу по закону,
И читају масла и денија.
Бога моле, и умолише га,
Престадоше муње и громови,
Преста падат’ крваво камење,
Пашине се повратише руке,
Са затилка повратише уста.
Оде паша у Мостару своме,
Игуману целивао руку.
И што паша рече, не порече.
Сваког вакта о Митрову дану
Шиље паша што је обећао.
То трајало дванаест година.
Разболе се паша Осман паша,

Разболье се, хоће умријети,
На самрт му клетва на ум пала.
Препаде се, виђе умријеће,
Па дозива свог Алију сина:
„О Алија, мој рођени сине,
„Ја умирем с овога свијета,
„Ти остаде пашом у Мостару,
„На поклон ти сва Херцеговина.
„Али знади, сине Али-пашо,
„Да сам Богу емин учинио,
„И аманет Божиј оставио
„Манастиру Трдошу влашкоме
„Предавати од год на годину
„Два товара бистра зеитина,
„А два друге мире и тамјана,
„Један товар воска претопљена.
„Него, сине, очине ти ране!
„Предаваћеш црквене дарове
„Докле тече нашега кољена.
„Немој рата с влашком богомољом."
То изрече, а испусти душу.
Он умрије, испуни заклетву,
А на сина натовари клетву.
Предавао за прву годину,
И за другу даде под јесапом,
А када се трећа напунила,
Не хће Турчин предават' аман'та.
Силно Туре на зор настануло,
Турчин био, Турски говорио:
„Осман-пашо, раметли бабајко,
„Твој не био ни од пашинице,
„Но од твоје витке бедевије,

„И на крмску кожу ја клањао,
„Ако више предаво харача.
„Но ћу силну покупити војску,
„Херцеговце крсту душманине,
„Поробићу б'јела манастира,
„И бијелу госпођину цркву,
„Из ње силно покупити благо,
„Па ћу удрит' лагум на све стране,
„Оборити у једну гомилу:
„Свеца ћу им на ватру сажећи,
„Пахомију на колац набити,
„Који рају на закон окреће;
„Јанићију млада уфатити,
„Обје ћу му одасјећи руке,
„А оба му ока извадити,
„Који пише руком јеванђеља;
„Партенија коњма растрзати,
„Који влашчад учи књиге писат',
„И чатити књиге свакојаке;
„Ђаке ћу им бутум повјешати,
„Тако моју вољу испунити."
Што је момче собом говорило,
Наумило, те је урадило.
Опреми се, оде у Стамболу
На дивану цару честитоме,
Пред њим клече, овако му рече:
„Аман, царе, земље господаре!
„Од зулума живјет' не можемо,
„Од црније влашки калуђера.
„У Тврдошу б'јелу манастиру,
„У њему је тридест калуђера,
„И толико ђака књижевника;

„У њему је до триста ђемија,
„Сто читлука, двадест спаилука,
„Сто парипа коња седленика,
„Двјеста крава, а триста волова,
„Без јесапа коза и оваца.
„Избе су им препуњене вином,
„А амбари зоби и шенице,
„Таког блага ни у тебе нема.
„Уз њих раја уши уздигнула,
„Те нам руже дина и поштење.
„Него, царе, земље господаре,
„Подај мене изум и фермана,
„Да окупим Турке Херцеговце,
„Да разурим влашког манастира.
„Ако ли ми изум дати нећеш,
„Док ми праву рају потурчимо,
„Калуђери нас ће повлашити.“
Када султан зачу Али-пашу,
Даде њему изум и фермана,
Даде му га не рече ријечи.
Султану се паша поклонио,
И здраво се натраг повратио.
Када паша у Мостару дође,
Тури књиге на све потурице,
Да му дођу граду у Требињу
У неђељу на Цвјетоносије.
Па се и он из Мостара крену,
Собом води Мостарлије Турке,
Узгред узе и Столачку војску,
С Љуботинском војском се стадоше,
Те одоше право пут Требиња,
На манастир попријеко гледе.

Трудна војска у Требиње сишла,
Хоће шјутра зором да удари.
Ал' се диже светац Василије,
Те он буди младе калуђере:
„На ноге се, црковни синови,
„Да бјежимо гором и планином
„Странпутице у брда камена
„У Острогу светом манастиру,
„Ево на нас силне Турске војске,
„Пред војском је паша Али-паша,
„Бранити се њима не можемо,
„Е је тако од Бога суђено,
„Да се руши манастир и црква
„За премнога наша сагрешења.“
Када свеца чуше духовници,
Отворише пребијелу цркву,
Покупише крсте и одежде,
И све друго што је свето било,
Целиваше Божије прилике,
Прекрстише, Богу помолише,
У плачу се с црквом растадоше,
Побјегоше преко Љубомира,
Латише се Бањанске планине.
Ту их тавна ноћца оставила,
А свијетли данак обасјао.
А ни паша не стоји за луду,
Но у зору на сат пред сабахом
Диже своју силновиту војску,
Околио б'јела манастира,
Уређује шта ће и како ће,
Па јуриша са свакоје стране.
И кад виђе, нема калуђера,

Поробише цркву и ћелије,
Поробише, огњем запалише,
Силно благо Турци ујагмише,
Даше лагум на шеснаест страна,
Манастир се у гомилу стресе,
Ал' се не да манастирска црква.
Трипут у њу лагум постављаше,
Ни ћемера дигнут' не могоше,
Но и данас тако стоји пуста,
По њој Божиј свеци написани,
Да се Турци од гр'јехова кају,
И зулуме турају на рају.

49.

Ограшић сердар и Раде Крајинић.

Вино пије Ограшић сердаре
Насред Бишћа у механи винској
Са даицом старцем Кариманом,
Па пошто се вином напојише,
Рече Турчин Ограшић сердаре:
„Мој даица, стари Каримане!
„А тако ти дина и амана
„И Турскога поста рамазана!
„Кажи мене, за што ћу те питат':
„Што су наши стари бољи били?
„Што их паше боље miловаху,
„А боље им ћурке пригртаху,
„Ћурке боље, а боље бињише,
„За ме нико ни хабера нема?“
А зараче стари Каримане:
„Мој сестрићу, Ограшеновићу!

„Кад ме питаш, право ћу ти казат'
„Зашто су ни стари бољи били,
„Е су често у чету ходили,
„Често јесу плијен догонили,
„А каурско робље доводили,
„Из крајине главе доносили,
„Те пашама главе поклањали,
„Па их паше боље миловали;
„Ти сестрићу, Ограшеновићу,
„Како си се сердар поставио
„Насред Бишћа у механу пивну,
„Још нијеси чете покупио,
„Нити окле главе задобио,
„За те нико ни абера нема.“
Рече Турчин Ограшић сердаре:
„А тако ме не родила мајка
„Већ кобила што мога дорина?
„Ја то чету нећу покупити,
„Нећу чету до велику војску,
„Повести је низ влашке Котаре:
„Е сам чуо ђе говоре људи,
„Да је Влашче чардак направило,
„Влашче силно Диклића Јанота
„На саставке Саве и Кораве
„Од шездесет и седам дирека,
„А у њему поставило стражу
„А шездесет и седам пандура
„И пред њима Крајинића Рада,
„Да му стражу чува од Турака;
„То је Влашче силом направило
„Без царева ситнога вермана,
„Без везирске ситне бурунтије,

„Без тапије ефенди-кадије,
„Без оџине мухасиле мале
„Договоре Турске земље равне.“
Тек то рече, на ноге скочио,
Па отиде на вренђију кулу,
А дозива своју вјерну слугу,
Своју слугу Кунарић-Омера:
„О Омере, примак' се до мене,
„Те избаци двије пушке мале
„Које су ти вазде азуране,
„И изнеси алај зелен барјак,
„Те га поби Бишћу на капију,
„Нек се подањ окупља крајина.“
А брже га послушала слуга,
Па истури двије пушке мале,
Хабер пушке низ крајину дале,
А изнесе зелена барјака,
Забоде га Бишћу на капију,
Па он сједе на бијелој кули,
Ситне књиге на кољену пише,
Књиге шара те их растурава
На шездесет и седам градова,
На шездесет и седам сердара,
Зове сердар Ограшеновићу
Од свакога града по сердара:
Саврх Бишћа Ферат-Беговића,
Садну Бишћа Дурат-Беговића,
Иза Бишћа Вератузовића,
Искрај Бишћа Попрженовића,
Сасред Бишћа Ограшеновића,
Од Стијене Дрнду барјактара
Да повуче пушку џевердара;

Ага зове Ограшеновићу
Два Бубнића и три Бадњевића
И четири бега Атлагића;
Зове Турчин Ограшић сердаре
Од Бушанца са крајине града,
Отлен зове седам калауза,
А пред њима Ћоса калауза,
Који Ћоса добро калаузи
У поноћи кад мјесеца нема
Ка у подне кад огрије сунце,
Низ Котаре Диклића чардаку;
Зове Турчин Ограшеновићу
А од Таре Тару капетана
И Турчина Ризванов ћаја,
И с њим зове Бојичић-Алију;
Зове Турчин Ограшеновићу
Од бијела града Ишарчића
На Завалу зове Диздарчића,
Од Удвара другога диздара,
Од Синчића трећег Диздарчића;
Зове Турчин Ограшеновићу
Још два бега из поља Врањега,
С њима зове два господичића,
А два брата, два Ферат-пашића;
Зове Турчин Ограшић сердаре
Од Шкадарца Борчиловић-Ибра,
А с њим зове два Прилиповића,
А од Пећи Ворићаковића,
Од Тутуни Ковчић-Мурат-бега,
Од Отоке Куну Асан-агу,
А од Лике Вилић-Усерина;
Зове Турчин Ограшеновићу

Од Лијевна два Лијевњанина,
Од Сријема два Сријемљанина,
Од Гламоча два Гламочанина,
Од Биоча два Биочанина,
Из Видина двије Видинлије,
Видинлије, како змије двије,
А без њих му тамо пута није;
Зове Турчин Ограшеновићу
Од Удбине двије Рњавине,
Рњу Муја и Рњу Алила,
Од Гламоча Ковачину Рама,
Од Орашца Тала и кулаша
Шес Вука и четири Гуња
Вуче уче, а батину вуче,
За њим Тале одсијеца главе;
Зове Турчин Ограшеновићу
Од Удбине Туре Емин-агу
И с њим зове старца Ћејван-агу
Коме има стотину година,
Сиједа му и глава и брада,
У главу му зуба ђавољега,
По му вихар из шкрбина пува,
По коњу му међедину љуља,
Од оружја нигда ништа нема
Но о пасу сабљетину вуче,
А на рамо џиду убојиту,
По ње му је опшивено вуком,
А од по ње крвљу заливено,
Наврх ње је од међеда глава,
Мртва лаје баш ка да је жива,
А ко није видио мегдана,
Би од мртве побјегао главе

И од стра би у гору удрио,
Вас се серат чуди и крајина
Куд се стара кила подигнула:
Ево пуно шеснаест година
Од како је чету оставила
И Котаре рахат учинила,
Вас се серат чуди и крајина,
А сада се кила подигнула
Да направи штету у Котаре;
Зове Турчин Ограшеновићу
Од простране шехер-Бање Луке,
Отлен зове Шару капетана,
Силну Шару на коњу Гаврану
И за њиме триста крџалија,
Све атлије љуте сератлије,
Е му без њих тамо пута нема.
Кад се сила Турска окупила
А у Бишће под бијелу кулу,
Па оде се сердар опремати,
На с' удрио одијело дивно:
На ноге му ковче и чакшире,
А на плећи од свиле кошуља,
По њој токе и доламу тура,
На доламу пуца с обје стране,
Свако тегли по по литре злата,
А што му је пуце под грǒце,
Оно тегли пуну литру злата,
Оно пуце на бурму сковано,
Кад му ваља те га разбурмава,
Те њим сердар пије вино рујно;
Опаса се мукадем-каницом,
Па заһеде двије пушке мале

Којено су у злато коване,
Јабуке им од камена драгог,
А међу њих ножи и синџири,
Ножи сјајни, а синџири златни,
А о бедри мача припасао,
А на мачу три гајтана златна,
А на њима три камена драга
Да ваљају три Босанска града,
А натуче самур на обрве,
Златном пошом замотао главу,
Све му бију пера низ рамена
А ибришим ките сератлијске,
За капом му седам челенака,
Три саватли, четири чекркли,
Оне кажу штоно су саватли,
Оне пиште, како змије љуте,
А четири, што су му чекркли,
На чекрк се саме окретале,
Кад с' обрће мору дебеломе
Све му канат у каната гађа,
Кад обрће мору дебеломе,
Те му јарко одговара сунце
Да му сунце не нагрди лице.
Па врх свега тога одијела
Он обуче диван кабаницу
Од дебеле чохе парагуна,
А млађи му коња опремише,
Турили му седло османлију,
Па по њему ћебе сарајлију,
Покрише га чохом до кољена,
Решме ките пале до копита,
Кад год миче у копите тиче,

Заложи га ђемом њемачкијем,
А заузда решмом позлаћеном,
Још на коњу љепше одијело,
Кубурлије с обадвије стране,
С једне стране салма од ципнце,
С друге стране од злата гадара;
Па му млађи повели дорина
Под бињаташ студена камена,
Јала, рече, посједе дорина.
Да је коме стати па гледати
Кад посједе соко на витеза,
Удара га сјајном бакрачлијом
Широкоме пољу у пучину,
Па се пењу по бедему Турци,
Међу собом Турци говораху:
„Од како се Бишће закопало,
„Бољи јунак није постануо
„Од сердара Ограшеновића,
„Еда Бог да хаирли нам био!“
Па отолен окренуше Турци,
Док дођоше Кунару планини,
На Кунара код ђузен бунара,
Ту сједоше те отпочинуше,
Омах коњма зоццу натакоше,
Омах ватре живе наложише,
Па уз ватру каву припекоше,
Каву пију, тутун припаљују,
Проз наргилу тегле тумбећију;
Но се сердар силно уздртио,
Немаше му друга најбољега
А Турчина Шаре капетана.
Док се магле прамен зађенуо,

То не био тихе прамен магле,
До то био Шара капетане,
А за њиме триста крџалија,
Све атлије љуте сератлије.
Далеко га сердар угледао,
А мало га ближе сусретао,
Руке шире, те с' у лице љубе,
Питају се за здравље јуначко,
Узеше се за бијеле руке,
Те дођоше на бунар на воду,
Ту сједоше, те отпочинуше.
Но да рече Ограшић сердаре:
„Права слуго, Кунарић-Омере!
„Ну отиди те коње обиди,
„Јесу л' коњи зопцу позобали,
„Од шта земан од тог и вријеме.“
Брже га је послушала слуга,
Пак отиде те коње обиде,
Ал' сви коњи зопцу позобали
До дората Ограшеновића.
Он потрча своме господару:
„Господару, Ограшић-сердару!
„Сви су коњи зопцу позобали
„До твојега нечестита дора,
„Није штурник ни зрна сло̀мио,
„Зубом гризе, а ушима стриже,
„А под собом ендек ископао,
„Добро би се Турчин укопао,
„Обзире се Бишћу бијеломе:
„Хај' сердару, да се натраг врнеш!
„Чини ми се хаирли би био.“
А рече му Ограшић сердаре:

„Курво једна, Кунарић-Омере,
„Подај барјак бољему од тебе
„А Турчину Гледићу Осману,
„Коме га је и бабо носио.“
А Омера изједе срамота
Мало мање него мртва глава,
Па бијесна посједи ђогина,
Отиште га кроз Кунар планину,
А за њиме остала крајина.
Колика је сила у Турака
Притиснуло од воде бунара,
Притиснуло до наврх Кунара,
А с Кунара до надно Вучара,
Од Вучара до Дуге Пољане,
Коњ до коња, јунак до јунака,
Бојна копља како гора чарна,
А барјаци каконо облаци,
Да од неба тиха киша нађе,
До на земљу не би пропанула.
У то доба на Кораву Турци.
Ама виче Ограшић сердаре:
„А јеси ли у чардаку, Раде?
„Но ми брода на Корави пуштај,
„Да ја пођем низ равне Котаре,
„Кунем ти се, а вјеру ти давам,
„Да ти ништа учинити нећу,
„Нећу теби ни чардаку твоме.“
А се дере са чардака Раде:
„О Турчине, Ограшић-сердаре!
„Није мене поставио Јањо
„Да ја брода на Корави пуштам,
„Но около кудијен ти драго.“

Па довати пушку Талијанку,
Којано је у Талиј' кована,
У Перасту граду оправљана,
Од два грла, од четрдест зрна,
Те у војску пушку обрташе,
И саломи седам-осам друга.
Силни коњи а бијесни Турци,
У безбрође коње нагоњаху,
А коњи им воду препливаше,
Те Диклића чардак опколише.
У Турака пушке харчалије,
А у њима зрна синџирлије,
С њима бију Диклића чардака,
Од чардака ћепанице скачу.
А се једно Туре загоњаше
Из алаја из турске ордије,
Силно Туре Ограшић сердаре,
Џефердара пушку препунио,
Проз чардак му пуста прогоњаше,
У чардаку стражу преметаше,
Низ диреке крвца биљежаше,
Сва Крајина њега сјетоваше:
„О соколе, Ограшић-сердаре!
„Не обрани себе ал' дорина,
„Потље ће ти дорат требовати
„На Селишта на Араповишта
„Код Турбета код Матузовића,
„Код Алије старога газије,
„Ту су нама стара разбојишта.“
А узмаче Туре на дорину,
Но се друго Туре загоњаше,
На ђогату буљубаша Мујо,

Проз чардак му пуста прогоњаше,
По чардаку стражу преметаше,
А Крајина њега сјетоваше:
„Не напријед, буљубаша Мујо!
„Не обрани себе ал' ђогина,
„Потље ће ти ђогин требовати.“
А узмаче Турчин на ђогина.
Док се треће Туре загоњаше,
На вранчићу Бојичић Алиле,
Колико је коња уранио,
Да му није дизгин притегнуо,
На чардак му скочити хоћаше,
Сва Крајина сјетује Алила:
„Не напријед, Бојичић-Алиле!
„Није бољи био ни Бојица,
„Па је тако лудо погинуо,
„Нема сина до тебе једнога,
„Не напријед, е ћеш погинути,
„Да не гине господско кољено.“
Четврто се Туре загоњаше,
На кулашу Тале будалина,
Вуче Тале од челика балту,
У којој је триста починака,
А хиљаду здравијех чавала,
Њом разбија Диклића чардака,
Сва Крајина сјетоваше Тала:
„А ти Тале, задрта делијо!
„Не обрани себе ал' кулаша,
„Ето тамо Крајинића Рада.“
Ал' се бије са чардака Раде,
Док отиште низ Котаре Турке.
Обалише Диклића чардака,

Од шездесет и седам дирека
Не остаде до седам дирека,
Од шездесет и седам пандура
Ока нема жива ђавољега
До једнога од Крајине Рада,
Па и Раде допануо рана,
Седам рана од седам пушака,
Виде му се џигерице црне,
Па још брани Диклића чардака,
Не да извест' коња из чаира,
Ал' отиште низ Котаре Турке.
Све Котаре Турци похараше,
Живијем их огњем запалише,
Поробише мало и велико,
А велики плијен пођераше.
Но зарече Крајинића Мујо:
„О сердаре, Оградиеновићу!
„Дај ти мене три стотине друга,
„Е ми амо чудна газду кажу,
„Силна Вука Вучкулиновића
„И у њега хиљаду оваца,
„Нећу ли му плијенити овце."
Па он узе три стотине друга,
Те он с друма на лијево сврну
На дворове Вучкулиновића,
Плијени му хиљаду оваца,
А пос'јече девет синоваца,
Поведе му коње из чаира,
Остаде му у ризнице благо,
А утече Вучкулиновићу,
И уведе багљива дорина,
Ни на њему узде ни улара

Ни на пусту седла ни самара;
Да је био за потребе Мују,
Ни њега му не би оставио.
Па отиде уз Котаре Мујо,
И одоше уз Котаре Турци.
Но се мала поточ отиснула,
Поточ мала, тридесет Задрана,
Да ћерају уз Котаре Турке.
Но говори буљубаша Мујо:
„Мој ђогате, моје десно крило!
„Могу ли се поуздати у те?
„Да те врнем Задру бијеломе,
„Да затворим у Задар Задране,
„Да у Задар копљем ударимо,
„У задарска од челика врата?“
Но глај коња, пуст му остануо!
Оде му се Задру обртати,
А напријед дизгин отимати,
А Мујо му дизгин попустио,
Те ућера у Задар Задране,
А у Задар копљем ударио,
У задарска од челика врата,
А колико лако удараше
С мјеста граду темељ помјераше,
Па се натраг уз Котаре врну.
Но се друга поточ отиснула
Од бијеле Јанковића куле,
Силно момче Јанковић Стојане,
Па не смије боја заметнути,
Ма претече друма широкога,
Па измаче мача зеленога,
Голијем их гвожђем избројио,

И Турцима ископ учинио,
Па се натраг низ Котаре врну.
И одоше уз планину Турци,
Док дођоше планини Звијезди
На студену на воду Шаргизду.
Ту велики табор учинише,
Сваки води роба и робињу,
До манити будалина Тале,
А он вуче седам-осам глава,
Сва Крајина сјетовала Тала:
„А ти Тале, задрта делијо!
„Што ће, Тале, тебе мртве главе?
„Нама робље плијен устављати
„А бијесне коње провадати,
„Ми се, Тале, робљем раговарат',
„А ти, Тале, разговора немаш,
„А те мртве не говоре главе.“
А кад зачу будалина Тале,
Он довати своју палошину,
Те одс'јече из терћија главе,
Па довати тешку топузину,
Три-четири удари кулашу,
Док му здроби кости у мјешину,
Па наћера кула низ Котаре.
Намјера га тако донијела
На дворове Смиљанић-сердара,
Дома нема Смиљанић-Илије
До његове секе Анђелије,
Ситан везак на ђерђеву везе,
Чисто злато по бијелу платну.
Што га виђе, тијем га познаде,
Па отиде говорити с њиме:

„А ти Тале, манита делијо!
„Знаш ли, Тале, да те јади знаду!
„Кад си био у нашу тавницу,
„Ја те раних три године дана
„Све кријући од брата мојега?
„Јеси ли ми вјеру дао тврду
„Да ме узмеш за вјерену љубу?
„А ја данас и не марим, Тале,
„Кад ме бољи јунак запросио.
„Од Врљике Кржуљица Пејо,
„Мала печа, ама је ваљана,
„Мало га се из седла помаља,
„Он би тебе на мегдан добио.“
Шћаше бјежат' на бијелу кулу,
Но јој не да будалина Тале,
Но ђевојку увати за руку,
Па је тури за се на кулаша,
Па побјече с њоме уз Котаре.
Намјера га тако нанијела
На чардаке Диклића Јањоша,
А гледа га са чардака Раде,
Па отиде говорити с њиме:
„А ти Тале, манита делијо!
„А што си се тако одоцнио?
„А да имаш крила соколова
„А бијела пера лабудова,
„Не би перје износило меса,
„А некмоли да утечеш, Тале.“
Па припали велике топове
И велике шибе и лубарде,
Оде тутањ, до неба се чује
Ситан батањ на четири стране.

То зачула на Врљици стража,
То зачуо арамбаша Шаро
И четири арамбаше с њиме,
С њима бјеше Кржуљица Пејо,
Припалише шибе и лубарде
И велике убојне топове,
Оде тутањ, до неба се чује,
Ситан бахат на четири стране,
То зачуо Диклићу Јанота,
Био се је намјерио Јање
А на граду а на Ветисламу
У његова Богом побратима.
У Јована слуге ћесарове,
Па овако бесједио с њиме:
„Оно пуца на Врљици стража,
„Нећe су нам ударили Турци,
„Ја се бојим мојему чардаку,
„Хајде, побро, да ћерамо Турке.“
Он му даде хиљаду катана:
„Хајде, побро, те поћерај Турке.“
Кад су мало понапријед били
На зелену катанску ливаду,
Ту нађоше и другу хиљаду,
И одоше да ћерају Турке.
Докле они на Врљику били,
Ту су нашли на Врљици стражу
И у њима Кржуљица Пејо,
Мала печа, ема огњевита,
Око себе омахује ћордом,
Те сијече перје и ковиље:
„Видите ли, краљеве катане,
„Ако Бог да те сустигнем Турке,

„Овако ћу сјутра сјећи главе.“
Па одоше да ћерају Турке.
Доклен дошли у ломне Котаре
На дворове Вучкулиновића,
Јадан Вуче по лужини хуче,
Вели њему Диклићу Јанота:
„Јесу ли те полазили Турци?“
А рече му Вучкулиновићу:
„Ти у зо час чардак направио
„Без царскога бијела вермана,
„Отр ми се о дворове Мујо,
„Ко губаво јаре о пећину,
„Плијени ми хиљаду оваца,
„Пос’јече ми девет синоваца,
„Поведе ми коње из чаира.
„Ја уведох багљива дорина,
„Да је био за потребу Мују,
„И њега ми не би оставио.“ —
„Ајде, Вуче, да ћерамо Турке,
„Ако Бог да те их сустигнемо,
„Ја ћу тебе коња мијењати
„Од четири кога теби драго:
„Ал’ ђогата буљубаше Муја,
„Ал’ кулаша будалине Тала,
„Ал’ вранчића Бојичић-Алила,
„Ја дорина Ограшић-сердара.“
Па одоше да ћерају Турке.
Доклен били Диклића чардаку,
Јањо зове Крајинића Рада:
„Јесу ли те полазили Турци?“
Ама рањен Раде проговара:
„Ти у зо час чардак направио

„Без бијела царева фермана,
„На мене су Турци ударили,
„Бијели ми чардак опалили,
„Од шездесет и седам дирека
„Нема, Јањо, но седам дирека,
„Од шездесет и седам пандура
„Ока нема жива ђавољега
„До јаднога од Крајине Рада,
„Па сам и ја допануо рана,
„Седам рана од седам пушака,
„Виде ми се утробице црне.“ —
„Ајде, Раде, да ћерамо Турке.“
Скочи јадан Крајинићу Раде
Те утеже своје ране грдне
Од учкура до грла бијела,
Па он сиде у подруме вранцу,
Те се вранцу на рамена баци,
Удари га бакрачлијом сјајном,
Оде вранац зечки поскакиват’,
А на њему Раде појекиват’,
А гледа га Кржуљица Пејо,
„Силна коња, да је под јунаком!“
Ама рањен Раде проговара:
„Курво једна, Кржуљицо Пејо!
„Доцкан Тале прође уз Котаре,
„А проведе твоју заручницу,
„Заручницу Анђу Смиљанића
(Те му жалост за срамоту врну);
„Ако Бог да, те стигнемо Турке,
„Виђећемо ко је бољи јунак.“
И одоше да ћерају Турке.
Доклен бише на воду Шаргизду,

А ту табор учинили Турци,
Табор чине три бијела дана,
И велики шићар дијељаху
Ка и по прав, ђе се не бојаху.
Ал' да видиш Диклића Јаноте!
А он своју уређује војску
Из убоја су четири стране.
Показа се Диклића Јанота,
Па он виче из грла бијела:
„О Турчине, Ограшеновићу!
„С миром војска и моја и твоја,
„А ја и ти да се ударимо:
„Твоје копље међу игле моје,
„Јали моје међу токе твоје."
Но се сердар чини не чујаше,
А код њега Тале сједијаше,
У десно га раме гурукаше:
„Чуј сердаре, Ограшеновићу!
„Силно Влашче зове на мегдану,
„Но ако му изаћи не смијеш,
„Хајде пођи на воду Шаргизду
„Те изучи три хаџи-трећата,
„Без шта Турчин умријет' не може,
„Ја умријет', ја власт задобити,
„А ја ћу ти у ђеверство поћи."
А кад зачу Ограшић сердаре,
Он отиде на воду Шаргизду,
Те изучи три хаџи-трећата,
Па он Јану пође на мегдану,
С њиме иду три Турска сердара:
Сједне стране буљубаша Мујо,
С друге стране Куртагића Нуво,

А Тале му сједи у заплећи,
А одонуд излазио Јањо,
И с њиме су три влашка сердара:
С једне стране Вучкулиновићу,
С друге стране Кржуљица Пејо,
У заплећи Крајинића Раде.
А кад му се примакнуше близу,
Ама Јањо о невјери ради,
Двије пушке у њедрима рани,
Које су му вазда азуране,
На Бога му ватру приватише,
На прси му токе поломише,
А на плећи пенџер отворише,
Мртав паде низ коња дорина,
А пукоше три влашка сердара,
Те убише три Турчина млада.
Да је коме стати те гледати:
Из убоја њима ударише,
Ала банда затури се кавга,
Нож сијева, крв се пролијева,
Стоји клепет наглијех сабаља,
Ама лелек добријех јунака,
Стоји вриска коња и јунака,
Стоји писка робља из Котара,
Потекоше крваве ријеке,
Мртве носе коње и јунаке,
Све се пољем уватила тама,
Те друг друга познат' не могаше
Од брзога праха и олова
А од паре коњске и јуначке.
Бога моли Смиљанића Анђа:
„Пушти, Боже, вихар од Кунара!

„Да рашћера маглу од Котара,
„Да ја виђу чија гине војска,
„Чија гине, чија задобива.“
Одмах пуче вјетар од Кунара,
Те саћера маглу до Котара,
Док ево ти Диклића Јаноте
И он носи три-четири ѓлаве,
А све глава Турскијех сердара:
Једну главу Ограшић-сердара,
Другу главу буљубаше Муја,
Трећа глава Куртагића Муја,
А четврта будалине Тала.
Мало тако постануло вриме,
Док ево ти Смиљанић-сердара,
И он носи седам-осам глава,
А најпрву Дрнде барјактара.
Док ево ти Јанковић-Стојана,
Носи Стојан четрнаест глава,
А све глава Турскијех сердара,
А најпрву Ковачине Рама.
Док ево ти Вучкулиновића
На дорату Ограшеновића,
И он носи седамнаест глава,
А све глава Турскијех сердара,
А најпрву Ковчић-Мурат-бега.
Док ево ти Кржуљице Пеја,
Носи Пејо осамнаест глава,
А све глава Турскијех сердара,
А најпрву Вилић-Усејина.
Док ево ти Крајинића Рада,
Крваве му руке до рамена,
А вранчићу ноге до кољена,

Носи Раде пуно двадест глава,
А најпрву Шаре капетана.
А шта ћу ти лакрдију дуљит'?
Како који Србин долазаше,
Од Турчина главу доносаше,
Неки двије, неки три-четири,
Сердар Иво тридест и четири,
А најпрву Бојичић-Алила.
Кад се Срби искупили били,
Ал' им нема три стотин' јунака;
Од Турака нико не утече
Да он каже какoно је било.
Ни ту био, нит' казат' умио,
Ну у здравље да се веселимо!

[Упор. III^{1}, бр. 36 и 37]

50.

Максим Сењанин и Танковић Осман.

Још ни зоре ни бијела дана,
Док пукоше двије абердарке
Насред Сења града бијелога.
Ко бијаше и абер чињаше?
Добар јунак Максим Сењанине,
Мио сестрић Иван-капетана.
То се чуло по Сењу бијелу.
Кад зачуше Сењани јунаци,
На сред Сења брзо поиташе.
Кад дођоше на зелену лонџу,
Ту нађоше Максим-Сењанина.
Кад се сабра стотина Сењана,
Максим бира неколико друга,

Од пет стотин' тридесет јунака,
Сви остали дома одлазише,
И тридесет води у Удбину.
Кад то чуо Иван капетану,
Побоја се сестрићу Максиму,
Да ће Максим погинути лудо,
Узе Иван двије пушке мале
Од сувога жеженога злата,
Па јагрзли усједе гаврана,
И пристиже сестрића Максима,
Па извади двије пушке златне,
Па иг даје сестрићу Максиму:
„На, сестрићу, ове пушке мале
„Нека ти иг, честите ти биле,
„Далеко су обје саливене,
„Преко мора четерес конака,
„Баш иг нема у бечког ћесара,
„И ево ти стотина дуката,
„На твојије тридесет Сењана,
„Вратите се Сењу бијеломе,
„Не идите у Турску Удбину,
„Јер оћете лудо погинути,
„Широко је поље код Удбине,
„Ви пјешице, Турци на коњима,
„Неће утећ' од вас ђавољега
„Ни да каже каконо је било.“
На то Максим не окреће главу,
Но Ивану сестрић одговара:
„Чу ли, дајо, Иван-капетану,
„Не би ти се јунак повратио,
„Да би знао да ћу погинути.
„Добро знадеш, ти си упамтио,

„Кад мог баба погубише Турци,
„По имену Бошка капетана,
„Код Удбине код Турске краине
„На тврду га вјеру преварише,
„Па Бошкову погубише главу.
„Сењани му т'јело унијеше,
„А Турци му главууграбише,
„Пос'јече га Танковић Османе,
„Уграби му главу и оружје,
„Златне токе од оке четири
„Од сувога жеженога злата,
„Токе носи за живота мога,
„На њима су два орлова крила,
„Баш и Максим прегорјет' не може.
„Ја ћу моју изгубити главу,
„Ја осветит' Бошка капетана,
„И златне му токе повратити,
„Јер сам чуо да казују људи,
„Да се Туре већма посилило,
„У Удбину вако говорило:
„„А тако ми дина и амана,
„„Посјеко сам Бошка капетана,
„„Па сам чуо да казују људи,
„„Остао је ђаур од ђаура,
„„Има сина дијете Максима,
„„Како кажу и причају људи,
„„Оће гори ђаур настанути,
„„Нег' што бјеше Бошко капетану,
„„Удбини ће нашој додијати;
„„Ја му не дам млого четовати,
„„А ћу добру чету покупити
„„Усред љета о Илијну дану,

„„Да отидем Сењу бијеломе,
„„Максимову погубићу главу,
„„И мили му сестру заробити,
„„Баш Милицу, мени суђеницу,
„„Узећу је за вјерену љубу,
„„И Удбину главом окитити
„„Од каура Максим-Сењанина.“ “
Па овако Максим говорио:
„Све су жеље од Бога једнога,
„Е да Бог да и Богородица,
„Да потревим Танковић-Османа.“
Више неће Максим говорити,
Већ окрете чету уз планину.
Кад то виђе Иван капетану,
Натраг себе и гаврана врати.
Максим стиже у Кунар-планину,
Ту иг бијел данак оставио,
А тавна иг ноћца приватила.
Сви јунаци одвише уморни,
Па легоше санак боравити,
Ама неће Максим Сењанине,
Но довати пушку џевердара,
Тражи јунак понајвишу јелу,
Па прислони пушку џевердара,
А отпаса мухадем појаса,
Па се пење јели у вр̓ове,
Док на врху од јелике дође,
Максим гледа на четири стране,
Једно чудо бјеше сагледао,
Близу јеле огањ ватру живу.
Кад то виђе Максим Сењанине,
Јунак сиђе низ зелену јелу,

Па припаса свијетло оружје,
Цевердара узе по средини,
Па се вуче од јеле до јеле,
Примаче се огањ ватри живој.
Око ватре тридесет Турака,
Међу њима Танковић Османе.
Све иг Максим пребројио редом,
Није прије видио Османа,
Не би њега јунак ни познао,
Но му виђе токе на прсима,
Златне токе Бошка капетана,
Како виђе одма иг познаде,
Проли сузе низ бијело лице.
Сједи Осман поред огња жива,
Од тока је зрака ударила,
Све се могу по реду виђети.
Ту причека неколика сата,
Докле Турци вечер вечераше,
И ладна се вина напојише,
Сви легоше санак боравити,
Јер су Турци одвише уморни.
Примаче се Максим Сењанине,
Повади им свијетло оружје,
Па занесе у јелово грање.
До Османа јунак долазио,
Па потрже сребрна анцара,
Прес'јече му токе на рамена,
Па му леже уз плећа широка,
Од себе га Максим помицаше,
Док се у сну Осман превалио,
Осташе му токе на ледину.
Узе Максим токе сковане,

Пође мало уз Кунар-планину,
У ту нађе тридесет Сењана.
Све Сењане избудио редом.
Кад јунаци на ноге скочише,
Великом се чуду зачудише,
Кад Бошкове токе сагледаше,
Доватише бистре џевердаре,
И на турску чету поиташе,
Кад се близу бјегу примакнули,
Ту виђоше огањ ватру живу,
Устави иг Максим Сењанине.
Па Сењане браћу сјетоваше:
„Немој који пушку изметнути,
„Ни посјећи кога од Турака,
„Но држите сваки по једнога,
„Ја Османа оћу Танковића.
„Бијеле им савезати руке,
„То је нама образ и поштење,
„Да иг живе, браћо, поватамо,
„Оћерамо Сењу бијеломе,
„И да старе наше покајемо.“
То рекоше па се послушаше,
Па на Турке сложно ударише.
Сваки држи јунак по једнога,
А Максиме Танковић-Османа.
Та да ти је чуда погледати,
Од јела се одламају гране,
А из земље изваљује пане,
Одбацују пушке џевердаре,
А ломе се пламени анџари,
Преврћу се по земљи јунаци,
Док савеза тридесет Турака.

Максим бјеше од мало година,
Па не море Танковић-Османа,
Заиста га освојит' не може,
Ћаше Осман погубит' Максима,
Кад Сењани чудо сагледаше,
Уфатише Танковић-Османа,
Бијеле му савезаше руке,
Ту свезаше Турке за јелике.
Млоге аге међ' њима бијаху,
Измешате српске крвопије,
Што се млоги по Удбини хвале,
Да сијеку од Србаља главе,
Често иду кроз уске сокаке,
Па мишице држе засукате,
По рукама крвљу измазате.
Још се Турци по Удбини хвале:
Нема крви ни нeђеља дана,
Ову спрати другом пољевати,
Од Ивана ил' неког сердара,
То ће бити скоро од Каура.
Сви сједоше па се окупише,
Сењани се мало одморише,
Све оружје турско сакупише,
И преда се Турке поћераше,
Док иг бијел данак прифатио,
И тамна иг ноћца оставила,
Кад ограну од истока сунце,
Плотун чине тридесет Сењана
У три пута ватром од оружја.
То се чуло Сењу бијеломе,
Па Ивану трче муштулуци:
„Муштулук нам, сењски капетане,

„Ево теби сестрића Максима,
„Ђе ти води Танковић-Османа,
„На њи тридес тридесет Турака,
„Свезаније руку наопако,
„Сваки носи биљег на мишици,
„Што је српску посјекао главу.“
Кој' Ивану први долазаше,
Даје Иван коње не киване;
Који други њему долазагу,
Даје Иван небројено благо,
Па намјести шибе и лубарде,
Плотун чини сенски капетане,
Док му стиже сестрићу Максиме.
Сусрете га Иван капетане,
Па загрли сестрића својега,
Дарива му од злата челенку,
Још и пушке од сувога злата,
Турке тури на дно у тамницу,
А Сењане одведе на кулу,
Сваком даде од злата челенку,
Нек се носи, и нек се поноси.
Сви Сењани на скуп долазише,
Па са скупа плотун учинише,
Ту сеире Танковић-Османа
И његово тридесет Турака,
И највише догме на рукама,
Па Турцима вако бесједили:
„Ваше догме више не помажу,
„Кад у наше западосте руке.“

51.

Цмиљанић Илија и Мустај-бег лички.

Чету купи лички Мустај-беже
По Удбини по Турској крајини,
Док искупи Удбињана тридес,
С њима крену уз Папуч-планину,
Док изиђе на Огорјелицу,
Ту га мркла ноћца оставила,
А бијел га данак приватио,
Ту је чета пала на даниште,
И од росе изула обућу,
И уморна чета починула,
И по чашу попила ракије,
Из торбица крува заложила,
Ту лежала докле подне дође,
Док им добро жеђа додијала.
Тада викну лички Мустај-беже:
„А да Турци, моја браћо, драга,
„Није л' мајка родила јунака,
„А сестрица брата одгојила,
„На чистоме ђевојачком скуту,
„А са мном га придружила оће,
„Да довати чашу и мљешину,
„С њом да пође доље низ планину,
„Да донесе воде са језера,
„Да напоји опрану дружину.“
А кад чули Удбињани Турци,
Неки гледа у зелену траву,
Неки гледа у своје опанке,
Неки броји пуца на долами,
Заклања се бољи за горега,

Ал' не оће Омер барјактаре,
Сестрић мио личког Мустај-бега,
Но даиџи међу очи гледи:
„Ја ћу поћи на воду језеро,
„И потражит' зелену планину,
„И донијет' воде за дружину.“
А вели му лички Мустај бего:
„Бе аферим, пиле од сокола,
„У те сам се богме и уздао.
„Ајде мудро, но погини лудо,
„Јер планина нигда није сама.“
Даде њему чашу и мљешину,
Туре ђипи на ноге лагане,
И довати харешли шишану,
Заскака се с десне на лијеву.
Како јелен од двије године.
Докле Туре на језеро сиђе,
Па затражи око воде ладне,
Ничем трага не могаше наћи,
Ево ти га на језеро сађе,
И жедан се воде напојио,
И завати воде за дружину,
Пак он пође горје уз планину.
Доклен пуче пушка из пријека,
И погоди Омер-барјактара,
Уломи му ногу у кољену.
Турчин паде у зелену траву,
А завика Виде барјактаре:
„Стан', Омере, турски барјактаре,
„Ова вода нигда није сама,
„Ја брез вука, али брез ајдука.“
Па потеже пламенога ножа,

Да Турчину посијече главу.
На пушку га Турчин дочекао,
А Видака напуштио близо,
Па упали везену шишану,
Те Видака погодио дивно,
Уломи му ногу над кољеном,
Паде Видак по зеленој трави.
Теке двије пушке издушише,
Докле двије друге запуцаше,
Свадише се двије арамбаше:
Од Котара Цмиљанић Илија,
И његово тридест Котарана,
Од Удбине лички Мустај-беже
Су његово Удбињана тридест.
Чета чету била припазила,
А међу се кавгу заметнула.
То зачуше два рањена друга,
Ђе се бију и кликују Турци,
А све вичу Омер-барјактара,
А каури Цмиљанић-сердара,
И сокола Вида барјактара.
Нема Вида, а нема Омера,
Но су оба ране допануле.
Тада рече Виде барјактару:
„А Омере, куку твојој мајци!
„Сад што ћемо од живота свога,
„Поклаше се двије арамбаше,
„Но ко ти је чети арабаша,
„Колик' имаш у дружину друга,
„Кажи право, тако био здраво!"
Тада рече Омер барјактаре:
„Хоћу, Виде, амана ми мога,

„Чети ми је силан арамбаша
„Од Удбине лички Мустај-беже,
„За њим иде пуно тридест друга.
„Но Видаче, Бога ти једнога,
„Ко је твојој чети арамбаша,
„Колик' имаш у дружину друга,
„Кажи право, тако био здраво!
А вели му Виде барјактаре:
„Оћу богме, силан потурице,
„Чети ми је силан арамбаша
„Од Котара Цмиљанић Илија,
„И за њиме таман тридес друга.
„Но Омере, силан барјактаре,
„Сад ће једна чета погинути,
„А друга ће јадан задобити,
„Но одимо, вјеру уватимо,
„На Божју се вјеру састанути,
„Један другом вјеру одржати.
„Сад да дође Цмиљанића друштво,
„Нећу тебе главе упуштити,
„Но те опет у Удбину спремит':
„Сад да дођу Удбињани Турци,
„Немој мене њима упуштити,
„Да ми русу посијеку главу,
„Но ме опет у Котаре спреми."
То Омеру добро мило било,
На Божју се вјеру састадоше,
Па се оба упут побратише,
Један другом ране завијаше.
Док ево ти Цмиљанић-сердара,
За њим иде таман двадес друга,
А девет их бјеше погинуло,

Носе добре главе од Турака,
Таман глава мртвих пуно тридест,
А једнога роба заробили,
Добра роба гојена Алила,
Мила брата буљубаше Муја.
Кад виђоше Вида и Омера,
Потегоше јатагане ноже,
Да Турчину посијеку главу,
Ал' га не да Виде барјактару,
Но им с прва до потоње каже.
Ту Омеру живот поклонише.
И пита га Омер барјактару:
„А за бога Цмиљанић-Илија?“
„Остаде ли ико од Турака?
А вели му Цмиљанић Илија:
„А Бога ми Омер-барјактару,
„Кад ме питаш право ћу ти казат',
„Ево тридест од Турака глава,
„А Алила уватисмо жива,
„А утече наш душманин стари
„На ђогину, пуст му остануо!
„И однесе седамнаест рана,
„Седам на се, десет на ђогина,
„Више нема богме ђавољега.“
Па му даше коња дебелога,
Добра коња Алова малина,
Спремише га у Турску Удбину:
„Ајде с богом, Омер-барјактаре,
„И поздрави личког Мустај-бега,
„Како му је на састанку било
„Са ђидијом Цмиљанић-Илијом.
„А ти моли Бога праведнога,

„Све за здравље побратиму твоме,
„Који ти је живот одржао.
„Ми одосмо у наше Котаре,
„Одведосмо гојена Алила,
„Да нам жене од пашчади брани.“
Омер оде своме завичају
На малину гојена Алила,
И одоше Срби у Котаре,
Одведоше гојена Алила,
Однијеше од Турака главе
И њихово свијетло оружје,
Даше Ала Цмиљанић-сердару,
Те га баци у своју тавницу,
Ту ће њему кости окапати,
А све главе на бијелог града.

52.

Боро барјактар и Џидић Усејин.

Поранио Боро барјактару
Од крвава Сења бијелога,
Иде, води трудесет Сењана.
Оде Боро крвавој Удбини,
Да зароби роба од Турака,
Или коју да донесе главу.
Кад је Боро био у Пролома,
Тамо јесу многе раскрснице,
Ту је Боро наодио трага,
Ђе је чета јака пролазила,
Чета чети трага наодила,
Нађе Боро тридесет Турака,

И пред њима Џидић-Усеина.
Па дозива Боро барјактару
Барјактара Џидић-Усеина:
„Оди, Туре, да се састанемо,
„Да ми Божју вјеру уватимо,
„Да на миру кавгу не чинимо."
Кад то чуо Џидић-барјактару,
Џидић узе свилена барјака,
Па изнесе у росну ливаду,
Састаше се оба барјактара,
Па побише џиде у ледину,
И ту тврду вјеру уватише,
Да данаске не замећу кавге,
Па на вјеру друштво саставише,
Помешаше Турке и Сењане,
Питају се за јуначко здравље,
Ту сједоше, ужинат' почеше.
У Сењана чудан адет кажу,
Сваки носи по буклију вина,
И сувише жежене ракије,
Ту сједоше па се напојише.
Сједи Турчин Џидић-Усеине,
Око њега тридесет Турака,
Према Усу Боро барјактару,
Покрај Бора сви Сењани редом.
Кад се пива чете доватише,
О свачему ријеч бесједише,
Оде чаша од друга до друга,
Дође чаша Џидић-Усеину,
Па наздрави Бору барјактару,
„Здрав ми, Боро, влашки барјактару
„Ни у здравље цара ни ћесара,

„Но у здравље мојега анџара,
„Који ћете данас Бог убити.“
То слушају и Срби и Турци.
Оде чаша од друга до друга,
Дође чаша Бору барјактару,
Поче Боро с чашом наздрављати,
У јуначко здравље помињати,
Па Турчину Боро бесједио:
„Здрав, Турчине, Џидић-Усеине,
„Ни у здравље твоје ни у моје,
„Но у здравље двије пушке мале,
„Које, Боро, носи за појаса,
„Данас ће ти токе проломити,
„И живо ти срце изнијети.“
Чашу попи, па у небо баци,
Итре Бору руке на оружје,
Боро трже двије пушке мале,
Обадвјема даде ватру живу.
Добро пушке ватру привативе,
Џидићу су токе проломиле,
На плећима пенџер оставиле,
Турчин паде у траву на главу.
У та доба тридесет Сењана
Потегоше шездесет пушака,
Па на Турке ватру оборише.
Кад Сењани ватру избацише,
Сви падоше по зеленој трави.
А да видиш тридесет Турака,
Потегоше свијетло оружје,
На Сењане ватру оборише,
Преко свију ватра претурила.
Ту Сењани на ноге скочили,

Потегоше пламене анџаре,
Посјекоше тридест Удбињана.
Сењани се браћа искупише,
И добра им срећа прискочила,
Ту на мртво не погибе друга,
Само бјеше четири рањена,
Од ране им ништа бити неће.
Сви Сењани добро шићарише,
И здраво се Сењу повратише,
Па бијела Сења окитише
Све главама млади Удбињана.

53.

Шабан-агић Зуко и Гавран барјактар.

Још ни зоре ни бијела дана
На Удбину пукоше љубарде,
На граду се отворише врата,
И изађе једна чета мала,
Пред четом је Шабан-агић Зуко,
За Зуканом три стотин' Турака,
Иде Турчин уз Кунар-планину,
Право иде Сењу бијеломе.
Кад се близу Сењу примакоше
До првога Сењанскога љуга (!),
Ту сједоше те се одморише,
Ал' не сједе Шабанагић Зуко,
Но довати дивит и артију,
Онда сједе, ситну књигу пише,
Па је шаље Гаврановој кули,
А у књигу овако говори:
„О Гавране, сенски барјактаре,

„Ја сам чуо и казују људи,
„Да ти имаш у потају вранца,
„Да на њему ни биљеге нема,
„А ретко га јашеш у години,
„На њему је ђузел-ћеисија,
„Па и седло од сама биљура,
„Пошаљи ми вранца од мејдана,
„И на вранцу седло од биљура,
„И уз вранца три хиљаде рушпа.
„Ако л' ми га ти послати нећеш,
„Кунем ти се дином и аманом,
„Са мном има хиљада Турака,
„Б'јелу ћу ти кулу запалити,
„Твоју вјерну љубу заробити,
„Тебе, Влаше, жива уватити,
„На муке ти живот извадити."
Књига дође кули Гаврановој,
Ту Гаврана дома не бијаше,
Само мајка и вјерена љуба,
Женске главе па се препануле,
Изведоше вранца Гавранова,
На њему је седло од биљура,
И сувише рушпа три иљаде,
Па послаше Шабан-агић-Зуку.
Када шићар у лугове сиђе,
Те стадоше дијелити Турци,
Међу собом били бесједили:
„Хвала Богу, ја добра шићара
„И без ране и без мртве главе!
„А какав је вранац од мејдана,
„Баш је бољи него ђогат Мујов."
Ал' бесједи Шабан-агић Зуко:

„Још ја знадем и бољег шићара.“
Па довати књигу и хартију,
Ситну књигу по кољену пише,
Па је шаље Иван-капетану:
„О Иване, силан капетане,
„Данас сам ти згоду ухватио,
„Кад Сењана у Сењу ти нема,
„Пошаљи ми дора од мејдана,
„О дорину ђузел-ћеисију,
„Покрај коња читав товар блага.
„Ако ли ми то послати нећеш,
„Кунем ти се и вјеру ти дајем,
„Са мном има хиљаду Турака,
„Б’јелу ћу ти Сењу ударити,
„Тебе, Влаше, жива уфатити,
„На муке ти живот извадити,
„А бијелу кулу запалити,
„Вјерну твоју љубу заробити.“
Тад се Иван у невољи нађе,
Јер Сењана дома не бијаше,
Па изведе дора од мегдана,
Оһеде га и опусати га,
Јошт им спреми читав товар блага.
Кад тај шићар у лугове сиђе,
Те стадоше дијелити Турци,
Међу собом били бесједили:
„Мили Боже, да добра шићара!
„И без ране и без мртве главе.“
А бесједи Шабан-агић Зуко:
„Јошт ја знадем и бољег шићара.
„Сутра јесте свијетла нећеља,
„Ја сам чуо да казују људи,

„Пораниће тридес ђевојака,
„Све сестара влашкије сердара,
„Иду младе по гори зеленој,
„Цв'јеће беру па се ките њиме,
„Пред њима је један добар јунак,
„По имену Звијер арамбаша,
„Јунака га у сво Сење нема.
„У Звијера гвоздена латинка,
„Ђе погледа, мора погодити,
„Ђе удари, мелем не требује.
„Да ли нам је њега преварити
„И његове савезати руке,
„Лако бисмо јагмили ђевојке.
„Браћо Турци, да се послушамо,
„Да идемо у врх од планине,
„Ту ја знадем једну воду ладну,
„И она се Чатрња позива,
„Као наша у нашу Удбину,
„Засједемо око воде тије,
„Да чекамо тридес ђевојака
„И Звијера силна каурина."
Одатле се Турци подигоше,
И одоше ђе су наумили,
Западоше око воде тије.
Кад у јутру јутро освануло,
Освануло и сунце грануло,
А ево ти Звијер-арамбаше,
Ђевојке се широм растуриле
По планини цвијеће берући,
Па дођоше на воду Чатрњу,
Ђеца млада умивају лица,
Звијер сједе под јелу зелену,

Па уз јелу плећа прислонио.
Ту јунаку лоша срећа била,
Никад није тако учинио,
Заспа Звијер уз јелу зелену.
А то гледа Шабан-агић Зуко,
Па се вуче од јеле до јеле,
Докле дође Звијер-арамбаши.
Опасује мукадем појасом,
Док дугачку везу направише,
Па се ближе Зв'јеру примакоше,
На грло му везу натурише,
Натурише па је притегоше.
Тад да ти је чуда погледати,
Кад скочише Турци на Звијера.
Док јунаку руке савезаше,
Многе Звијер ногам' погазио,
Четрнаест руку саломио.
Пофаташе тридест ђевојака,
Поведоше крвавој Удбини.
Ђе је срећа, ту је и несрећа,
Подиго се Гавран барјактаре
Од честита Сења зенђилога,
Покупио једну чету малу
Од тридесет добрије јунака,
Ђе гођ који био за мегдана,
Па отишли до Турске Удбине,
И не могли ништа задобити,
Вратили се Сењу бијеломе.
Кад се близу води примакоше,
Онда вели Гавран барјактару:
„О Комнене, мили побратиме,
„Де се пењи јели у врове,

„Па погледај на воду Чатрњу,
„Ова вода није никад сама,
„Ал' без вука, али без ајдука.“
Онда Комнен отпаса оружје,
Па се пење јели у вр̂ове.
Гледа Комнен на воду Чатрњу,
Виђе Комнен три стотин' Турака,
Међу њима тридес ђевојака
И Звијера од Сења бијела.
Како виђе, све позна Комнене,
Па се хитро низ јелику врати,
Све им каза што је и како је.
Тад Сењани пушке докопаше,
И у друма пута засједоше.
Мало стало за дуго не било,
А ето ти Шабан-агић-Зука,
Јаше Турчин Гавранова вранца,
А и сестру води Гавранову
А гледа га Гавран барјактаре
Низ његова пушку џевердара,
Па зекану даде ватру живу,
Па погоди Шабан-агић-Зука,
На прси му токе проломио,
И на плећа пенџер отворио,
Паде Турчин у зелену траву.
На ма пуче тридес џевердарг,
Одма паде тридесет Турака.
А да видиш од Сења Сењана,
Потурише пушке џевердаре,
Потегоше пламене анџаре,
Па у Турке јуриш учинише,
Од Турака млого јада граде,

Седамдесет погубише глава,
И отеше тридес ђевојака,
Док дотрча Звијер-арамбаша:
„Богом брате, Гавран-барјактаре,
„Сијеци ми везе по рукама,
„Јер утече будалина Тале,
„На Ивану дору од мејдана,
„Однесе ми гвоздену латинку.“
А Гавран му опростио руке,
Кад да видиш Звијер-арамбаше,
Трчи Звијер пријекијем путем,
Прије зађе пољу удбинскому,
Ту засједе за камен студени.
Ал’ ето ти будалине Тала,
Тале јаше Ивова дорина,
Сам у себи Турчин бесједио:
„Сад да видим кога од Сењана,
„Да му ломим кости на комаде.“
А то Звијер и гледа и слуша,
Скочи Звијер, уфати дората,
И Турчина за прси широке.
С њиме удри о земљицу црну,
Па му веже руке наопако,
И свеза га дору за репину,
Па посједе Ивова дорина,
Иде јунак уз Кунар планину.
Млоге Турке срета у Кунари,
Неки виче: куку њему, бабо,
Звијер тјеши, а бије латинком,
Док изађе на вр од Кунаре,
Једанаест погубио глава.
Кад Звијере до Чатриње дође,

Ту одсједе дора од мејдана.
Сви Сењани на ноге скочише,
И Звијеру брату опростише,
Што је заспо под јелу зелену.
Шићарише, мејдан задобише,
Отале се здраво подигоше,
И одоше Сењу бијеломе,
Пјевајући и пушке мећући.

54.

Травнички везир и котарски сердари.

Полетјела два гаврана врана
По свијету као што су гладни,
Е да би се ђегођ наранили.
Намјера их била нанијела
У сред Босне код Клисуре тврде,
Ту су врани на јелу панули,
Оба врана јесу сагледала
Под јелику рањена јунака,
Грдне су га ране освојиле.
На јунаку одијело дивно,
Сав у срми и у чисту злату;
Код јунака свијетло оружје,
Преко крила пушка џевердару,
Од шест педи, од дванаест драма.
Ко бијаше и од куд бијаше?
То је сердар Цмиљанић Илија,
Па је сердар рана допануо,
Те га врани чекају сердара,
Да јуначког наране се меса.
Оба гачу два врана гаврана,

Дозива их Цмиљанић-сердару,
Па вранима сердар проговара:
„Не чекајте, два врана гаврана,
„Не чекајте Цмиљанић-сердара,
„Но се, врани, отле подигните,
„Полетите на лагана крила,
„Ајте, врани, уз богазе тврде.
„Кад дођете на богазе прве,
„Тамо лежи тридесет лешева,
„Не падајте, не једите месо,
„Све су леши, врани, од Турака,
„Ни на једном русе главе нема.
„Ви отале полетите, врани,
„Доћи ћете на друге богазе,
„Тамо лежи четерес лешева,
„Све су леши, врани, од Турака,
„Ни на једном русе главе нема.
„Ни ту, врани, немојте падати,
„Већ отале полетите, врани,
„Доћи ћете на треће богазе,
„И ту има шездесет лешева,
„Ни на једном русе главе нема,
„Сви лешеви јесу од Турака.
„Ни ту, врани, немојте падати,
„Но летите на лагана крила,
„Док дођете у Клисуру равну,
„Усред поља сува оморика,
„Код омора два леша имаду,
„То су леши, врани, од сердара,
„Ни на њима русе главе нема,
„Ту падните и једите меса.
„Кад се, врани, нараните меса,

„Богом браћо, двије тице вране,
„Одлетите право у Котаре,
„Па кажите јаде за сердаре,
„Ђе сердари јесу изгинули.“
Кад то чула два врана гаврана,
Тице бају, тек за Бога знају,
Оба врана отле полећела,
Долећеше на прве богазе,
Ту лежаше тридесет лешева,
Сви лешеви главе не имају.
Ту гаврани не ктеше падати,
Долећеше на друге богазе,
Тамо бјеше четерест лешева,
Ни на једном русе главе нема.
Опет врани не кћеше падати,
Но отале врани полећеше,
Док дођоше на треће богазе,
Све богазе леши притиснули,
Ту лежаше шездесет лешева,
Ни на једном русе главе нема.
Ни ту врани не ктеше падати,
Него лете у Клисуру равну,
На омору долећеше суву.
Код оморе два леша имаду,
Ни на једном русе главе нема,
Ту падоше и једоше меса.
Кад се тице сите наједоше,
Оба врана одма полећеше,
Одлећеше право у Котаре,
Па казују јаде за сердаре,
Ђе сердари јесу изгинули.
Кад то чуше Котарци јунаци,

Сви скочише на ноге лагане,
Па велику чету окупише,
И пред четом два млада сердара,
Једно сердар Вуче Мандушићу,
А друго је Јанковић Стојане.
Два сердара чету подигоше
Од три стотин' добријех јунака,
Па одоше у крваве кланце,
Све лешеве мртве пролазише,
Док дођоше у клисуру тврду,
Ту нађоше два млада сердара,
Ни на једном русе главе нема.
Сједе чета, те се одморила,
Док стадоше грмити топови
На Травнику граду бијелому,
Три стотине један за другијем,
Шемлук чини травнички везиру,
Ђе му дође једна чета мала,
И донесе двије мртве главе,
Двије главе, обје од сердара.
Па познаје оне мртве главе,
Но их нико познати не море.
Онда Турци сташе бесједити:
„Господару, травнички везиру,
„Ви имате сужња у тамници,
„По имену Иван-капетана,
„Иван може да позна сердара."
Кад то чуо травнички везиру,
Он на млађе срклет учинио,
Изведоше Иван-капетана,
Бесједи му травнички везиру:
„О Иване, влашки капетану,

Деде познај двије мртве главе.“
А да видиш Иван-капетана,
Узе Иван једну мртву главу,
Па овако стаде бесједити:
„Није лако познавати главе,
„Иза мене ђеца останула,
„А данаске постали сердари.“
Бесједи му травнички сердару:
„Је ли глава Вука Мандушића?“
Одговара Иван-капетане:
„Није глава Вука Мандушића,
„Но је глава Цмиљанић-Тодора,
„Зајсто није гори од сердара.“
Па узима ону другу главу,
Окрете је и два и три пута,
Пољуби је седамнаест пута.
Бесједи му босански везиру:
„Је ли глава Јанковић-сердара?“
А Иван му сузно одговара:
„Није глава Јанковић-сердара,
„Ама није гори од сердара,
„Ова глава мог сина Јована.“
Па закука Иван капетане,
У кукању Иван проговара:
„А Јоване, мојеране грдне,
„Ја се јесам понадао, сине,
„Да ме оћеш избавит', Јоване,
„Ил' на благо, или на јунаштво,
„Није шала девет годин' дана
„Како лежим у ледну тамницу
„У Травнику граду бијеломе.
„Сад су моје кости остануле.“

Све то слуша травнички везиру,
Па сагледа Иван-капетана,
А какав је сужан тамничару,
Убила га мемла од камена,
Па је црњи Иван од камена,
Коса му је, њом се опасује,
Нокти су му ко у орла канце,
Везиру се било сажаљело,
Пусти везир Иван-капетана
Да он иде двору бијеломе.
Ту се моли Иван капетане,
Да му даду Јованову главу,
Да се Иван с њоме разговара,
Даде везир, поклони Ивану,
Узе Иван Јованову главу,
Па побјеже Сењу бијеломе,
Јер се Иван бјеше препануо
Да се штогод не присјете Турци,
Да Ивана натраг не поврате.
Тада везир чету окупио,
Све су Турке редом пребројили,
Тек му нема сто шесет Турака
Од Травника млади краичника.
Иван бјежи, не окреће главу,
Дође Иван на богазе тврде,
Све богазе јунак пролазио,
Нешто му се даде погледати,
Док угледа рањена јунака,
Уз танку се прислонио јелу,
А Иван се ближе примицаше,
Док јунаку у слики (!) дође.
Кад се Иван близу примакнуо,

Опази га Цмиљанић Илија,
Па се сердар јако препануо,
У страу је пушку доватио,
Одиста га убити оћаше.
Јави му се Иван капетану:
„Не, Илија, брате и сердару,
„Не удри ме пушком џевердаром.“
Кад Илија познаде Ивана,
Руке шире, у лице се љубе,
Питају се за јуначко здравље,
Прољевају сузе од образа.
Па да видиш Иван-капетана,
Узе Иван Цмиљанић-сердара
По свилену мукадем појасу,
Изнесе га на друма широка.
Мало сјели, те се одморили,
Док ето ти два српска сердара,
Два сердара оба од Котара:
Једно јесте Вуче Мандушићу,
А друго је Јанковић Стојане,
И за њима триста Котарана.
Ту нађоше Цмиљанић-сердара
И Ивана млада капетана,
Руке шире, у лице се љубе,
И ту сјели па се одморили,
И ладна се винца напојише.
Онда вели Вуче Мандушићу:
„О Иване, сењски капетане,
„Кад си тамо био у тамницу,
„Јеси л' чуо да говоре Турци,
„Да ће ићи скоро на Котаре.“
Тада Иван поче бесједити:

„Ја сам чуо да казују Турци,
„Да имаде од илаџ-џамија,
„У планину јесте удаљена
„Од Травника има седам сати,
„Неки вели и више имаде,
„Турци кажу сад у петак први.
„Да ће везир арем оправити,
„Јер се јесу неке разболеле,
„Па ће каде илаџ да потраже,
„Пратиће их множина Турака.“
Кад то чуше два сердара млада,
Окретоше триста Котарана
Покрај бела шера Босанскога,
Док дођоше у Илаџ-планину,
Ту је чета мало починула.
Онда вели Јанковић Стојане:
„Није л' мајка родила јунака,
„Мушкијем га пасом опасала,
„А јуначким гласом дозивала,
„И мени га слала у дружину,
„Да отиде доље до џамије,
„Да уводи од илаџ-џамију,
„Јесу л' Турци ушли у џамију,
„И има ли мложина Турака,
„Можемо ли њима ударити?“
Сва дружина ником поникнуше,
И у црну земљу погледаше,
А не гледа Виде Цмиљанићу,
Но Стојану међу очи црне:
„Ево мајка родила јунака!
„Ја ћу ићи уводит' џамију.
„Но, сердари, чету примакните,

„Ако мени до невоље дође,
„Да будете у невољи Виду.“
Ту сердари чету примакоше,
Узе Виде пушку џевердара,
Оде Виде право до џамије.
Кад се близу примакнуо Виде,
Виђе Виде мложину Турака,
Да ко броји има пет стотина.
Мало стало, за дуго не било,
Док ето ти четворе кочије,
Све четворе једне за другијем,
У кочије пашине кадуне,
Покрај каде дванаест каваза,
Како дошли у џамију ушли.
Онда Турци скидоше оружје,
Пред џамију ту га оставише,
Па одоше клањат' у џамију.
Кад то виђе Виде Цмиљанићу,
Дође јунак таман пред џамију,
Виђе Виде мандал од челика,
И на врата браву дубровачку,
Виде скочи па затвори врата,
И заклопи браву дубровачку,
И кроз алку пушку протурио,
Запријечи што боље могаше.
Ту се Виде натраг повратио,
Па повика грлом бијелијем,
Два сердара зове по имену.
Кад сердари Вида саслушаше,
До џамије брже дотрчаше.
Све им Виде по истини каже,
А Котарци врата отворише,

Па пламене ноже повадише,
У џамију нагло навалише,
Сваком Турку главу посјекоше,
А кадуне живе поваташе.
Ту сердари добро задобише,
И кадуне собом поведоше,
Здраво дошли у Клисуру тврду,
И ту своје леше покупише,
Однијеше у своје Котаре.

55.

Турци на Глибовцу.

Вино пије тридес Удбињана
У Удбину на Мујову кулу
Међу њима буљубаша Мујо.
Кад се Турци вина напојише,
Док се Мују даде погледати,
Погледати пољу удбинскому,
Док угледа коња и јунака,
Па потеже срчали дурбина,
Те познаје коња и јунака.
Ко бијаше и од куд бијаше?
То бијаше ускок Радоване
На ђогату коњу од мејдана,
Ђогат му се коњиц положио,
Бакарлије црну земљу стрижу.
Виђе Мујо, позна побратима,
Па Турцима стаде бесједити:
„Браћо моја, аге Удбињани,
„Баш је Раду велика невоља,

„Јесте Раде виђео кауре,
„Ђе су силну војску покупили,
„На Удбињу нашу полазили;
„Ал' је Раде шићер опазио,
„Јалата га неко окупио.“
Докле Мујо у ријечи бјаше,
Дотле Раде под бијелу кулу.
Све су аге пред њим истрчале,
Бесједи му буљубаша Мујо:
„Аирала! Богом побратиме,
„Кака ти је голема невоља,
„Те си тако поље покупио?“
А бесједи ускок Радоване:
„Авај Мујо, мили побратиме,
„Кад не требаш свакад те имаде,
„А кад требаш никад ли те нема.
„Ја се десик данас на тромеђу,
„На тромеђу турску и каурску,
„Тамо нађо Цмиљанића мобу,
„Има сердар триста ђевојака,
„И тридесет има водоноша,
„А стотину равно везалаца.
„На ђевојке сваку кауркињу,
„На свакој су токе позлаћене.
„Знаш ли, Мујо, Богом побратиме.
„Кад сам моје токе саковао,
„Ја сам дао триста талијера;
„Док сам моје токе позлатио,
„Јесам дао рушпа пет стотина,
„Па ја моје токе пазарива,
„Давак прида за њине најгоре,
„Побратиме, стотину дуката,

„Моје токе, мили побратиме,
„Не кћеше их, брате, ни гледати.
„Ја остави мобу Цмиљанића,
„Тамо нема ниједног сердара.
„Но сад, Мујо, Богом побратиме,
„Деде серат и крајину спремај,
„Да идемо на тромеђу, Мујо.“
А кад Мујо зачу побратима,
Па и аге чудо саслушаше,
Припалише шибе и лубарде,
Све се срга серат и крајина
Под Мујову пребијелу кулу.
Мујо бира пет стотин' Турака,
Ђе год кога побољега знаде,
Па поведе на тромеђу војску.
Пред војском је буљубаша Мујо,
За њим иде старац Ћеиване,
За старином гојени Алиле,
За Алилом сила и ордија.
Док дођоше на тромеђу Турци,
Кад отишла Цмиљанића моба.
Наљути се буљубаша Мујо,
Па потеже пушку џевердара,
Одиста га убити ћаше,
Не даде му гојени Алиле:
„Немој, Мујо, брате од матере,
„Ти не удри ускок-Радована,
„Доста нам је Раде требовао,
„Ми смо доста са њим задобили,
„Влашкије се натргали глава
„А и роба доста задобили.“
Онда Мујо стаде бесједити:

„Браћо моја, Турци Удбињани,
„Сад покрпак серат и крајину,
„А шта ћемо, моје аге драге,
„Куда ћемо окренути војску?“
Једни веле: ајте на Котаре,
Да тјерамо Цмиљанића мобу.
Други кажу: ајте низ приморје.
Трећи кажу: дома да идемо.
Онда Мујо поче бесједити:
„Браћо Турци, да се послушамо,
„Ја сам добар шићар запазио
„У Глибовац богату паланку,
„Тамо има дванест базрђана,
„Код свакога по рпа дуката.“
Тад бесједи стари Ћеиване,
Шушка, тепа, проговара тио:
„Прођ' се, Мујо, врага и Глибовца,
„Ја сам досад ишо на Глибовац,
„Браћо Турци, три пут одлазио,
„Некад с триста, некад пет стотина,
„Па ниједног нисам доводио.
„Да ме кулаш није уносио,
„Не би ни ја главу износио.
„Није лако на Глибовац доћи,
„Ваља проћи тридесет градова,
„И у њима тридесет банова.
„Код свакога капетана кажу
„И са њима по триста момака.
„Ваља проћи тридест паланака,
„И на њима тридест караула,
„И у свакој има стражарбаша,
„Па у њега по тридест стражара,

„У средини на Клисуру тврду,
„Тамо има караула тврда,
„На њој сједи Вуче оклопниче:
„Са Вуком је шесет оклопника.
„Добро стражу од Турака чува,
„Ко гођ дође на Клисуру тврду,
„Што не лети и не носи крила,
„Ништа Вуку утећи не може.
„Већ чујте ме, Турци Удбињани,
„Ако ћете мене послушати,
„Вратите се натраг у Удбињу.“
Разљути се буљубаша Мујо,
Ћеифану поче бесједити:
„Страшљивицо, стари Ћеивану,
„Ја ћу серат и крајину кренут'
„И Глибовац оћу поробити,
„И здраво се натраг повратити.
„А ти иди у нашу Удбињу,
„Па отпаши свијетло оружје,
„И припаши женску опрежину,
„Па ми гаће и кошуљу преди,
„Ја ћу теби исе учинити.
„Не плаши ми крваве газије.“
Па повика грлом бијелијем:
„О Алиле, брате од матере,
„Деде разви свилена барјака,
„Па ти за мном сву окрени војску.“
То је Алил Муја послушао,
Разви Турчин свилена барјака,
Па окрете низ приморје војску.
Сва се сила и ордија крену,
Сам остаде старац Ћеиване.

Све мислио шта ће и како ће,
Баш да иде у турску Удбињу,
То се старцу срамота чињаше,
А да старац на Глибовац пође,
Он се боји оће погинути.
Све мислио, на једно смислио,
Боље, рече, па и погинути,
Но срамотно у Удбињу поћи.
Па посједе претила кулаша,
И пристиже силу и ордију.
Отоле се војска подигнула,
Дању иде гором и планином,
Ноћу иду друмом широкијем,
Док пројоше тридесет градова,
И у њима тридесет банова,
И пројоше тридес паланака,
И на њима тридес караула,
Здраво Турци дошли на Глибовац.
Тада Мујо уставио војску,
Поразреди на четири стране,
Како ваља од куд ударити.
А бесједи старац Ћеивану:
„Чу ли, Мујо, од крајине крило,
„Добро гледај шта ћеш учинити.
„Ти не пали бијела Глибовца,
„Јер у њему имаде топова,
„Топови ће огласити Турке,
„Па ће наске Власи поватати.
„Има кула базрђан-Илије,
„И у њега бијела Латинка,
„Од како сам јунак постануо,
„И на моје ноге устануо,

„Ништа љепше виђео нијесам.
„Ко Латинке базрђан-Илије.“
А кад чуо буљубаша Мујо,
На жену се ашик учинио,
Пушти војску са четири стране,
И он први удри на Глибовац.
А да видиш буљубаше Мујa,
Тражи кулу базрђан-Илије,
Док му кули и авлији дође,
Па се пење на вренђију кулу,
Тамо нађе базрђан-Илију,
На руци му бијела Латинка.
Кад га виђе базрђан Илија,
Нешто стаде јунак бесједити,
И на своју сабљу погледује,
Не даде му буљубаша Мујо,
Сабљом махну, посјече му главу,
Па увати бијелу Латинку,
А запали пребијелу кулу.
Ђе је срећа ту је и несрећа,
Око куле дванаест топова.
Докле Турци благо покупише,
А и млого роба заробише,
Ту Илијна сагорела кула,
Припали се дванаест топова,
Абер даде уз приморје равно.
То је чуло тридесет градова,
И у њима тридесет банова,
И чуло је тридест паланака,
И у њима тридест караула,
А то Вуче зачу оклопниче,
Па повика шесет оклопника.

Оде Вуче друму широкоме,
Па уводи друма широкога.
Кад је Вуче друму долазио,
Великом се чуду зачудио,
Ђе је турска сила пролазила,
На Глибовац војска ударила.
Том се јаду Вуче досјетио,
Па увати друме и богазе.
Мало стало, за дуго не било,
Док ето ти тридест стражарбаша,
За свакијем по двадест стражара.
Мало стало за дуго не било,
Док ето ти тридесет банова,
И са њима тридест капетана,
За свакијем тридесет момака.
Све им Вуче по истини каже,
Ђе су Турци прошли на Глибовац.
Добро бани разредише војску.
Док ето ти силе и ордије,
Пред свијема стари Ћеиване,
Јер се стари јаду досјетио.
Подалеко старац измакнуо,
Те уводи друме и богазе.
Тек је војска друма опколила,
И међу се Турке упустила,
Пропустише стара Ћеивана.
Старац прође тридесет банова,
И сувише тридест капетана.
Докле старац на Клисуру дође,
Дочека га тридест стражарбаша,
Па на старца ватру оборише.
Код Турчина добра срећа била,

Нијеадн му рану не зададе,
Олово га приватити неће,
Здраво Турчин стражарбаше прође.
А да видиш муке и невоље,
Дочека га Вуче оклопниче,
Са његово шесет оклопника,
Не да Вуче проћи Ћеивану,
Срете старца насред друма пута.
Кад га виђе стари Ћеиване,
Одиста се стари препануо,
Па потеже перли буздована,
Те удара Вука оклопника.
За то Вуче ни абера нема,
Но под њиме вати кулаша,
И старину за прси широке,
Са њим удри под коња кулаша,
Па му веже руке наопако.
У том бани дочекаше војску,
Ала банда заметну се кавга,
Од Турака млоге јаде граде,
Никог жива не ктеше пустити:
Што гођ пусти тридесет банова,
Ту не пушта тридест капетана:
А што пушта тридест капетана,
То не пушта тридест стражарбаша;
А што би се њима измакнуло,
Не да Вуче утећ' ђавољему
Са његово шесет оклопника.
Исјекоше Турке Удбињане,
Од њи жива ока не пустише,
Ни да кажу како им је било.
Како таде, тако и данаске,
Више Турци на Глибовац неће.

56.

Котарци и Турци.

Вино пили до два побратима
У Шаргану високу планину,
Да ти оба по имену кажем:
Једно ти је Цмиљанић Илија,
А друго је Мандушићу Вуче,
Два сердара оба од Котара,
Када су се накитили вина,
Те им винце изиђе у лице,
Тад јунаци јеглен приватише.
Вели сердар Цмиљанић Илија:
„Мој дајица, Мандушићу Вуче,
„Ево има доба неколико,
„Да крвава боја на имасмо,
„Е да Бог да и сви Божји свеци,
„Да ударе на Котаре Турци,
„Да поробе све наше Котаре,
„Да поробе и огњем попале,
„Да ми с њима затуримо кавгу,
„Десна ми је пресилила рука,
„Пожељела боја и мегдана,
„А бритка ми зарђала ћорда,
„Ожедњела крви од Турака;
„Доро ми се ни јахат' не даде,
„Него рже, а ушима стриже,
„Док узјашем, гроб ногам' ископа
„Ђе би лего Усо и Мустафа.
„Рад бих моју сабљу напојити,
„А доратом леше погазити,
„И рањене почепати Турке.“

Кара њега Мандушићу Вуче:
„Мој сестрићу, зле ли су ријечи!
„У зо час се препојио вином,
„Што невољу желиш без невоље,
„А невоља зна и сама доћи.
„Докле буде Турак' и Котара.
„Биће кавге колико ти драго."
У ријечи у којој бијаху,
Стаде нешто јека из пријека,
Пуца пушка, а пјевају момци.
Тада рече Мандушићу Вуче:
„Мој сестрићу, Цмиљанић-Илија,
„Дед' привати срчајли дурбина,
„Па се попни јели у врхове,
„Те погледај низ Шарган планину,
„Да не буде јека од Турака,
„Да нијесу Котар поробили,
„Да не воде робље из Котара?"
Скочи сердар на ноге лагане,
Он узима срчајли дурбина,
Па полеће уз јелове гране.
На највишу грану узлетио,
Па окрену дурбин низ планину,
Развуче му до осам каната,
Те му гледа пуна три сахата.
Окреће га с десне на лијеву,
Те у пољу силу угледао,
Па казује својему даици:
„Чуј, дајица, сердар-Мандушићу,
„Ено иде сила од Турака,
„Биће чисто Котар поарали,
„И лијепа робља заробили,

„Него ајде да сретамо Турке."
У ријечи у којој бијаху,
Ал' ево ти момка уз планину,
Из Котара Вучетић-Николе,
Кад угледа обадва сердара,
Он им Божју помоћ не назива,
Него кори оба побратима:
„Зло га сјели, два српска сердара!
„Зло га сјели, а у гори пили!
„Ђе сте данас, нигђе вас не било?!
„Кад ваљаде, дома в' не имаде,
„Кад имаде, муке не имаде.
„На Котаре ударише Турци,
„Поробише, огњем попалише
„Од бијеле куле Цмиљанића
„Па до куле Мандушића Вука,
„Па и кулу са Змијана Рајка,
„И његову заробише љубу,
„И ђе гођ би прикладне ђевојке,
„Уграбише, те их однијеше,
„Јер Турцима срећа изнијела,
„Сви сердари до у Задар пошли
„На весељу од Задра Тодору,
„Жени сина, а сестру удава,
„Но потец'мо, ако Бога знате,
„Ја сам дао абер сердарима,
„Сад ћ' и они стићи, ако Бог да.
„Ми удримо на прси Турцима,
„Започнимо боја и мегдана,
„Док сердари са плећа ударе,
„Бранимо се колико можемо,
„Па што нама Бог и срећа даде."

Опет вели Мандушићу Вуче:
„Виђ', Илија, је л' примакла војска,
„Би ли мого којега познати?“
Кад се Турци пољем примакнули,
А Илија дурбином нишани,
Те разбира турске поглавице.
Како кога види поглавицу,
Запитива својега даиџу:
„Који оно јунак на дорату,
„Бијела му и глава и брада,
„И он носи пред собом ђевојку,
„Драга му је обзире се на њу,
„Те је љуби, жуберује с њоме?“ —
„Знадем ти га, јади ти га знали
„То је главом старац Ћејван-ага,
„Крвника га у душмана нема.“ —
„Што је јунак на коњу ђогату,
„Повисоко главу уздигнуо,
„Поиграва по пољу ђогина,
„На скуту му прикладна ђевојка,
„У теркији рухо ђевојачко;
„Драга му је, обзире се на њу,
„Те је љуби и шапука с њоме?“ —
„Знадем ти га, јади ти га знали,
„То је главом буљумбаша Мујо,
„Катила га ришћанскога нема.“ —
„Што је за њим јунак на малину,
„Те не има браде ни бркова,
„И он носи лијепу ђевојку,
„Драга му је, окреће се на њу
„Те је грли и на срцу стиска?“ —
„Знадем ти га, јади ти га знали,

„То је главом одгојак Алиле,
„Љута змија да је жешће нема.“ —
„За њим опет јунак на вранчићу,
„У крилу му прикладна невјеста,
„Мила љуба са Змијања Рајка,
„Те је јунак руком загрлио,
„Па је љуби у бијело лице,
„Црна брка, а мрка погледа,
„Низ прси се просули бркови,
„Шјају му се токе кроз бркове?“ —
„Знадем ти га, знали ти га јади,
„То је главом Порча буљумбаша,
„Јунака га у крајини нема.“ —
„Па је за њим јунак на лабуду,
„На усници тек поникли брци,
„На крилу му млађахна ђевојка,
„Мила сека Вучетић-Николе,
„А за седлом рухо ђевојачко:
„Младо момче, а млада ђевојка,
„Те је љуби ђе јој куца душа?“ —
„Знадем ти га, јади ти га знали,
„То је главом Ограшића Мујо,
„Чудна гуја за Србина расте.“ —
„Јошт да видиш, мој мили дајица,
„За делијом до триста Турака,
„А најстрагу јунак изостао,
„Не би дуга пушка дотурила,
„Не би мала ни аваза дала,
„И он носи до двије ђевојке,
„Једну за се, а другу преда се,
„Под ђевојком помамио зека,
„А ђевојке утегнуо пасом,

„Обје му се око грла свиле,
„Необичан јунак погледати,
„А на њему одијела нема,
„Кроз капу му перчин пропануо
„Кроз доламу виде с' лопатице,
„Кроз чакшире испала кољена,
„А кроз чизме прсти испанули,
„О бедри му заръђала ћорда,
„А у руци некаква тојага,
„Рекао бих ражањ од пецива,
„Те из њега нешто често блиста?“ —
„Знадем тогај, сине, понајбоље,
„Често смо се клали на мегдану,
„То је главом од Орашца Тале;
„Што је земље турске и каурске,
„Задртијег не има јунака,
„Да ће прије заметнути кавгу
„Нема кавге, а ђе није Тале.
„Но, Илија, мој мили сестрићу,
„Сиђи брже са јелових врха.“
Слеће сердар од гране до гране,
А с по јеле уз кољено ујцу.
Сва тројица на ноге усташе,
Те одоше у сусрет Турцима.
Далеко их опазили Турци.
Пита Турчин буљумбаша Мујо
Милу секу Цмиљанић-Илије:
„О Богу ти, секо Цмиљанића,
„Који с' оно у поље јунаци,
„Те су добре коње расрдили,
„Оштре сабље носе у рукама,
„Знаш ли, Анђо, ко ће оно бити?“

Анђелија мудра а паметна,
Те Турчину памет ујграбила:
„Оно су ти наша браћа права,
„За нама су рухо донијели,
„И дарове што је за сватова,
„Дивно ће вас даровати даром,
„Ако буду наша браћа права.“
У то доба ево три сердара,
Састаше се Турци и сердари,
Поздрављају све главаре редом:
„Добро дошли, нови пријатељи,
„Пријатељство хаирли нам било,
„Сјед'те мало да се дарујемо,
„И уз вино чашом наздравимо.“
Сви су Турци тому каил били,
Разјахаше, мало починуше,
Док сердарим' Бог и срећа даде,
Нешто им се даде погледати,
У дно поља тама и прашина.
Кад виђоше, бирдем се сјетише,
Да сердари трче у поћеру,
И за њима котарски јунаци;
То гледали, а Бога молили.
То виђео буљумбаша Мујо,
Па Илиној сестри проговара:
„Срце, душо, Цмиљанића сејо,
„Какви с' оно уз поље јунаци,
„Те копитам' поље разнијеше,
„А у праху бутум остадоше?“
Анђа мудра, мудро проговара:
„Оно су ти наша браћа права,
„Те сестрама носе рухо дивно,

„Те су везле по бијелу платну,
„Да дарују зете и сватове.“
Кад виђеше три српска сердара,
Ди се њима браћа примакоше,
Алакнуше, Бога споменуше,
И најпрви боја започеше,
Док се Турци коња добавише,
У то стиже сила из Котара,
Пред њима је Јанковић Стојане,
Те у Турке јуриш учинише,
Као гладни вуци у јагањце.
По један пут пушке истурише,
Сваки себи убио Турчина,
Па за голо гвожђе приватише,
Сабљом с’јеку, а коњима даве.
Да је коме било погледати
Како стоји звекет од сабаља,
Стоји вриска Срба соколова,
Јека поља од коњских копита,
Лелек стоји рањених јунака:
Неки пољем и без коња струже,
Неки виче: причекај ме друже;
Стоји писка несретњих Турака,
Неки вели: куку њему, мајко;
Пала магла од неба до земље,
Сви сердари у крв огрезнули
Од челенке коњу до копита,
Сијекући око себе Турке.
Ту брат брата познати не може,
Но по гласу па и по авазу.
Србљи вичу: за вјеру ришћанску,
Сложно за крст, браћо, на душмане.

Турци вичу: Амет и Муамед.
Ту не знаде један за другога,
Ко ли гине, ко ли задобива,
Али виђе са Змијања Рајко,
Ђе побјеже Турчин на коњицу,
Момче младо Ограшић Алија,
Па се за њим момче натурило,
За њим трче, те из грла виче:
„Стан', копиле, Ограшић-Алија,
„Чије носиш робље из Котара?“
Турчин бјежи, не обрће главу,
Брз му лабуд, пуст ће останути.
Али Рајко ошино вранчића,
Слеже му се вранчић по ледини,
Трчи брзо, а брже сустиза.
Када му се Рајко примакнуо,
Па завика грлом и авазом:
„Сумбулија, Вучетића секо,
„Поклони се седлу у тркији,
„Укажи ми плећи од јунака.“
Зачу Сумба, плећи отворила,
Пали пушку са Змијана Рајко,
Те погоди на коњу Турчина
Међу плећи, те ће одма лећи,
Турчин паде а Рајко допаде,
Те му сабљом осијече главу,
А прифати коња и оружје,
На коња му турио ђевојку,
Па одоше на првом мегдану.
Ту не нађе ниједног сердара,
Но гомиле мртва и рањена,
Па премеће мртве и рањене,

Не би л' кога познао својега.
Ту наоди Чарапића Васа,
Јошт је Васо био у животу.
Плакала га своја заручница,
Мила сеја Поповца Милоша,
Зачула га чувајући овде,
Па му шјела млада више главе,
Те г' умива студеном водицом,
Причешћује вином црвенијем,
А утире везеном марамом.
Рајко њима божју помоћ виче,
Те их пита за српске сердаре.
Они њему по истини кажу:
„Потекоше пољем за Турцима,
„Неко пољем, а неко планином,
„Јер им Турци коњма побјегоше,
„И на коње робје одведоше.“
Кад то зачу од Змијана Рајко,
Он окрену коња уз планину,
И угледа насред друма пута
Анђелију сестру Цмиљанића,
Ђено рони сузе низ образе.
А кликује иза свега гласа:
„Је ли игђе брата из Котара
„Да помогне мом брату Илији,
„На њега су навалили Турци,
„А Илија љутих допо рана.“
Јави јој се из далека Рајко,
Коња трче, а ђевојци виче:
„Казуј, цуро, дуго јадна била!
„Ево Рајка, а ђе је Илија?“
Кад ђевојка угледала Рајка

Љуби њега у скут и у руку,
Па најпотље коња у копита:
„Брате Рајко, ено ти Илије.“
Када Рајко упази Илију
Ђе се носи у прси јуначке,
С једним носи од другог се брани,
Из чизме је скопао канџију,
Те ошину коња с обје стране,
До мегдана коња догонио.
Кад Илија муках допануо
Са Турчином буљубашом Мујом
А уз Муја гојашак Алиле,
Голу сабљу држи у рукама,
Облијеће обадва јунака,
Замањује да згуби Илију,
Ал' Илија јунак и паметан,
Подмеће му испод сабље Мујa.
Продрије се са Змијана Рајко,
Како Рајко иза грла викну,
Сва се гора бутум уздрмала,
А од грана одпадаше лишће:
„Лакше, курво, гојашан Алиле,
„Срамота је по два на једнога.“
Кад то зачу гојашан Алиле,
Препаде се, срамота га било,
Плећи даде, а бјежати стаде.
Уфатише буљубаша-Муја,
Свезаше му руке наопако.
Шћаше Рајко погубити Муја,
Ал' се моли буљубаша-Мујо:
„Немој, Рајко, немој, побратиме,
„Поклони ми живот на мегдану,

„Ишти блага колико ти драго.“
Јунак Рајко, позна побратимство,
Опреми га двору на трагове
Свезанијех рука наопако.
Пита Рајко свога побратима:
„Побратиме, Цмиљанић-Илија,
„Јес’ колико ранах допануо,
„Јесу ли ти од пребола пусте?“
Вели њему Цмиљанић Илија:
„Побратиме, мој соколе сиви,
„Има рана, ал’ су од пребола,
„Него казуј, ако Бога знадеш!
„Ко погибе, ко ли жив остаде?“
Рајко му се куне по истини;
„Не знам, брате, шта је ни како је
„Но ајдемо право у Котаре.“
Приватише сестру Цмиљанића
И лијепу Сумбу Вучетића,
На турске их коње посједоше.
Ал’ да видиш чудо без невоље,
Отисло се све тридест сердара
По планини траже побратима,
Те кукају грлом и авазом:
„Куку Рајко, и куку Илија,
„Да смо кадри и мртве вас наћи
„Ка да бисмо живе под оружјем.“
Одзивљу се оба побратима:
„Ко то кука кад невоље није,
„Те кукате два жива јунака.“
Кад сердари познаше Илију,
И зачуше од Змијана Рајка,
По авазу њима полећеше,

Па када се браћа састадоше,
Љубише се и загрлише се:
„Благо нама јутрос до вијека!“
Отолен се браћа подигоше,
Па одоше пољу до мегдана,
Те премећу по пољу јунаке.
Познадоше једанаест друга,
Познадоше те их оплакаше,
Оплакаше те их покопаше.
Поваташе коње од Турака,
Ђевојкама коње поклонише,
Све турачке одсјекоше главе,
На дванаест коња товарише,
Па одоше двору пјевајући.
Кад су дошли у равне Котаре,
Ту сердари под'јелише главе,
Сваки своју накити авлију.
Мећ' свом браћом шићар дијелили,
Повратили што је чије било.
А сад, браћо, да се веселимо,
Веселимо, Богу се молимо,
Избави нас, Боже, тешке муке
Од душманске грдне турске руке.

57.

Чета од Кладуше Мује.

(комад од пјесме)

Чету купи од Кладуше Мујо,
Све јунаке бољи од бољега,
А крвнике гори од горега;
Па он прође уз Пролог планину:

Напред иде од Кладуше Мујо,
И он носи копље на рамену,
И на копљу од мећеда глава,
Па зијева од мећеда глава,
Рекао би, као да је жива
А за њиме Тале на кулашу,
У њега је сабља окована,
И на сабљи триста синцирића,
На свакоме триста трепетљика,
Сабља звекне, а планина јекне,
А за њиме Ковачина Рамо
На ђогату коњу великоме,
И он носи лака џевердана,
На њему је до тридесет пафти,
Свака пафта од десет дуката,
А што му је пафта до нишана,
Она му је од тридест дуката,
И у њој је алем камен драги,
По коме се види погледати
У поноћи као и у подне;
А за њиме тридесет Турака
На атима а под миздрацима.
Отидоше кроз Пролог планину.
Кад дођоше у Котаре равне,
Ту нађоше хиљаду оваца,
И за њима дванаест чобана
Међу њима дијете Тадија,
Кад вићеше Кладушани Турци,
У чобане јуриш учинише,
Исјекоше дванаест чобана,
Међу њима дијете Тадију,
Оћераше хиљаду оваца,

Отидоше у кршну Кладушу,
Ал' повика са Пролога вила:
„О чу ли ме од Сења Иване!
„Ђе си Иво? нигђе те не било!
„Изгибе ти дванаест чобана,
„Међу њима дијете Тадија;
„Ис'јече их од Кладуше Мујо
„И оћера хиљаду оваца."
А кад чуо од Сења Иване,
Он дозива Гавран-барјактара:
„О чу ли ме, Гавран-барјактаре!
„Ти изнеси зелена барјака,
„Удари га у зелену лонџу,
„Брже купи тридесет Сењана,
„Све јунаке бољих од бољијех;
„А крвника горих од горијех;
„Да трчимо у Котаре равне,
„Погибе нам дванаест чобана
„Међу њима дијете Тадија."
А кад чуо Гавран-барјактаре,
Удрише му сузе низ образе,
Па узима крсташа барјака,
Удари га у зелену лонџу
И сакупи тридесет Сењана,
Отрчаше у Котаре равне.
Кад дођоше у Котаре равне,
Али стоје два врана гаврана
На Тадину лицу бијеломе,
Очи пију, б'јело лице грде;
Ал' говори од Сења Иване:
— — — — — — — —
— — — — — — — —

58.

Бојичић Алија и Змај-огњени Вук.

Књигу пише Бојичић Алија
Из Кладуше из Турске Удбине,
Те је шаље Змај-огњену Вуку
У обали ниже Качаника.
Колико је силан и бијесан,
Овако му Турчин књигу слаже:
„Здраво, Вуче, од горе ајдуче,
„Ја сам чуо ђе казују људи,
„Да си ваљан јунак на крајини,
„Сву крајину од Турака браниш,
„И мегдане млоге задобиваш.
„Тебе фале, а мене не куде.
„Још сам чуо, ако ме не лажу,
„Да ти имаш у потају дора,
„Доратаста и путоногаста,
„Нејахана ни оседлисана,
„Да ти ваља у твојој потреби,
„А ја имам суру бедевију:
„Твој је добар, и моја је харна,
„Научена боју и мегдану,
„Претекла би тицу ластавицу.
„И чуо сам ђе причају људи,
„Да ти имаш двије даницкиње,
„Све облите у сувоме злату,
„На њима су два чарка ђурковца,
„И да имаш два мача вуковца,
„Који су ти од баба остали,
„И да пашеш сабљу димишкију,
„Да је такве у јунака нема;

„А ја имам бистра џевердара,
„И оружје не грђе од тебе,
„Које слуша, ако рука служи,
„Ђе удара мелем не требује.
„Ја још да ти једно чудо кажем,
„Дочуо сам казали су мени,
„Да ти имаш љубу Анђелију,
С којом си се скоро саставио,
„Да је таке у каура нема,
„Ни ружнија од загорске виле;
„А ја имам млађену кадуну,
„Скоро сам је себи добавио,
„Твоја дивна, моја ружна није,
„Обје младе и нама су драге.
„Ала, Вуче, да се мијењамо:
„Подај мени Анђу и оружје,
„И подај ми силнога дората,
„Бољи јунак Анђу ће љубити,
„И оружје бољи опасати,
„А дората боље проиграти.
„Ако ли ме послушати нећеш,
„Позивам те на мејдан јуначки,
„Да изабереш ђе је теби драго."
Када Вука књига допанула,
Књигу чита пак се подсмјехује,
„Ала, рече, чудне аранзаде,
„Куда ли је Турчин наумио,
„Да изгуби себе али мене?"
Па довати дивит и артију,
Брже кити књигу на кољено,
Те је шаље Бојичић Алији.
Овако му Вуче отпишује:

„Силно Туре, Бојичић-Алија.
„Ја сам твоју књигу проучио,
„И видио што ми у њој пишеш.
„Истина је све што људи кажу,
„Да ја имам коња и оружје,
„И да имам дивну Анђелију,
„Ал' се чуду дочудит' не могу,
„Што ће теби моја сиротиња?
„А ја твоме не завидим благу,
„Ни јунаштву, како што ми кажеш.
„Све ти твоје дуговјетно било,
„А ја не дам мојега дорина,
„И оружје ког сам добавио.
„И да бих ти обоје послао,
„Не дам моје љубе Анђелије,
„Док је мени на рамену главе,
„И свијетли образ пред људима,
„Лудо јој је чедо под појасом.
„Но, Алија, силни мегданџија,
„Твоје држи, а моје не давам,
„Прођимо се врага и мегдана,
„Гријота је од Бога једнога,
„Да погубиш мене, ал' ја тебе
„Без инада и никаква кара,
„Него ајде да се братимимо,
„Љубе наше дај да посестримо,
„Да будемо главни пријатељи."
Кад Алији ситна књига дође,
Не бјеше му мила николико,
Но се Турчин насрдио љуто,
У љутости другу Вуку пише:
„Страшљивице, Змај-огњени Вуче,

„Нећу с тобом чинит' пријатељства.
„Нити примам твојега братимства,
„Но те чекам на мејдан јуначки
„У ливади ниже Качаника.
„Рок неђеља, мегдан понеђељник,
„У уторник да кукају мајке,
„Али моја, али твоја, Вуче.
„Чекаћу те под зелену јелу,
„Ту ћеш наћи мене и кадуну.
„Ти доведи твоју Анђелију,
„Ком помогне срећа на мегдану,
„Ко добије, нека има двије,
„Тако коњи, тако и оружје,
„И не води никог од Србаља,
„Нећу ни ја никог од Турака."
Шаље Вуку књигу кастилице,
Кад Вук виђе шта Алија пише,
„Авај, рече, до Бога милога
„Ђе ми ваља гинут' на срамоту,
„Боље него живјети срамотно."
Пак дозива вјерену љубовцу:
„Анђелија, моја љубо драга,
„Обуци се што можеш наљепше;
„Мене вади коња и оружје,
„Јере ћемо шјутра путовати
„На ливади удно Качаника.
„Ево ме је књига допанула
„Од Турчина Бојичић-Алије,
„Зове мене Турчин на братимство,
„Рочили смо да водимо љубе."
Брзо га је Анђа послушала,
Извади му ђузел одијело,

И изнесе свијетло оружје,
Слуге коња справна принијели.
Обуче се и Вуко и Анђа,
Добрије се коња доватише,
Право пошо доље низ Качана.
Фала Богу да је великоме!
Дивно ли их бјеше погледати:
Диван јунак, а јошт љеша Анђа,
Оћело их понијело дивно,
И смрт би се огрјешила љуто,
Када би их заран' раставила.
Кад су дошли на ливади равној,
Али Турчин прије доранио,
На санџади ноге прекстио,
Лулу пуши, а пије ракију,
Служи му га дилбери кадуна
Десном руком чашом позлаћеном.
Божју му је помоћ називао:
„Божја помоћ, Бојичић-Алија!“
Колико се Туре посилило,
Нит' се диже, нит' се Бога прима,
Но погледа милу Анђелију,
Од јада га ували грозница.
Тада Турчин на ноге устаде,
Бедеви се у рамена баци:
„Држ' се, рече, Змај-огњени Вуче!“
Препаде се, и невоља му је.
Тадер Вуче ријеч проговара:
„Анђелијо, моја вјерна љубо,
„Ако би ме Турчин погубио,
„И ако би тебе заробио,
„Лудо ти је чедо под појасом,

„Када би га на свијет родила,
„Пошљи ми га мајци на дворове,
„Немој моју заборавит' душу.“
Не да Турчин даље говорити,
Него трже сабљу оковану,
И на Вука страшно насрнуо,
Листо га је Вуче дочекао,
Пусте им се сабље саломише,
Бацише их у зелену траву,
Фатише се за грла бијела,
Ћерају се тамо и овамо,
Ћерају се љетни дан до подне.
Ударила сила на бијеса:
Нит' се даде преклонит' Алија,
Нити може оборити Вука.
Јунаку су пјене попануле,
Кад крваве излазит' зачеше,
Виђе Турчин да је на невољу,
Пак завика из грла бијела:
„Анђелија, Вукова љубавцо,
„И кадуно, очи ти испале:
„Покупите од сабље комаде,
„Исеците Змај-огњена Вука,
„Кунем ти се а вјеру ти давам,
„Ако згубим твога господара,
„Узећу те за вјерну љубовцу,
„Моја када твоја робињица.“
Кад зачуше двије госпођице,
Једна другу тадер погледала,
Рече ријеч Вукова љубовца:
„К себи руке, Бојичина љубо,
„Кунем ти се, и вјеру ти давам,

„Ако такнеш мога господара,
„Живој ћу ти очи извадити,
„Нек јунаци о јунаштву раде,
„А ми жене с миром да шједимо.“
У то рече Змај-огњени Вуче:
„О кадуно, Алијина љубавцо,
„Прискочи ми данас у невољу,
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„И погубим твога господара,
„Држаћу те како моју мајку,
„Вјенчаћу те за брата мојега.“
Кад то зачу Алијина љубовца,
Чудно смисли, а мудро изрече:
„Волим бити Вукова снашица,
„Него Анђи танка робињица.“
Пак се скочи на ноге лагане,
По ливади сакупља комаде.
За њом трчи млада Анђелија,
Подвикује грлом бијелијем:
„Не, кадуно, у јаду кукала!
„Не погуби свога господара,
„Куда ће ти зазор и срамота,
„А од Бога велика гријота,
„Да погуби жена свога мужа,
„На тебе ће останут' уклетва.
„Подај мене од сабље комаде,
„Ја ћу помоћ моме заручнику,
„Када мужу нећу, да коме ћу.“
Па довати комад сабље ђорде,
Пружи Вуку у лијеву руку:
„Ево, Вуко, драги господаре,
„Држи десном, а кољи лијевом,

„Не би ли га како уморио.“
Кад се Вуче до сабље довуче,
Закла Алију по грлу бијелу,
Паде Турчин на земљици црној,
Како паде, тако не устаде.
Ондар Вуко коње доватио,
Кади дава суру бедевију,
А он узе Алино оружје,
Отидоше здраво двору своме,
Далеко их мајка угледала,
А на ближе стара сусретала,
Те се с њима у лице ижљуби,
Вуко мајку у бијелу руку.
Зове брата свога Андријаша:
„Ево, брате, за тебе љубовце,
„Тебе, мајко, лијепе снашице,
„Мојој Анђи вјерне јетрвице.“
Покрсти је у бијеле цркве,
А вјенча је за братом Андријом,
Те Вук вјеру своју не саломи,
Држао је као своју мајку,
А Андрију како оца свога.
То је било сад се спомињало,
Нама, браћо, добро здравље било.

59.

Ђерђелез Алија и Вук Деспотовић.

Вино пије Ђерђелез Алија
У лијепу шеру Сарајеву
Су тридесет ага Сарајлија,

Вино служи Омер барјактару
Чашом златном и десницом руком.
Кад се аге вина напојили,
Те им винце узабрало лице,
А ракија ријеч отворила,
Пођоше се разговарат' Турци
О добријем коњма и јунацим'.
Но што рече Ђерђелез Алија:
„Фала Богу, Сарајлије Турци!
„Видите ли краља Матијаша
„У Будиму граду каурскоме,
„Ђе нам капљу Сарајлије Турци
„На бедему на каурском граду.
„Краљ Матијаш добавио слугу
„Од бијела Смедерева града,
„Свог сестрића Деспотовић-Вука,
„Баш такога у каура нема.
„Ево има три године дана,
„Пос'јече нам триста Сарајлија,
„Све понесе на Будима града,
„Те се суше на влашкоме граду.
„Све ја одам, дората проводам,
„Не би ли се удесио с њиме
„Да осветим браћу Сарајлије.
„А тако ми дина и амана,
„И нашега поста рамазана,
„Писаћу му ситнога мејдана,
„Нек ми дође краљу Матијашу,
„И доведе Анђелију шћерцу,
„Ја ћу моју на фалу Ајкуну,
„Ко добије, нека су му двије,
„Ал' ми пошље Змај-огњеног Вука.“

А веле му Сарајлије Турци:
„Ђерђелезу, драги Господару,
„Влâ бољега у свијету нема,
„Он је горе цару додијао
„Но остало све седам краљева.
„Нема Вуку но двадест година,
„Доби цару хиљаду мегдана,
„Но се prođi Матијаша краља
„И његова Змај-огњена Вука."
За то Алил ни хабера нема,
Него књигу ситну накитио,
Оправи је у Будима ґрада
А на руке Матијашу краљу:
„А чу ли ме, силан каурине,
„Добро гледај што ти књига каже,
„Ти изађи мене на биљегу
„На широко на поље Зечево,
„Да јуначки живот дијелимо,
„Црне вране месом напитамо,
„А долину крви натопимо,
„Наше сабље крви намажемо,
„У неђељу да се састанемо.
„И доведи Анђелију шћерцу,
„За бољега њу удати нећеш,
„Ја ћу моју на валу Ајкуну,
„Ко добије нека су му двије;
„И пошљи ми Змај-огњена Вука,
„Који моје Сарајлије туче,
„Који туче, а теби их вуче,
„Те им капљу у Будима главе."
Књига пође, у Будима дође
А на руке Матијашу краљу,

А кад виђе што Ђерђелез пише,
Грозне сузе од образа пушти,
Стар бијаше, ићи не смијаше,
Јадну Вуку казат' не смијаше.
А то гледа Змај од огња Вуче
Са тавана из бијеле куле,
Па бесједи краљу Матијашу:
„Што је ђеде, краљу Матијашу,
„А што плачеш, не веселио се!
„Ко ли тебе ситну књигу пише,
„Те је тебе тако жалостива,
„Од живе ти муње изгорјела.
„А та ти је књига од мејдана,
„А не бој се, погинути нећеш,
„А ти имаш мегданцију за се.“
Па отоле скочио на ноге,
Док допаде старом Матијашу,
Па му књигу узе шаровиту,
Па је танку књигу прочитао.
А кад виђе шта Ђерђелез пише,
Па сам Вуко собом бесидио:
„Ала, ала, милом Богу фала!
„Ну силнога Ђерђелез-Алије,
„На кога се потежила курва,
„На нејака Змај-огњеног Вука.
„А што Бог да и срећа јуначка,
„Ал' добити али изгубити.“
Па упаде у подрум ђогину,
Изведе га из нова подрума
Оракћена и окрилаћена,
А притеже од боја оружје,
И довати за руку ђевојку.

А вели му краљу Матијашу:
„А мој синко, Деспотовић-Вуче,
„Немој ићи њему на биљегу,
„Ни ми води лијепу ђевојку.
„Кунем ти се Богом великијем,
„Изгубићеш на мегдану главу.
„Данас нема бољега јунака
„Од Турчина Ђерђелез-Алила,
„Но ћу њему књигу направити,
„И уза њу хиљаду цекина,
„Он ће нама живот поклонити.“
А вели му Змај-огњени Вуче:
„Моли Бога за ђавола твога,
„Ер ме стара проклињала мајка,
„Да те пазим како баба свога,
„Јутрос бих ти посјекао главу.“
Онда силна појао ђогина,
За се баци Анђелију младу,
Па оћера сентом и свијетом,
Докле момак на Зечево дође,
На биљегу Ђерђелез Алилу,
Кад Турчина нема на мегдану.
Ту га чека Змај-огњени Вуче,
Док на гору починуло сунце.
А кад виђе да му доћи неће,
Па отолен ђипи на ђогина,
За се баци Анђелију младу,
Па оћера шеру Сарајеву.
Докле Вуче Сарајеву дође
Баш под кулу Ђерђелез-Алије,
Ту својега отури ђогина,
А разапе бијела чадора,

Подањ сједе ладно пити вино,
Служи му га китна Анђелија.
Он га пије, и ђогину дава,
Док свануло и сунце грануло.
Но се диже Ђерђелез Алија,
Па погледа из златне камаре,
Док опази бијела чадора,
И под њиме Вука и ђевојку,
Док га виђе, дотлем га познаде.
Ђипи Турчин на ноге лагане,
А притеже од боја оружје,
А истури крилата дората
Оракћена и опусаћена,
Па се сила баци на бијеса,
И поведе Ајкуну ђевојку.
Докле Вуку под чадоре дође,
Па му Турчин добро јутро дава,
А Вук му је здрављем приватио.
Тада викну силна потурица:
„Копиљане, Деспотовић-Вуче,
„Но на ноге да се облазимо."
Па потеже сабљу оковану,
Те разбучи Вукова чадора,
Падоше му на земљу једеци.
Тада Вуче свој топуз повуче,
А изведе Анђелију младу,
Под руке се с Ајком уватила,
А он ђипа на ђогина свога,
И потеже сабљу оковану,
Погнаше се по дугу мегдану.
Док су двије саломили ђорде,
Један другом рану не задали,

Па окрњке у траву турили.
А челикли копље доватили,
Па два пут се с њима претурили,
Један другом рану не задали.
Доватише два топуза тешка,
Првом баци Ђерђелез Алија,
Те претури Змај-огњена Вука;
Другом гађа Вуче на Алију,
И бјеше га момак погодио
Пасатице међу печенице,
Четири му ребра саломио
А живо му срце извадио,
Ево ти га низ коња дољена.
Турчин паде, а Вук му допаде,
Те јуначку главу посијече,
А прими му коња и оружје.
Анђи даде Алина дорина,
А Ајкуну за се за ђогина,
Па наћера преко Сарајева.
Кад под градом стотину Турака,
Те сеире Вука и Алију,
Кад ће с Вука донијети главу.
Ту ми Вуче ђогата помами,
А потеже ћорду оковану,
Ту тридесет посијече глава,
А окити себе и ђогина,
А отоле пут Будима пође.
А кад дође бијелу Будиму,
Муштулуци краљу долазили,
Ђе је Вуче мегдан задобио,
Носи главу Ђерђелез-Алије,
Још тридесет глава од Турака,

И Ајкуну и младу Анђушу.
Ту Матијаш шемлук учинио,
Он педесет ужди лубарада.
А кад дође Змај-огњени Вуче,
И донесе од Турака главе,
Те их поби на Будима града,
А с Алије на краљеву кулу,
А дорина Ђерђелез-Алије
Дарова га краљу Матијашу,
А Вук узе за руку Ајкуну,
Уведе је у шикли одају,
Пак је љуби док му души драго.

60.

Сењанин Иван и Ковачина Рамо.

Вино пије тридесет Сењана
Насред Сења на зелену лоџу,
Међу њима Иван капетане.
Одоше се хвалити Сењани,
Који јунак добар за мејдана,
У кога је понајљепша љуба,
И најбоље свијетло оружје.
Онда вели Иван капетану:
„Саде нема бољега јунака
„Ни у наше Сење и Котаре
„А од мене Иван-капетана,
„Нити љепше љубе за јунаком
„А од моје дилбер Анђелије,
„Ни бољега коња у јунака
„Као мога дора од мејдана,

„Нити има бољега оружја
„Као моје пушке џевердара.“
Бесједи му Гавран арамбаша:
„О Иване, сењски капетане,
„Не хвали се, не осрамоти се,
„А ја знадем бољега јунака
„А Турчина у турску Удбину
„По имену Ковачину Рама.
„Бољи Рамо од теб’ на мејдану,
„Више Турчин добио мејдана,
„И љепша му бијела кадуна
„Него твоја дилбер Анђелија,
„Бољи му је ђогат од дорина,
„И боља му циџајли шешана
„Него твоја пушка џевердару.
„Не хвали се, не осрамоти се,
„Јер ће зачут’ Ковачина Рамо,
„Позваће те Рамо на мејдана;
„Па ће твоју погубити главу.
„Баш ако си тако пресилио,
„А ти зови Рама на мејдана.“
Кад то зачу Иван капетане,
То Ивану врло мучно било,
Мало мање него мртва глава,
Па довати дивит и хартију,
Ситну књигу по кољену пише,
Па је шаље у турску Удбину
А Турчину Ковачини Раму.
У књизи му вако бесјеђаше:
„О Турчине, Ковачина Рамо,
„Ја сам чуо и кажу ми људи,
„Да си добар јунак за мејдана,

„Да те бољег у Удбини нема,
„А и мене не куде Сеньани,
„Но поведи бијелу кадуну,
„Ја ћу моју дилбер Анђелију,
„Ајде Рамо на Дугу Пољану,
„Да јуначки мејдан дијелимо,
„Ко добије на дугу мејдану,
„Нека води жене обадвије,
„Нека му и, честите му биле.“
Кад Турчину ситна књига дође,
И виђео што му књига пише,
Одиста се Рамо закарио,
А о јаду своме забавио,
Па велики ћурак пригрнуо,
А дугачки чибук запалио,
Па ето га низ турску Удбину,
Ђено аге сједе у Удбини.
Кад је био на мејдан-чаршију,
Ту сусрете свог мила сестрића,
А сестрића Танковић-Османа,
Па му турски селам називаше,
А Осман му боље прифатио,
Па је Раму вако бесједио:
„Аирала, мој даица Рамо,
„Ко је тебе закарио, дајо,
„О своме се јаду забавио!“
Онда Рамо стаде бесједити,
И Осману редом казивати,
Све му каже што је и како је,
Ђе га Иван на мејдан сазива.
А Осман му вако говораше:
„О мој дајко, Ковачина Рамо,

„Ти ако ћеш мене послушати,
„Ти се врати на бијелу кулу,
„Па ти Влау ситну књигу пиши.
„Шта ће вама жене на мејдану,
„Кад у жени узданице нема,
„Ни од воље нити од невоље,
„Но у књизи овако говори:
„Нек остави дилбер Анђелију,
„Ти не води булу на мејдана,
„Нека Влаше у Котаре бира,
„У Котаре и у Сење њино,
„Нека бира три-четира друга,
„А ти бирај у нашу Удбину,
„О дајица, које теби драго,
„Ја ћу прво у заплеће поћи.“
Кад то Рамо, саслуша Османа,
Он се врати на бијелу кулу,
Сједе Рамо, ситну књиге пише,
Па је шаље Иван-капетану:
„О Иване, влашки капетане,
„Шта ће жене нама на мејдану,
„Кад у жени узданице нема,
„Ни од воље нити од невоље,
„Но ти бирај у Сењу вашему,
„Изабери три-четири друга,
„Ајде, Влау, на дуга мејдана,
„У пољану пољу широкоме;
„Ја ћу бират' три-четири друга.“
Књигу посла, сакупи дружину,
Ето првог Танковић-Османа,
А другога буљубашу Мујa,
И трећега од Орашца Тала.

Оде Турчин пољу и пољани,
И поведе сва три своја друга.
Кад Ивану ситна књига дође,
Те виђео што му књига каже.
Иван бира три добра јунака,
Ето првог Гавран-арамбашу,
А другога Мандушића Вука.
И трећега Цмиљанић-Илију.
Отале се Иван подигао,
Право иде пољу Зечастоме.
Кад у пољу Срби долазише,
Ама прије Турци излазили,
Разапели бијела чадора.
Често гледа Ковачина Рамо,
Док угледа Иван-капетана,
Па запита од Орашца Тала:
„Ко је оно на коњу дорину?“
А Тале му право казиваше:
„Оно ти је Иван капетане,
„Ти ћеш са њим мејдан дијелити.“
Опет Рамо Талу проговара:
„Ко је оно на коњу путаљу,
„А што сабљу у висине тура,
„У бијеле дочекује руке?“
А Тале му по истини каже:
„Оно ти је Вуче Мандушићу,
„Жешће гује у Каура нема,
„Ја ћу са њим мејдан дијелити.“
Опет Рамо гледа на Сењане:
„Ко је он, од Орашца Тале,
„На кобилу витку бедевију?“
Тале каже: „оно је Илија

„Од Котара сердар за мејдана,
„Са њим Мујо мејдан дијелиће.“ —
„Ко је оно, од Орашца Тале,
„На зекану коњу од мејдана,
„Бојно копље под облаке тура,
„У бијеле дочекује руке?“
А вели му од Орашца Тале:
„Оно ти је Гавран-арамбаша,
„Онакога у све Сење нема,
„Са њим Осман мејдан дијелиће.“
То рекоше, Сењани стигоше,
Разапеше бијела чадора,
Па сједоше те се одморише,
И ладне се воде напојише.
Ал' не сједи Иван капетану,
Но на бакву истјера дорина,
Рама зове на мејдан јуначки.
Рамо узе својега кулаша,
На Ивина коња нагоњаше.
А да ти је тада погледати,
Како Иван обиграје Рама,
Одиста га погубити ћаше,
Ама Мујо иза гласа виче:
„Удри, Рамо, отпале ти руке!
„А што си се уфатио, Рамо,
„Да је Мујо ђе је сада Рамо,
„Давно би му погубио главу.“
Кад то зачу Ковачина Рамо,
Док му сабља из сагрије сину,
На Ивану полетјела глава,
Уграби му главу и дорина.
А да видиш Цмиљанић-Илије,

Уграби му пушку џевердара,
Па га носи себи под шатора.
Када Турци то чудо виђеше,
Од радости играти стадоше.
Тада Тале посједе зекана,
Па на бакву коња изгоњаше,
Грлом виче од Орашца Тале:
„Оди, Вуче, мени на мејдана."
Вуче скочи од земље на ноге,
Па на бакву истјера путаља.
Опет Турци вику учинише
На Турчина од Орашца Тала:
„Удри, Тале, опале ти руке!"
Док му сабља из сагрије сину,
А на Вуку полетјела глава.
Уграби му главу и путаља,
Па га води бијелу чадору,
А још Турци више ускрилаше.
Па да видиш Танковић-Османа,
Осман виче грлом бијелијем
По имену Гавран-арамбашу:
„Курве сине, Гавран-арамбаша,
„Оди мене на мејдан јуначки,
„Ево има три године дана,
„Како си ми заробио љубу,
„Чију љубу за живота љубиш?"
А вели му Гавран-арамбаша:
„Чију досле, тога и одселе."
Па на бакву коње истјераше,
Наглијем се сабљам' ударише.
Стоји писка бриткије сабаља;
Одма бритке сабље саломише,

Од добрије коња одсједоше,
За бела се грла уфатише,
Па се носе по зеленој трави.
А да видиш Гавран-барјактара,
Виђе јунак да ће изгинути,
Па је срцу своме одољео,
С Турчином је о земљу удрио,
Па га коље зубом бијелијем.
Кад то виђе буљубаша Мујо,
Мујо трже сабљу од мејдана,
На Гаврана јуриш учинио,
Одиста га погубити ћаше,
А не даде Цмиљанић Илија,
Но Ивова узе џевердара,
Па га пушком од образа гађа,
Посред паса да не даје гласа,
Паде Мујо у траву на главу.
А кад виђе Ковачина Рамо,
Рамо жали свог мила сестрића,
А на име Танковић-Османа,
Па му сабљу из сагрије сину,
И Гаврана погубити ћаше,
Ал' му не да Цмиљанић Илија,
Но довати џиџајли шишану,
Па на Рама нишан саставио,
Земљи паде, пушци ватру даде,
Пуче пушка, погодила Рама,
Паде Рамо на зелену лонџу,
А допаде Цмиљанић Илија,
Обојици погубио главе.
Кад то виђе од Орашца Тале,
Плећа даде, а бјежати стаде,

Ками мајци да би утекао!
Дотле сердар пушку напунио,
Па га пушком џевердара гађа,
На плећи му ћурак оштетио,
А на прси токе проломио,
Тале паде, а сердар допаде,
Па му пасју посијече главу.
Док Илија мало задоцнио,
Дотле Гавран погуби Османа.
Од Турака нико не утече,
Ни да каже како им је било.
А да видиш Цмиљанић-Илије
И сокола Гавран-арамбаше,
Укопаше сењска капетана,
И сокола Вука Мандушића,
А гробље им дивно наредише,
И главама Турским накитише.

61.

Цмиљанић Илија и Мостарски диздар.

Вино пију три српска сердара
У Котару мјесту питомоме
На бијелу Мандушића кулу,
Једно сердар Јанковић Стојане,
А друго је Вуче Мандушићу,
Треће бјеше Цмиљанић Илија.
Кад с' сердари вина напојише,
О свачему јеглен заметнуше.
На Илији одијело дивно,
На пљећа му коласта аздија,

А на главу калпак и челенка,
Све му пала пера низ рамена,
Кад с' окрене Цмиљанић сердару,
Стоји звека тракиперја златна.
Гледају га два млада сердара,
Па сердари бесједе Илији:
„Ти си, побро, млого пресилио,
„А добар си јунак за мејдана,
„Ал' је теби зазор и срамота,
„Зар не знадеш, не кажу ти људи
„У Мостару Челеби-пазару
„У Турчина мостарска диздара,
„То је глава од свега Мостара,
„Он је твога погубио баба,
„Твога баба Цмиљанић-сердара,
„Јаше твога бабова дорина,
„Јаше коња за живота твога,
„А носи ти сабљу бабајкову.
„О сердаре, и нама срамота.
„Већ ако си јунак за мејдана,
„Зови Туре на мејдан јуначки."
А кад зачу Цмиљанић сердаре,
Скочи сердар, отиде низ кулу,
Дође својој од камена кули,
Па довати дивит и артију,
Ситну књигу по кољену пише,
А у књизи овако бесједи:
„О Турчине, мостарски диздаре,
„Ја сам чуо у наше Котаре,
„Да си мога погубио баба,
„Па ми јашеш бабова дорина,
„А носиш ми сабљу бабајкову,

„О Турчине, за живота мога;
„Већ ми пошљи бабова дорина,
„На дорату булу бјелогрлу,
„О умкашу сабљу Цмиљанића,
„Што на сабљи два камена драга,
„Вреди сабља два царева града.“
Кад Турчину ситна књига дође,
Те виђео шта му ситна пише,
Онда Турчин мисли премишљао,
Па сакупи аге од Мостара,
Пред свима је књигу проучио.
Тада аге ријеч бесједише:
„Турска вјера поднијет’ не може,
„Да пошаљеш булу бјелогрлу,
„И дората коња од мејдана,
„Па и сабљу стара Цмиљанића,
„Него Влау ситну књигу пиши,
„Нека иде у поље Зечево,
„Ми ћемо ти поћи у индата.“
Онда Турчин ситну књигу пише,
И шаље је Цмиљанић-сердару:
„Бре ти Влау, силан Цмиљанићу,
„Ја сам твога сагубио баба,
„Па и тебе мислим погубити.
„Ајде, Влаше, на поље Зечево,
„И поведи дилбер Анђелију,
„Ја ћу водит’ булу бјелогрлу,
„А ти Влаа колико ти драго.“
Кад Илији ситна књига дође,
Виђе сердар што му ситна пише,
У Котаре абер учинио.
Кад сердари абер разумјеше,

Сви скочише, сабље припасаше.
Кад се Срби окитише дивно,
Онда сердар за сердаром пође.
Кад изашли на поље Зечево,
Али Турци прије долазили,
Па велики табор учинили,
Разапели бијеле шаторе,
Пред шаторе ватре наложили,
А уз ватре кафе приставили.
Често диздар гледа Котарима,
Нешто му се даде погледати,
Док се један барјак помолио,
Бијел барјак од бијеле свиле,
На барјаку два крста од злата.
Ко бијаше и барјак ношаше? —
Добар јунак Јанковић Стојане
На путаљу коњу од мејдана,
Бијел га је барјак поломио
Са врх главе до зелене траве,
За сердаром стотина момака,
Све коњика млада оклопника,
Па та сила у поље панула,
Разапеше бијеле чадоре.
Мало стало за дуго не било,
Док се други барјак помолио,
Зелен барјак од зелене свиле,
На барјаку два крста од злата.
Ко бијаше и барјак ношаше? —
Добар јунак Мандушићу Вуче
На зеленку коњу од мејдана,
За њим иде стотина јунака,
Све коњика млада оклопника,

И та сила у поље панула,
Разапеше бијеле чадоре,
Па сједоше ладно пити вино.
Мало стало дуго не стајало,
Док се трећи барјак помолио,
Црвен барјак од црвене свиле,
На барјаку три крста од злата.
Ко бијаше и барјак ношаше? —
Силан јунак Цмиљанић Илија,
А Илија сердар од Котара,
За њим иде три стотин' јунака,
Све коњика љута оклопника,
И та сила у поље панула,
Разапеше бијеле чадоре.
А да видиш силна Цмиљанића,
Барјак даде добру барјактару,
А отиште витку бедевију,
Која бјеше родила дорина,
Па Турчина на мејдан зазива.
А диздар му вако одговара:
„Сјед', Илија, не сјело ти,
„Ако ћемо затурити кавгу,
„Зар не видиш моју силну војску,
„Неће утећ' ниједан сердару,
„Ни одвести друга ниједнога
„Баш у ваше проклете Котаре."
За то сердар ништа не слушаше,
Већ на бакту гони бедевију.
А Турчина изједе срамота,
Па готова посједе дорина,
На мејдан га гони до сердара.
Онда виче Цмиљанић Илија:

„О Турчине, диздар од Мостара,
„Удри прије да ти жао није.“
Онда Турчин заведе дорина,
А Илија стаде на биљегу.
Тада Турчин пусти копља бојно.
Под Илијом витка бедевија,
Која бјеше родила дорина,
Што га јаше диздар од Мостара,
Паде витка на кољена прва,
Преко њега копље прелећело,
И у земљу црну ударило,
Сломило се на три половине.
Тад Илија води бедевију,
А Турчин му стаде на биљегу.
Пушти копље Цмиљанић Илија,
Под Турчином дорат од мејдана,
Паде доро по земљици црној,
Високо га копље претурило,
Сломило се као бело јајце.
Мејданџије сабље повадише,
Те се нагло сабљам’ ударише,
Стоји писка наглије сабаља,
Вараше се и удараше се.
А да видиш мостарска диздара,
Ману сабљом и десницом руком,
Па удари Цмиљанић-сердара
По врх главе по чекрк-челенци,
Прес’јече му чекркли челенку,
Мало рани главу на јунаку,
Зали крвца низ јуначко лице,
А просу му по земљици перје.
То гледају двије силне војске,

А Илији врло мука било,
Па нагони витку бедевију
До Турчина мостарска диздара,
Па га наглом сабљом ударио
По довату и свилену пасу,
Горња пола на земљу панула,
А чакшире осташе на дора.
Та да видиш Цмиљанић-Илије,
Уграби му главу и дорина,
А и сабљу стара Цмиљанића,
Под шатором булу бјелогрлу.
Када Турци те јаде виђеше,
Сви скочише, коње посједоше,
Па на кавгу викати почеше,
Да им вјера поднијет' не може,
Да каури њине буле љубе.
А сердари Бога поменуше,
Па на добре коње посједоше,
Оклопнике своје разредише,
Па на Турке сложно ударише.
Та да ти је брате погледати
Како српске сабље сијевају,
Мртве турске главе зијевају
Све разгоне Турке на буљуке
Како вуци пребијеле јањце.
Што утече Цмиљанић-Илији,
Не утече Јанковић-Стојану!
Што утече Јанковић-Стојану,
Не пропушта Мандушићу Вуче.
Од Турака јадеоградише,
Три стотине живи поваташе,
Воде Турке бијелу Котару,

Тавнице су своје попунили.
Ође Србин, посегла му рука,
Прије пане, него се препане.

62.

Сужњевић Лазар и Асан-ага.

Вино пију до три побратима
У Будиму граду бијеломе:
Једно побро Сужњевић Лазаре,
А друго је Сужњевић Илија,
А треће је од Мисира Мато,
А четврто од Будима краљу,
Још кад су се напојили вина,
Проговара од Будима краљу:
„Браћо моја, до три побратима!
„Љуто ми је Туре додијало
„Од турскога Чекмеџина града
„А највише силан Асан-ага:
„Млого ми је робље поробио
„Из Маџарске маџарске ђевојке,
„Из Латинске танке Талијанке;
„Тридесет сам послао јунака
„Да погубе силна Асан-агу,
„Све је тридест добио мегдана,
„Нема њему до седамнест љета,
„А сад мене зове на мегдана,
„Не знам што ћу, моји побратими!
„Мука поћи, а гора не поћи.“
А бесједи Сужњевић Лазаре:
„Бе не бој се, побратиме краљу!

„Ја ћу за те ићи на мегдана,
„Па шта Бог да и срећа донесе.“
Па на слугу срклет учинио:
„Слуго моја, опреми ми вранца.“
Оде Лазар на горње чардаке,
Те се свлачи па се преоблачи:
Нај најпријед памукли кошуљу,
По кошуљи љуте панцијере,
А врх тога свилу и кадиву,
Па припаса сабљу шамлијанку,
Па он сиде на мермер-авлију,
Па готова посједе враичића,
Па овако Лазар проговара:
„С Богом остај, мој брате Илија!
„И мој побро, од Будима краље!
„С Богом побро, од Мисира Мато!“
Па он оде друмом зеленијем.
А гледа га од Будима краље,
Па овако краље беседио:
„Луде ти су све три наше главе!
„Ђе самога спремисмо Лазара,
„Хоће Турчин погубит' Лазара.“
А бесједи од Мисира Мато:
„Бе не бој се, од Будима краљу!
„Ја ћу сада ићи за Лазаром.“
Па повика своју вјерну слугу:
„Слуго моја, опреми гаврана.“
Докле слуга опреми гаврана,
Опреми се од Мисира Мато,
А припаса сабљу приморкињу,
Па он сиде на мермер-авлију,
Па готова посједе гаврана,

Још овако ријеч бесјеђаше:
„С Богом остај, побратиме краљу!
„И мој побро, Сужњевић-Илија!“
Па он оде пољем зеленијем
Докле стиже Сужњевић-Лазара,
Па Лазару ријеч бесјеђаше:
„Стан' полако, Сужњевић-Лазаре!
„Да заједно, брате, погинемо.“
Причека га Сужњевић Лазаре,
Па одоше друмом зеленијем
Дак сидоше граду Чекмецину
По акшаму у двоје јацијe
А под кулу силна Асан-аге.
Туна коње добре разјахаше,
Разапеше бијела чадора,
А побише копља у рудину,
А за копља добре коње вежу.
А да видиш од Мисира Мату!
Он потеже сабљу приморкињу,
Па по пољу траве намануо,
Те коњима Мато положио;
Па сједоше ладно пити вино.
Ту их тавна ноћца оставила
А бијели данак приватио.
Кад у јутру јутро освануло,
Уранила бегова кадуна
А да клања и абдес узима,
Кад погледа пољем зеленијем
Док угледа бијела чадора,
Под чадором два добра јунака,
Пред чадором до два коња врана,
Па дохвати злаћена дурбина,

Те на дурбин прегледа јунаке.
Па отрча силном Асан-аги,
Па овако њему говораше:
„Господаре, силан Асан-ага!
„Диг с' да видиш чуда великога:
„Ево доље два добра јунака,
„Разапели бијела чадора,
„Они сједе, ладно пију вино,
„Пред чадором до два коња врана,
„Баш су тебе дошли на мегдане.“
Скочи Турчин ко да се помами,
Па срчали пенџер проломио,
Кад угледа бијела чадора,
Па злаћена довати дурбина,
Па на дурбин прегледа јунаке,
Па кадуни ријеч проговара:
„Не бој ми се, моја мила кадо!
„Ја познајем два добра јунака:
„Оно једно Сужњевић Лазаре
„А друго је од Мисира Мато:
„Оба ћу их данас погубити.“
Па он скочи на ноге лагане,
Те припаса свијетло оружје,
Па отрча у подруме доње,
Те оправи лаор-бедевију,
Па се њојзи на рамена ману,
А на раме копље убојито,
До по њега у крв огрезнуло;
Онда када ријеч проговара:
„Господаре, силан Асан-ага!
„Не погуби два добра јунака,
„Већ уватн, доведи их живе,

„Те их на дно у тамницу баци,
„Мени се је младој досадило,
„Све перући крваве хаљине.“
То Турчину мило не бијаше,
Удари је по образу руком,
Два јој здрава саломио зуба.
Из авлије ишћера кобилу,
До чадора Турчин долазио,
Па Лазару Божју помоћ викну,
А Лазар му боље одговара:
„Божиј да си, силан Асан-ага!
„Ђел, Асане, да пијемо вино.“
А Турчин му ријеч проговара:
„Нисам дошо да пијемо вино,
„Већ, Лазаре, на мегдан јуначки!“
А Лазар му тако бесјеђаше:
„Ђел, Асане, да се напијемо,
„Ласно ћемо један погинути,
„Остаће му мајка кукавица,
„А остати љуба удовица.“
За то Турчин ни хабера нема,
Већ потеже копље убојито,
Па на копље чадор доватио,
Чадор сману у зелену траву.
А бесједи од Мисира Мато!
„Вала била! куће вође нема,
„Бога ми је ни кућити нећу!“
Па поскочи на ноге лагане,
А готова посједе гаврана,
На Турчина наћера гаврана.
Куда Мато удара Турчина,
Све онуда жива ватра скаче,

Саврх главе до зелене траве;
Куда Турчин удараше Мата,
Просијеца свилу и кадиву,
А за свилом црна крвца пишти;
Удрише се и два и три пута,
Докле Мату ране додијаше.
А кад виђе Сужњевић Лазаре
Ђе му хоће Мато погинути,
Он готова посједе врančића,
На Турчина наћера вранчића:
„Стан', Турчине, да се огледамо!“
Куда Турчин удара Лазара,
Све онуда жива ватра сипа
Саврх главе до зелене траве;
Куда Лазар удара Турчина,
Просијеца свилу и кадиву,
А за свилом црна крвца пршти,
Удрише се и два и три пута,
Док Турчину ране додијаше,
Плећи даде, а бјежати стаде,
А ћера га Сужњевић Лазаре
До његове од камена куле.
Турчин своју довикује каду:
„О кадуна, отвори ми врата,
„Љутијех сам рана допануо.“
За то була ни хабера нема.
Опћера га Сужњевић Лазаре
Око куле и два и три пута,
Док га једном Лазар достигнуо
На авлији на тврдој капији,
Те га сабљом мало доватио,
И Турчину главу одсијече,

И још сабља мало приватила,
И кобили главу одсијече,
По вратима сабља ударила,
Који знаде и сад се познаје.
Стрка када па отвори врата,
А уљезе Сужњевић Лазаре,
Па кадуни ријеч проговара:
„Ђе је, кадо, Асаново благо?“
А када му отвори ризницу,
Из ризнице покупио благо,
Па готова посједе врачића,
Узе каду за бијелу руку,
Па је за се на врачића баци,
Па он оде у поље зелено,
Те дозивље побратима Мата:
„Јесу ли ти ране досадиле?“
А Мато му ријеч проговара:
„Још нијесу, побратиме Лазо!
Добријех се дохватише коња,
Па одоше у Будима града.

63.

Сестра Иван-капетана.

Везак везло тридест ђевојака
У сред Сења града бијелога,
А на кули Иван-капетана,
Међу њима Анђа Иванова,
Мила сестра Иван-капетана,
До ње сједи Јелица ђевојка,
То је сестра Гавран-барјактара,

Наоколо остале ђевојке,
Одоше се хвалити ђевојке,
Свака свога заручника хвали,
А не фали сестра Иванова,
Ћути Анђа, ништа не бесједи.
Бесједи јој тридест ђевојака:
„Другарице, Иванова секо!
„Што се јеси, Анђо, понијела,
„Ђе те добар јунак испросио,
„По имену Раде Сењанине?
„Што не хвалиш онака јунака,
„Који јесте добар за мејдана?“
Мудра Анђа, ал' се преварила,
Из уста је ријеч бесједила:
„А тако ми моје вјере тврде,
„Ја нијесам бијелила лице,
„Ни за бана ни за ђенерала,
„Ни за кака млада капетана,
„Па ни оног Рада Сењанина,
„Већ том, сестре, не будите мани,
„Ја сам моје одгојила лице,
„Бијелила и уруменила
„За Турчина у Турску Удбину
„А на име Нукић-барјактара,
„Јунака га у Удбини нема.
„Ево има три године дана,
„Што долази Нукић барјактаре
„У години свакога мјесеца.
„Три сам дове турске изучила,
„И добро сам књигу изучила.
„А тако ми Бога истинога,
„Ја ћу узет' Нукић-барјактара,

„Ја Нукића, јали земљу црну,
„Ил' се млада ни удати нећу.“
Није ријеч везена марама,
Да савијеш да у њедра бациш,
Него иде од уста до уста.
То зачуо Иван капетане,
Капетану врло мучно било,
Па добави Рада Сењанина,
Све му каже шта је и како је:
„Већ ако ћеш мене послушати,
„Ти избери тридест Сењанина,
„Ђе гођ кога побољега знадеш,
„Води чету у Пролом планину,
„Тури страже на четири стране,
„Увати ми Нукић-барјактара,
„Ја увати ја донеси главу.
„А тако ми Божје вјере тврде
„Ако, Раде, погубиш Нукића,
„Честита ћу тебе учинити.“
А да видиш Рада Сењанина,
Купи Раде тридесет Сењана,
Ђе гођ кога побољега знаде.
Кад изабра тридесет Сењана,
Одведе и у Пролом планину,
Тури страже на четири стране,
Добро Раде од Удбине чува.
То зачула Анђуша ђевојка,
Мила сестра Иван-капетана,
Како чула књигу доватила,
Сједе Анђа, ситну књигу пише,
Не пише је чим се књига пише,
У образ је пером ударила,

Из образа крви уточила
Па Нукићу књигу накитила:
„О Нукићу, срце из њедара,
„Не иди ми Сењу бијеломе,
„Јер ћеш јунак изгубити главу,
„Ево тамо у Пролом-планину,
„О Нукићу, Рада Сењанина,
„Са њим има тридесет Сењана,
„Све јунака како ватре живе,
„Оће твоју сагубити главу.“
Па добави блиједо Латинче,
Даде њему књигу из њедара
И сувише стотину дуката:
„Мили брате, блиједо Латинче,
„Дању иди лугом зеленијем,
„Ноћу иди друмом широкијем,
„А чувај се Сењанина Рада,
„Када дођеш на Кунар-планину,
„Па с Кунаре гледај у Удбину,
„Оћеш виђет’ на врв од Удбине,
„Тамо има до дванајест кула,
„Свака јесте покривена кула,
„Покривена тенећетом жутим,
„Штоно једна понајвећа кула,
„Покривена тенећетом жутим,
„На њој јесте јабука од злата,
„На јабуци соколово крило,
„Па се крило на чекрк окреће,
„Знаде Нукић који вјетар дува,
„Оно ј’ кула Нукић-барјактара,
„Иди право под бијелу кулу,
„Подај књигу Нукић-барјактару.“

Узе књигу блиједо Латинче,
Дању иде лугом зеленијем,
Ноћу иде друмом широкијем,
Докле дође у Пролом планину.
Добро Раде намјестио страже,
Намјестио на четири стране,
Уватише блиједо Латинче,
Књигу траже, наћи не могају.
Удари га Сењанине Раде,
Капа паде, књига испанула.
Узе књигу Сењанине Раде,
Виђе Раде што му књига каже,
Добро Раде утврђује страже.
Докле дању било око подне,
Једна стража Раду дотрчала
И каза му Нукић-барјактара.
Онда Раде сакупи Сењане,
Па засједе у богазе тврде,
Сењанима Раде бесједио:
„Браћо моја, тридесет Сењана,
„Немој који пушку изметути,
„Док не пукне моја од образа."
У та доба Нукић барјактаре
На зекану ка на горску вилу.
Колико је Турчин осилио,
На зекану ноге прекрстио,
У руке му седевли тамбура,
Танко куца, љепше попијева,
Припијева Рада Сењанина:
„Бре Кауре, Раде Сењанине,
„Да те оће срећа изнијети,
„Каурине, у Пролом планину,

„Да ти вежем руке наопако,
„А објесим коњу о умкашу,
„Би волио но царево благо.“
А то Раде и слуша и гледа,
Па зарати пушку џевердара,
И погоди Нукић-барјактара,
Посред прси и златајли тока,
Ома пуче тридест џевердара
И погоди Нукић-барјактара,
Сломише му токе и оружје.
Ал’ Турчину добра срећа била,
Олово га зафатити неће.
А да видиш Нукић-барјактара,
Трже сабљу, наћера зекана,
У метериз чети ускочио,
Ђе гођ кога Нукић достизаше,
На двије га поле растављаше,
Неколико погуби Сењана,
Viђе Рада за јелу зелену,
Па на Рада коња нагоњаше,
Да му русу одсијече главу.
А Раде се вије око јеле с обадвије стране,
Турчин јели исијече гране,
Одиста га погубити ћаше.
Кад се Раде виђе на невољи,
Тури јунак пушку џевердара,
Под Турчином коња уфатио,
Другом руком за прси Нукића,
С њиме удри под коња зекана,
Па му веже руке наопако,
А свеза га за коња зекана,
И сакупи од Сења Сењане,

Па одоше Сењу бијеломе,
Одведоше Нукић-барјактара.
Кад се Сењу примакоше близу,
Ал' Анђуша коло уфатила
У зелену Иванову башчу.
Кад сагледа Нукић-барјактара
Свезаније руку наопако,
Ђе га вуче зекан од мејдана,
Онда Анђа коло окренула,
Окренула коло наопако.
Мир и здравље од Бога весеље.

64.

Опет то исто.

Фала Богу чуда великога!
Откако је свијет постануо,
Није такви цвијет процаптио,
Што је сека Иван-капетана,
По имену Ружица ђевојка.
На њу су се прохци подигнули,
Њу ми просе са свакије страна:
До два краља и два капетана,
И четири с мора генерала,
А девети Моранине Лимо,
А никога не узе ђевојка.
Кад то зачу Моранине Лимо,
Књигу пише, књигоношу нађе,
По имену Моранина Вука,
Па га посла Иву на дворове:
„Пођи, Вуко, и књигу понеси,

„На руке је пода' капетану,
„Хоће ли ми Ружу поклонити?“
Пође Вуче, и књигу понесе.
Хитро Сењу бијеломе дође
На дворове Иван-капетана,
Те му књигу на кољено бачи.
Кад је Иван књигу погледао,
Он Ружицу дозива ђевојку,
Па је сестри ријеч говорио:
„Виђи књигу, моја мила секо,
„Тебе проси Моранине Лимо,
„Хол' га узет`, моја мила секо?“
А сестра му тадер бесједила:
„О Иване брате, да ти кажем,
„Што ме просе прохци свакојакви,
„Ја од тије нећу ниједнога.“
А Иван је сестри говорио:
„А Ружица, моја мила секо,
„Што те питам, право да ми кажеш,
„А дајем ти Божу вјеру тврду
„Да ти ништа учињети нећу.
„Кажи право, тако била здраво,
„Којега си узела Турчина?“
А Ружица ријеч говорила:
„О Иване, луда ли те нађох!
„Ево, Иво, три године данах
„Узела сам од Стубице Хуса.
„Постила сам све три рамазана,
„Постила хи (!) у твоје дворове.
„И брзо сам свадбу углавила
„У нeђељу која прва греде
„И да дође од Стубице Хусо,

„Да доведе сватах три стотине
„У Шарију зелену планину."
Па скочила од земље на ноге.
Кад Ружица сиђе под стубице,
А ту срете књигоношу Вука,
Поведе га у своју одају,
Напоји га вином и ракијом,
И даде му стотину дукатах,
Па му ситну књигу направила,
Те је даде Моранину Вуку:
„Пођи, Вуче, и књигу понеси,
„Понеси ју у Кладушу доњу
„А на име Хрњавини Мују.
„Поздрави се Мују од Ружице,
„Нека зове од Стубице Хуса,
„Ако биде свате окупио,
„Нека сједи на своје дворове;
„Ако л' биде повео сватове,
„Трчи кули баба-Метовића,
„Те истури двије кубурлије,
„Нек се купи сва листом Крајина,
„Потежите Хусу у индату.
„А дајем ти Божу вјеру тврду,
„И ако ће Хусо погинути,
„Нећу узет' Влаха ниједнога,
„Но ћу узет Халила његова."
Ондоле се Вуче подигнуо,
Угледа га Иван капетане,
Ђе изљезе Ружи из одаје.
Иван вика Гавран-барјактара:
„Брже ходи на моје дворове!"
Скочи Гавран, на дворове дође..

Иван му се тврдо пожалио:
„А за Бога, Гавран-барјактаре,
„Чули ли нашу бруку и грдило,
„Ка' се ова куја потурчила,
„И узела од Стубице Хуса.
„У неђељу свадбу углавила,
„Хоће Хусо сватовима доћи,
„И довести триста Удбињана
„Баш у Шару зелену планину.
„Јес' ли јунак ка те љуђи кажу,
„Да окупиш стотину Сењана,
„Поведи их [1]) у Шару планину,
„Да запанеш од Стубице Хусу,
„Не би ли га добро оженио,
„Ал' срамоту нашу одузео."
Скочи Гавран, покупи Сењане,
Поведе их [1]) у Шару планину,
И западе од Стубице Хусу. —
Брзо Вуко у Удбину дође
На дворове Хрњавине Мујa,
Те му књигу даде на кољено.
Када виђе, шта му књига каже,
Хитро Турчин на ноге скочио,
И дозива Халила својега.
Брже Халил к Муjу долазио,
Мујо му је ријеч говорио:
„Ха Алиле, родила те мајка,
„Хитро узми коња и оружје
„Те се јави од Стубице Хусу;
„Ако буде повео сватове,
„Ти изметни двије кубурлије,

[1]) Свуда било *хи* као у ст. 45 па поправљао сам писац на *их*.

„Редом викни Турке Крајичнике,
„Да трчимо Хусу у индату.“
Скочи момче, ријеч не учиње,
Брзо Хусу до дворова пође,
Зове Халил од Стубице Хуса.
Хусова се озивала мајка:
„Није дома Хусејина мога,
„Но ј’ отиша, повео сватове
„За Ружицу Иванову секу.“
Халил се је натраг повратио,
И истури двије кубурлије.
То зачуше Турци Крајичници,
Свако трчи Хусу у индату,
А најпрви дијете Халиле,
Не могу га Турци ни гледати,
А некмоли с њиме путовати.
Халил у дно од Шарпје дође,
Ту находи крвцу од јунаках,
По њој лежи стотина лубинах.
Скочи Туре на зелену траву,
Он преврће т’јела од јунаках,
Све тражећи од од Стубице Хуса,
Али Хуса наћи не могаше.
Халил пође мало понапријед,
И ту нађе крвцу до кољена,
И ту двјеста находи лубинах.
Проз њи тражи од Стубице Хуса,
Ал’ га нигђе наћи не могаше.
Ту рањено Туре проговара:
„Не тражи га, дијете Халиле,
„Није Хусо код нас погинуо.
„Млого боље да је погинуо,

„Но како се јутрос оженио:
„Уфати га Гавран барјактаре
„Без никакве ране на јунака,
„Поведе га насред Сења жива.“
Отоле се Халил повратио,
Сјетно срете Турке Крајичнике,
Па им сјетну ријеч бесједио:
„Хајте, Турци, грдни на трагове,
„Злога гласа, црнога образа,
„Худбиња се јутрос ископала,
„А ја Турци, дома ходит' нећу,
„Но ћу ходит' Сењу бијелому
„На злосретну Иванову кулу,
„Не би л' ками избавио Хуса.“
Тадер рече Хрњавина Мујо:
„А да л' није у дружину друга
„Да отиде с Алилом мојијем?“
Скочи Туре Ахметовић Ибро?
И кренуше оба уз планину.
Но је Мујо ђеци говорио:
„Полакоте, моја ђецо луда,
„Што ви речем, да ме послушате.
„Не идите Сењу бијелому,
„Но ви пођ'те у граду Златару,
„И силнога Петра од Златара,
„Те купите златарске хаљине,
„А на главе крсте и капице,
„Тадер хајте Иву на дворове,
„Ту лажите, како умијете.“
Ондоле се ђеца подигнула,
И дођоше у граду Златару,
Све купише, што им рече Мујо,

Брзо поше Иву на дворове.
Дивно Иво ђецу дочекао,
Доста даје вино и ракије,
Па се Иво с њима разговара:
„Отколен сте, ђецо, допанула?“
Халил му је ријеч говорио:
„Ми смо, Иво, двије тевабије,
„Тевабије Петра од Златара.
„Писмо вино тридест тевабија,
„У вино се пјани завадисмо,
„И убисмо двије тевабије,
„Побјегосмо од града до града,
„Догнасмо се до госпоства твога.“
Мило Иву на свијету било,
Па им вољу и разговор даје.
Но несрећа донесе ђавола
Проклетога Гавран-барјактара.
Гавран виђе двоје ђеце лудо,
Па Ивану ријеч говорио:
„Фала Богу, фала великому!
„Кад иђасмо четом у Удбину,
„Наклоних се на Мујову кулу,
„Ту ја виђех дијете Халила,
„Сад га ево у бијелу Сењу.“
Зачу ријеч Иво капетане,
Па скочише, Турке пофаташе,
Бачише их у ледну тамницу,
Ту нађоше од Стубице Хуса,
Сједи Хусо ноге прекрстио,
Ка их за јад прекрстити неће,
Сломњене му и ноге и руке,
Ту стојали за нећељу данах.

Препаде се Гавран барјактару,
Е их хоће Ружа избавити,
Па изводи Турке из тавнице,
Спућене их на коње турио
Па их зајми мало низ планину,
Поломи им и ноге и руке,
И очи им црне извадио,
Па је њима ријеч, говорио:
„Хајте, Турци, на ваше дворове,
„Поздравите пријатеља Мујa,
„Добро сам му оженио Хуса,
„Оженио Хуса и Халила.“
Натраг се је Гавран поврнуо,
Па Ивану ријеч говорио:
„Ходи, Иване, Ружу да удамо.“
Рече Иво Гавран-барјактару:
„Удаји је ал’ како ти драго.“
Стан’ да видиш Гавран-барјактара,
Он уфати Ружицу ђевојку,
Обуче танахну кошуљу,
Намаза је прахом и катраном,
Па је зажди су четири стране,
На огањ је живи изгорела.
А нека ју, да ју Бог убије!

65.

Сењанин Иво и Ограшић сердар.

Вино пију тридесет Турака
У Удбину у турску крајину
У меани Ђоне брђанина.

Кад се ладна напојише вина,
А од вина ћеиф заватише,
Тадер рече неки од Турака:
„Фала Богу, браћо и дружино,
„Зна ли који од нас право казат',
„Колико је до Сења бијела?“
Неки вика три-четири данка,
Неки вели нема но два дана.
Ал' говори Ограшић сердаре:
„Удбињани, моја браћо драга,
„Ја вам знадем по истини казат'
„Колико је до Сења бијела:
„Лошу коњу и лошу јунаку,
„Њему има и три б'јела данка;
„Као мене Ограшић сердару,
„Мене данак тамо и овамо.
„Ја сам био у Ивову двору,
„И Ивову секу обљубио,
„И данас ћу, рече, ако Бог да.“
Ријеч рече, на ноге скочио,
Па окрочи суру бедевију,
Отлен пође зеленом планином,
Док у Сењу граду долазио.
Када дође у Сењу бијелу,
Одјахао пред дворове Иву,
Бије Турчин алком о вратима,
Ал' бесједи из двора ђевојка:
„Ко то бије алком у вратима,
„У главу му данас ударило!
„Како ће му данас ударити,
„Ако чује Иво капетане.“
Када зачу Ограшић сердаре,

Пак је Анђи тихо бесједио:
„Не кун' тако, млада Анђелијо,
„Ја сам главом Ограшић сердаре,
„Него сиђи те отвори врата.“
Срећа Анђи, а срећа сердару,
Јер тад Иво дома не бијаше,
Но пошао у лов у планину
Су његови тридесет Сењана,
Тер му б'јелу отварала кулу,
Уђе сердар кули на таване.
Кад у кулу они уљегоше,
Пију вино од десет година,
Кад је било ноћи од вечере,
Отидоше у меку душеку,
Да ко каже, не зна шта је било.
Заспа сердар трудан и уморан.
Кад то виђе млада Анђелина,
Удари га руком и прстеном,
Те сердару ријеч бесједила:
„Зло ти јутро, Ограшић-сердаре,
„Ђе с' заспао, мртви сан заспао,
„Али мислиш да си у дворове,
„А нијеси него међ' вукове.“
Када зачу Ограшић сердаре,
Препаде се родила га курва,
Плећи даде, а бјежати стаде.
Ал' га кучка опет слобођаше:
„Не бој ми се, Ограшић-сердаре,
„Обућ' ћу ти рухо ђевојачко,
„Пак ћу Иву брату казивати,
„Е је дошла сирота ђевојка,
„Да ме учи ситан везак вести.“

Како рекла, тако учинила,
Пак кад Иво у дворове дође,
Анђа Иву кротко говораше:
„О мој брате, Сењанине Иво,
„Ево дође сирота ђевојка,
„Да ме учи ситан везак вести.“
Кад то зачу Сењанине Иво,
„Нека, селе, злосретњо ти било!“
Кад зачула селе Иванова,
Отлен пође низ чаршије доње
У дућану Латинина Лаза;
„Божја помоћ, Латинине Лазо!“
Лазо њојзи боље прифатио:
„Бог дај буди, Иванова селе.“
Анђелија њему бесједила:
„О Богу ти, Латинине Лазо,
„Ја сам чула ђе ми други кажу,
„Да ти имаш свиле за продају,
„А мен' дошла сирота ђевојка,
„Да ме учи ситан везак вести.“
Кад то зачу Латинине Лазо,
Пак је њојзи ријеч бесједио:
„Мак' с' отолен, Огршић-сердаре.“
Када зачу селе Иванова,
Препаде се, а да како неће,
Одма пође двору невесело,
Пак дозива мила брата свога:
„Мио брате, Сењанине Иво,
„Ево ме је напаст допанула
„Од скитача Латинина Лаза.
„Мене Лазо курвом називаше.“
Када зачу Сењанине Иво,

Пак је њојзи ријеч бесједио:
„Анђелина, моја мила селе,
„Када дође ноћи од вечере,
„Ту закољи педесет овнова
„Па сакупи педесет Сењана.
„Од кад су ми дали капетанство
„Нијесам им части учинио.
„Чесовом те бруком називао.“
Ал’ га листо братац послушао,
Те он закла педесет овнова,
И сакупи педесет Сењана,
Међ’ њи бјеше Латинине Лазо.
Када бјеше у највеће пиће,
Тад бесједе неки од Сењана:
„Фала Богу, моја браћо драга!
„Зна ли који овђе нама казат’
„За курвића Ограшић-сердара,
„Кажу да је јунак настануо,
„И да брани удбињску крајину.
„Неко вели да је остарао,
„Неки вели није ни настао,
„Неки вели да је погинуо,
„Јер свакога на мегдан сазива.“
Рече Лазо тада Латинине:
„О Богу ви, моја браћо драга,
„Видите ли сироту ђевојку,
„Те нам лучем св’јетли вечерати,
„Оно ти је Ограшић-сердаре.“
Мучи сердар, не рече ријечи.
То зачула селе Иванова,
Тростроке је сузе удариште,
Пак мијеша вино и ракију,

И још вино од девет година,
Још присипа шербет медовину,
Да је слађе пити рујно вино,
Докле их је кучка изопила,
Сви падоше главом на трпезу.
Кад то виђе селе Иванова,
Пак завика из грла бијела:
„Ограшићу, грђи од ђевојке!
„А ђе ти је од бедрице ђорда?“
Скочи сердар, а тако да није,
Из потаје сабљу повадио,
Све Сењане редом изас'јече.
Ћаше сердар погубит' и Ива,
Ал' не даде Анђелија млада,
Но под сабљом руке подметнула:
„Не, сердаре, ако Бога знадеш.
„Не погуби мила брата мога,
„Нема сестра но њега једнога,
„Остави га мене за заклетву,
„Ал' му задај неколико рана,
„Да болује, а да не преболи.“
Како рече проклета ђевојка,
Тако сердар испуни ријечи,
Зададе му седам осам рана,
Утекоше горе уз планину.
Кад се Иво од сна разабрао,
Те он гледа с десне на лијеву,
Виђе мртво педесет Сењана,
А сам себе у грдним ранама,
Сва му кула у крв огрезнула.
Јекну јунак јеком жестокијем,
Своме се је јаду осјетио,

Буца своје свилене кошуље,
Те је своје ране завијао,
Привуче се до коња дората,
А припаса свијетло оружје,
Пак се дору у сапима баци,
Трчи за њим горе уз планину.
Када их је Иво пристигнуо,
Грлом виче, и сестру заклиња:
„Кумим тебе, сестро Анђелија,
„Вишњим Богом и светим Јованом,
„Уклони ми плећи твоје б'јеле,
„Да ја гађам Ограшић-сердара."
Она кучка за то не хајаше,
Но Турчина боље заклањаше.
Кад се Иво на невољу нађе,
Земљи клече, прижди џевердана,
Не погоди сердара ни Анђу,
Но у ноге суру бедевију,
Паде пуста усред поља равна,
Под собом је оба притиснула.
Трчи Иво рањен и крвављен,
С'јече сабљом, али снаге нема,
Док сердару одасјече главу.
И уфати селу Анђелију.
Анђа неће с Ивом у Сењане,
Јер се боји да је не изгуби.
Тад јој Иво тврду вјеру даје.
Анђа мудра, ал' се преварила,
Не вјерова вјери Ивановој,
Но побјеже трком у планину.
Кад то виђе Сењанине Иво.
Он проклиње сеју Анђелију:

„Еј да Бог да и Богородица,
„Изјели те у планину вуци.“
Оде здраво Сењу на крајини,
Да он вида своје ране љуте.

66.

Ограшић Алија и сестра Цмиљанића.

Вино пије Ограшић Алија,
У Удбињи у турској крајини,
Служи му га остарјела мајка.
Па Алији мајка говорила:
„О Алија, мој рођени сине!
„Што се нећеш, сине, оженити?
„Не могу ти дворе прешетати,
„А камо ли у двору тимаре,
„Отварат' их јутру о сабаху,
„А затворат' ноћи о јацији,
„И нам'јесит' љеба бијелога,
„ И нанијет' воде у ђугуму.
„Но се жени, мајчине ти ране!
„Мајци твојој добави измјену.“
Але мајци тако проговара:
„Прођи ми се, моја мила мајко!
„Ево има три године дана
„Да обађам земље и градове
„Кроз каурска мјеста и латинска,
„Да ја тражим за мене ђевојке,
„Ђе ја нађох за мене ђевојку,
„Ту не нађох зглаве пријатеља;
„А ђе нађох врсна пријатеља,

„Ту не виђох прикладне ђевојке,
„Ил' прилике да рађа синове,
„Да с' уметну ђеца на ујака.
„Него ено у равне Котаре
„Чудна зглаве врсна пријатеља,
„И за мене по вољи ђевојке,
„Мила сеја Цмиљанић-Илије.
„С њом се, мајко, мислим оженити,
„Али с' Анђом, ал' земљицом црном."
То кадуна не бегенисала,
Но од Анђе сина одвраћала:
„Прођ' се, сине, цуре од Котара,
„И проклете влашке породице.
„Род јој неће, ђевојка те неће,
„А силом је уграбит' не можеш
„Без велике твоје погибије,
„И пролева крви од јунака,
„Лако можеш изгубити главу.
„Но се прођи врага и Котара."
Неће Але да послуша мајку,
Но старици говорио мајки:
„Приправљај ми лака брашњеника,
„А ја одох себе оправљати."
Па отиде у топле подруме,
Одријеши дора са јасала,
Чудан му је тимар ударио:
Измио га лугом и сафуном,
На сунђер му воду покупио,
На њег' тура седло од Мисира,
А врх седла пули рисовину,
Наметну му фузду позлаћену,
Изведе га у мермер авлији,

Претури му дизген про јабуке;
Од мила га по сапи ударио,
Сам се доро по авлији вода,
Погледује на свог господара.
Па кад тако коња окитио,
Оде Туре себе одијеват':
Он отвори сепет' и сандуке,
Те обуче свилену кошуљу,
Више злата но свилена платна,
Врх кошуље зелену доламу,
На долами пуца позлаћена,
Златни арач чоху преклопио;
Врх доламе двоје токе сјајне:
Једне вите, а друге савите
Од жежене из Млетака срме;
Опаса се свиленијем пасом,
А о пасу ћесе позлаћене,
За појасом двије пушке мале,
Све у злату до сами чарака,
А на ноге копче позлаћене,
О бедрици сабљу од мегдана,
Момче младо, а оћело красно,
Сину Турчин ка на гори сунце,
(Жали Боже што се крстит' неће,
А крст часни ни помоћ' му неће).
Па посједе сила на бијеса,
А мајка му носи брашњеника.
Ошину га троструком канџијом,
А ободе чизмом и мамузом,
Па полеће преко поља равна,
Фатио се гора и планина,
Здраво сиђе у поље котарско,

Право иде двору Цмиљанића,
Странпутице, а све крадимице.
У лијепо доба долазио,
У два сата ноћи о јацији.
Кад је био кули пред авлију,
Завирује тамо и овамо
Не би л' кога жива опазио.
Але гледа, никога не виђа,
Но угледа Цмиљанића сеју
На чардаку од бијеле куле,
Ђе на ладу сеир чини млада,
При фењеру ситан везак везе,
Уз ђерђефу танко попијева,
Припијева свога заручника,
Младо момче приморца Јована
Из бијела града Шибеника:
„Ђе си, Јово, моје миловање!
„Ако сам ти јошт у срцу драга,
„Што не дођеш ноћас у Котаре,
„Али ноћас, али икадаре,
„Кад мог брата дома не имаде,
„Пошао је своме побратиму,
„Побратиму Јанковић-Стојану
„На сијело те испију вино,
„И јуначке договоре граде,
„Куд ће шјутра четом окренути.“
Тако пјева прикладна ђевојка,
И мишљела нико је не чује,
А то Але и слуша и гледа,
Па ђевојци тихо проговара:
„Душо Анђе, отвори ми врата,
„Ево тебе твога заручника.“

Али Анђа мудра и паметна,
Ђерђеф тури, те му проговори:
„Нећу тебе отворити врата,
„Док не видим твоје токе сјајне,
„И на њима име Јованово;
„Док не видим сабљу оковану,
„И на њојзи име Јованово.
„У крви је сабља окаљена,
„А слова су у крви залита;
„Па ти ни јошт отворити нећу,
„Док не кажеш везену мараму,
„Којуно сам три године везла,
„Даровала мараму Јовану,
„Те је носи око своје душе,
„И утире сузе од очију,
„Кад проплаче од моје милости.“
Кад то зачу Ограшић Алија,
Мудар био, родила га курва!
Па ђевојци Турчин говорио:
„Срце, душо, Цмиљанића сејо,
„Причекај ме мало на чардаку,
„Док се вратим до пјане меане,
„Ђе ме чека друштво од момака,
„Велике сам потрошио новце,
„Па ми неста арча и новаца,
„У крчми сам токе заложио,
„За токе ћу сабљу оставити,
„Да не речеш да је пријевара.“
То изрече, па брже потече
До Котарца кујунџије млада,
Скида Турчин токе са рамена,
А извади два дуката жута,

Те их даде младу кујунџији:
„Ето тебе два жута дуката
„Напиши ми ’вако на токама:
„„Ове токе приморца Јована
„„Из бијела града Шибеника.““
Кујунџија брже послушао,
Те уреза име на токама.
Оде Турчин Цмиљанића двору,
Чекала га китна Анђелија,
У руци јој фењер и свијећа,
Једва чека да јој Јован дође.
Па јој Але токе одбацио,
Пале су јој токе на ђерђефу,
Гледа Анђа, учи на токама,
При срцу је токе притиснула,
Три пут стиште, а три пут пољуби,
Мудра била, ма се преварила,
Те истрча низ бијелу кулу,
А из куле на авлинска врата,
Отворила, па га загрлила.
Але цуру и грли и љуби,
Уфати је про танашна паса,
Па је меће за се на дорина,
Увеза је од сабље кајасом,
С њом побјеже пољем низ Котаре
Као соко под брзијем перјем,
Кад увати тицу препелицу,
Бјежи Але пут турске Удбиње.
Док ђевојци Бог и срећа дала,
Дан освану и ограну сунце,
Вели цура Ограшић-Алији,
„О Јоване, срце из недара!

„Ти нијеси угодио пута.
„Ово није џада Шибенику,
„Но Удбињи, крвавој Крајини,
„Данас ћемо изгинути лудо,
„Од Удбињски младије Турака,
„Ал' од моје браће Котарана.
„Кад дочује мој брате Илија,
„Да сам њему сеја одбјегнула,
„И кад чује моја стара мајка,
„Да је њојзи ћерца одбјегнула
„Без изума и без благослова,
„Проклеће ме, стећ' ће ми се клетва.
„Е знаш добро, приморче Јоване,
„Три пут си ме у мајке просио,
„А четири брата ми Илију,
„Просио је, и не дадоше ме,
„А ја шћедох тебе ил' никога,
„Е си моме срцу омилио,
„Милији си ми но отац и мајка,
„Него бјеж'мо граду Шибенику."
Мучи Але, ништа не говори,
Но се скиде са коња дорина,
Сједе Анђу на зелену траву,
На крило јој главу наслонио,
Заспа Але, мртви сан заспао,
А Анђа му са очима стражи.
То је тако мало починуло,
Стаде јека пољем од Котара,
Два јунака лете на коњима,
Голе сабље носе у рукама,
Коње трчу, а из грла вичу:
„Ђе си, Анђо, Цмиљанића сејо!

„Аконо си игђе у животу,
„Ил' у гори или у планини,
„Одзови се твом брату Илији,
„И рођаку Цмиљанић-Новаку.
„Не иди нам жива за Турчина,
„Ни грди нам образ пред свијетом.“
Јошт да виче Цмиљанић Илија:
„Ако си се, сестро, преварила,
„Кунем ти се, па ти вјеру давам,
„Никада те прекорити нећу,
„До вијека мога и твојега.“
То ђевојка и слуша и гледа,
Препаде се себе и јарану,
Па Турчина плахо пробудила:
„О Јоване, кукала ти мајка,
„Како ће ти данас закукати,
„Устај брже, ајде да бјежимо,
„Ево иду до два Цмиљанића,
„Брат Илија и рођак Новаче,
„Да имадеш тридест и три главе,
„Не би с једном Шибеник видио.“
Пробуди се Ограшић Алија,
Па говори сеји Цмиљанића:
„Душо, срце, китна Анђелијо!
„Од двојице никад бјежат' нећу,
„Обојици савезаћу руке,
„И водити граду Шибенику,
„И живе их отпустити нећу.
„Док не родиш два нејака сина,
„Нек' ми шуре љуљају синове.
„Нек им брука оде по свијету.“
Па се дору баци на рамена,

А припаса сабљу о појасу,
А потпраши двије пушке мале,
Анђа му се око коња свија,
Те га моли, овако говори:
„Не, Јоване, моје миловање,
„Него ајд'мо у сусрет шурама,
„Па панимо на гола кољена,
„Браћа ће нам брацки опростити.“
Неће Але да слуша ђевојку,
Но стануо на сред друма пута,
Те јунаке чека на биљези.
У то доба ево Цмиљанића,
Кад виђоше Анђу и Алију,
Познадоше, оба завикаше:
„Стан', ђидијо, Ограшић-Алијо!
„Чију носиш на силу ђевојку?“
Не да Турчин к себе примакнути,
Но извади двије пушке мале,
Те пушкама живи огањ дава,
На јунаке обје нанишани.
Не погоди Цмиљанић-Илију,
Но погоди Цмиљанић-Новака,
Десну му је руку саломио.
Паде Новак на зеленој трави.[1])
А лијевом за дизген ђогина,
Па јунаци кад се састадоше,
На оштре се сабље поћераше,
Десио се јунак на јунака,
Један другом ране не зададе.
А Илији лоша срећа била,
Бритка му се сабља саломила,

[1]) Овде као да су неки стихови пропуштени.

Па кад виђе да је погинуо,
Баци балчак у зелену траву,
Те Алију за прси увати.
Носао се тамо и овамо,
Нити може оборит' Илију,
Нит' се даде Але оборити.
Јунацима мука додијала,
Па Алија говори ђевојци:
„О Анђушо, Цмиљанића сејо,
„Помози ми погубит' Илију"
А Илија сестри проговара:
„О Анђушо, удрила те гуја,
„А из ведра опалила муња,
„Ал' не видиш, шњима не виђела!
„Погуби ме Ограшић Алија."
Тад се Анђа јаду дошјетила,
И виђела да је преварена,
Па се саже у зелену траву,
Те од сабље комад налазила,
На Турчина јуриш учинила.
Да каквог је срца јуначкога!
Рекао би да је мушка глава,
Па Алију по врату удрила,
Клону глава на прси Турчину,
Те и другом сабљом ударила,
Паде глава на земљи у траву.
Па ђевојка на кољена клече,
Љуби брату ноге и кољена.
Добра цура, соја госпоцкога,
Све Илији по истини каже,
Каконо је Турчин преварио:
Моли брата за брацко проштење.

Кад Илија зачу лакрдију,
Увати је за бијелу руку,
Па је врже на Алина дора,
Отидоше здраво у Котаре.
Тек Илија дома долазио,
Бирдем Нову добави ећима,
Да га вида, док га извидао,
Па је ситну књигу направио,
Те је шаље граду Шибенику,
На рукама Приморцу Јовану:
„О Јоване, по суђењу зете,
„Купи свате, ајде по ђевојку,
„На поклон ти моја мила сеја,
„Досад сте се љубили на тајно,
„А од сада грлите на јавно.“

67.

Иво Сењанин и Беглер-бег.

Кулу гради Сењанине Иво
Усред Сења града на Крајини,
У висину од девет тавана,
У ширину тридесет лаката,
Градио је три године дана,
Сто мајстора, триста аргеташа,
И стотину коња под самаром,
Те му гоне креча и пржину.
Кулу гради арчом без есапа,
Таке куле ни у цара нема.
Ћошке гради од туча сјајнога,
А канате [1]) од срме бијеле,

[1]) Прозоре.

А на кули позлатио врата,
Око куле мермерли авлију.
Силно Иво потрошио благо.
Кад је таку кулу начинио,
Сеирио па је бесједио:
„Оћу писат' књиге на све стране,
„Оћу звати биране кумове,
„Побратиме, врсне пријатеље,
„Шенлучићу за неђељу дана,
„Нек се шенлук чује по Крајини.“
Мисли Иво нико га не чује,
Зачула га остарала мајка,
Па Ивану сину бесједила:
„О Иване, твоје мајке рано,
„Што ћеш купит' толике јунаке?
„Ко ће људма љеба нам'јесити,
„Ко ли чинит' дову и поштење,
„Ко л' нанијет' пиво и јестиво?
„Него, Иво, мајчине ти ране,
„Ти испроси за себе ђевојку.
„Колико је земље на све стране
„Бутум српске, турске и латинске,
„Ђе запросиш, одрећи ти неће.
„Кад набавиш за себе љубовцу,
„Старој мајци милу измјеницу,
„Шенлук чини, аирли ти било!“
Иво мајци вако одговара:
„Милом сам се Богу зарекао
„Да се јунак оженити нећу
„Ни ђевојком, нити удовицом,
„Него женом иза жива мужа,
„Милом Фатом Беглер-бега љубом.

„Ево има три године дана
„Да сам на њу ашик учинио,
„Ја је љубим, она мене љуби,
„Свеђ ја одим, и чету проводам,
„Не бих ли је како уграбио.
„Ал' Беглер-бег, јуначко кољено,
„Дочуо је наше договоре,
„Затвара је под девет кључева,
„Око куле ударио страже,
„Те чувају и ноћу и дању,
„Па ми не би до сада суђено.
„Чекаћу је јошт годину дана,
„С њом се, мајко, мислим оженити,
„Али с њоме, али земљом црном."
Мајка Ива сина одвраћаше:
„Прођ' се, сине, врага и ђавола,
„Прођ' се врага и турскога трага.
„Што те оће удата Туркиња,
„Кад ти може бити да пробираш
„Српске ћери од соја бољега,
„Ову оћу, а ову не оћу."
Ријечи су одилице пусте,
Оде ријеч од уста до уста,
То зачуо беже Беглер-беже,
Трипут боље притврдио куле,
На ћошкове табље ударио,
На табљама све честе мазгале,
А прибави још тридест Турака
Да чувају љубу и дворове,
Јер га бјеше књига допанула
Од пунице Диздар-агинице,
Да јој беже дође у сватове,

Жени сина Челебију Мујa,
Па се крену беже у пунице.
Тек што беже пољем измакнуо,
Кличе вила с Гусине планине,
Те кликује Сењу на Крајину,
Зове вила Сењанина Ива:
„Ђе си, Иво! ђе си, побратиме?
„Камо вјера, да би те убила!
„Ђе ли твоја клетва и јунаштво,
„Да се нећеш никад оженити
„Ни ђевојком, нити удовицом,
„Но кадуном Беглер-бега љубом?
„Ено беже оде у пунице,
„Оста када у дворове сама,
„Него сада или већ икада,
„Сама ћу ти доћи у сватове;
„Ако тебе до невоље буде
„Прискочићу тебе у невољи.“
Кад је Иво саслушао виле,
Он истрча мермерли авлији,
А изнесе свилена барјака,
Пред авлијом удри у ледину,
Па избаци двије пушке мале,
Абер даде Сењу на Крајине,
Скупи му се тридесет Сењана
Под коњима и пооружани,
Изведе их на чудесну кулу,
Изнесе им пива и јестива.
Кад се Срби понапили пивом,
Њима Иво све по реду каже,
Јошт да вели Сењанине Иво:
„Браћо моја, тридесет Сењана!

„Потецимо ако Бога знате,
„Не бисмо ли каду уграбили.
„Ако нама Бог и срећа даде,
„Те ми Фату данас уграбимо,
„И моме је двору доведемо,
„Честите ћу свијех учинити,
„Дароват' вам коње и оружје
„Да таквога у Србина нема.“
Рече ријеч Сењанин Тадија:
„Не, Иване, немој, побратиме!
„Не ајдемо данас у Удбињу,
„Лудо ћемо изгубити главе,
„Јере нас је мало спрам Турака,
„Није ласно кули ударити,
„Јер је пуста чудно утврђена,
„Око куле пандурују Турци.
„Када првог боја започнемо,
„Устануће бутум Удбињани.
„Да имамо коње као виле,
„Да су коњма крила до копита,
„Жива ока избјећи нам неће,
„Но скупимо јошт овлико друга.“
Тому Иво каил не бијаше,
Ни остали Срби од Сењана,
Но рекоше: „биће што нам Бог да.“
То рекоше па се послушаше,
И на добре коње посједоше,
Поиграше пољем пут Удбиње
Као сложно јато голубова.
Прелазили брда и планине,
Здраво сишли брду врх Удбиње,
Ту јунаци ноћцу преноћили.

Кад је јутро шјутра освануло,
Сву Удбињу огријало сунце,
А Сењане облак заклопио,
Гледа чудо Сењанин Тадија
И дружини својој говорио:
„О дружино, моја браћо драга,
„Видите ли злу данашњу слутњу?
„Без нечега ово бит' не море,
„И без наше грдне погибије.
„Него, браћо, да се послушамо
„Прођимо се данас од јунаштва,
„Тог је мегдан, кога сунце грије,
„А недобро кога облак крије."
Укори га Сењанине Иво:
„Женска главо, а не побратиме,
„Не турај ми у дружину страха.
„Ако си се, болан, препануо,
„Ти се врати двору бијеломе,
„А ми ћемо како нама Бог да."
Мучи старац Сењанин Тадија,
Бога моли, а у себи збори:
„Помоз', Боже, данас ал' икада."
Тада рече Сењанине Иво:
„Браћо моја, тридест Удбињана,
„Попадајте у лист и у траву,
„Ја отидох до бијеле куле,
„Да уводим кулу и пандуре,
„Како бисмо лакше ударили.
„Ако мене до невоље буде,
„Притеците мене у невољи."
То изрече, па пјешке потече,
Крадимице до куле стануо.

Кад Ивану Бог и срећа дала,
Сви поспали на кулу пандури,
А кадуна Беглер-беговица
Уранила у зелену башчу,
У руци јој срмајли ибрика,
Залијева по бостану цв'јеће.
Иво јој се преко плота јавља
Умиљато танко гласовито:
„О Фатимо, и срце и душо!
„Ево моје Божје вјере тврде,
„Јели твоја као што је моја?
„Ајде, Фате, душо, да бјежимо."
Препаде се Беглер-беговица
Да је стража не упази с куле,
Баци ибрик у зелену траву,
Сави скуте и сави рукаве,
Па побјеже двору бијеломе.
Кад то виђе Сењанине Иво,
Бирдимичке про плота скочио
Као јелен про дубове гране,
Стиже каду на авлинска врата,
Ували је за бијелу руку.
Вели њему Беглер-беговица:
„О Иване, луде ли си главе!
„Суђено ти не би погинути,
„Ал' суђење без невоље тражиш.
„Бјежи, Иво, не изнио главе!
„Ако Турци нас опазе овђе,
„Погибосмо оба без замјене,
„Не изгуби и себе и мене."
Зато Иво ни абера нема,
У момку се срце узјарило

Као гладну вуку код овчице,
Ил' соколу и жедну и гладну,
Кад у чапке држи препелицу,
Те претури Фату про рамена,
С њоме бјежи пољем без обзира.
Ђе је среће ту је и несреће,
Враг донио танану робињу,
Тено тражи своју госпођицу,
Да поможе воду нанијети,
Па кад сиђе авлији на врата,
Виђе куја незнана јунака,
Ђено бјежи с кадом низ ливаде,
Па подвикну иза свега гласа:
„Ђе сте, Турци, нигђе вас не било!
„Дође соко из земље незнане
„Те уграби Беглер-беговицу.“
Иза сна се поскочише Турци,
Полећеше као мрки вуци,
Прихватише свијетло оружје,
Те за Ивом пољем у поћеру.
Стигоше га, и околише га,
Ал' не смију пушке да опале,
Е се боје Фату да убију,
Но кидоше ноже јатагане,
На Ивана снажно udariше.
Тури Иво са леђа кадуну,
Па истрже од бедрице ђорду,
Те се јунак брани од Турака
Смртимичке, ама брстимичке:
Како кога дофати Турчина,
Од једнога два комада гради,

Иво би се Турцим' обранио,
Заклања га Фатима кадуна,
Око Ива често облијеће,
Заклања га дибом и кадивом,
Али ево јада и горега,
То вићели Удбињани Турци,
Те на добре коње поскочише,
У поћеру за Иваном по'ше.
То гледали из горе Сењани,
Те завика на своју дружину:
„Јуриш, браћо, за мном низ планину,
„Иво нам је мука допануо.“
Тек што Турци до Ивана дошли,
А Сењани Иви прискочише,
Оборише огњем из пушака,
А Турци им огањ приватише,
И за дар им дара повернуше.
Паде магла од неба до земље
Да брат брата познат' не могаше
Камо ли ће Турчин каурина.
Пушка пуца, горе одјекују,
Стоји звека оштрије сабаља,
Стоји вриска хата и парипа,
Стоји лелек рањени јунака
Испод коњски нога и копита.
Бога моли Беглер-беговица:
„Дај ми, Боже, с планине вјетрића,
„Да разагна маглу са мегдана,
„Да ја вићу чија гине војска,
„Чија гине чија л' задобива,
„Јели мене у животу Иво,
„Ивово ми срце омиљело,

„А ришћанска вјера омиљела.“
Бога, моли и умолила је,
Пуну вијор с Удбињске планине,
Те рашћера маглу од пушака,
Виђе када гине српска војска,
У животу Сењанин Тадија,
Ђе рашћера Турке на буљуке,
Грдније је допануо рана,
Али неће да се преда Турцим’,
А кликује побратима свога:
„Ђе си, брате, Сењанине Иво,
„Ал’ не видиш да сам погинуо.“
Чује Иво, ал’ му не помаже,
Три Турчина околили Ива,
Свије ћу ти по имену казат:
Силно Туре Накић Усеине,
Друго горе Осман барјактаре,
А најгоре Арнаут Османе,
Сам се Иво од тројице брани,
Грдни Иво допануо рана.
Кад се Иво на невољи нађе,
Он завика што му грло дава:
„Ђе си, вило, ђе си, посестримо,
„Ђе си данас, никад те не било!
„Ђе је твоја и вјера и клетва,
„Кад си ми се јучер заклињала,
„Ако мене буде до невоље
„Да ћеш мене бити у помоћи.
„Кад сад нећеш, а да већ када ћеш!
„Губало те наше побратимство,
„А шогало давно миловање.“
А то вила и слуша и гледа,

Па с планине слеће до јунака.
Десном руком заклонила Ива,
А с лијевом анџар извадила,
Те Турцима очи повадила,
Када Турци очи изгубише,
Трже Иво сабљу од мегдана,
Свој тројици одас'јече главу.
Па потрча другому мегдану,
Да поможе побратиму своме,
Коња трче, а из грла виче:
„Лакше, Турци, срамота вам била!
„Лако ви је двадест на једнога."
Кад зачуше Турци Удбињани,
И кад Ива Турци угледаше,
Голу сабљу носи у рукама,
Плећа даше, а бјежати сташе.
Шћаше Иво Турцим' у поћеру,
Ад' му не да Сењанин Тадија:
„Не, Иване, мио побратиме,
„Пројђ' се више кавге и белаја,
„Него ајде да дома бјежимо,
„Друга се је поточ отиснула
„Од Удбиње сви Удбињски Турци,
„Пред њима је Беглер-беже бего."
Побјегоше браћа уз планину,
Пиште када у пољу зелену
Као љута гуја под камену:
„Ђе ћеш, Иво, корили те људи,
„Али ћеш ме овђе оставити
„Да на муку сад испуштим душу."
Шћаше Иво, чисто, да се врати,
Али Турци до кадуне дошли,

Покрај каде коње проћерали,
Те за њима у брзу поћеру.
Ал' се браћа горе доватили,
Вјешти оба стазу у богазу,
Побјегошеј путем пријекијем,
Здраво ишли, и у Сењу сишли.
Добавише њемачке ећиме,
Видали се за годину дана,
Видали се и извидали се,
Па Тадија оженио Ива
Из приморја мору на обали
Милом ћерцом Бана Задранина.
Није срећа што је обречено,
Него што је од Бога суђено.

68.

Гојени Алил избавља сестру.

Боже мили чуда великога!
Нешто јасно у Удбињу пишти,
Ал' је гују пожар опколио,
Ал' је оро тиће погубио.
Нит' је гују пожар опколио,
Нит' је оро тиће погубио,
Него пишти гојени Алиле
У Удбини у мермер-авлији.
Турчин пишти за невољу му је:
Не откуда чета ударила,
Па му б'јелу кулу запалила,
И одвела Мујова ђогина,
Покупила из ризнице благо.

И те би ти јаде опростио,
Ал' одвела одиџар-Ајкуну,
Милу сестру Мује и Алије,
Те се Алил врло закарио,
И о чуду своме забавио,
А брата се Муја препануо,
Јера Муја дома не бијаше,
Па не смије да чека Мустафу,
Ђе му нема ђога од мејдана,
Воли Мујо свог коња ђогина,
Него брата гојена Алила.
Све мислио на једно смислио,
Отале се Алил подигао,
Оде дајку Ковачини Раму,
Све му каже шта је и како је:
„Мили дајко, Ковачина Рамо,
„Јесам чуо и људи ми кажу,
„Да ти имаш рухо од Каура,
„Што катане носе Учбару,
„Да ми хоћеш рухо поклонити,
„Да обучем руо од Каура,
„Да отидем до Учбара града,
„Да потражим сестру и ђогина,
„Баш су ми их Власи заробили.“
Моли Алил и руку му љуби,
А Рамо му даде одијело
И враннчића коња од мејдана
Да отиде до Учбара града.
Па га Рамо добро сјетоваше:
„О Алиле, мој мили сестрићу,
„Кад ти дођеш до Учбара града,
„Тражи кулу ускок-Радована,

„Оно Мујов Богом побратиме,
„Иди право на Радову кулу,
„Раде ће те добро сјетовати,
„Сакриће ти коња у потају,.
„Заиста те проказати неће.
„А ти сестру и ђогата тражи.“
Кад с’ обуче гојени Алиле,
Баш би реко и би се заклео,
Да је главом приморска катана
Љепши Алил од сваке ђевојке
Па посједе Рамова врančића,
Оде право до Учбара града.
А кад Алил у Учбара дође,
Ћера вранца низ Учбара града.
А кад Алил покрај куле бјаше,
Беле куле ускок-Радована,
А виђе га вјереница љуба,
Вјерна љуба ускок-Радована,
Па дозива ускок-Радована:
„Де погледај, мили господаре,
„О делију приморског катану,
„Баш га прије виђела нијесам.“
Скочи Раде на срчајли пенџер,
Па сагледа коња и јунака.
Како виђе, одма га познаде,
Па отвори срчајли пенџера,
Зове Раде мила побратима:
„Од’, Алиле, у мермер-авлију.
А кад зачу гојени Алиле,
Овако је Алил бесједио:
„Каурине, са бијеле куле,
„Не турчи ме, ти се потурчио!

„Ја нијесам гојени Алиле,
„Но катана Иван-капетана.“
Сврати коња у мермер-авлију,
А срете га ускок-Радоване,
Руке шире у лице се љубе,
Води побра на бијелу кулу,
А вранчића у подруме тије.
Кад одоше на бијелу кулу,
Раде пита Богом побратима:
„Како ми је Мујо побратиме?
А вели му гојни Алиле:
„Не питај ме, Раде побратиме,
„Не одкуд је чета ударила,
„Па ми белу кулу запалила.“
(А шта ћу ти даље казивати,
Све му Алил по истини каже).
„Него што ћу, Раде побратиме?
„Рамо те је, Раде, поздравио
„Научи ме, мили побратиме,
„И аманет теби оправио.“
Таман они у ријечи бјау,
Док на граду пукоше лубарде,
Затресе се Учбар на крајини.
Обадва се побра зачудише,
Како чудо оно у Учбару?
Скочи Раде на ноге лагане,
Оде право под банову кулу,
А да видиш како је весеље!
Дође Раде под банову кулу,
Шемлук чини од Учбара бане,
Ђе му чета шићар донијела
Од Удбине крваве крајине,

Довела му Мујова ђогина,
И још сестру одиџар-Ајкуну,
Па му чета шићар поклонила.
Бан је држи на бијелу кулу,
Браћо мила, три бијела дана,
Кад четврти данак освануо,
Тура бане Ајку на кочије (кошију?).
Оде Раде гојену Алилу,
Све казује што је и како је.
Бесједи му гојни Алиле:
„Мили брате, ускок-Радоване,
„Сада шта ћу од живота свога,
„А како ћу сестру уграбити,
„Кад имаде у вашем Учбару,
„Има, Раде, и бољије коња
„Од мојега вранца од мејдана.“
А Раде га добро сјетоваше:
„А не бој се, гојени Алиле,
„Ја ти имам у потају вранца,
„На чело му даница звијезда,
„А на прси мјесечина сјајна,
„Што но лети и не носи крила,
„Нит' га стићи може ни престићи,
„Даћу вранца, ајде на кошију,
„Па уграби сестру и ђогина,
„Бјеж' Алиле, у турску Удбињу,
„Ја ћу лако повратити вранца,
„Вратићу га ноћи по мјесецу.“
У том данак четврти освану,
Док на граду пукоше лубарде,
У том сила и ордија дође
Под банову пребијелу кулу.

Параде се коњи и јунаци,
А бан Ајку тури на кочије,
Уз кочије Мујова ђогина,
Који први на кочије дође,
Нека узме Ајку и кочије
И ђогата коња од мејдана.
Ту су дошле млоге бињаџије:
Дошао је црни Арапине
На кобилу суру бедевију,
И дошао Комнен-барјактаре,
А два вранца од кошије бана,
И на њима два банова сина,
Ту и брњаш старога ћесара.
А да видиш Комнен-барјактара,
Све сеири коње и јунаке,
Докле дође гојену Алилу.
Кад сагледа коња и Алила,
То Комнену мило не бијаше.
Иде Комнен бану учбарскоме:
„Чујеш, бане, драги господаре,
„Моја вјера и мени помогла,
„Оно ти је гојени Алиле,
„Што имаде вранца од мејдана,
„На челу му даница звијезда,
„А на прси мјесечина сјајна,
„Он ће данас уграбити кошију,
„И утећи у турску Удбињу,
„А Учбар ће стидан останути.“
А бане му вако говораше:
„О Комнене, сенски барјактаре,
„Ту не има нико од Турака.“
То рекоше, па се растадоше,

Гајтан паде коњи потекошо.
Од мејдана гојени Алиле,
И уграби сестру и кочије,
Уз кочије братина ђогата.
Милу сестру увати за руку,
Колико се сестра препанула,
Не познаје гојена Алила.
Бесједи јој гојени Алиле:
„Устан', сестро, одицар-Ајкуно,
„Па појаши Мујова ђогина,
„Зар ти брата не познајеш свога,
„А Алила од једне матере.
„Ајде, сестро, шинула те гуја.“
А кад зачу Ајкуна ђевојка,
Скочи Ајка, усједе ђогина.
И да видиш гојена Алила,
Узе Алил плетену камџију,
Па удара два коња витеза,
Побјегоше здраво у Удбињу,
Нит' их могу стића ни престићи.

69.

Кадуна Асан-аге Куне.

Завади се Куна Асан-ага
Са љубовцом бијелом кадуном,
За годину не проговорише,
А за двије не састадоше се.
Све мислила бијела кадуна,
Како ће се осветити Куни.
Оде када остарелој мајци,

Па бесједи Кунина кадуна:
„Сјетуј мене, мила моја мајко,
„Шта ћу, мати, од живота мога,
„Ево има три године дана,
„Иде Куна у ашиковање.
„Оћу л', мати, у воду скочити,
„Или ћу се објесити млада,
„Не би ли се осветила Куни."
А стара је мати сјетоваше;
„Немој, кћери, бијела кадуна,
„Ти се немој млада објесити,
„Нити кћери у воду скочити,
„То од Бога велика гриота,
„А од људи покор и срамота,
„Кад би себи живот окончала,
„Него ће те мати сјетовати:
„Иди кћери на бијелу кулу,
„Добро гледај Асан-агу Куну,
„Кад отиде у ашиковање,
„А ти, кћери, бијела кадуно,
„Укради му руо и оружје,
„И ђогата коња од мејдана,
„Иди, кћери, Сењу бијеломе,
„Покрсти се, моја кћери драга,
„Добро ће те Иван дочекати."
А кад чула Кунина кадуна,
Са милом се опростила мајком,
Па отиде на бијелу кулу.
Када акшам ноћца долазила,
Узе Куна фењер и свијећу,
Оде Турчин у ашиковање.
А да видиш бијеле кадуне,

Скочи када на ноге лагане,
Па отиде у јарове тије,
Ту Кунина изведе ђогина,
Па ђогата окитила дивно,
Окити га што боље могаше
Са врг главе до зелене траве,
Прекрили га златом жеженијем.
Оде када на бијелу кулу,
Свуче када кадунске аљине,
А Кунине на себе обуче,
Баш што Туре носи о бајраму,
Удри на се и срму и злато,
На прсима токе саковате,
За појасом двије златке мале,
О бедри је сабљу припасала,
О рамену џиџајли шешану,
Узе блага колико јој драго,
Па ево је до коња ђогина,
Јала, рече, сједе на ђогина,
Отиште га земљом по ћенару,
Куд гођ иде и у Сење сиђе. —
Пије вино Иван капетане
И са њиме тридесет Сењана
На бијелој од камена кули,
Нешто му се даде погледати
Низа Сење пољу у дужину,
Док угледа коња и јунака.
Па узеше срчали дурбина,
Те познају коња и јунака,
Познавају познат' не могау.
Док се була ближе примакнула
Познадоше коња и јунака,

Да је Турчин од турске Удбине,
Великом се чуду зачудише,
Сви рекоше да га срету слуге.
Иван рече, слуге га сретоше,
Под Турчином коња прифатише,
Воде коња у нове арове,
А јунака на бијелу кулу.
Да ви'ш буле бијеле кадуне,
Како дође, Божју помоћ виче,
Сви Сењани Бога приватише,
И добро јој мјесто направише,
До Ивана млада капетана.
Када скиде калпак и челенке,
Љуби Ива у скут и у руку,
И пред њиме скерлет и кадиву:
„О Иване, сењски капетане.
„Баш код мене пријеваре нема,
„Већ ми турска вјера омрзнула.
„Ево има три бијела дана,
„Како снивам свеца Мухамеда,
„Ђе с Ресулом безакоње гради,
„Па ми српска вјера омиљела,
„И хоћу се јунак покрстити."
Кад то зачу Иван-капетане,
Удари га руком по плећима:
„Бе аверим, турска сератлијо,
„Добро ће ти бити код Ивана."
Па га води у бијелу цркву,
Скидоше му и срму и злато.
Онда када ријеч бесједила:
„О Бога ти, Иван-капетане,
„Не скидајте бијелу кошуљу,

„У Турчина погано је т'јело,
„Па је мене зазор и срамота.“
То кадуну одма послушаше,
Па крстише бијелу кадуну,
И добро јој име нађедоше,
По имену ускоче Јоване.
Кад крстише бијелу кадуну,
Воде Јова на Ивову кулу,
Па сједоше и весеље граде,
Шиба пуца три бијела дана.
А то стаде за годину дана,
Често Јован пред четом иђаше,
Води чету свакад у Удбину,
Од Турака грдне јаде гради,
Роби, пали а сијече главе,
Све му Иван перјанице даје,
Док наврши двадес и четири.
Опет Јован иде у Удбину,
Распитује ускоче Јоване,
А је ли се оженио Куна.
Док му абер од истине дође
После пуни три године дана,
Да је Куна цуру испросио
Код отоке мора широкога
У Турчина од Отоке Тала,
А Мериму љепоту ђевојку.
У нeђељу која прва дође,
Оће Турчин да води ђевојку.
Кад то чуо ускоче Јоване,
Ускок купи од Сења Сењане,
Ђе гођ кога побољега знаде,
Зове Јован арамбашу Вука,

И Гаврана млада барјактара,
Јер се оба оженили нису,
И са њима стотину Сењана.
Води чету повише Кунаре,
Ђено јесу млоге раскрснице,
Па намјести и ували кланце,
Све разреди од Сења Сењане,
И свакога Јован сјетоваше:
„Браћо моја, од Сења Сењани,
„Ви удрите Турке Удбињане,
„А немојте Куну Асан-агу,
„Ја ћу Куну жива уфатити:
„Баш га волим жива уфатити,
„Но царево задобити благо.
„Куна носи криву позлаћену,
„За кривом је мјесечина златна,
„Све се крива наоколо вија.“
То Сењани каду послушаше,
Сви сједоше, кланац уфатише,
Оста Јован насред друма пута,
Док ето ти Куне и сватова,
Воде Турци лијепу ђевојку,
Куна јаше бијела лабуда,
Пред свијема лабуд измакнуо.
А Сењани Турке напустише
Па на њике ватру оборише
Баш би реко и би се заклео,
А да пуче муња из облака,
Млоге Турке земљи оборише,
А да видиш ускока Јована,
Пушку пали џиџајли шешану,
Па не бије Куну Асан-агу,

Но под Куном бијела лабуда,
Лабуд паде, а Јован допаде,
Па ухвати Куну Асан-агу,
Све га вуче, а ногама туче,
Па му б'јеле савезала руке.
Све га бије дрвљем и камењем,
Док му сломи и ноге и руке.
Па му вади свијетло оружје,
А себи га тура за појаса.
А вели јој Куна Асан-ага:
„О Бога ти, добар Каурине,
„Какве сам ти јаде учинио,
„Те ме мучиш и ломиш ми руке?"
Тада када поче бесједити:
„Јесам ли ти бесједила, Куно,
„Да не идеш у ашиковање,
„Зло ти добро донијети неће.
„Ја сам теби Бога, вјеру дала,
„Да се оћу тебе осветити.
„Вакат дошо, дани донијели,
„Да ти вратим жао за срамоту."
Па му живу очи извадила,
На посједак главу погубила.
Ту Сењани свате погубише,
Од сватова шићар дијелише,
И добро се Срби угодише.
Ама да ви'ш муке и невоље,
Завади се Вуче арамбаша
Са Гавраном младим барјактаром
Око Мејре љепоте ђевојке.
Оће Вуче да узме Мејриму,
Оће Гавран, он је уграбио,

Па су нагле сабље повадили.
А да видиш ускока Јована,
Ускок дође њима обојици,
Па Јоване поче бесједити:
„Браћо моја, од Сења Сењани,
„То је вама зазор и срамота,
„Да турите у дружину кавгу
„Око једне Туркиње ђевојке.“
Узе Вука за бијелу руку,
Па изведе мало из дружине,
Па распуча токе и јелеке,
И указа пребијеле дојке.
Вуку ускок по истини каже,
Да је била Кунина кадуна:
„Но ако те жеља понијела,
„Поћи ћу ти за вјерену љубу:
„Ако ли ме за љубовцу нећеш,
„Ја сам ускок и остаћу Јован
„У бијелу Сењу на крајини,
„Већ ме друштву, Вуче, не прокажи.“
Кад то чуо и сагледа Вуче,
Загрли је с обадвије руке,
Па јој даје Божју вјеру тврду,
Да је узме за вјерену љубу.
Скида Вуче од злата прстење,
И даде га ускоку Јовану.
А какав је ускоче Јоване,
Млого љепши Јован од Мејриме,
Баш је љепши од сваке ђевојке,
Па одоше Сењу бијеломе.
Шенлук чине и весеље граде.
Узе Гавран Мејриму ђевојку,

Вуче узе Кунину кадуну,
И води је двору бијеломе.
Кад то зачу Иван капетане,
Том се чуду Сење зачудило.

[Упор. III, бр. 28.]

Од ове песме има још један врло слаб варијанат:

Везак везла љуба Хасан-аге Куне, и клела га што га везе девет година, и толико двори Хасан-агу, а не зна шта је мушка страна. Хасанова мајка јој каже, ако јој се досадило, ето у Крајини Турака па нека узме кога хоће. Она доведе Омера „бембера“ и „обритви“ косу само остави делиски перчин. Обуче се као сератлија и оде у Сење. Закуца на врата, Иван јој отвори и изведе на кулу. Она му каже да је дворила Хасан-агу Куну девет година, и није јој дао ништа, па је чула да он добро плаћа најемнике и дошла. Иво се обрадује, окупи Сењане, покрсти је и да јој барјак Боров, и свима Сењанима мило. Дигну се у чету, и оду под Удбину. Она оде у град дома право Хајкуни у одају. Пита је Хајка где је била, а она јој вели да је бирала ђувегије: себи Алију а њој Муја, или нека бира она, „већ хајде да идемо, јер те коре буле, да си добра, дома би имала.“ Она устане, одену се и понесу блага пуне џепове и бисаге. Кад дођу пред врата градска, поврати се када у механу, и нађе Хасан-агу Куну где лежи међу две младе буле. Она му одсече главу и врати се. Хајка је пита од куд мртва глава, ова јој вели да ћути. Дођу међу Сењане и оду у Сење. Она да Бору Хајкуну, а Ивану мртву главу. Иван се љути, али му она каже да је Бору дала Хајку за барјак, а себе је оставила њему. Обе их покрсте и венчају. (147 стихова).

70.

Два Јањића и Сарај-ђевојка.

Поцмиљела два Јањића млада,
Оба брата од једне матере,
Јањић Богдан, и Јањић Марјане
У проклетој сарајској тамници,
У сужањство бега Дилбер-бега;
Бацио их у дно од тавнице,
Морио их и глађу и жеђу.
Ту цмиљела три године дана,
Ни ко иде, ни их ко облази,
Осим једне Сарајке ђевојке;
Кријућ' их је често облазила
На мазгалу од мрачне тамнице,
Ранила их љебом бијелијем,
А неђељом вином напајала.
Чудила се два Јањића млада,
Која ј' оно цура племенита?
Те их храни, души мјеста гради,
Рече Марјан свом брату Богдану:
„О Богдане, мој невољни друже!
„Кад први пут чујемо ђевојку,
„Да нам тура хљеба кроз мазгалу,
„Упитај је нек ти право каже,
„Чија ли је, од соја којега?“
У ријечи у којој бијаху,
Помоли се цура на мазгалу,
Хљебац тури, добро јутро виче.
Богдан јој се из дубине јавља:
„Бог да' добро, незнана дјевојко!
„Придрж' мало главу на мазгали,

„Кажи нам се чија си ђевојка,
„Како ли се зовеш по имену,
„Те нас раниш и од смрти браниш?“
Проговара с мазгала ђевојка:
„Јадна браћо, два Јањића млада!
„Ја вас знадем, ви мене не знате,
„Не смијем се казат’ по имену,
„Моје име да не просочите,
„Бог ће дати да ћете ме знати.“
Па побјеже, ни збогом не рече.
Циче Марјан као мало д’јете,
Благосивље незнану ђевојку:
„О ђевојко, Бог ти срећу дао!
„На овоме и на оном св’јету,
„Брзу срећу, млада ђувегију,
„И берићет’ од срца порода.
Још Богдану брату говорио:
„О Богдане, брате од матере!
„Кад довече дотрчи ђевојка,
„Упитај је нек ти право каже:
„Је ли била у шехер пазару,
„Је ли чула што говоре Турци,
„Хоће ли нас брзо погубити,
„Ил’ обадва ође окапати?“
Кад је вечер о јацији било,
Чуше гласа на малу мазгалу,
Виче Богдан са дна од тамнице:
„Стан’, ђевојко, мало на мазгалу!
„Кумимо те од неба до земље,
„Кад си тако добра и душевна,
„Да ти речем цигле три ријечи:
„Прођи шјутра шехерли пазару

„Од дућана једног до другога,
„Не би л' чула што говоре Турци,
„Хоће ли нас брзо објесити,
„Или ће нас глађу уморити,
„Кунем ти се, па ти вјеру давам,
„Никад тебе просочити нећу."
Цура млада за клетву хајала,
Једва чека да јој зора сине,
Па узима гроша за аршлуках,
И узима шинширли јамука,
И везена од беза јаглука,
Да купује свиле и памука.
Када цура у чаршију дошла,
Мудро иде, а мудрије слуша
Од дућана једног до другога
Свуд погађа свилу и памука
Све погађе, цијеном не згађе;
Сву чаршију тако обредила,
И дочула што говоре Турци,
Па кад вечер по јацији било,
Привуче се ђе је научила.
Зове млада два брата рођена:
„О Јањићи, кукаће вам мајка:
„У нећељу која прва дође.
„Обојицу хоће објесити
„Пред бијелом Петковицом црквом;
„Но, Богдане, несретњи јуначе!
„Кад вас Турци проведу везане,
„Провешће вас кроз нашу махалу,
„Ти запјевај грлом и авазом:
„Је ли игђе мајке ришћанице!
„Ал' невјесте скоро доведене,

„Јал' ђевојке давно испрошене,
„Да изнесе двије крпе платна,
„Два покрова за два брата млада.
„Још подвикни што ти грло дава,
„Је ли игђе брата ришћанина,
„Да изнесе једну чашу вина,
„И симита хљеба бијелога,
„Да причести два брата Јањића,
„Прије смрти рад' мањег гријеха."
То изрече па брже утече.
Кад је било у свету неђељу,
Зазвечаше од тамнице кључи,
А шкркташе браве на чекрке,
Зове Турчин два Јањића млада,
И спушта им канафли конопа,
Извуче их оба на вратима,
Обојици савезаше руке,
Поведоше преко Сарајева:
Кад су били кроз сокак ришћански,
Богдану се не да запјевати,
Ал' запјева млади Маријане,
Љеше пјева од сваке ђевојке:
„Је ли игђе мајке ришћанице!
„Јал' невјесте скоро доведене,
„Јал' ђевојке давно испрошене?
„Да изнесе двије крпе платна,
„Два покрова за два брата млада;
„И је л' игђе брата ришћанина,
„Да изнесе једну чашу вина,
„И симита хљеба бијелога,
„Да причести два брата Јањића,
„Прије смрти о мањој гријоти."

Ал' да видиш душевне ђевојке,
Трчи млада доље на сокаку
Преметнула крпе про рамена,
У руци јој пунан кондир вина,
А у другој сомун хљеба врућа,
Тено пружа Јањићима вино,
Али су им савезане руке.
Куми Турке лијепа ђевојка;
„Богом браћо, Сарајлије Турци!
„Отпустите Јањићима руке,
„Нек заложе хљеба бијелога,
„И попију вина црвенога,
„Те причесте по закону своме.“
Турци били, Бога вјеровали,
Попушташе обојици руке,
Богдан једе и сркуће вина,
А Маријан загледа ђевојку:
„А ти ли си, моје несуђење!
„Клела си ме, пак си ме уклела,
„Ја те не хћех, бабо ми те дава.“
Ђевојка га муком замукује:
„Муч', Марјане, ујела те гуја!
„Како ће те јутрос и ујести,
„Ако чују наоколо Турци.“
Турци сједе, мало починуше,
Луле пуне, а у чакмак крешу.
Кад то виђе племенита Мара,
Мудра била Турке преварила,
Пред њим' баца злаћене дукате:
„На те Турци дара и бакшиша,
„Све пред душом два брата Јањића.“
На благо се Турци слакомише.

Побацаше луле и дуване,
Ко ће боље сакупит' дукате;
А ђевојка јуначког кољена,
Притрчала Јањићу Богдану
Скида покров с деснога рамена,
У покрову сабља замотана,
Па ѐ лијева младу Маријану
Овако им цура вели тајно:
„Сад ударите док мицат' можете
„А ред вам је мријет' свакојако.“
Кад се браћа сабаљ' добавише,
Јуришише, Бога споменуше,
И смртичке на Турке удрише,
Њих двојица а тридест Турака.
Посјекоше десетак Турака,
Док Маријан рана допануо,
У балчаку сабљу саломио.
Те му б'јеле савезаше руке,
Па удрише на сама Богдана.
Богдан маше сабљом и десницом,
Бога моли, а брата кликује:
„Опрости ме, брате, при самрти!
„А ти да си прост и благословљен.“
То гледала Сарајка ђевојка,
Пуче цури срце на четворо,
Види цура ђе ће погинути
А Марјана пасом савезана,
Па полеће као ластавица,
На Турчина мртва и крвава.
Извуче му ножа из корица,
Па Марјану прекида конопа,
И руке му мало доватила.

Кад с' Маријан добавио рука,
Он уграби ножа у ђевојке,
Па запјева танко гласовито:
„Тешко брату без брата од мајке!
„Не бој ми се, мој брате Богдане!
„Ако сам ти и допао ранах,
„Живо ми је срце у њедрима.“
Тако пјева, а сијече Турке.
Када Турци виђоше Марјана,
Плећи даше, а бјежати сташе,
Побјегоше варош-Сарајеву,
Грлом кличу а авазом вичу:
„Аман, Турци, наши соколови!
„Побјегоше два Јањића млада.“
За њима се поточ отиснула,
Бјеже јадна браћа без обзира,
А ђевојка за њим пристајала,
Те дозива два Јањића млада:
„О Јањићи, црн вам образ био!
„Зар ће те ме овђе оставити
„Невјерену ни прстеновану,
„Да ме кољу Сарајевци Турци.
„Ил' у гори огладњели вуци?“
Обазре се Јањићу Богдане,
И кад виђе Сарајку ђевојку,
Проговара брату Маријану:
„Маријане, брате од матере!
„Причекајмо овђе на ђевојку,
„Боље нам је овђе погинути
„Него младу онђе оставити.“
Ту је браћа мало причекаше.
Нешто им се даде погледати,

Кад се поље маглом замаглило
Од турскијех коња и хатова
У пођеру младим Јањићима.
Али њима Бог и срећа дала,
Укрише се у гору зелену,
Те кроз лишће и зелену траву
Укрише се путем странпутице,
Здраво до'ше завичају своме;
Привјенчаше Мару, за Марјана
Бог им даде лијепа порода:
Пет синова и шесту ђевојку,
Да се браћа чим поносит' могу,
А сестрици с браћом заклињати.
Кажу људи истина је било,
Нам' се, браћо, свако добро свило.

71.

Мали Радојица и Бан Задранин.

Протужио тужан невољниче
У тамницу бана Задранина,
То бијаше мали Радојица,
Тужи јадан Раде у тамници,
Он проклиње данке и године,
Када је се на свијет родио,
У ајдуке к дружби примакао.
Ако цмили и невоља му је,
Ево данас три године дана,
Како га је бане заробио
Су његови тридесет Задрана,
Затворио у дно од тавнице,

Ђено лежи вода до кољена,
И јуначке кости до рамена,
Ту се легу змије и гуштери,
И од мора црне пијавице.
Радојица овако говори:
„Ах ђе си ми, Грујо побратиме,
„И ђе сте ми, остали ајдуци,
„Ђе сте данас, виле посестриме,
„Ђе ли, Марко, ђе ли, Андријаше,
„И камо те, мој брате Манојло,
„Што чините, што ме не вадите,
„Што л' ме више на свијет мучите,
„Да ми труне младост у тавници,
„Код толики Срба соколова!
„И тако ми моје вјере тврде,
„Да је који од вас запануо,
„Давно би вас Раде избавио,
„Ал' јуначки, ал' на пријевару,
„Али за вас донио откупе.“
Јадан Раде овако говори,
У невољи да се разабира,
И мишљаше нико га не чује,
Ал' га зачу Але тамничаре,
Пак отиде бану на дворове,
Све му право и лијепо каже.
Кад је бане ријеч саслушао,
Он говори Алу тамничару:
„О Алија, моја вјерна слуго,
„Узми, синко, од тавнице кључе,
„И отвори камену тавницу,
„И доведи малог Радојицу.“
Брже га је Але послушао,

Од тавнице доватио кључе.
Када дође тавници на врата,
Јуначкијем гласом завикао:
„Ко јеође мали Радојица,
„Нек изађе тамници на врата.“
Стаде јека жалосна јунака,
Стаде јека синџир-гвожђа љута,
Ево Рада тавници на врата,
Одведе га Але управ к бану,
Поклони се до земљице црне.
Ал' му бане ријеч проговара:
„Јадно момче, мали Радојица,
„Имадеш ли кога побратима,
„Јали брата, али братучеда,
„Или кога добра пријатеља,
„Да извади тебе из тавнице,
„Пуштио бих тебе на откупе.
„Ја сам чуо ђе причају људи,
„Да ти имаш брата Мијаила,
„Да је јунак кажевали су ми,
„И да имаш сеју Анђелију,
„Да је љеша од загорске виле,
„И да имаш свијетло оружје,
„Кога данас у Србина нема,
„И које је у Млетке ковано
„Три године тридесет мајстора,
„И да имаш коња доратаста,
„Доратаста и путоногаста.
„Ако би ми поклонио, Раде,
„Десну руку твог брата Мијајла,
„И сестрицу твоју Анђелију,
„Поклонио коња и оружје,

„Пуштићу те из тавнице тавне.“
Бане збори, слуша Радојица,
Пак јуначки бану одговара:
„Истина је, Задранине бане,
„Истина је што ти кажу људи,
„Ја имадем брата Мијаила,
„Ево моје мјест' његове руке;
„И ја имам сеју Анђелију,
„Ал' је Анђа давно испрошена
„За Секула бановога сина,
„Моја није него Секулова,
„Јер је на њу врго обиљежје,
„Златан прстен и јабуку златну,
„И давно је ракија попита,
„Не тичи ми брата ни сестрицу,
„А ево ти коња и оружје,
„И ево ти стотину дуката.“
Одговара Задранине бане:
„Да луд ли си, мали Радојица,
„Доста ми је рука брата твога
„Одасјекла задарскије глава,
„А Анђу ти не би оставио,
„Јер ја имам два близанка сина,
„Нек ми шика у бешици сине,
„Ноћи ћу јој б'јело љубит' лице.
Кад се Раде на невољу нађе,
Он запита дивит и артију,
Па направи књигу на кољену,
Те је пише брату Мијаилу:
„Мијаило, мој мили брајане,
„Зар за мене не обрћеш главе,
„Но ме држиш овђе у тавници,

„И у њу ћу кости оставити,
„Ако за ме не пошљеш откупе:
„Из рамена твоју десну руку,
„И сестрицу нашу Анђелију,
„И да дамо коња и оружје,
„Ово бане тражи за откупе.
„Ласно ћемо за десницу руку,
„Чувај твоју, ја ћу дати моју,
„Али не знам за нашу сестрицу,
„Јер је сеја давно испрошена,
„И грота је од Бога самога
„А од људи укор и срамота,
„Да је дамо бану за робињу,
„Да му шика у бешици сина,
„Него чини како боље знадеш,
„Не жали ми многа пуста блага,
„Но ме, брате, вади из тамнице
„Ради Бога и крста часнога.“
Пође књига ајдук-Мијаилу,
Књигу гледа, сузе пролијева,
И овако ријеч проговара:
„Аох, Раде, моје десно крило,
„Љуте ли си муке допануо!
„Ево има три године дана
„Да ја мислим што ћу како ли ћу,
„Како ли бих тебе избавио.
„Да би дао из рамена руку,
„Друга ће ми остат' на јесеру;
„И да дадем коња и оружје,
„Могли бисмо друге добавити,
„Али не дам сестру Анђелију,
„Док је мене на рамену главе.“

То изрече, на ноге устаде,
Не казује ником у дружини,
Него својој остарелој majци.
Скиде с себе јуначко ођело,
На се вржe рухо сиротињско,
О рамену одрпану торбу,
А у руке чвораву тојаку,
Направи се Влаше сиромаше,
Оде право Задру бијеломе.
Кад је граду Задру долазио,
Проси Мићо од врата до врата,
И све пита за банове дворе.
А кад бану пред дворове дође,
Он закуца алком на вратима.
То зачула танана робиња,
Од авлије отворила врата,
Рече њојзе ајдуче Мијајло:
„Богом сестро, танана робињо,
„Удијели Влаху сиромаху,
„Зарад душе и здравља твојега!“
Ал' му она одговара млада:
„Прођи ми се, Влаше сиромаше,
„Мене дома господара нема,
„Но је пошо шури у сватове,
„И с њим пошла госпођа баница,
„Са собом је однијела кључе.“
Вели њојзи ајдук Мијаило:
„А ти, сестро, ако Бога знадеш,
„Донеси ми воде у маштрапи,
„Јер ме љута уморила жеђа.“
Млада бјеше, за Бога ајаше,
Па говори младу Мијаилу:

„Чујеш ли ме, Влаше сиромаше,
„Док ја дођем и воде донесем,
„Пригледај ми два банова сина,
„Да се луди не би покварили.“
То изрече, пође у дворове,
А Мијајло не шће ни чекати,
Но притрча ђеци у авлији,
Оба сина у торби ставио,
С њима бјежи гором и планином.
Стоји цика два банова сина,
Он им кад-кад уста затискаше,
Док одбјеже од двора бијела.
У то доба ево ти робиње,
Нема Влаха, нема сиромаха,
Нити има два банова сина.
Брже трчи на пенџер од куле,
Те избаци пушку аберника,
Абер даде Задру бијеломе.
То зачуо и од Задра бане,
Одма се је јаду досјетио,
„Биће, рече, одбјегнуо Раде.“
Пак полеће двору бијеломе,
Сусрете га танана робиња,
Све му каже каконо је било.
Бан се своме јаду домислио,
Пак он иде на тавничка врата,
И дозива малог Радојицу:
„Богом сине, мали Радојица.
„Пиши твоме брату Мијаилу,
„Нек ми врати два близанка сина,
„Пуштиђу те из тамнице клете.“
У ријечи у којој бијаху,

Ево једне незнане делије,
Пред њим стиже, с главе капу диже,
А пружи му књигу из њедара.
Књигу пише ајдук Мијаило:
„Поздрављам те, бане Задранине,
„Пушти мене брата Радојицу,
„Ево тебе два близанка сина,
„А за друге даре и уздарје
„Ја сам каил, што учини Раде.“
Чати књигу Задранине бане,
Чати књигу, а говори Раду:
„Казуј, Раде, сад што ћемо, синко?“
Вели Раде: „богме добро, бане,
„Кад су у нас ђеца запанула,
„Но ми придај коња оседлана,
„Којег јашеш на васкрсеније.“
Даде бане не рече ријечи.
Рече бане: „сад што ћемо, Раде?“
Вели Раде: „богме добро, бане,
„Кад су у нас запали синови,
„Дај ми, бане, свијетло оружје,
„Што га носиш од свеца до свеца.“
Даде бане не писну ријечи.
Рече бане: „сад што ћемо, Раде?“
Вели Раде: „богме добро, бане,
„Кад су у нас ђеца запанула,
„Дај ми бане триста ћеса блага,
„Три године што сам измучио
„У тамници проклетој твојојзи.“
Даде бане триста ћеса блага.
Рече бане: „сад што ћемо, Раде?“
Рече Раде: „богме добро, бане,

„Кад су у нас ђеца запанула,
„Да ми дадеш тридесет долама,
„Да ја наше даривам ајдуке,
„Нек се знаде у ког сам дворио;
„И да ми даш токе позлаћене,
„Да понесем брату Мијаилу,
„Нек их носи, па нек се поноси,
„Јере их је давно измучио
„Како ће ме дигнут' из тамнице.“
Даде бане и дава баница.
Рече бане и рече баница:
„Је л' већ доста, синко Радојица?“
Рече Раде: „сад већ доста, бане.“
Пушти њега бане из тамнице,
Раде њему два близанца сина.
Усред горе робље мијењаше,
Ту весеље чудно починише.
Љуби бане два нејака сина,
А Мијаил брата Радојицу.
Рече бане: „збогом остај, Раде!
„Тешко оном свакоме јунаку,
„Ко се дира српскије ајдука.“
Раде њему: „ајде с Богом, бане,
„Коме криво, Бог му намирио.“

[Увор. III[4], бр. 57].

72.

Иво Сењанин избавио побратима.

Вино пије Сењанине Иво
Насред Сења града бијелога
Су добрије шездесет Сењана

На јадиње гувно Десанчића,
Служи мајка Вида Десанчића
Гологлава као мушка глава,
Пошто су се понапили вина,
Тада стара Иву бесједила:
„О Иване, сењски капетане,
„Ал' не знадеш, ал' за то не хајеш
„Ево има три године дана
„Од кад су је јади задесили,
„И сина јој Турци уфатили
„Из Малоша града бијелога,
„Метнули га на дно од тамнице,
„Да му не знам смрти ни живота.
„Него да ме разумијеш, Иво,
„Да си, Иво, ти ту запануо,
„Давно би те Виде избавио,
„Али твоје главе уграбио,
„Да не тамниш у турској тамници."
Када зачу Иво капетане,
Да је мило није николико,
Ема му се ино не могаше,
Но устаде на ноге лагане,
Па одлеће горе у планину,
А за њим су шездесет Сењана.
Када с четом у планину дође,
Иво с четом починуо трудно.
Ту по кору љеба заложише,
Око Ива налазаху овце,
Иво фата једно јагње црно,
Пак он дере оно јагње живо,
Кад Сењани оно видијеше,
Сењанину Иву бесједише:

„О Иване, наша арамбашо,
„Немој дријет' ти то јање живо,
„Да не трпи муке свакојаке,
„Но закољи, како се и коље."
Сењанима Иво бесједио:
„О Сењани, моја браћо драга,
„Који неће муке поднијети,
„Да не јекне нити залелече
„Као ово лудо јање црно,
„Нек не иде са мном под Малошу,
„Е ће бити муке и невоље."
Оно рече, на ноге скочио,
Па довати силна џевердана,
Па отиде низ планину Иво,
А за њим су тридесет Сењана,
А тридесет онде останули.
С њима Иво низ планину пође,
Док на Тису воду нагазио,
Ал' је Тиса вода устанула,
Од страха се гледати не може,
Носи пуста јеле и борове,
А некмоли да се препловива.
Тада Иво сабљу извадио,
Сењанима ријеч бесједио:
„О Сењани, чујте, браћо моја,
„Који мисли одит' по Малошу,
„Нека здраво пренесе оружје,
„Ако би му води дотакнуло,
„Вјера моја тако ми помогла,
„Ја ћу њему главу укинути."
Ријеч рече у воду скочио,
А за њим су петнаест Сењана,

А петнаест онде останули.
Ни то брате пренијет' не ћаху
Но га вежу глави о перчину.
Преко равна поља отидоше,
Под Малошу граду доиграше,
У Малошу под највишом кулом.
Пак на врата зафирнуо Иво,
Угледао педесет Турака,
Сви спавају канда су поклани,
И ту бјеше диздар Шабан-ага,
Којино је уватио Вида.
Кад је Иво очим' сагледао,
Зове Иво мила побратима,
Побратима Вида Десанчића:
„Јеси ли ми у животу, Видо,
„Гласни ми се, Бог те не убио!
„Ево тебе твога побратима.“
Видо чује, озват' се не оће,
Е се јадан сјетити не може.
Јопет зове Сењанине Иво:
„Побратиме, озови се, Видо,
„Ја те Богом великијем кумим,
„Ако си ми игђе у животу.“
Када јадан разумио Видо
Ал' овако Видо бесједио:
Ђе си, Иво, дошо, побратиме,
„Ђе си дошо, кости не изнио!
„Ка и нећеш ако чују Турци.“
Ал' овако Иво бесједио:
„Побратиме, Видо Десанчићу,
„Оди скочи на пенџер од куле,
„Пак ти скочи доље на земљици,

„Ми ћемо те дивно дочекати
„Баш на руке и на кабанице.“ —
„Не шали се, Иво побратиме,
„Ја се јадан ни маћи не могу,
„А камо ли да низ кулу скачем,
„Но су мене Турци приковали
„У живоме гвожђу жестокоме,
„И моје су ноге савезане,
„Нека ноге ма и б’јеле руке
„А на грло броја се не знаде,
„Ја се јадан ни шенут’ не могу,
„Јер ме љуто гвожђе претргнуло.“
Ма му јопет Иво бесједио,
И Вида је тешко прекорио:
„Авај Видо, женска опрегљачо,
„А камо ти, Видо, прва снага.
„Ја сам мнио да си бољи јунак,
„Него сјекни снагом и животом,
„А прекини синџир гвожђе љуто.“
И јошт га је боље прекорио.
Кад је јадни разумио Видо,
Сјекну Видо снагом и животом,
И прекину синџир-гвожђе љуто,
Пак се јадан подуфати Видо,
Да искочи на пенџер од куле,
Ема богме искочит’ не мога,
Јер је пуста превисока кула.
Стаде клепат’ синџир-гвожђе љуто,
Тад се добро препануо Видо,
Да не бише то дочули Турци.
Па се опет разабрао Видо,
И искочи на пенџер од куле,

Пак је оба ока зажимао,
Пак се спушта низ пенџер од куле.
Сењани га дивно дочекаше,
Прве ноге него добра глава.
Кад Сењани Вида доватише,
Побјегоше пољем широкијем,
Док на ладну воду долазише.
Кад дођоше Тиси води ладној,
Ево муке и невоље тешке,
Да чекају чекати не смију,
Да преплове пловити не смију,
Ере ће их вода потопити.
Тадар пусте сабље повадише,
С'јеку Виду око нога гвожђе,
Те га једва гвожђа литросаше,
Али бритке сабље поломише,
Гвожђе с грла никад не могоше.
Стаде клепет' синџир-гвожђе љуто,
Оно зачу диздар Шабан ага
Су његово педесет Турака,
Па педесет коња доватише,
Одлећеше пољем широкијем;
Таман Турци на крај воде до'ше,
А Сењани воду испливаше,
Убише се огњем из пушака.
Ево муке и невоље тешке,
Е Сењани плећа обратише,
Турци ладну воду препловише,
И на поље равно изљегоше,
Утекоше Сењани јунаци,
Утекоше жалосна им мајка,
А јаднога Вида оставише.

Ма га јадна не оставља Иво,
Но га носи једно почивало,
И друго га носи почивало,
Ма се треће носити не даје,
Јер га клети пристигоше Турци,
Него паде на зеленој трави,
Побратиму Иву бесједио:
„Побратиме, ако Бога знадеш?
„Бјежи, брате, не изгуби главе.
„Ал' ме зачуј, побратиме Иво,
„Прић' но почнеш бјежат' уз планину,
„Окини ми са рамена главу,
„Понеси ми главу пред Сењане,
„Да ме жива не застану Турци,
„Ере ће ми муке задавати.“
Када јадни разумио Иво,
Пак својега ножа повадио,
И оба је ока зажимао,
Троструке га сузе ударише,
Те он ману са својијем ножем,
Јадном Виду да ос'јече главу,
Ема Иву Бог и срећа дала,
Прес'јече му на грло синџира,
А б'јела му не затече мјеса,
Синџир тешки на долину баци,
Пак се јадан окопирка Видо,
Стаде бјежат' пољем широкијем.
Ема бјежат' јадан не могаше,
Ере га је гвожђе претргало.
Ма се једно одвојило Туре
На вранчића коња големога,
Обадвјема да пос'јече главу.

Кад је тужни сагледао Иво,
Да се близу Туре примакнуло,
Од образа зажди џевердара,
И погоди оно силно Туре,
Посред паса ђе не даје гласа.
Туре паде, а Иво припаде,
Уграби му главу и оружје,
И његова дора дебелога.
Коња даде Десанчићу Виду,
А оружје себи уздржао.
Па говори Десанчићу Виду:
„Бјежи, Видо, мили побратиме.“
Ма се друго одвојило Туре,
Да он Иву посијече главу,
Не даде му пушку напунити.
Ема Иву Бог и срећа дала,
Турска пушка пуна се намјери,
Турској пушки даде огањ живи.
Пуче пушка, погоди Турчина
У повије међу очи двије,
На четворо раздвоји му главу.
Туре паде, а Иво припаде,
Уграби му дора дебелога,
За оружје не шће ни гледати,
Па се сила баци на бијеса,
Он утече пољем широкијем,
И брзо је Вида пристигнуо,
Ере Виде бјежат' не оћаше,
Чекајући побратима свога.
Утекоше планином зеленом
Како црне тице ластавице,
У планину стигоше Сењане,

Здраво Сењу своме отидоше,
Здраво по'ше, весела им мајка!
Њима мајка, а нама дружина.

Од ове песме имају још четири варијанта.

По првом:

У планини пију вино Сењани, а долази госпоја Десанка мати Гојкова, и кори их што пију и обедују, а Гојко у тамници лежи у Томићевој кули; да је који од њих тамо, он би га давно избавио. Петар Мркоњић јој каже нека посини Рада Крајинића, јер ако га он не избави, други неће нико. Она му вели како ћу га посинити кад га и не познајем, а он њој:

Лако ћеш ти познавати Раду:
Кратка струка, а плави бркова,
Црн му перчин по рамену пао.

Она га нађе и каже му, а Раде јој тражи купу блага да поји по Сењу јунаке. Она вели да нема, а да то има, сама би га извадила. А он јој каже да је он давао Турцима три купе, тридесет и пет литара злата, три коња под опремом и три хрта чохом покривена, па они и не гледају већ хоће да га обесе. Она оде те донесе благо. Раде поји јунаке и увече се обреку 77, а ујутру нема него 20. На првом конаку после здравице омркло 20 а освануло 12. На другом конаку опет наздравља Мркоњић ономе ко ће нћи Гојку. Раде устаје и облачи се у туцачке хаљине, и оде. Случајно нађе агу од тамнице, који га упита од куда је родом а откуд ли робом? Он му се каже родом од Билића а робом од Крача, и да су га ценили да напуни три куле Томићеве благом, и да им да 33 литре злата и три коња и три хрта. Ага му да три дуката. Он га моли да му отвори врата од тамнице да Гојку каже поздрав од матере, и кад му овај отвори он латински Гојка пита од куда је најтања кула. Он му вели од истока: три аршина мермера камена и четири суве растовине. Раде још упита агу мисле ли Гојка пустити, он вели не, већ желе још уватити Рада и Мркоњића. Раде се врати и дође са

Сењанима и Гојко одонуд, а они одовуд, прокопају кулу и ослободе гвожђа свих 300 сужана, само не могу Гојка. У том осване и појави се ага од тамнице. Раде упрти Гојка и нагне бежати. Кад ага види да у тамници нема сужања, викне на Турке и пођу у потеру. Кад су их близу стигли, Раде баци Гојка па почне сам бежати, али га Г. моли да му одсече главу. То Раду буде жао па се врати са Мркоњићем и 12 Сењана и ударе на 300 Турака, погубе их све и агу, пресеку на Гојку гвожђе. Једно Туре хтели да пусте, а Гојко не да:

Не остаљај, брате, ниједнога,
Јер ти не знаш како муче Турци.

(218 стихова).

По другом:

Пију вино Сењани у подруму каменог Сења, међу њима П. Мркоњић а служи госпоја Десанка и кори га што јој Гојко лежи у Тов-агиној тамници. Мрк. тражи канте дуката да поји Сењане, она вели да нема. Он јој вели да је једном делио задобијено благо са Гојком, и да је Гојку дошло 37 калпака, па где су ти дукати? Она донесе. Дигну се њих 60, и кад су били код куле, запитају Гојка где је најтања тамница. Он им вели од мора. Једва до зоре провале и изведу Гојка, али не могу да га раставе од гвожђа већ га носе. Појави се потера, они га оставе и почну бежати, а Гојко повиче:

Да мој брате, Перо Мркоњићу
Кад ме ниси опростио гвожђа
Зашт' ме, брате, у веће ували?
Не крите се по гори зеленој,
Већ баците огањ ватре живе,
Па збуњујте голему потеру.

они баце огањ и растерају потеру, метну Гојка на коња и пођу двору. Угледа их Десанка па себи говори:

Очи моје тако ми гледале,
Ил' је сенка Гојка Десанчића,
Ил' је сенка или ме варате.

Љуби Мркоњића и захваљује му, а он јој велид да није хвалу заслужио он већ Гојко који их је научио. (113 стихова.)

По трећем:

Почетак као у ранијим. Сењ. Иво јој одговара да би то учинили али немају калаузе, већ нека иде у меану, где ће наћи од Косова Рада, који зна путе, па ако он пође, ићи ће и они у Ердељ. Она иде, нађе га, и он је упути да части Сењане како би их више пошло. Пођу, и кад су били у гори близу Ердеља, пита Раде ко ће ићи да уводи банову кулу. Сви муче, онда он сам преобуче се у просјачке хаљине са гуслама и оде. Пред двором нађе бана где пије вино, а служи му Гојко. Раде га моли да му удели, и бан оде у двор да изнесе новаца, а он међутим упита Гојка где је најтања кула? Он му рече мало од истока. Врати се, и ноћу дођу, прокопају кулу, и изнесу Гојка Кад сутра бан види да нема Гојка, скупи 300 Турака и пође у потеру и отму Гојка. А он завиче, што га у веће гвожђе оковаше. Тад Раде удари са Сењанима на Турке и све их побије, а бана ухвати и метне Гојково гвожђе на њ и води га.

Има много излишних разговора. (247 стихова).

По четвртом:

Почетак исти. Десанчић Видо у Лијевну у тамници седам Атлагића. Мркојевић Вук јој вели да иде и спреми вечеру за њега и друштво. Дође са 60 Сењана, вечера, и сутра пође. На првом конаку 30 њих криво се куну ни су пили ни вечерали ни зборили ни абер имали и врате се. Он пође са 30 и на другом конаку украде овна и жива га одере и каже дружини: ко не може онаке муке подносити, нека се врати. Врате их се 15. Кад дођоше до Саве и Дунава, он им опет рече: ко не може преплivати и под капом и под кабаницом и под пушком и вељом и малом, нека се врати. Пет их се врате а десет напливају. Вук се преобуче у просјачке хаљине и проси до куле. Ту га угледа Видо, и вели му да ће погинути, што је ту дошао. Он га пита где је најтања тамница, и добије одговор од истока. Ударајући у тамницу, чују Ат-

лагићи и скоче на ноге, а Сењани побегну. Вук сам остане и виче Виду да покупи гвожђе и скочи низ кулу, а он га дочека на руке, упрти на леђа и нагне бежати. Атлагићи вичу му да стане, и Виде му вели да га остави, па нека бежи. Вук га скине у траву, па опали џефердаром и два убије, па извади сабљу и окине четворици главу, а четворицу (?) „грдне заврнуо.“ Узме Вида, преплива Саву и дође дома. (118 стихова).

73.

Станиша Котарац и паша од Пазара.

Бијела је вила закликнула
С Велебића високе планине,
Право вила зове у Котаре,
А на име мајку Станишину:
„Зло ти јутро, мајко Станишина,
„Ти имадеш јединога сина,
„Станишу ти уватише Турци,
„По имену паша од Пазара,
„Одиста га објесити хоће.“
А кад чује мајка Станишина,
Скочи стара на ноге лагане,
Па наоди једно момче младо,
Који знаде писат' књигу танку:
„Чуј ме, момче, ако Бога знадеш!
„Напиши ми једну књигу танку,
„И пошљи је паши од Пазара:
„„Аман, пашо, драги господаре,
„„А тако ти Бога великога!
„„Немој мога изгубит' Станишу,
„„За што немам до њега једнога.

„„А ко ће ме, пашо, саранити?
„„Нека знадеш, драги господаре,
„„А да има у Станише мога,
„„Има, пашо, хиљада оваца,
„„А под њима хиљада јањаца,
„„Свије ћу ти дати за Станишу;
„„Има, пашо, у Станише мога,
„„Има, пашо, хиљада цекина,
„„Свије ћу ти дати за Станишу;
„„Има, пашо, у Станише мога
„„Има, пашо, у подрум ђогата,
„„Који стоји кутију дуката,
„„И код њега четири Мађара,
„„Што му дају зоби и сијена,
„„И њега ћу дати за Станишу;
„„Има, пашо, у Станише мога,
„„Има, пашо, сабља од мегдана,
„„Чиста на њу три гајтана златна,
„„То се зове сабља димишкија,
„„И њу ћу ти дати за Станишу;
„„Ево пашо, драги господаре,
„„И још има у Станише мога,
„„По имену љуба Анђелија,
„„Да је љепше ни у тебе нема,
„„Који имаш седамнаест жена,
„„И њу ћу ти дати за Станишу.““
У ријечи кад му књига дође,
Па им зове њега из тамнице:
„Кажи право, тако био здраво!
„Кажи право, што ја тебе питам.
„А имаш ли хиљаду цекина,
„Кажи право, Станиша војвода,

„И имаш ли хиљаду оваца,
„И под њима хиљаду јањаца?“ —
„Имам, пашо, више од иљаде.“ —
„А имаш ли, Станиша војвода,
„А имаш ли у подрум ђогата?“ —
„Имам, рече, драги господаре.“ —
„И код њега четири Мацара,
„Што му дају зоби и сијена?“ —
„Имам, рече, драги господаре.“ —
„А имаш ли сабљу оковану.
„Што се зове сабља димишкија,
„Јесу л’ на њу три гајтана златна?“ —
„Имам, рече, драги господаре.“ —
„А имаш ли брешу оковану,
„Дивну брешу у Бреши ковану,
„У Мљецима брешу оправљену?“ —
„Имам право, драги господаре.“ —
„А чу ли ме, Станиша војвода,
„А имаш ли Анђелију љубу,
„Да је љепше ни у мене нема?“ —
„За то не знам, драги господаре,
„Да је љепше ни у тебе нема,
„Али имам Анђелију љубу.“
У ријечи коју говораху,
У то доба мајка Станишина,
Носи стара хиљаду цекина,
Јави стара хиљаду оваца,
И под њима хиљаду јањаца,
А ето ти четири Мацара,
Ђе му воде ђогу од мегдана.
Кад ето ти китне Анђелије,
О бедри је сабљу објесила,

А у руку држи брешку танку,
Пак пред пашом двору долазила,
А паша их види са пенџера,
Па их позва у бијелу двору.
А да видиш мајку Станишину,
Клекну стара на гола кољена:
„Аман, пашо, драги господару!
„Ево, пашо, што сам обећала,
„Ево, пашо, хиљаду цекина,
„Ево, пашо, хиљаду оваца,
„А под њима хиљаду јањаца,
„Ево, пашо, ђоге од мегдана,
„Ево, пашо, четири Маџара.“
Кад ево ти Анђелије младе,
О бедри је сабљу објесила,
А у руке држи брешку танку,
Пред пашом се млада поклонила:
„Ево, пашо, слатки господаре,
„Узми, пашо, што је теби драго.“
А кад види паша од Пазара,
И њему се ражалило било.
Турчин бјеше, да га Бог убије!
Ал' лијепо учинио био.
Пак му узе пет стотин' цекина,
И узе му пет стотин' оваца,
И под њима пет стотин' јањаца,
И узе му ђога миланога,
И узе му четири Маџара,
Који дају зоби и сијена,
И узе му сабљу димишкију,
Поклони му љуби Анђелију,
Анђелији ону брешу танку,

Па Станиши тако говораше:
„О Станишо, чу ли ме, војвода,
„Чему, Станко, идеш у ајдуке,
„Кад ти није никаква невоља?
„Остави се више од ајдука,
„А ево ти моју вјеру давам,
„Ако би те икад уватио,
„Не дајем те више на откупе.“
Узе Станко своју стару мајку,
Своју мајку и вјерну љубовцу,
С њима иде двору бијеломе,
Теке Станко пред дворове дође,
Својој мајци тако говораше:
„Ајде, мајко, м’јеси брашненице,
„А ја пођох искупљат’ ајдуке.
„Ако би ми Бог и срећа дала,
„Да осветим бруку за срамоту.“
А мајка га Богом заклињаше:
„Немој, синко, млијека ти мога!
„Ах пасај се врага и Турака.“
А Станиша мајку послушао.
То је било не знам је ли било,
Нам’ и друштву добро здравље било.

74.

Вилић Хусејин и бан Задранин.

Зацмилио Вилић Вусејине
У тамницу бана Задранина,
Ту он цмили јутром и вечером
Не у млого за седам година.
Но га пита бане Задранине:

„Што ти је Вилић-Вусејине?“
А Вусејин ријеч говорио:
„Боже јаки, сунце не grијало!
„Ни grијало ни Задру свитало!
„Што не пуштиш мене из тавнице!
„Ал’ не вржеш мене на откупе!“
Но му бане ријеч проговара:
„О Турчине, Вилић-Вусејине,
„Ја те хоћу цијенит’ за благо:
„Да ми дадеш два товара блага,
„И врaнчића Попруженовића,
„И сребрне пушке Танковића,
„И кулина будалине Тала,
„И Алину оковану ћорду,
„Што с њом туче Влаха по медана,
„И његову руку из рамена.“
Ка-то зачу Вилић Вусејине,
Он онолен ситну књигу пише,
Е је посла у Удбини граду
На руке Вилић Алији:
„О Алија ако Бога знадеш!
„На сакуп скупи Удбињане,
„Те им кажи књигу од Вусејина.“
Кад Алију књига допанула,
Он окупи Удбињане Турке,
Те им даје књигу од Усена.
Дофати је будалина Тале,
И он виђе што му књига пише.
Све им што је и како је каже.
Тадер скочи Танковић Османе,
Он даде двије пушке мале,

Даде Тале бијесна кулина,
А остали благо искупише,
Но не хоће Попруженовићу,
Не хоће дат' испод себе вранца.
Скочи Тале су тридес Тураках,
Узе му га силом на срамоту,
Поведе га Алији на кулу.
Алија Турке окупио,
И доведе лакога ећима,
Те извади из рамена руку,
Па ту лежа три нећеље дана.
Кад се јунак на ноге дигнуо,
Он довати Талева кулаша,
С њим отиде зеленом планином,
Докле пољу Задарскоме дође,
Ту нађе тридес ђеце луде,
Међу њима Бановић Андрија,
Он срете Вилић Алију,
Носи десну у лијеву руку,
И он ћера за Усејином благо.
Зами га бабу на дворове,
Те откупи брата из тамнице.
Бан Усејину коња поклонио,
Отидоше пољем зеленијем.
Ал' нађоше тридес ђеце лудо,
Играју се ђе су пријед били.
Но Алија збори Вусејину:
„Ма ти, Алија, сребрна анџара,
„Да закољеш Бановић-Андрију,
„Да ми осветиш руку из рамена."
Скочи Усејин и узе анџара,
И с њим закла Бановић-Андрију

Који нема до њега једнога,
Још код њега ђеце пе-шесторо,
Па утекли зеленом планином.

75.
Бего од Удбиње и Бановић Секула.

Подранио од Удбиње бего
Пријe зоре и бијела дана
Су његови тридест Удбињана
У удбињске високе планине,
Не би л' каквог лова уловио.
Лов ловио од жарка до мрака,
Никаквога лова не улови.
Сву дружину уморила жеђа,
Тадар рече од Удбиње бего:
„Браћо моја, Турци Удбињани,
„Знаде л' који у нашу дружину,
„Има ли ђе извор воде ладне,
„Е да бисмо жеђу угасили,
„И да бисмо трудно починули,
„Починули и авдес узели?“
Ријеч рече један од Турака:
„Има, бего, у врху планине
„Чудан извор, дубоко језеро,
„Али вода никад није сама,
„Без ајдука оли ти јунака,
„Треба нам се бојат' од Србаља.“
Тадар рече од Удбиње бего:
„Ајмо, браћо, страха не имамо,
„Ако нама Србљи и ударе,
„Ево нас је до тридесет друга,
„Чуваћемо све један другога,

„Па како нам Бог и срећа даде.“
Отолен се Турци подигоше,
Кад дођоше води на погледу,
Али вода цкли се и свијетли
Ни од сунца ни ноћног мјесеца
Но од злата и драги камења,
Од оружја и лица јуначка,
Од јунака Бановић-Секуле,
Ђе га гријех и зло нанијели,
Да изгине лудо и срамотно.
Кад виђеше Турци Удбињани,
Спава јунак, мртви сан заспао,
Свезаше му руке наопако,
С њиме ноћно по'ше у Удбињу,
Однесоше свијетло оружје,
Бацише га у дно од тамнице,
Шенлук чине за неђељу дана.
Што год бјеше праха у Удбињу,
То је бане хитро потрошио,
Мећућ' с града топе и лумбарде.
Цичи јадан Секул у тавници,
Ако плаче и невоља му је,
Он проклиње данке и године,
И старицу своју милу мајку,
Која га је на свијет родила
Не јуначке него луде главе,
Ђе погину лудо и срамотно,
Јад јадује и дневи и ноћи.
Зачула га бегова баница,
На тамнички прозор долазила:
„О Секуле, жалосна ти мајка!
„Ми имасмо много тавничара,

„Ал' такога никад не имасмо,
„Још је коме мио живот био.
„Ти нијеси јунак од јунака,
„Него срца сироте ђевојке.
„А кажи ми, не веселио се,
„Кога данас жалиш понајвише?“
Одговара Секул из тавнице:
„Прођи ми се, бегова банице,
„Ја не жалим ђе ћу погинути,
„Јер једанпут ваља умирати,
„Него жалим големе срамоте,
„И ја жалим моју стару мајку,
„И ја жалим два близанка сина,
„И још жалим младу удовицу,
„Ни грљену ни омиловану.
„Но за Бога, бегова банице,
„Подај мени један лист артије,
„Да ја правим књигу на кољену,
„Да је шаљем на двору мојему:
„Старој мајци, да ми се не нада,
„А љубовци, да се преудава,
„Лудој ђеци, да о јаду раде,
„Да се моје не оглуше душе.“
Ражали се младој беговици,
Даде њему дивит и артију.
Стаде Секул књигу зачињати:
„Мајко моја, ти ми се не надај,
„А ти љубо, ти се преудавај,
„Аманет ви моја ђеца луда,
„Не пушт' те их у турачке руке,
„Да их не би Турци потурчили,
„Потурчили али заробили.“

Оде књига ђе је наумила,
Књигу лега мајка Секулова.
Пренеможе, паде на земљици,
Млада Анђа циче и закука,
Ђеца јој се око скута вију:
„Шта је, мајко, да од Бога нађеш,
„Али нам је преминуо бабо?“
Кличе мајка: „леле мени, синко.“
Анђелија: „ја се не удавам.“
Луда ђеца: „не бој нам се, бабо.“
То стојало дуго и за млого,
Пуно веле за девет година.
Та се мука на далеко чула,
То зачуо Бојичић Алија,
Силан Турчин из кршне Кладуше,
Па зачуо, ријеч проговара:
„Ала, ала, милом Богу вала!
„Штио сам стио, то сам дочекао.
„А Анђа је још моја одавно,
„Али ми је курва препросио.“
То изрече на ноге устаде,
Пак је своју слугу дозивао:
„Слуго моја, коња ми оправљај.“
А он пође скупјати дружину.
Док стотину напунио друга,
Све по избор бољи од бољије.
Док је Але војску сакупио,
Слуга справна дора приправио,
Пак се баци сила на бијеса,
Оде право гором и планином,
За њим иде остала дружина,
Право иде кули Секуловој.

Рече ријеч Бојичић Алија:
„Слушајте ме, браћо моја драга,
„Кад дођемо води на језеро,
„Онђе ћете мало починути,
„Ноћас ћемо сићи у Алугу,
„Из Алуге Секуловој кули,
„Да нас не би когођ опазио
„Од Србаља али од ајдука.
„Поарајмо кулу Секулову,
„Заробимо младу Анђелију,
„И њезина два близанца сина,
„Поћушнимо Секулову мајку,
„И б'јеле му дворе опалите,
„Нек се знаде ко је долазио,
„Коме л' Секул цуру преграбио."
Како рекли, тако учинили,
Кад је било ноћи о поноћи,
Опколише Секулову кулу,
Заробише младу Анђелију,
Секулова два близанца сина,
А стару му мајку протискаше,
Из куле му благо покупише,
Пак најпотле пусту запалише.
Кука мајка, превија љубовца,
А синови цичећ' прате мајку,
Отидоше пут кршне Кладуше,
Оста сама мајка Секулова,
И за снахом мало пристајаше,
Тер јој стара с плачем говораше:
„Снахо моја, аманет ти тврди,
„Немој мени ђецу потурчити."
Ћаше Анђа да јој се заклиња,

Ал' од плача зборит' не могаше.
Када виђе мајка Секулова,
Трчи стара, а неће да клеће (?)
Јер је старост и јад обузела,
Иде право попу Димитрији:
„Димитрија, мој по Богу сине,
„Напиши ми један лист артије,
„Да је шаљем сину у Удбињу,
„Не би ли га застанула жива."
Пише попе, а старица каже:
„Ђе си, сине, Бановић-Секуле,
„Јеси ли ми, сине, у животу,
„Остаде ти мајка кукавица,
„А љубовца млада робињица,
„Заробјени твоја оба сина,
„Бијели ти двори поробјени,
„Поробјени па и опаљени
„Од силнога Бојичић-Алије.
„Никог немам до камена станца."
Кад је попе књигу оправио,
Послаше је доље у Удбињи.
Књигу прими Бановић Секуле,
И кад виђе што се у њој пише,
Циче јунак иза свега гласа,
И лелече јадан без престанка:
„Еј невољо, нијђе те не било!
„Кад овака још нијеси била."
Пак нариче многе побратиме,
И нариче посестриме виле:
„Аох, браћо, аох, посестриме,
„Да је који од вас запануо
„У тавници клетој и невољној,

„Давно би вас Секул избавио,
„Ил' бранио од змије Турака.“
Он мишљаше нико га не чује,
Ал' га зачу од Удбиње бего,
Пак он сиђе на тавничка врата:
„О Секуле, шта је што ли ти је?“
Заплака се Бановић Секуле,
Тере бегу вако бесједио:
„Чуј ме, бего, чуј ме, господару,
„Кумим тебе Богом великијем,
„И нашијем светијем Јованом,
„Пушти мене из тавнице тавне,
„Не за много но за девет дана,
„До три ћу ти јемца оставити:
„Прво јемца Бога великога,
„Другог јемца аманет ти тврди,
„Трећег јемца образ и поштење,
„Да ја пођем на бијеле дворе,
„Јере ми је на умору мајка,
„Пак ме зове да ме благослови,
„И још једном у лице изљуби.
„А ја мајку у бијелу руку,
„Да је метнем у земљицу црну.
„Пак ћу опет у тавници доћи.“
Слуша бего и ријечи пише,
У Турчина срце пропукнуло,
Пак овако ријеч проговара:
„Ајде, рече, Бановић-Секуле,
„Ја ти нећу до једнога јемца,
„Само јемца Бога, њему вала,
„Ако би ме по чем преварио.
„Бога бој се, а мене не бој се.“

Поклони се Бановић Секуле,
Љуби бега у скут и у руку,
Бего брзо добави бербере,
Три бербера мање ниједнога,
Један мије, други браду брије,
А трећи му нокте сарijеже.
Наједе га пива и јестива,
Поклони му јуначко ођело,
И оружје што је за јунака.
Рече Секул: „збогом остај, бего!“
Рече бего: „ајд' збогом, Секуле!“
Кад се Секул доватио нога,
Оће срце, ал' ноге не могу.
Он не иде мајци на дворове,
Но не би ли свате затекао,
Гором иде, а Бога призивље,
Да му данас буде у помоћи.
У гори га поћца притиснула,
Али Секул за то и не хаје,
Нити га је глађа достигнула,
Ни јуначка жеђа додијала,
Нити спава, но се разговара,
„Помоз', Боже, и Богородице!“
Кад је било сјутри дан у подне,
Приспје кули Бојичић-Алије.
Кад да видиш големе радости,
Стоји фиска бубња и свирала,
Стоји цилик лира и тамбура,
Неко игра неко попијева.
У авлији Секул улазио,
Кад наоди двоје ђеце лудо,
Луда ђеца ал' су мушке главе,

Голи боси у авлију шећу,
Ћено роне сузе низ образе.
Он их гледа, они њега гледе,
Једно друго познати не могу.
Пак ушета у кули бијелој,
Саламалећ турски називаше,
А они га дивно дочекаше,
Давају му пића и јестива,
Али Секул пит' и јести неће,
Него стаде играт' у невољи,
Пак је Алији тако говорио:
„Честито ти, Бојичић-Алија,
„Честито ти у двору весеље,
„Јел' слободно српски запјевати,
„Јер сам турски мало научио,
„Уз тамбуру танко гласовито?“ —
„Тестир ти је, а зашто ли није.“
Пак му дава шербет-медовине,
Служи му га млада Анђелија,
С десном служи а лијевом отире
Б'јело лице од троструки суза,
Он њу знаде, она га не знаје.
Када Секул зачe уз тамбуру,
Он овако стаде да поп'јева:
„Гњездо вила тица ластавица,
„Гњездо вила за девет година,
„Сиротова за девет година
„Удовица иза жива мужа,
„Савијала там' и амо гњездо,
„И два само тића узгојила,
„Дође соко из земље незнане,
„Ластавици гњездо разметнуо,

„И два тића врло усплашио.“
Секул пјева као горска вила,
Слушају га свати и енђије,
И још ћаше пјесме да продуља,
Ал' га грозне сузе промукоше.
Од свата се нико не сјетио,
Него Анђа Секулова љуба,
Мучи јадна ништа не говори,
Са Секула очи не одмиче.
Ћаше Секул да зачиње кавгу,
Ал' му у јад добра памет дође,
Да ће лудо онђе погинути,
И два сина лудо изгубити,
Стеже срце, пак се потпоможе,
Турке броји, а сматра сокаке,
Зубим шкрипи засукује брке,
На Анђу је оком намигнуо,
Да га не би Турком просочила,
Пак запита пива и јестива.
Зове ђецу па и разговара,
Па Алији ријечи проговара:
„О Алија, наша узданице,
„Ја сам чуо доље у Удбињи,
„Да си добар шићар заробио:
„Удовицу Бановић-Секула,
„И његова два близанца сина.
„Бе аферим, честито ти било,
„А лани се Секул преставио
„У тамници бега од Удбиње,
„Доста нам је јада саградио.
„Оно бјеше српска аранзада.“
Проговара Бојичић Алија:

Истина је, делијо незнана,
„Анђелију себе ћу узети,
„А ђецу му оћу потурчити,
„И ноћас му љубу обљубити.“
У то доба и ноћ омркнула,
Једанак се Турци разметнули,
Неко дому, а неко к пазару,
А Алија у нове камаре,
Оста Анђа да затвори врата.
Кад је врата на авлији била,
Ондар Секул Анђи бесједио:
„Ђе си, Анђо, моје жељовање,
„Бјежи гором и бјежи планином,
„И чувај ми два нејака сина.
„Сад ћу и ја, рече, ако Бог да.“
Пак се врати кули у камаре,
Од бедра је сабљу повадио,
Те Алији одас’јече главу,
Покупи му благо и оружје,
Натовари на два сеисане,
А два друга узе оседлана,
Те побјеже гором и планином.
У брзо је Анђу сустигнуо,
И даде јој погорег коњица,
А себе је бољег оставио,
Оба сина пред собом ставио,
Те постаја, не би николико,
Ево за њим поточ од Турака.
Препаде се Бановић Секуле,
Даде Анђи два близанка сина,
„Бјежи, рече, ако Бога знадеш!
„Носи ђецу, ћерај сеисане,

„А ја ћу се с Турцим' ударити,
„Ако би ме данас сустигнули."
Пусти коњи брзи у Турака,
Бјежи Анђа, а бјежи и Секул,
Но кад виђе да бјежат' не може,
Обрну се да причека Турке.
А када га опколише Турци,
Стадоше се ћерат' кроз планину,
Али Анђа не стоји залуду,
Гором бјежи, кликује ајдуке:
„Еда кога данас од ајдука!"
Зачули је котарски ајдуци,
Те Секулу у помоћ приспјеше,
Удрише се Турци и ајдуци,
Фала Богу да је великоме!
Од Турака јаде починише,
Пак са натраг здраво повратише,
Са Секулом у његове дворе,
Оградише боље од првије.
Секул Србље дивно обдарио,
И старицу мајку прибавио,
Пак им рече: „Збогом останите,
„Идем бегу носити откупе,
„Брзо ћу вам доћи, ако Бог да!"
Оде право бегу у Удбиње,
Када га је бего угледао:
„Ала, рече, српска вјеро права,
„Кад нијеси вјеру саломио,
„Ни ја тебе саломити нећу."
Ондар Секул бегу зафалио,
И здраво се двору повратио.
То је било не знам је ли било,
Тек велимо да се веселимо.

76.

Ускок Радојица и бан Задранин.

Боже мили на свему ти вала!
Што се оно чује у приморје?
Али грми, ал' се земља тресе?
Ал' се ломи море о мраморје?
Ал' се оре ст'јене низ планине?
Јали виле муте кроз вихоре?
Од овога ниједнога нема,
Но пуцају на Задру топови,
Шенлук чини бане Задранине,
Е је чудна лова уловио,
Силно Туре Арнаут-Османа
Из Кладуше из турске Крајине,
Па га бане тура у тамницу.
Да каква је проклета тамница!
У висину дванаест аршина,
У дубину тридест и четири,
До по ње је напуњена пуста,
Напуњена кости јуначкијех.
Кад Османа спусти у тамницу
Ту находи незнана јунака
Саврт сједи ћошку од тамнице,
А кад Осман сужња опазио
Он завика грлом и авазом:
„О јуначе, мој несретњи друже!
„Од куда си од земље које си?
„Како ли те зову по имену?
„Љуто ли си болан засужњио
„Те спуштио перчин до листова
„А космату браду до љесица."

Проговори сужањ невољниче:
„Ја сам главом мали Радојица
„Из Кладуше из Турске Крајине,
„Ево има једанаест љета,
„Како сам ти овђе запануо
„У проклету задарску тамницу.
„Бан ми иште крилата дората
„И Златану моју вјерну љубу,
„Па да мене пусти из тамнице,
„Па сам воли овђе скуисати
„Него дати љубу и дората,
„Но ти ко си, незнани јуначе?
„Од које си земље и крајине?
„Како ли се вичеш по имену?
Кад га зачу Арнаут Османе
Цикну јунак како змија љута:
„А ти ли си, јадан побратиме!
„На злу ли се мјесту састадосмо,
„Ни у моме ни у твоме двору,
„Ни у гори на старо рочиште,
„Ни у колу међу ђевојкама
„Но у клетој задарској тамници.
„Ја сам главом Арнаут Османе,
„Ево има три године дана
„Да четујем и да хајдукујем
„Око Задра и по планинама
„Не бих ли те како избавио,
„Па ме лоше срећа послужила,
„Те сам с тебе муках допануо.“
Када Раде зачу лакрдију,
Осману се вјеша око врата,
Проли Раде сузе од очију,

Стијечу се низ дугачку браду
Кано бисер цури низ њедарца,
Па овако запита Османа:
„О Османе, мио побратиме!
„Је ли мене у животу бабо?
„И старица моја мила мајка?
„Је ли ми се љуба преудала?
„Је ли мене у подруме доро?
„Јесу ли ми двори на ћенару?“
Одговара Арнаут Османе:
„Жив је тебе и отац и мајка,
„Здрав је тебе у подруму доро,
„Није ти се љуби преудала,
„Али мисли у прву неђељу
„За нашега гојена Алила;
„Он не тражи другога мираза
„Но крилата из подрума дора,
„Бутум твоје свијетло оружје
„И бабова ћурка из Млетака.“
Кад саслуша мали Радојица,
Цичи Раде и невоља му је,
Јадикује и нотњо и дневно.
То зачуо бане Задранине,
Не могаше подносити Рада,
Него једно јутро уранио,
Право иде леденој тамници,
И он пита малог Радојицу:
„Што је, Раде, да од Бога нађеш
„Што ми не даш кули боравити?
„Него кукаш у дану и ноћи.
„Ево има једанаест љета
„Од како сам тебе уапсио,

„Још те чуо заплакати н'јесам,
„Каква ти је мука додијала?“
Рече Раде од Задара бану:
„Чуј ме, бане, земље господаре?
„Кумим тебе од неба до земље,
„Па у накрст земље и свијета
„Пушти мене данас из тамнице,
„Немам блага да ти се откупим,
„Ама имам до три добра јемца:
„Првог јемца Бога милоснога,
„Другог јемца моју вјеру тврду,
„Трећег, рече, преварит' те нећу,
„Пушти мене за нећељу дана
„Доћиhу ти, рече, ако Бог да.“
Па му Раде све по реду каже.
Ражали се Задранину бану,
Јунак био Бога вјеровао,
Па дозива слугу Вукосава,
Те извуче из тамнице Рада.
Када бане упазио Рада,
Кад му виђе и браду и главу,
Препаде се, ругат' му се није.
Кад се Раде нагледао сунца,
Отиште се пољем и ћенаром,
Нит' се брије ни перчин поткида,
Но добави просјачку торбицу
А у руке рогасту тојагу,
Хита Раде право у Кладушу,
Пољем ходом, а планином трком
Ка кошута о Видову дану.
Кад изиђе на Кунар планину,
Тури очи право на Кладушу,

Шта да видиш имаш што виђети:
Колико је поља под Кладушу,
Притиснули зелени чадори.
Одма се је јаду досјетио
Да су оно Алини сватови.
Проли сузе низ јуначко лице,
Бога моли, сам собом говори:
„Причекај ме, курвино копиле!
„Ако Бог да и сви Божи свеци
„Ни рукам' је нећеш загрлити,
„А камо ли лице обљубити,
„Ни појахат' крилата дората,
„Ни припасат' мојега оружја."
То велећи међ' сватове сиђе.
Скупила се сила и ордија
Да гледају сужња невољнога,
А Раде се свија и превија,
Од чадора иде до чадора,
Проси Раде, мало испросио,
Док упази везена чадора,
На њему је везена јабука,
Под њим виђе гојена Алила,
И код њега двије харамбаше:
Свој даица Глумац Осман-ага,
И старога будалину Тала,
Кафу пију уз дуге чибуке.
Раде им се смјерно поклонио
Ка невјеста између ђевера.
Њима Раде Турски селам виче,
Турци њему селам прифатили,
Ал' да видиш гојена Алила,
Силно момче ама смјерно пита:

„Одкуда си, незнани јуначе!?
„Одкуда си, од земље које си?
„Како ли се зовеш по имену?
„У чијој си тавново тавници?
„Љуто ли си болан осужњио!“
Раде му се из далека каже,
Чак некуда из Турске Крајине,
А на име Беħир момче младо:
„Тавново сам Задру у приморје
„У тавници Задранина бана
„Ево има подоста земана,
„Пак ме бане пушта на откупе,
„На ме удри триста ħеса блага,
„А ја сирак без нигђе никога
„Нити имам куħе ни баштине,
„А камо ли да му откуп дадем,
„Па се скитам по б’јелу свијету,
„Да бих како откуп испросио,
„Но помоз’те ако дина знате.“
Кад Алиле зачу лакрдију,
Па говори сужњу невољноме:
„Чуј, Беħире, и по трипут брате!
„Казуј право тако ти имама,
„Виђе л’ тамо ускок-Радојицу?
„Или је жив ил’ је преминуо?“
Раде каже, од невоље лаже:
„Хоħу, беже, чисто и праветно,
„С њим сам био пуне три године,
„Умр̑о је није давно било,
„Нема пуно ни пола године,
„На плеħи сам ја изнио Рада,
„И мојом га руком закопао

„У земљицу и зелену траву;
„Остави ми тешка аманета
„Да му кажем и оцу и мајци,
„Да се с њиме мртвим не заклињу,
„А љубовци да се преудава,
„И да другог тражи господара,
„Па сам дошо да аманет свршим.“ —
„Бе аферим, Беħир-краичниче!
„Ево тебе стотину дуката
„Муштулука добра за откупе.“
То зачуше обје харамбаше,
Глумац Асо, и будала Тале,
Извадише по тридест дуката,
Дароваше муштулука Раду.
Сипље Раде у дно од торбице.
Ал' да видиш гојена Алила
Како се је ђидо посилио,
На сватове срклет учинио;
„Ко је момак срца јуначкога
„Десио се мене у сватове,
„Пушке меħ'те те шенлук чините
„И играјте игре свакојаке.“
То сватови једва дочекали,
Шенлук чине огњем из пушака,
Заметнули игре свакојаке,
Бацају се камена с рамена,
А највише скока из ħустека.
Јадан Раде и слуша и гледа,
Па се мало онђе заустави,
Он не гледа да шенлук сеири,
Но да мотри сватовско јунаштво,
Па приступи к Алину чадору,

Поклони се до земљице црне:
„Је ли изум, беже господаре!?
„Да се бацим камена с рамена,
„И да скочим скока јуначкога?“ —
„Тестир ти је, Бећир-невољниче,
„Тестир ти је, ал' се бојим љуто,
„Да не будеш код сватова грдан,
„Јер си љуто, Бећо, осужњио,
„Умрла ти и јакост и снага.“
Када Раде изум прифатио,
Он засука руке до лаката,
Сави перчин около појаса,
Дугу браду тури про рамена,
Па довати камен на рамену,
Заигра се с мјеста до биљеге,
Једном баци, свијема добаци,
Другом баци, те свије пребаци
Два укопа и три мушке педи.
Вије му се брада око главе
Као барјак око барјактара;
Па потрча скоку на биљегу,
Добро стиште ноге у ћустеку,
А промаха трипут објеручке,
Једном скочи, свијема доскочи,
Другом скочи, те свијех прескочи
Седам нога и по мушке педи.
Гледају га сви турски сватови,
Гледали га, па му говорили:
„Нос'те врази, Турско момче младо!
„Моли Бога за ђавола твога,
„Не можемо сабље мрцинити,
„Сад би лудо изгубио главу.“

Скопа Раде торбу и тојагу,
Упути се својој танкој кули.
Кад уљезе кули у авлији,
Ту находи Златану љубовцу,
Саврла се ћошку у авлији,
Ћено рони сузе низ образе,
А проклиње као кукавица:
„Бог т' убио, Задранине бане!
„А и тебе, гојени Алиле!
„Љубовце вам ваше удовиле,
„А мајке вам обје закукале,
„Кано мајка мога Радојице,
„И ја јадна његова љубовца.“
А Раде јој Божју помоћ виче:
„Божја помоћ, млађана невјесто!
„Удијели сужњу невољнику.
Плачући му млада проговара:
„Уљез', сужње, у бијелу кулу,
„У кули је и отац и мајка,
„Они ће те добро даровати,
„А ја немам ништа до камена,
„Да се с њиме тучем до вијека.“
Уђе Раде у танчицу кулу,
И уљезе у шикли одају,
Ту находи старе родитеље,
Ћено роне сузе од очију,
Душману би срце проплакало,
А камо ли у јединку сину.
Ту находи буле енђи-буле,
Ђе су дошле да воде Златану,
Раде њима Божју помоћ виче,
Сви му помоћ Божју прифатили:

„Бог да' добро, сужањ-невољниче!
„Љуто ли си јадан осужњио,
„У чијој си тавново тавници?“
Раде им се као прије каже.
Када зачу старац Вукосаве,
Па говори, а све сузе рони,,
„Богом сине, незнани јуначе,
„Виђе ли ми сина Радојицу,
„Је ли мене у животу Раде?
Раде лаже, а право не каже,
Јер слушају буле енђи-буле,
Него рече да је преминуо.
Залелека старац Вукосаве:
„Лелек мене, мој једини сине!
„Што ће тебе остарјели бабо?“
„Што ли стара саморана мајка?
„И љубовца црна кукавица?“
Но чујте ме, цвијеће дружино!
Енђи-буле на ноге скочише,
Радојицу даром дариваше,
А Раде се смјерно поклонио,
И уљезе у своју одају:
Са чивлија прифати оружје,
И прифати сабљу аламанку,
Крадом уђе, а мучки изиђе,
Па он сиђе у топле подруме.
Када дорат упазио Рада,
Чим га виђе, бирдем га познаде,
Грлом рже, а ушима стриже,
Зубим' шкрипа, а ногама туче;
Раде дора међу очи љуби,
Пак му чудан тимар начинио,

Оседла га и опусати га,
Узду веже, у седлу се баци,
Право иде к Алилу чадору.
Тек чадору на вратима дође,
Он завика грлом и авазом:
„Стани, курво, гојени Алиле!
„Чију ли ћеш обљубити љубу?
„Чије ли ћеш припасат' оружје?
„Чијега ли коња појахати?“
Па извади сабљу од појаса,
Љутом га је раном обранио
Брстимичке ама смртимичке.
Ал' да видиш Глумца Осман-аге
Скочи Осман ка да се помами:
„Стани, Влашче, ускок-Радојица!
„Чијега ли погуби сестрића?“
Ал' му Раде говорит' не даде,
Једном грану, подруби му главу.
А завика будалина Тале:
„Стан' причекај, курвино копиле!
„Ласно ти се с ђецом преметати,
„Али није са старијем вуком.“
Па потеже дренову батину,
Одиста га усмртити шћаше,
Али Раду Бог и срећа даде,
Спушти дорат крила до копита,
Одмаче се с Радом натрашачке,
Велике му ране не зададе,
Но му два три ребра чебрснуо,
И удари седло по јабуци,
Прште седло пусто на седмеро.
А да видиш младог Радојицу,

Ће се Талу ближе попримаче,
И мало га сабљом дофатио,
Рас'јече га од врата до гњата.
Кад виђоше кићени сватови
Да им згуби до три харамбаше,
Плећи даше, а бјежати сташе;
За њима се Раде натурио,
И многе је Турке посјекао,
Па се врати у бијелу двору,
Изљуби се и с оцем и с мајком,
И Златаном својом вјерном љубом;
Они њега и грле и љубе.
Опремише седам, осам коња,
Побјегоше Задру на крајини,
И из куле што би покупише,
Оставише празну на ћенару,
Право иду пред банове дворе,
Каже Раде све како је било:
„Ево, рече, мој честити бане!
„Моје љуби, моји родитеља,
„Ево мене, и мога дорина,
„Твоја сабља, ево моје главе."
Када бане саслуша ријечи,
И кад виђе да је вјере тврде,
Поклони му живот на мегдану:
„Нећу, Раде, твоје русе главе,
„Кад си таки јунак на свијету,
„Нити ћу ти крилата дората,
„Таки дорат за таквог јунака,
„Него ћеш ми одсад вјеран бити,
„Послужити, а ја те љубити."
Па му дивне дворе саградио

Уз његове ка оно његове;
С њоме Раде до смрти живио,
Вазда бану на измету био,
И мегдане многе задобио.
То је било када се чинило,
Нама, браћо, дуго здравље било.

77.

Перит паша и Шпербановић.

Фалио се паша Перит паша:
„Та купићу лађу ораову,
„И на лађи весла шимширова,
„А на веслу возаре јунаке,
„Возићу се Савом до Дунава,
„А Дунавом до мора сињега,
„Погубићу бана од Шпербана,
„Заробићу од Шпербановића,
„Водићу га собом на једеку,
„Носићу га место Бајној Луки.“
Што с' фалио то је урадио.
Купио је лађу ораову,
И на лађи весла шимширова,
И на веслу возаре јунаке,
Возио се Савом до Дунава,
А Дунавом до мора сињега,
Погубио бана од Шпербана,
Заробио од Шпербановића,
Води њега собом на едеку,
Носи њега место Бајној Луки.
За њим иде мила стара мајка,

Беседи јој паша Перит паша:
„Ао госпојо, од Шпербановице,
„А јеси ли трудна и уморна?“
Ал’ беседи стара мила мајка:
„Господару, паша Перит паша,
„Да се мени нагледати сина
„Нит’ би била трудна ни уморна.“ —
„Ао госпојо, од Шпербановице,
„Кад си тела нагледати сина,
„Камо паши госпоцки дарови;
„Камо паши два коња кована,
„Два пашића до два буздована,
„Пашиници сребну синију,
„Око које може вечерати
„Триста деце турског јаничара.“
Брз’ помаче мила стара мајка,
Паши даде два коња кована,
Два пашића до два буздована,
Пашиници сребрну синију,
Око које може вечерати
Триста деце турског јаничара.
Још беседи паша Перит паша:
„Ао госпо, од Шпербановице,
„Још се не мо’ш нагледати сина.
„Сагради ми дворе на стубове,
„И јан-куће, ди гости долазе,
„Безистене, ди седе трговци.“
Брз’ помаче мила стара мајка,
Сагради му дворе на стубове,
И јан-куће, ди гости доходе,
Безистене, ди седе трговци,
И калдрму прико Бајне Луке.

Кад се мајка нагледала сина,
Онда оде белом двору своме.
Ал' беседи од Шпербановићу:
„Господару, паша Перит паша,
„Цени мене пошто није цена,
„Ишти благо, што је теби драго,
„Пуштај мене милој мојој мајци."
Ал' беседи паша Перит паша:
„Бре цениħу те, пошто није цена,
„Иштем благо, што је мени драго.
„Даħеш мени са мора галију,
„Што ј' у њојзи думен од калаја,
„А катарка од сувога злата,
„А једеци од свиле зелене,
„А у њојзи јелен думенџија."
Ал' беседи од Шпербановићу:
„Авај мене и до Бога мога;
„Кад ја немам сад порука за се,
„Порук ми је један Бог на небу,
„И Еклене верна слуга твоја."
Мало му је паша Перит паша,
Мало му је рока оставио:
Један месец и једну недељу,
Док дотера са мора галију.
Прође месец прође и недеља
А кад било прид ноħ у недељу,
Пак беседи паша Перит паша:
„Од', Еклене, верна слуго моја,
„Како хоħеш јунак да погинеш,
„Кроз другога да изгубиш главу."
Ал' погледа млада пашиница
И беседи паши Перит паши:

„Погледај де, паша Перит паша,
„Ди се роди сунце од запада.“
Ал’ беседи паша Перит паша:
„Ао госпо, луда пашинице,
„Није оно од запада сунце,
„Већ је оно са мора галија,
„У галији од Шпербановићу.“
Кад придаде од Шпербановићу,
Придаде се паши Перит паши,
Јелену је врло жао било,
Занијао на мору галију.
Ал’ беседи од Шпербановићу:
„Дур, јелене, не нијај галије,
„Боље ће ти бити код Турчина,
„Нег’ код мене луда каурина,
„Каурина твога душманина.“
Навезе се на то море сиње
Пак онда је паши пркосио:
„Лепу с’ тицу био уватио,
„Ал’ ниси знао очупати перја.“
Удари се паша по колену,
Како ми се лако ударио,
Скерлет чоја пукла на колену,
„Што ти дадо два коња кована,
„Два пашића до два буздована,
„Пашиници сребрну синију,
„Око које може вечерати
„Триста деце Турак’ јаничара,
„То су мени моје сестре дале.
„Што саградих дворе на стубове,
„И јан-куће ди гости доходе,
„И калдрму прико Бајне Луке,

„То су мени моји јујци дали.
„Што ти дадо са мора галију,
„Што ј' у њојзи јелен думенџија,
„И катарка од сувога злата,
„И једеци од свиле зелене,
„И у њојзи думен од калаја,
„Те су мене моје тетке дале,
„У бабино ни дарнуо нисам.“
Удари се паша по колену,
Та тако се лако ударио,
Скерлет чоја пукла на колену.

78.

Женидба Рада Облачића.

Вала Богу да је јединоме!
Што се чује около Удбиње,
Ил' лелече вила у планини,
Или цичи змија крилатица,
Или јаук стоји од јунака:
Да је вила, у гори би била,
Да је змија, под камен би била,
Нег' је оно јаук од јунака,
Сужња млада Облачића Рада
У тамници краља удбинскога.
Цвили јадан, и невоља му је,
Ево има неђељица дана,
Од како га краље уфатио
Су његови тридес Удбињана,
Да га држи на дно од тамнице,
Да је са шта не би ни жалио,

Но с ђевојке лијепе Фатиме,
Миле шћерце краља удбинскога,
Јашик чинећ' да јој не зна бабо.
Раде своје дневи кунијаше,
А проклиње своју стару мајку,
Која га је лијепа родила,
И ђе лудо оће да погине.
Кад се данак напуни девети,
И кад било около по ноћи,
Зачу Раде бахат од јунака,
Зачу Раде звекет од кључева,
Шклап страшљиви браве дубровачке.
То не бјеше тамничарска рука,
Нег' лијепа Фатима ђевојка.
Она носи фењер у рукама,
У кондијер вина печенога,
Добар вечер називала Раду.
Кад је Раде Фату угледао,
Уфати га трострука грозница,
Проли сузе низ бијело лице:
„Да ти ли си, да те Бог убије!
„С тебе данас капљем у тавници."
Проговара Фатима ђевојка:
„Не бој ми се, моје миловање,
„Избавићу тебе из тавнице,
„Него казуј јеси л' вјере тврде,
„Оћеш ли ме узет' за љубовцу?"
Раде јој се куне и преклиње:
„Тврда вјера, тврђа од камена,
„Вјера Божа преварит' те нећу."
Ондај Фата поче бесједити,
Раде пригну из кондира пити:

„Ја ћу молит' остарелу мајку,
„Милу мајку Асан-агиницу
„Еда би се како смиловала,
„Да умоли агу баба мога,
„Да те пушти из тавнице тавне,
„Ако л' мене не шће послушати,
„Нит' ме дати тебе за љубовцу,
„Накупићу из ризнице блага,
„Натоварит' два коња сејсана,
„Једног блага, а другог оружја,
„Ноћу ћемо бјежат' двору твоме.“
Рече ријеч, бјегну на трагове,
Јадан Раде оста тугујући,
Кад у јутру о зорици било,
Запуцаше на граду лубарде,
Сву господу краље сакупио,
Не купи их да шћерцу удаје,
Но како ће погубити Рада,
Каквом ли га смрћу уморити.
Слуша Раде, а слуша Фатима,
Не могу се чуду дочудити,
Кад ево ти лијепа ђевојка
Мајку љуби у скут и у руку:
„О Богу ти, моја стара мајко,
„Што пуцају на граду лубарде,
„Како бабо сад весеље гради?“
Срдито јој куја одговара:
„Мучи, кујо, а не шћери моја,
„Ти си бабу образ иштетила,
„Јашикујућ' с Облачића Радом.
„Данас ће га ага погубити,
„И твоју ће огријешит' душу.“

Кад то зачу Фатима ђевојка,
У веље се мисли замислила.
Ал' невоља помага јој брзо.
Брже скочи канда се помами,
Тражи, зове Беша тамничара:
„Богом брате, Бешо тамничаре,
„Братимим те, а Богом заклињем,
„Када пођеш доље у тамници
„Да изведеш из тамнице Рада,
„Реци бабу да је мртав Раде,
„Јер уморен и глађи и жеђи.
„А кунем се, те ти вјеру давам,
„Ак' остане у животу Раде,
„Држаћу те како оца мога,
„Благо тебе преманкати неће,
„Док је мене на рамену главе,
„И мојега несуђена друга,
„Који с мене оће да погине."
Турчин бјеше, за Бога ајаше,
Када га је краље отправио
Да изведе из тамнице Рада,
И доведе на демир-капију,
Ђе га чека крвави џелате,
Тек од тавне отворио врата,
Он говори Облачићу Раду:
„Ђе си, Раде, жељела те мајка!
„Како ће те данас пожељети,
„Научи ме Фатима ђевојка,
„Да с' изврнеш на тле у тамницу,
„Понамјестиш по закону твоме,
„Учиниш се мртва тјелесина,
„Јер ме краље к тебе оправио

„Да т' изведем на демир-капију,
„Да ти русу одсијеку главу."
Бешо рече, а пруђи се Раде,
Рекао би испаде му душа.
Ондар Бешо прикренуо врата,
Трчи брже цару (!) на капију,
Теке дође, брзо проговара:
„Господару, од Удбине краљу,
„Није тебе у животу Рада,
„Него мртав лежи у тамници."
Кад зачуо краље Асан-ага
Брже трчи тамници на врата,
За њим трком сва редом господа,
По за њима Асан-агиница,
У руке јој тространа канџија.
Кад дођоше на тамничка врата,
И виђеше да је мртав Раде,
Црне своје очи затворио,
Прекрстио пребијеле руке
Про широки прси јуначкије,
Љеву ногу про десне турио,
Нити миче ни душицом дихће.
Кад виђеше краље и господа,
Одиста га укопати ћаху,
Али не да кучка агиница:
„Не, за свеца, мили господаре,
„Није Раде преминуо курва,
„Нег' нас вара да би преварио."
Пак га шиба троструком канџијом:
„Пробуди се, млада челебијо,
„Није твоје лице преминуло.
„Виђу жара, виђу руменила."

Јадан Раде ни миче ни дихће,
Одиста га укопати ћаху,
Али не да Асан-агиница:
„Не, за ћитап, мили господару,
„Кунем ти се, у живот је Раде.“
Пак сакова двадесет клинаца,
Збија Раду под двадест ноката.
Нити миче ни душицом дихће,
Одиста га укопати ћаху,
Али не да куја агиница:
„Не, за вјеру, мили господару,
„Још је нама у животу Раде.“
Пак дозива своју вјерну слугу:
„Донеси ми угаљ ватре живе.“
Те га метну Раду под гр̏оце.
Јадан Раде ни миче ни дихће,
Доиста га укопати ћаше,
Ал’ не даде кучка агиница,
Но покупи удбинске ђевојке:
Све по избор љешу од љешије,
Увати се коло ђевојака,
Коло води Фатима ђевојка.
Мртва Рада пред коло ставише,
Ондар рече Асан-агиница:
„Ако буде у животу Раде,
„Ал’ ће макнут,’ али ће уздахнут’?“
Све ђевојке редом поп’јевају,
А зачиње Фатима ђевојка.
Све ђевојке Рада погледују,
Једна другој тајно проговара:
„Куку мајци која га родила.“
А Фатима пјева и уздише,

Плачне очи с Рада не мицаше.
Но када се примакнула Раду,
Своју мајку колом заклонила,
Деснијем се насмијао брком,
А лијевим оком погледао.
Кад већ виђе Асан-агиница,
Зове кучка Беша тамничара:
„Носи, Бешо, мртву тјелесину,
„И баци га опет у тавницу,
„Зови шјутра стара калуђера,
„Нек му чати по закону своме,
„Копајте га као ришћанина.“
Брзо Бешо дружину подвикну,
Однијеше у тамницу Рада.
Кад је вечер по вечери било,
Заспа краље, заспа агиница,
Ал’ ђевојка спавати не може.
Зове Беша, зове тамничара,
Покупише из ризнице благо,
И оружје што је боље било,
На два добра коња товарише,
Три седлана јако уселдаше,
Отидоше доље у тамницу,
Из тамнице изводише Рада,
На три справна коња усједоше,
Одбјегоше ѓором и планином,
За њим Бешо коње ошибује,
Здраво до’ше двору бијеломе.
Раде Фату дивно покрстио,
И вјенча је себе за љубовцу,
Да је љуби кад гођ се пробуди.

[Упор. III[4], бр. 51].

79.

Од Кратора Раде и Емин Корајлија.

Вино пију до два побратима,
Једно јесте од Кратора Раде,
А друго је Емин Корајлија.
Кад се побре накитише вина,
Онда рече Емин Корајлија:
„Побратиме, од Кратора Раде,
„Да л' се може какви јунак наћи,
„Да отиде у Новога града,
„За тридесет бијелије дана,
„А вјеруј ми побратиме драги,
„Ја сам ишо у Новога града,
„Отишо сам и дошао, побро,
„За петнаес бијелијех дана
„А на мојој танкој бедевеји,
„Што је 'наке ни у цара нема.“
Тад говори од Кратора Раде:
„Чујеш ли ме, побратиме драги,
„Оди, побро, да се окладимо,
„Да отидем у Новога града
„На мојему без биљеге вранцу,
„Да отидем за дан и да дођем.“
Тада Емин Раду проговара:
„Чујеш ли ме, побратиме драги,
„Ако одеш у Новога града,
„За дан, побро, а и за дан дођеш,
„Ево теби две моје кадуне,
„И ево ти два близанца сина,
„Те их оба ти покрсти млада,
„Још ти ево ари и тимари,

„И ево ти што год имам блага,
„И најпосле са рамена глава.“
Ал’ бесједи од Кратора Раде:
„Ако, побро, ријеч не вјерујеш,
„Ево теби љуба Николија,
„И ево ти два близанца сина,
„Те их оба ти потурчи млада,
„Још ти ево ари и тимари,
„А и моје небројено благо,
„Па најпосле и с рамена глава.“
Ту се побре тврдо опкладише,
И одоше сваки двору своме.
Кад је Раде двору долазио,
Својој љуби опкладу казао,
Пак је својој љуби запретио,
Да га рано сутра дан пробуди,
И да вранца зоби и напоји.
Па он оде у ложницу спават’.
Ал’ не спава љуба Николија,
Већ отиде у арове вранцу,
Три пут га је зобљу наранила,
А четврти вином напојила.
Кад у јутро јутро освануло,
Дворе б’јеле сунце огријало,
Тад се Раде из постеље диже,
Па узима троструку камџију,
И удара вјереницу љубу,
Куд је куца, туда кожа пуца,
А куд жица, онуд крвца врца:
„Зашто, љубо, Бог те сам убио!
„Што ме ниси прије пробудила,
„И јеси л’ ми вранца наранила,

„И јеси л' га вином напојила?“
Тад говори љуба Николија:
„Не удри ме, господаре драги,
„Ја сам теби вранца наредила,
„Ситном сам га зобљу назобила,
„И рујнијем вином напојила.“
Тад се Раде оде опремати,
А љуба му опрема вранчића.
Док се Раде јесте обукао,
Дотле љуба коња опремила.
Кад се са свим Раде опремио,
Он посједе помамна вранчића,
Па вијерној љуби накричује:
„Чујеш мене, Николија љубо,
„Надгледај ми пребијеле дворе,
„И чувај ми два близанца сина.“
Пак окрену помамна вранчића,
Играјући из Кратора пође,
Играјући Кратор-поље пређе,
Играјући до планине дође,
Играјући и планину пређе,
Играјући од Бобаре дође,
Играјући сву Бобару пређе,
Играјући Овчар-пољу дође,
Играјући Новом пољу дође,
Играјући у Новога дође,
Текем оџа на џамију иде,
Да Турцима по дне заказује.
Раде ћера до меане вранца,
Па је туде вранца одсједнуо,
И напи се црвенога вина.
Па када се вина напојио,

Тад он иде оџи под мунаре,
Он на оџу на џамији виче:
„Дај ми, оџа, од руке писмено,
„Јербо сам се љуто опкладио
„С побратимом Емин-Корајлијом,
„Да ја могу на мојему вранцу
„Од Кратора до Новога града
„За дан доћи и натраг се вратит'."
Кад је оџа ријеч разумио,
Тад Емину писму написао:
„Курво једна, Емин-Корајлија,
„Зашто си се с Радом опкладио,
„Зар ти не знаш од Кратора Рада,
„И његова вранца помамнога,
„Кој' кад игра канда вјетар дува,
„Кад потрчи ни згледат' се не да,
„Него да му сву опкладу дадеш."
Кад се Раде писма доватио,
На свога је вранца посједнуо,
Па играјућ' из Новога пође,
Играјући Овчар-пољу дође,
Играјући Овчар-поље пређе,
Играјући до Бобара дође,
Играјући сву Бобару пређе,
Играјући до планине дође,
Ал' му вранац као камен стаде.
То је Раду врло жао било,
Грунуше му сузе низ образе,
Ал' прокличе из горице вила:
„Што си, болан Раде, полудио?
„Вранац ти је воду замахао,
„Већ ти сјаши и вранца провадај,

„Не би л' вранац воду отпуштио.“
То је Раде вилу послушао,
Пак он одја сокола врaнчића,
Провода га с десна на лијево,
Одмах вранац воду отпуштио.
Ал' да видиш од Кратора Рада,
Брже боље усједнуо вранца,
Па играјућ' низ планину пође,
Играјући Кратор-пољу дође,
Играјући у Кратора дође
Текем сунце на заходу бјеше.
Ал' пред њега љуба исходила,
На њега се грохотом насмијала,
Руке шири у лице га љуби,
Па овако Раду проговара:
„Камо ми се прије, господару?
„Твоме двору јесте долазио
„Твој побратим Емин Корајлија,
„По двору ти ђецу поплашио,
„А и мене собом пријетио,
„Да ће мени лице обљубити,
„И обоје ђеце потурчити.“
Раде ћера свога вранца двору,
Код двора је ноћцу преноћио,
А кад сутра јутро освануло,
Иде Раде у меану б'јелу,
Ту налази Емин-Корајлију,
Оџину му писму додавао.
Кад је Емин писму прочитао,
Стаде молит' од Кратора Рада:
„Да чујеш ли, од Кратора Раде,
„Даћу теби две моје кадуне,

„И даћу ти два близанца сина,
„Још ћу дати осам врани коња,
„И најпосле танку бедевију,
„Што је 'наке ни у цара нема,
„Само мене ти живот опрости.“
Ал' говори од Кратора Раде:
„Све би теби опростио, побро,
„Да ми ниси двору долазио,
„И да м' ниси ђецу преплашио.“
То изрече, а мача потрже,
Те свом побри одсијече главу,
Па му узе две кадуне младе,
Однесе му небројено благо,
И однесе осам врани коња,
А и суру танку бедевију,
Пак он оде двору пјевајући,
Оста Емин ногом копајући.

Од ове песме има један врло сличан варијанат:

Турчин Карајлија и Кајица Радоња пију вино, и Карајлија вели „да сада нема добра коња да оде у Нови за дан и за други да се врати. Радоња вели да ће нȁ свом кала-вранцу за дан и отићи и доћи. Кладе се у главу. Радоња иде дома, и вели љуби Мари Каложварки, да му тимари вранца. Она се боји да га опет не заробе Турци, а он јој вели да му се не боји док му је вранца. Ујутру га пробуди, а он иде Карајлији, те узима књигу за Нови. Чим дође у Нови, оде хоџи у џамију, и да му књигу, а узме другу, и до подне стигне натраг. Карајлија га моли да му не узме главу, и нуди му три куле блага и своју булу, али он неће, већ га посече. (94 стиха).

80.

Новљанин Алија и девет брата Витковића

(Истинити случај при свршетку 17-ог вијека)

Ђе се оно прије весељасмо
Ајде опет да се веселимо,
Е да би нас и Бог веселио,
Веселио и разговорио,
И од сваке муке уклонио,
Тешке муке и турачке руке,
Јака дуга и невјерна друга.
Ми велимо, оће ако Бог да!
А по томе, браћо и дружино,
Ако знадох, да вам пјесму причам
Од истине што је за дружине,
Што је било у стару земану.
Књигу пише Новљанин Алија
Из Новога с мора на крајини,
Те је шаље граду у Требиње
На рукама Витковића Симу,
Оваку му Турчин књигу пише:
„Симеоне, на крајини крило,
„Ја сам чуо, казују ми људи,
„Да ти имаш кулу и авлију
„Да је таке у Требињу нема,
„И да имаш осам мили брата
„Под оружјем и на парипима,
„Сви јунаци бољи од бољега.
„Још сам чуо, причају ми људи,
„Да имадеш сестру на удају
„По имену китну Анђелију,
„А ја момак дивно на женидбу,

„Поклони ми сестру за љубовцу,
„Да будемо главни пријатељи,
„Не би л' мене родила синове,
„И на ујце своје приличили.
„А ни мене овамо не куде,
„Доста имам блага и читлука,
„Бог ми дао од баба остало,
„Поклон' ми је нећеш се кајати."
Кад је таку књигу начинио
Опреми је сентом и свијетом.
Кад је књига у Требиње сишла
На кољено Витковића Симу,
На књигу је печат распучио,
И кад виђе што се у њој пише,
Он Алији другу отписује:
„Чуј, Алија, Новској земљи главо!
„Истина је што ти људи кажу:
„Да имадем кулу и авлију,
„И да имам осам мили брата,
„И Анђушу сестру на удају,
„Ал' је Анђа давно испрошена,
„Обећана и прстенована
„Јошт малена од девет година,
„За јунака из Риђана Вука,
„А да није, за тебе би била."
Кад Алији књига долазила,
И кад виђе што му Симо пише.
Не била му мила николико,
Удари се руком по кољену.
„Авај, рече, њему до вијека!
„Ко ће Анђи обљубити лице,
„Да је когођ, не бих ни жалио

„Него Влашче Вуче Риђанине.“
Још се прстом по носу удара,
И овако собом проговара:
„Витковићи, орјацко кољено!
„Да би мене була не родила
„Но Влаиња која Влашчад рађа,
„Вратићете жалост за срамоту
„Знат' ми своје изгубити главе.“
То вријеме дуго не чамало,
Докле Симу друга књига пође
Од онога Новљанин-Алије:
„Чујеш мене, Симо Витковићу!
„Кад ми не би од Бога суђено
„Да ми дадеш сестру за љубовцу,
„Дођи мене у граду Новоме,
„Да се, Симо, овђе братимимо,
„Братимимо, даром дарујемо,
„Да будемо главни пријатељи,
„Мило ми је с такијем јунаком,
„С таком браћом и таким оџаком.“
Мину књига од рука до рука,
Куд гођ ишла, у Требиње сишла
На рукама Витковића Сима:
Виђе Симо што м' Алија пише,
Па довати перо и артију
Те Ал-аги бирдем отписује:
„Чуј, Алија, Богом побратиме!
„Обречени као и суђени,
„Не могу ти у Новоме дођи,
„Док не свршим у двору весеље.
„Брата женим, а сестру удавам;
„А тек мене то весеље прође,

„Ето мене к тебе у Новоме,
„Да с' братимо и да с' даривамо.
„Но чу ли ме, Але побратиме!
„Дођи к мене у наше Требиње
„Да се десиш на моје весеље,
„Да ми будеш кутњи старјешина."
Прима књигу Новљанин Алија,
А све мисли што ће и како ће?
Не шће њему на весеље поћи;
Но кад Симо опреми весеље,
Подиже се, оде у Требиње,
Право гони помамна ђогина
До високе Витковића куле,
Те ушета у мермер авлију.
Дивно су га браћа дочекала,
Девет брата као горске виле,
А пред њиме јесу излазиле
Девет љуби девет Витковића,
Те му чине дову и поштење,
Изведоше уз мермерли кулу,
Уведоше у шикли одају,
На јастуке златне посједоше,
Изнесоше каву и ракију,
Ћилимбара чибук изнијеше;
О свачему јеглен заузеше.
Од шта вакат од тог и вријеме,
Изнесоше госпоцку вечеру
Док им винце изиђе у лице,
Надмећу се збором и памећу
Рече ријеч Новљанин Алија:
„Побратиме, Витковићу Симо!
„Што смо рекли, неће друго бити,

„Е ма знади, мој милосни побро!
„Ако смо се данас побратили,
„За дарове приправан нијесам,
„Јере нећу тебе даривати,
„Но сву твоју браћу наоколо,
„Нека знаду и нек виде људи,
„С киме си се, Симо, братимио.“
То изрече, на ноге скочио,
Па ђогата свога окрочио,
Коња игра, а с коња говори:
„Чуј ме, Симо, мио побратиме!
„Чекај абер до прве неђеље,
„А тек тебе моја књига сиђе,
„Брже хитај с браћом у Новоме.“
Здраво оде своме завичају,
Постајало седам, осам дана,
’Ваку Алил Симу књигу пише:
„Чујеш, Симо, чујеш, побратиме!
„Да си мене брже у Новоме
„Су твоије осам мили брата,
„Да се ладна вина напијемо,
„Дарујемо и јегленишемо:
„Ал’ те молим, мио побратиме!
„Немој који носити оружја,
„Ни мучити коње кроз планину,
„Дођ’те мени пјеше без оружја,
„Страха није, а далеко није,
„Јер је кршан земан настануо
„У нашему бијелу Новому,
„Нестало нам зоби и сијена,
„Мало зоби, поредно сијена,
„Ко ће ваше коње наранити?“

Таку им је књигу нашарао,
Па је посла хитро по мезилски,
Брзо књига у Требиње сишла
У рукама Витковића Сима,
Учи Симо књигу по јазији,
Књигу учи, а чуду се чуди,
Питали га осам своји брата:
„Наш милосни брате од матере!
„Откле књига, од кога ли града?
„Од каква ли главна пријатеља?“
Симо учи књигу нашарану,
Па је својој браћи говорио:
„Што ли ћемо, да како ли ћемо?
„Срамота је не поћ' у Новоме,
„А јошт горе пјеше без оружја.
„Ја бих реко да му отидемо.“
Сва му браћа ријеч притврдише,
Ал' не приста остарала мајка.
„Не ајдете, моја ђецо мила!
„Без оружја пјеше на опанке,
„Кад имате и Бог вам је дао,
„Страх је мене, и бојим се љуто,
„Да не буде какве пријеваре.“
Не хће пристат' ни најмлађи Мирко,
Него браћи 'вако проговара:
„Ја не идем с вама без оружја,
„Ни без мога космата врантчића,
„Може лако од потребе бити.“
Укори га Витковића Симо,
Те је брату Мирку бесједио:
„Страшљивице, и луда будало!
„Нећеш данас с нама у Новоме.“

Па се браћа дивно накитише,
Ето ти их низ поље Требињско:
Куку мајци, сви ли су једнаци!
Гледала их остарала мајка
Са пенџера од бијеле куле
Сузе рони, овако говари:
„Синко Мирко, ако Бога знадеш!
„Ти азурај себе и коњица,
„Ајде, сине, браћи сустопице,
„Јер сам ноћас грдна сан уснила:
„Да нам шљеме с куле преломјено,
„Сруши нам се, сине, на оџаку,
„А долеће јато кукавица,
„Попадаше кули и авлији,
„Како паше, одма закукаше.“
Мирко плаче као мало д’јете,
Ђе остаде само-сам на кули,
Па кад виђе своје осам брата
Да су поље здраво прегазили,
Фатили се поља Чичевога,
Он посједе својега вранчића,
Ето ти га браћи сустопице;
Брзо дође у поље Чичево,
Виђе браћу уз брда Зубачка,
Мирко дође у брда Зубачка,
А браћа му равној Суторини.
Хита Мирко, браћа га виђоше
Сва га браћа резил учинише:
„Врат’ се натраг, један невјерниче!
„Не црни нам образ у Новому,
„Ти најмлађи коња и оружје,
„А ми осам пјешке без оружја.“

Препаде се Витковића Мирко,
Па се мало натраг повратио,
Ал' се неће браће да окани,
Но се крије, за њима се вије.
А што ћу вам дуљит' и казиват'.
Акшам дође, браћа у Новоме,
Ту их Алил дивно дочекао,
И с браћом се за здравље питао;
Посједаше на меке јастуке,
Испијају каву и ракију.
Кад је вечер о вечери било,
Вечерају и јегленишују,
Слуге служе црвенога вина;
Није вино што га лоза дала,
Но у њему жежена ракија,
И у њему биља свакојега,
Сви поспаше, кукаће им мајка,
Падоше им главе на трпези.
Тад Алија на ноге скочио,
И отвори потајне одаје,
Пуна бјеше крвави џелата,
Кидисаше као гладни вуци,
Сваки своме одас'јече главу.
Те авлију с њима накитише,
А лешине низ пенџер бацише.
Мирко ста'ше пред авлинске врата,
И кад брацке главе упазио
Одма се јаду досјетио.
У ђетету срце узаврело,
У вратима ногом ударио,
Падоше му врата из канета,
У авлију коња нагонио,

Огрезну му у крв до китица,
Па повади двије пушке мале
На Турке је обје истурио,
Два падоше, петом не макоше.
Па потеже ножа пламенога,
Сам сијече, њега седмерица,
Два пос'јече њега петорица,
Љутим су га ранам обранили,
Људи кажу седам смртни рана,
На врanчићу ни есапа нема,
Па кад виђе да је погинуо,
Плећи даде, а бјежати стаде,
Латио се право Суторини;
Он не иде дому у Требиње,
Него право бјежи у Риђане
К своме зету Риђанину Вуку.
Вук шједаше на танчици кули,
Нешто му се даде погледати,
Види пољем коња и јунака,
Познава га познат' га не може;
Док ево га право у авлији,
Носи десну у лијеву руку,
А лијеву ногу у зобницу,
Вас у крви с главе до чизама,
А вранчић му с сапи до копита.
Виче Мирко сестру Анђелију,
Тад га Вуче позна по авазу,
Своме се је јаду досјетио,
Па истрча с куле у авлију,
Скида Мирка са коња вранчића,
Изнесе га кули у одаји.
Љуто цмили китна Анђелија,

А Вук пита свога шуру Мирка:
„Казуј, брате, ако Бога знадеш!
„Како бисте, како изгинусте.“
Све му Мирко по истини каже.
Када Вуче саслуша ријечи,
Јунак јекну, а кућа одјекну:
„Авај мене, девет мили шура,
„Тако ли ми лудо изгинусте
„У невјере а на вјеру тврду!“
Па поскочи ка да мозгом сврну.
Он не зове слугу ниједнога,
Но припаса свијетло оружје,
И полеће у топле одаје,
Те азура помамна парипа,
Окрочи га низ брда камена,
Зубачке се горе дофатио,
Здраво сиђе равној Суторини,
Хита Вуче да акшам уграби,
Ноћ га стиче мору на Игалу.
С коња скида плоску сарајевску,
Те се напи жежене ракије,
Пригну Вуче и два и три пута,
Па отоле право у Новоме
А на кули Новљанин-Алије,
Ту је Вуку Бог и срећа дала,
Од авлије отворена врата,
Те уљезе у мермер-авлији,
Сва је пуста крвљу нашарана,
А авлија главам' искићена.
Скочи с коња свога у авлији,
Преметну му дизген про јабуке,
Па улеће уз крваву кулу,

Као јелен од године дана.
И ту му је срећа прискочила,
Што на кули нико не бијаше
До Алије су два своја сина,
Па повади свога јатагана,
Те Алилу одас'јече главу,
И закла му два нејака сина.
Скупи главе, баци у зобницу,
Па се опет у кули поврати,
Бијелу му кулу запалио,
Па побјеже дому на трагове.
У путу га књига сусретала
Од Анђуше вјерене љубовце
Да је њему преминуо шура.
Бог му дао у рају спасење,
Нама, браћо, здравље и весеље.

81.

Опет то исто.

Вино пије тридест Требињана
У Требињу на мосту камену
И са њима Новљанин Ал-ага
И са њима Витковићу Симо;
Вино пију разговарају се,
Док им винце удари у лице,
А ракија стаде бесједити,
Ја бесједи Новљанин Ал-ага:
„Ја мој брате, Витковићу Симо!
„Чуо јесам, а кажу ми људи,
„Ђе имадеш сестру на удају,
„А ја јесам јунак на женидбу,

„Да ми хоћеш сестру поклонити,
„Поклонити за вјерену љубу,
„Да бидемо главни пријатељи.“
Проговара Витковићу Симо:
„Не будали, Новљанин Ал-ага!
„Што ће орлу соколово крило,
„Што л’ Турчину влахиња дјевојка?“
То Ал-аги врло мука било,
А од земље на ноге скочио,
Па потеже ножа од појаса,
Шћаше Симу осијећи главу;
Ни Симо се покорити неће,
Веће и он на ноге скочио,
Па потеже мача зеленога,
Шћадијаху заметнути кавгу;
Ал им не да тридест Требињана,
Већ скочише, те их побратише,
Па сједоше пити вино рујно,
Кад се рујна напојише вина,
Од’ Ал-ага Новом бијеломе,
Оде Симо у Требиње равно.
То вријеме за дуго не било,
Време било годиницу дана,
Док ево ти књиге од Новога
Од онога Новљанин-Ал-аге
А на руке Витковићу Симу:
„Побратиме, Витковићу Симо:
„Ми се јесмо давно побратили
„Ево има годиница дана,
„Још се, побро, даровали нисмо:
„Ходи, побро, да се дарујемо,
„И поведи осам браће твоје

„А до моје пребијеле куле.“
Књигу гледа Витковићу Симо,
Књигу гледа, а смије се на њу,
А стара му бесједила мајка:
„А мој сине, Витковићу Симо!
„Отклен књига? ватром изгорјела!“
„Те се, сине, осмјехујеш на њу.“
Онда Симо тихо бесједио:
„Ова ј' књига, моја стара мајко!
„Од мог побра Новљанин-Ал-аге,
„Да му идем до бијеле куле
„Са мојијех осам милих брата,
„Да ја идем да се дарујемо.“
А стара му мати бесједила:
„Прођ' се, сине, врага и Турака,
„Јер ћеш лудо изгубити главу,
„Рђава је вјера у Турчина.“
За то Симо хаје и не хаје,
Већ дозива осам браће миле:
„Спремајте се, моја браћо драга,
„Да идемо бијелу Новоме
„Ка Ал-аги моме побратиму.“
И то браћа брата послушаше,
Они добре коње опремише,
Све се спреми девет Витковића,
Сваком љуба коња изводила,
А Грујица љубе не имаде,
Већ му мати изведе дорина,
Па га стара сјетовала мајка:
„Ја мој сине, дијете Грујица!
„Кад дођете Новом бијеломе,
„Добро ће вас дочекати Турци,

„Примиће вам коње и оруже,
„Коња подај, а не дај оружа;
„Кад сједнете хладно пити вино,
„А ти браћу двори под оружем,
„Не би ли ми један остануо,
„Остануо, мајци од заклетве;
„Рећи ће ти Новљанин Ал-ага:
„„Сједи, побро, да пијемо вино,
„„Ти се не бој пријеваре побро.“
„А ти реци, моје дите драго:
„Не бојим се пријеваре, побро,
„Већ ме ј’ стара проклињала мајка,
„Да не сједем с браћом пити вино,
„Док ме стара не ожени мајка.“
Тадај оде девет Витковића,
Отидоше Новом бијеломе.
Кад дођоше бијелу Новоме,
Далеко их побро угледао,
А мало их ближе сусретао,
Руке шире у лице се љубе,
За јуначко испитују здравље;
Млађи њима коње приватише,
Приватише коње и оруже;
Још да видиш Витковића Груја!
Он је стару послушао мајку:
Коња даде, а не да оружа.
Одведе их Новљанин Ал-ага,
Одведе их на бијелу кулу,
За пуну их софру посадио,
Па сједоше ладно пити вино,
Двори Грујо браћу под оружем;
А говори Новљанин Ал-ага:

„Сједи побро, да пијемо вино,
„Ти се не бој пријеваре, побро.“
А говори Витковићу Грујо:
„Не бојим се пријеваре, побро,
„Већ ме ј' стара проклињала мајка,
„Да не сједем с браћом пити вино
„Док ме стара не ожени мајка.“
Тако пише за неђељу дана,
А кад друга настаде неђеља,
Док ето ти Новљанин-Ал-аге,
Једно јутро рано поранио
Са својијех тридесет Турака,
Те он побру у одају дође,
Па сједоше ладно пити вино;
Кад се ладна напојише вина,
А говори Новљанин Ал-ага:
„Побратиме, Витковићу Симо!
„А знадеш ли, драги побратиме,
„Кад пијамо у Требињу вино,
„У Требињу на мосту камену,
„Ја се тебе нашалио, Симо,
„Да ми дадеш сестру за љубовцу,
„А ти, море, за истину прими,
„Па не даде мене твоје сеје,
„Већ је даде у Риђане Раду,
„Г...о ће ти сад помоћи Раде!“
Па потеже мача зеленога,
Одмах скочи тридесет Турака,
Исјекоше осам Витковића;
На ногам' се Грујо догодио,
Те утече низ бијелу кулу,
Па побјеже пољем зеленијем,

И утече у Требиње равно,
Па не иде у Требиње кули,
Веће иде у Риђане Раду,
Али Раде поприје зачуо
Ђе су њему шуре изгинуле;
Па је Раде на ноге скочио,
Те упрти торбу обравницу
И у торбу меће брашаницу,
А о рамо лака џевердара,
И на рамо струку сињгавицу;
Отолен се подигнуо Раде,
Те он иде гором и планином
Док он срете свог шурака Груја,
Па је Грују тихо бесједио:
„Ђе си, Грујо, нигђе те не било!
„Кад ми нема осам Витковића,
„Нека нема ни тебе једнога!“
Све му Грујо јаде изјадио,
Како их је побре дочекао,
И чим их је тамо даровао.
Отолен се подигнуо Раде,
Те он дође Новом бијеломе
А до куле Новљанин-Ал-аге.
У најљевше доба долазили,
Међу акшам и међу јацције.
Кад су дошли пред бијелу кулу,
Ал' авлија пуста затворена,
А мало се поизмаче Радо,
Те авлију јунак прескочио,
На авлији врата отворио,
И на врата Груја упустио;
И тако им добра срећа била,

Јера бјеше отворена кула.
Кад изишли на бијелу кулу
И кад дошли пред једну одају,
А то сједи тридесет Турака,
Они сједе ладно пију вино,
Пребацују Витковића главу,
Пребацују од руке до руке,
Па говори Новљанин Ал-ага:
„А јабуко, још зелена ти си!
„Ђе л' си расла, ђе ли откинута?
„Баш си расла у Требињу граду,
„А у Новом млада откинута."
Проговара иза врата Раде:
„А шураче, Витковићу Грујо!
„Ја отидох саде у одају,
„Кунем ти се, а вјеру ти дајем,
„Ако кога пропуштиш Турчина,
„Хоћу тебе осијећи главу;
„Када није осам Витковића,
„Нека није ни тебе једнога."
Па да видиш од Риђана Рада!
Он потеже ножа од појаса,
Од одаје отворио врата,
У одају јунак улазио,
Те Турцима: „Добар вече" виче,
Па Ал-агу именом дозива:
„Ја шураче, Новљанин-Ал-ага!
„Кад си моје шуре даривао,
„Је си л' мене исе оставио?"
Па на њега јуриш учинио,
Те му русу осијече главу;
Как' Алаги осијече главу,

Узбуни се тридесет Турака,
Узбуни се, шћаху побјегнути,
Ал' не даде од Риђана Раде,
Већ их броји ножем и десницом;
Што пропушти у одаји Раде,
Не пропушта на вратима Грујо.
Исјекоше тридесет Турака,
Па бијелу похараше кулу,
Похараше, па је запалише.
Онда Раде тихо бесједио;
„Бјежи, Грујо, из овога града
„Док се није заметнула кавга."
И одоше здраво и весело.

Има још један слабији варијанат:

Бего од Новога пише књигу Икчевићу Симу да дође на поље Зечево да се као побратими напију вина, и да поведе девет Икчевића сем Михаила, јер га кажу кавгаџију. Симо иде крпјући од Михаила, али овоме казала љуба, па дошао и он. Кад су се у Зечево напили вина, бего их позове у Нови

Нека виде и завиде Турци
Каква бего има побратима.

Оду. Кад су били у бегову двору рече бег:

Побратиме, Икчевић Симо,
Немоте на чем помислити,
Овакви је хадет у Турака
А ну да'те свијетло оружје.

Сви дају сем Михаила:

Прођи ме се, бего од Новога,
Моје нећеш узимат' оружје,
Не си жива, нако са мртвога.

Бег пусти џелата, и исече осам Икчевића, а Михаило погуби џелата, и око њега три, четири друга, па побегне. У путу сретне свога пријатеља војводу Ћирака, који га

упита шта је, и овај му све исприча. Ћирак каже да иду да их свете. Дођу у Нови бегову двору, горе уђе Михаило, а војвода остане доле. У одаји седе тридесет Турака. Михаило истргне сабљу, па посече бега и обрани три четири друга, па утули свећу и истрчи пред кулу. Турци се у мраку покољу међу собом, и ниједан не остане жив. (86 стихова).

82.

Смрт Бијелић-Михаила.

Још ни зоре ни бијела дана,
Поранио паша Соколовић,
Поранио у лов у планину.
Лов ловио три бијела дана,
Он не може лова ни виђети,
А камо ли лова уловити,
Намјера га била намјерила
На дворове Бијелић-Јована,
Па Јовану паша бесједио:
„О Јоване, мрки каурине,
„Оди, влаше, да смо пријатељи.“
А Јован му поче бесједити:
„Чу ли, пашо, драги господаре,
„Не моремо бити пријатељи.
„Ја сам кћери моје разудао,
„А синове моје иженио,
„Немам, пашо, кћери на удају,
„Нити имам сина на женидбу,
„Него имам млада Михаила,
„Ја сам њега књизи научио,
„Њега, пашо, ни женити нећу.“
Кад то зачу паша Соколовић,

Паша скочи на ноге лагане,
Па срдито отиде низ кулу,
Иде паша двору бијеломе,
Како дође кули и авлији,
Паша зове дванес пашалија.
Па им паша тио бесједио:
„Ви идите Гвозцу у планину,
„Уфатите Б'јелић-Михаила,
„Доведите у Сокола мога,
„Јер ја влаше оћу потурчити."
Пашалије пашу послушаше,
Па на добре коње посједоше,
Отидоше у Гвоздац планину,
Ту нађоше Б'јелић-Михаила.
Добар јунак Б'јелић-Михаило,
За појас му двије златке мале,
Међу њима пламена анџара,
О рамену пушка џевердару.
Не смједоше Турци ударити,
Но му кажу могу ли ноћити,
Јер иг бијел данак оставио,
А тамна иг ноћца прихватила.
Михаил иг добро дочекао,
Па им закла овна испод звона.
Неће Турци овна ни вечеру,
Но јунака за бијеле руке,
Па му вежу руке наопако,
Одведоше паши Соколовић,
А паша га баци у тамницу,
И ухвати ћерку јединицу,
Обадвоје баци у тамницу.
Тамноваше три бијела дана,

Док четврти данак освануо,
Тада Б'јелић поче бесједити:
„О ђевојко, шинула те гуја!
„Довати ми од злата свиралу.“
Ђевојка га хитро послушала,
Па од земље на ноге скочила,
Довати му свиралу од злата.
Узе момак свиралу од злата,
Па засвира танко гласовито,
У свирали Б'јелић приговара:
„Мили боже, чуда великога!
„Сада мисле моји родитељи,
„Да ја чувам по планини овце,
„А не знаде Бијелић Јоване,
„Да ме паша држи у тамницу,
„Моје овце и гладне и жедне.“
То изусти, а душу испусти.
Кад то чуо Бијелић Јоване,
Скочи јунак на ноге лагане,
Па покупи своју породицу,
Мало много петнаест јунака,
Оде Јован до пашине куле,
Па ували пашу Соколовић,
Саломи му и ноге и руке,
Бијелу му запалио кулу,
Млоге јаде Јован починио.
Узе т'јело сина Михаила,
Па га носи у бијелу цркву,
Па погребе сина Михаила
У бијелу у Гвоздачку цркву.